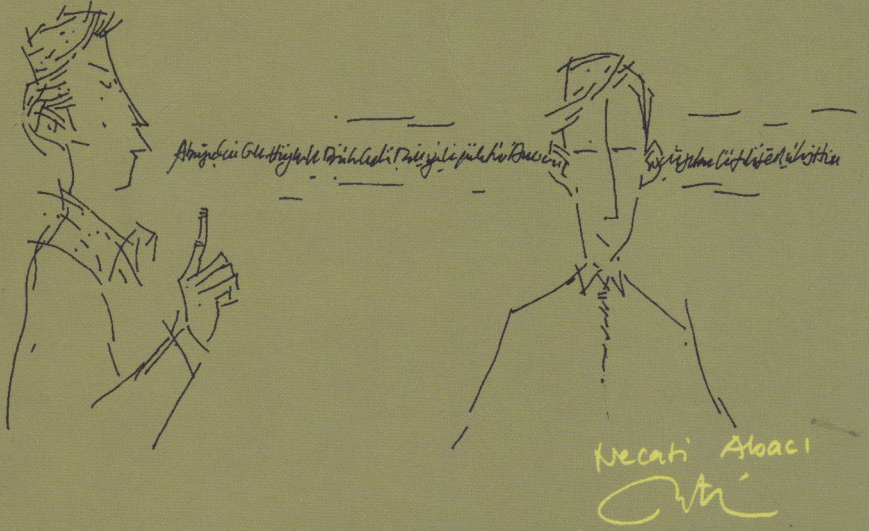

İlköğretim

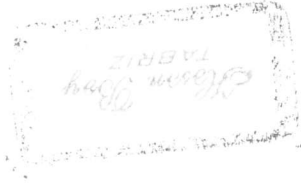
TÜRKÇE
ATASÖZLERİ
VE
DEYİMLER
SÖZLÜĞÜ

Yusuf ÇOTUKSÖKEN

TOROSLU
KİTAPLIĞI

İlköğretim: 1

**TÜRKÇE
ATASÖZLERİ
VE
DEYİMLER
SÖZLÜĞÜ**

Yusuf ÇOTUKSÖKEN

© **Toroslu Kitaplığı – Aralık 2004**

İnönü Cad. Hacıhanım Sok. 10/6, 80090, Gümüşsuyu/İstanbul

Tel : (212) 251 30 95

Faks : (212) 245 37 41

Internet/Web: www.toroslu.com

Türkçe Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü – Yusuf ÇOTUKSÖKEN

1. Basım Aralık 2004

Yayına Danışmanı : Dr. Rifat ÇÖLKESEN

Üretim : Erdal GÜVEN

Sayfa Düzenleme : Papatya & Kelebek Tasarım

Kapak Tasarım : Papatya & Kelebek Tasarım

Kapak Karikatürü : Necati ABACI

Basım ve Ciltleme: Altan Matbaacılık

© Bu kitabın her türlü yayın hakkı yayınevine aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmaksızın alıntı yapılamaz, kısmen veya tamamen hiçbir şekil ve teknikle ÇOĞALTILAMAZ, BASILAMAZ, YAYIMLANAMAZ. Kitabın, tamamı veya bir kısmının fotokopi makinesi, ofset gibi teknikle çoğaltılması, hem çoğaltan hem de bulunduranlar için yasadışı bir davranıştır. Yayınevi, bu gibi yasadışı davranışlarda bulunan kurum ve kişilere karşı, her türlü haklarını korumakta kararlıdır.

Daha nitelikli ve kaliteli kitapların hazırlanmasına ve basılması sürecinde en büyük engeli oluşturan bu gibi yasadışı davranışlar, bilimsel çalışmalarını da olumsuz yönde etkilemektedir. Emeye saygı hepimizin ortak tutumu olmalıdır.

Çotuksöken, Yusuf

Türkçe Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü/Yusuf Çotuksöken - İstanbul: Toroslu Kitaplığı, 2004

VIII, 376 s.; 23 cm.

Kaynakça var.

ISBN 975-6342-16-1

1.Dil 2.Sözvarlığı 3.İlköğretim 4.Mecaz I. Title

Değerli dostum,
çalışma arkadaşım
Necati ABACI'nın anısına...

Necati Abacı
1958 ~ 2004

TEŞEKKÜR

Türkçe'nin atasözleri ve deyimleri üzerine çalışan değerli dilcilere en içten teşekkürlerimi sunarım. Kitabı yayına hazırlayan arkadaşım Dr.Rifat ÇÖLKESEN ile yayınevi çalışanlarına da teşekkürü borç bilirim.

Yusuf ÇOTUKSÖKEN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ -VII

I. BÖLÜM

TÜRKÇE ATASÖZLERİ

Türkçe Atasözleri	9
Atasözleri Üzerine Genel Bilgiler	10
Uygulamalar	70
Kaynakça	80

II. BÖLÜM

TÜRKÇE DEYİMLER

Deyimler Üzerine Genel Bilgiler	83
Türkçe Deyimler	87
Uygulamalar	365
Kaynakça	371
Yazarımız	373

ÖNSÖZ

Türkçe Atasözleri ve Deyimleri Sözlüğü, ilköğretim okullarında okuyan öğrencilerin gereksinimleri göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Sözlük, iki bölümden oluşmaktadır: I. Bölümde genel bilgilerden sonra kullanım sıklıkları dikkate alınarak 500 atasözü seçilmiş ve kısaca açıklanmıştır. II. Bölümdeyse genel bilgilerden sonra en çok kullanılan 5000'e yakın deyim seçilmiş ve tanımlanmıştır.

Türkçe Atasözleri ve Deyimleri Sözlüğü, ilköğretim okulu öğrencileri için bir başvuru kitabıdır. Sevgili öğrenciler, bu kitap ödevlerinizi hazırlarken ilk yardımcı kaynağınız olacaktır.

Sınıfta atasözleri ile ilgili bir ders yapılırken göz önünde bulundurulması gereken konu şudur: Öğretmen, öğrencilerin anlama düzeylerine göre atasözlerini seçip kolay kavranabilenlerden zor olana doğru bir sıralama yapmalıdır. Özellikle benzetmeli/ eğretilmeli atasözleri ilköğretimin son sınıflarına bırakılmalıdır.

Sözlüğün sonuna atasözleri ve deyimlerle ilgili olarak yaptırılacak çalışmalarından örnekler verilmiştir. Bu ödevler öğrencilerin anlama ve anlatma (yazma ve konuşma) becerilerini geliştirmeye yöneliktir.

Son bölümde kaynakça yer almaktadır. Atasözleri ve deyimleri konusunda dahi geniş bilgi edinmek isteyenler bu kaynakça aracılığıyla öbür kitaplara ulaşabilirler.

Yusuf ÇOTUKSÖKEN
Odun İskelesi, 2004

TÜRKÇE ATASÖZLERİ

TÜRKÇE ATASÖZLERİ

Atasözleri Üzerine Genel Bilgiler

Atasözleri, bir ulusun ortak malıdır. Bir ulus, zengin yaşama deneyiminden çıkardığı dersleri atasözü durumuna getirmiş, böylece insanlarını bilgilendirmek, uyarmak, eleştirmek istemiştir.

Her atasözü, yargılı bir anlatımdır. Bu yargılar (cümleler) olumlu ya da olumsuz olabilir: *Ağaç yaş iken eğilir* (olumlu), *Akıl para ile satılmaz* (olumsuz) gibi.

Kimi atasözleri bir buyruk değeri taşır: *Açma sırrını dostuna, o da söyler dostuna!*; *Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü!*; *İşin yoksa şabit ol, borcun yoksa kefil ol!* gibi.

Atasözleri anlatım bakımından yalın, özlü, kısa ve çarpıcıdır. Kimi atasözlerini ilk okuyuşta anlayabiliriz (düz anlatımlı): *Açma sırrını dostuna, o da söyler dostuna!*; *Adamın iyisi iş başında belli olur*; *Çoğu zarar, azı karar* gibi. Kimi atasözlerini ise anlayıp açıklayabilmek için biraz düşünmemiz gerekmektedir (mecaz anlatımlı): *Armudun iyisini ayılar yer*; *Bir baş soğan bir kazanı kokutur*; *Gemsiz ata dizgin olmaz*; *Her inişin bir yokuşu vardır*; *Güneş balçıkla sıvanmaz*; *Papağ ber gün pilav yemez*; *Tek kanatla kuş uçmaz* gibi atasözleri bu türdendir.

Biz konuşur ve yazarken atasözlerine zaman zaman yer veririz. Çünkü atasözleri düşüncelerimizi kısa ve özlü biçimde anlatır; bir yargımızı kanıtlar. Atasözleri aracılığıyla birilerini uyarır ve eleştiririz.

Atasözleri, genellikle şüursel özellikler taşıdığı için, bizim daha etkili bir anlatım oluşturmamıza yardımcı olur.

Özetle atasözleri, adı üstünde atalarımızdan kalan değerlerimizdir. Onlardan yararlanmak, yeri ve zamanı gelince en uygun olanlarını kullanmak gerekir.

Abanın kadri yağmurda bilinir.

- Bir şeyin değeri ona gereksinme duyulduğunda anlaşılır.

Abdal düğünden, çocuk oyundan usanmaz.

- Her insan severek yaptığı işten bıkmaz.

Abdalın dostluğu köy görününceye kadardır.

- Çıkarıcı, çıkarını elde ettiği sürece dost görünür.

Acele işe şeytan karıştır.

- Bir iş yaparken acele ederseniz zarar görürsünüz.

Acıklı başta akıl olmaz.

- Üzüntülü insanlar, sağlıklı düşünemezler.

Acındırırsan arsız olur, acıktırırsan hırsız olur.

- Acındırdığınız biri sizi sömürmeye kalkar. Karnını doydurmadığınız biri de hırsızlık yapmaya başlar.

Acı patlıcanı kırağı çalmaz.

- Yaşam deneyimi olan insanlar, tehlikeli durumlardan fazla etkilenmezler.

Aç ayı oynamaz.

- Kendisinden iş beklenenler, maddi gereksinimleri karşılanmazsa, çalışamazlar.

Aç gözünü, açarlar gözünü.

- Hak ve çıkarlarınızı iyi korumalısınız. Aksi takdirde, başkaları sizin haklarınızı elinizden almak için çalışır.

Aç köpek fırın deler.

- Aç insan, karnını doyurmak için yapamayacağını sandığımız işler bile yapar.

Açma sırrını dostuna, o da söyler dostuna.

- Hiçbir sırrınızı dostlarınız açmayın. Sırrınız kısa sürede herkesçe bilinir duruma gelir.

Aç ne yemez, tok ne demez.

- Aç insan her yiyeceği yer; tok insan ise yiyecekleri beğenip beğenmediğini söylemekten çekinmez.

Aç tavuk kendini buğday ambarında sanır.

- Yoksul biri, zenginlik hayalleri kurup bununla avunur.

Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü.

- Birini kışkırtıp, sizin kimi kötü yönlerinizi ortaya dökmesine izin vermeyin.

Adam adama gerek olur.

- Her zaman başka insanların yardımına gereksinmemiz vardır.

Adam adamdır, olmasa da pulu; eşek eşektir, olmasa da çulu.

- Bir insanın değeri maddi durumuyla (zenginlik, yoksulluk) değil, insana yaraşan özellikleriyle (iyilik, ahlaklılık, erdemlilik vb) anlaşılır.

Adamın iyisi alışverişte belli olur.

- Adamın iyisi alışveriş ortamında namuslu, dürüst davranmasıyla belli olur.

Adam olana bir söz yeter.

- İnsan olan, akla yakın, olumlu uyarıları dinler ve gerekeni yapar.

Adam sormakla âlim olur.

- Sorup öğrenmek, bilgili olmanın yollarından biridir.

Ağaca dayanma kurur, insana dayanma ölür.

- Başkalarından gelecek yardım, destek sürekli değildir.

Ağacı kurt, insanı dert yer.

- İnsanı maddi ve manevi üzüntüler yıpratır.

Ağaç kökünden yıkılır.

- Bir iş, bir düzen, temelinden sarsılınca yıkılır.

Ağaç meyvası olunca başını aşığı salar.

- Bilgili ve deneyimli insan alçakgönüllü olur.

Ağaç yaprağıyla gürler (güzeldir).

- İnsan, çevresindekilerle birlikte önemli işler başarabilir.

Ağaç yaş iken eğilir.

- İnsanların eğitimine küçük yaşlardayken başlanır.

Ağılda oğlak doğsa, ovada otu biter.

- Tanrı her varlığı, rızkıyla birlikte yaratır.

Ağır kazan, geç kaynar.

- Akıllı bir insan, bir işe girişmeden önce etraflıca düşünür.

Ağır otur ki bey desinler.

- Ciddi ve tutarlı insan olursan, herkesten saygı görürsün.

Ağız yer, yüz utanır.

- Yemek, içmek gibi içgüdülerimizi doyurmaya fazlaca önem verirsek, yaptıklarımızdan utanırız.

Ağlamayan çocuğa meme vermezler.

- Her insan hakkını istemesini bilmeli ve elde etmek için de çalışmalıdır.

Ağlatan gülmez.

- Kötülük edenler de bir gün cezalarını bulurlar.

Ağustosta beyni kaynayanın, zemheride kazanı kaynar.

- Zamanında çalışıp kazanan, zorlu günlerde sıkıntı çekmez.

Ah yerde kalmaz.

- Kötülük gören birinin bedduası, yerini bulur; kötülük eden cezasını çeker.

Akacak kan, damarda durmaz.

- Her tür tehlikeyi önleyebilecek durumda değiliz; kimi tehlikeli durumlar bize zarar verir.

Ak akçe kara gün içindir.

- Alınteriyile kazanılan para, kötü günler için bir güvencedir.

Akan su yosun tutmaz.

- Çalışan insan, kendini sürekli geliştirir.

Akçe akıl öğretir, don yürüyüş.

- Para, insana hangi konularda yatırım yapacağını; güzel giysiler de insana nasıl yürüneceğini öğretir.

Ak don, kara don geçit başında belli olur.

- Kimin başarılı, kimin başarısız olacağı iş başında belli olur.

Ak gün ağartır, kara gün karartır.

- Güzel geçen günler mutluluk verir; üzüntülü geçen günler insanı yıpratır.

Akıl akıldan üstündür.

- Akıl, bilgi ve deneyim bakımından daha üstün olanlar vardır. Onlara danışmalısınız.

Akılları pazara çıkarmışlar, herkes kendi aklını beğenmiş.

- Herkes kendi düşüncesinin doğru olduğunu ileri sürer.

Akıllı düşman, akılsız dosttan hayırlıdır.

- Akıllı bir düşmandan gelebilecek kötülükler bilinebilir; ona göre önlem alınır. Akılsız bir dostun ne yapacağını tahmin edemezsiniz.

Akıllı köprü arayınca dek, deli suyu geçer.

- Gereğinden çok düşünürseniz, birtakım fırsatları kaçırsınız.

Akıl para ile satılmaz.

- Akıl, doğuştan gelen ve eğitimle geliştirilen bir yetidir. Para ile satılmaz.

Akılsız başın cezasını ayak çeker.

- İyi düşünmeden yapılan bir iş, olumsuz sonuçlanır; bu durum da o işi yapan kimseyi hem maddi hem manevi yönden yorar.

Akıl yaşta değil baştadır.

- Aklın yaşla ilgisi yoktur; önemli olan, aklı iyi kullanabilmektir.

Akla gelmeyenler, başa gelir.

- Bazen hiç düşünmediğimiz bir olayla karşılaşırız. O olayı yaşarız.

Akmasa da, damlar.

- Bir iş, az da olsa belli bir kazanç sağlar.

Alacakla verecek ödenmez.

- Bir yerden alacağınız var; bu parayla borcunuzu ödemeyi düşünmeyin. Alacağınızı zamanında ödemeyebilirler.

Alçacak eşeğe herkes biner.

- Güçsüz, korumadan yoksun insanı, herkes kolaylıkla sömürebilir.

Alçak uçan yüce konar, yüce uçan alçak konar.

- Alçakgönüllü biri, toplumda saygı görür; kendini herkesten üstün gören biri ise, ne sevilir ne sayılır.

Alçak yerde tepecik kendini dağ sanır.

- Bilgili kimselerin olmadığı bir ortamda, az bilgili olanlar kendilerini otorite olarak tanır.

Akıl işler, el övünür.

- Araç ve gereç, bir ustanın en büyük yardımcısıdır.

Alınyazısı değişmez.

- Kişi, alnına ne yazıldıysa onu yaşayacaktır. Bu, değişmez.

Alışmış kudurmuştan beterdir.

- İyi denetleyemediğimiz alışkanlıklarımız, bizi güç durumda bırakır.

Âlim unutmmuş, kalem unutmamış.

- Bilgiler, sözde kalmayıp yazıya geçirilince kuşaktan kuşağa aktarılabilir.

Allah dağına göre kar verir.

- Tanrı, herkese dayanabileceği kadar yük, sıkıntı verir.

Allah doğrunun yardımcısıdır.

- Tanrı, doğru yolda olan insanların yardımcısıdır.

Allah gümüş kapıyı kaparsa, altın kapıyı açar.

- Tanrı, umutsuz bir durumla karşılaştığımızda bize yeni bir fırsat sunar.

Allah sabırlı kulunu sever.

- Güç işlerin çözümü sabırlı olmayı gerektirir. Tanrı sabırlı olan insanları sever.

Allah sağ eli sol ele muhtaç etmesin.

- Yoksul olup başkalarından yardım beklemek, bu durumda olanları çok üzer. En iyisi ne yoksul olmak, ne de başkalarından yardım beklemek.

Allah'tan umut kesilmez.

- En çözümsüz görünen bir işte bile umut vardır.

Al malın iyisini, çekme kaygısını.

- İyi, sağlam mal alırsanız, hiç üzülmezsiniz.

Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste.

- Kötülük yapanlar, bunun cezasını mutlaka çekerler.

Alna yazılan başa gelir

- Kaderinizde nasıl bir hayat yaşayacağınız bellidir. Siz bu hayatı olduğu gibi yaşarsınız.

Altın anahtar, her kapıyı açar.

- Para ile sorunlar çözülür, istekler elde edilir.

Altın yere düşmekle pul olmaz.

- Saygın biri, mevkiini yitirse bile değerinden, saygınlığından hiçbir şey kaybetmez.

Aman diyene kılıç kalkmaz.

- Sizden af dileyeni bağışlayınız.

Ana gibi yâr olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz.

- Bağdat, tarihte çok güzel bir kentti, eşi benzeri yoktu. Anneler de bütün insanlardan, sevilenlerden üstündür. Onların da eşi, benzeri yoktur.

Ana hakkı, Tanrı hakkı.

- Bizi doğuran, büyüten annelerimizin üzerimizde büyük hakları vardır. Ana hakkını ödeyemeyiz.

Anasına bak, kızını al; kenarına bak, bezini al.

- Bir kızın nasıl biri olduğunu anlamak için, onu yetiştiren annesini tanımaya çalışın.

An beni bir kozla, o da çürük çıksın.

- Dostlar birbirini, zaman zaman, küçük armağanlarla anıp sevindirmeli.

Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.

- Anlayışlı biri için küçük bir uyarı yeterlidir. Kavrayışı kıt insana, duygu ve düşüncelerinizi anlatamazsınız.

Aptala malum olur.

- Bazen olacakları önceden sezip haber verenler çıkar.

Araba devrilince yol gösteren çok olur.

- Kötü bir olay yaşayıp zarara uğradığımızı görenler, bize öğüt vermeye kalkışır.

Arabanın ön tekerleği nereden geçerse, alt tekerleği de oradan geçer.

- Büyüklerin yaptıkları küçüklere örnek olur; onlar da büyükler gibi davranmaya başlar.

Arayan Mevlasını da bulur, belasını da.

- Doğru iş yapmakla mutlu oluruz; yanlış iş yapmakla da başımızı belaya sokarız.

Arı, bal alacak çiçeği bilir.

- Çıkarıcı bir insan, çıkarını en iyi nereden sağlayacağını bilir.

Arife günü yalan söyleyenin, bayram günü yüzü kara çıkar.

- Söylediğiniz bir sözün yalan olduğu anlaşılınca mahcup olursunuz.

Arkadaşımı söyle, kim olduğunu söyleyeyim.

- Bir kimsenin kişiliği, arkadaşlarını tanıyınca daha iyi öğrenilir.

Armudun iyisini ayılar yer.

- Açık gözler ve hakkı olmayanlar, bazen güzel şeylerden daha çok yararlanırlar.

Arpacıya borç eden, ahırını tez satar.

- Biriktirilmiş belli bir miktar para olmadan, yalnızca borç alınarak girişilen işten olumlu sonuç alınmaz.

Arpa unun yoksa, tatlı dilin de mi yok?

- Bir konuğun ev sahibinden beklediği güler yüz ve tatlı dildir.

Aslan yatağından belli olur.

- Bir kimsenin oturduğu yerin düzeni, temizliği kişiliğinin göstergesidir.

Aslını inkâr eden haramzadedir.

- Soyunu, ailesini inkâr eden kimseye iyi gözle bakılmaz.

Âşığın gözü kör olur.

- Âşık olan biri, sevdiğinin kusurlarını görmez.

Aşık daima cuk oturmaz.

- Her işimizde her zaman istediğimiz başarıyı sağlayamayız.

Aşını, eşini, işini bil.

- Sağlıklı ve mutlu yaşamak için yiyecek, arkadaş-dost-eş ve iş seçiminde çok dikkatli olmak gerekir.

Aş tuz ile, tuz oran ile.

- Her işte ölçülü ve tutarlı olmak gerekir.

At adımına göre değil, adamına göre yürür.

- Bir işin iyi yönetilmesi, baştaki insanın tutumuna bağlıdır.

Ata dostu, oğula mirastır.

- Babamızın dostları, bizim için büyük bir güven kaynağıdır.

Atalar sözünü tutmayanı yabana atarlar.

- Ataların uyarıcı sözlerin ilke edinmeyenler toplumda saygınlık kazanamazlar.

At beslenirken kız istenirken.

- Her işi, en uygun zamanda yapmak gerekir.

At binenin, kılıç kuşananın.

- Sahip olduğumuz şeyden, en iyi siz yararlanmalısınız.

Ateş düştüğü yeri yakar.

- Bir felaketin gerçek acısını, o felaketi yaşayanlar çekerler.

Ateşle barut bir yerde durmaz.

- Bir arada bulunmaları tehlikeli olabilecek iki şeyi/şeyleri ayrı yerlerde tutmalıyız.

Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.

- Her olayın varlığını kanıtlayan bir belirtisi vardır. Bir belirti yoksa, olay da yoktur, demektir.

Atın ölümü arpadan olsun.

- Fazla yemek ve içmek, insanı ölüme götürebilir. Bu, şaka konusu bile yapılmamalı.

Atlar tepişir, arada eşekler ezilir.

- Güçlülerin, büyüklerin çatışmasından güçsüzler, küçükler zarar görür.

At ölür, meydan kalır, yiğit ölür, şan kalır.

- Yaşarken yaptığınız iyi işler, öldükten sonra güzel bir adla anılmanızı sağlar.

Ava giden, avlanır.

- Başkasına zarar verecek bir iş yapan, bundan kendisi zarar görür.

Avcı ne kadar hile bilse, ayı o kadar yol bilir.

- Biri, başkasını yenmek için her türlü yola başvururken, karşındakinin de her türlü önlemi alacağına hesap etmelidir.

Ayağa değmedik taş olmaz, başa gelmedik iş olmaz.

- İnsan, yaşamı boyunca iyi kötü birçok olayla karşılaşır.

Ayağını yorganına göre uzat.

- Geliriniz ile gideriniz arasında bir denge olmalıdır.

Ayıpsız yâr arayan, yârsız kalır.

- Seçtiğiniz her arkadaşın birtakım kusurları olabileceğini unutmayın.

Aza kanaat etmeyen, çoğu hiç bulamaz.

- Emeğimizin karşılığı kazancı yeterli bulmalıyız. Daha çok emek harçayarak daha çok kazanç sağlayabiliriz.

Azıcık aşım, kaygısız başım.

- Önemli olan bolluk içinde yaşamak değil, huzur ve güven içinde yaşamaktır.

Az olsun, öz olsun.

- Kazancın az ya da çokluğu değil, gereksinmelere yetmesi önemlidir.

Az tamah, çok ziyan (zarar) getirir.

- Hak ettiğinden fazlasını elde etmek isteyenler, zararlı çıkarlar.

Az veren candan, çok veren maldan.

- Yapılan yardımın içten, özverili olması önemlidir.

B

Baba malı tez tükenir, evlat gerek kazana.

- Miras, kısa sürede harcanır gider. İnsan geçimini sağlayacağı iyi bir iş sahibi olmalıdır.

Babanın sanatı oğula mirastır.

- Babanın mesleği, iyi öğrenilirse, çocuk için en iyi mirastır.

Baba oğluna bir bağışlamış, oğul babaya bir salkım üzüm vermemiş.

- Babalar, çocuklarına göre daha özverilidirler.

Baca eğri de olsa, duman doğru çıkar.

- Doğru ve iyi olan insanlar, şeyler, koşullar ne olursa olsun, bu özelliğini yitirmezler.

Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur.

- Yararlandığımız şeyler de sürekli bakım ve onarım gerektirir.

Balık baştan kokar.

- Yöneticiler kötü, niteliksizse, o toplum yozlaşır.

Balta değmedik ağaç olmaz.

- Yaşadığı sürece insanın başından birtakım kötü olaylar geçer.

Bal tutan parmağını yalar.

- Bir kimse, yaptığı iyi bir işten birtakım yararlar sağlar.

Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın.

- “Bana zararı dokunmayan biri, bir şey, istediği kadar yaşayabilir” diye düşünenler de vardır.

Başa gelen çekilir.

- Yaşadığımız kötü olaylara sabırla katlanmalıyız.

Baş ağrır gerek, kulak sağır.

- Rahat etmek, saygı görmek istiyorsanız, ağırbağlı olun, dedikodulara kulak vermeyin.

Baş dille tartılır.

- Bir kimsenin kişiliği, bilgisi, düşüncesi konuşmasından, kullandığı dilden anlaşılır.

Başın sağlığı, dünya varlığı.

- İnsanın en büyük zenginliği, mutluluğu sağlıklı oluşudur.

Baş nereye giderse, ayak da oraya gider.

- Yöneticilerin tutumu halkın davranışlarını da yakından etkiler.

Bedava sirke baldan tatlı olur.

- Para vermeden elde edilen şeyler, insanı çok sevindirir.

Bekâra karı boşamak kolay gelir.

- Deneyimsiz biri için, bir iş hakkında karar vermek çok kolaydır.

Bekârlık sultanlık.

- Aile sorumluluğunu üstlenmek istemeyenler için bekârlık mutluluktur.

Beleş atın dişine bakılmaz.

- Para verilmeden elde edilen bir şey, eksik ve kusurlarıyla kabul edilir.

Besle kargayı oysun gözünü.

- Bazen iyilik yaptığınız birinden, kötülük görebilirsiniz.

Beş parmak bir olmaz.

- Her insanın öbür insanlardan farklı birtakım özellikleri vardır.

Beterin beteri vardır.

- İçinde yaşadığınız kötü durumdan daha da kötü bir durumun bulunabileceğini unutmayın.

Bıçak kınını kesmez.

- İnsan, kendisini koruyanlara karşı kötülük etmez.

Bıçak yarası geçer, dil yarası geçmez.

- Kalp kırıcı sözler, hiçbir zaman unutulmaz.

Bilmemek ayıp değil, sormamak (öğrenmemek) ayıp.

- Bir konuda bilgimiz olmayabilir; bu doğaldır. Ancak bunu sorup öğrenmemek büyük bir ayıptır.

Bin bilsen de, bir bilene danış.

- Çok bilgili olsanız da, sizden daha çok bilen birine danışmanız yararlıdır.

Bin dost az, bir düşman çok.

- Dostlarla yaşamak insana zenginlik katar; bir tek düşman bile insanı rahatsız etmeye yeter.

Bin nasihatten bir musibet yeğdir.

- Öğütleri dinlemeyenler, bir gün yaşadıkları kötü bir durumdan gereken dersi alırlar.

Bin ölçüp bir biçmeli.

- Bir işe uzun uzadıya düşündükten, sağlam kararlar aldıktan sonra girişmelisiniz.

Bir adamın adı çıkacağına canı çıksın.

- Çevrenizde kötü olarak tanınırsanız, bundan büyük zarar görürsünüz.

Bir ağaçta gül de biter, diken de.

- Bir ailede, bir eğitim kurumunda iyi insanların yanı sıra kötü insanlar da yetişebilir.

Bir baş soğan bir kazanı kokutur.

- Kötü bir insan, davranışlarıyla çevresinin de huzurunu bozar.

Bir çöplükte iki horoz olmaz.

- Bir topluluğu yetki ve sorumluluğu eşit iki yönetici yönetemez.

Bir deli kuyuya taş atmış, kırk akıllı çıkaramamış.

- Birinin akılsızca yaptığı bir işi, pek çok insan bir araya gelip düzeltmeye çalışır, ama başaramaz.

Bir elin nesi var, iki elin sesi var.

- Her işi tek başınıza yapamazsınız. Başkalarıyla işbirliği yaparak büyük işleri başarabilirsiniz.

Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır.

- Dostlarımızdan gördüğümüz ufak bir yardımı bile unutmamalı; yardım sırası bize gelince gerekeni yapmalıyız.

Biri yer, biri bakar, kıyamet ondan kopar.

- Bir toplulukta eşitsizlikler büyük sorun yaratır. Örneğin gelir dağılımı adaletsizse ayaklanma çıkar.

Bir korkak, bir orduyu bozar.

- Bir kimsenin, toplumsal bir konuda korkaklık göstermesi o topluluğun birlik ve dayanışmasını bozar.

Bir koyundan iki post çıkmaz.

- Bir kimseden yapabileceğinden fazlasını beklememelidir.

Bir kötünün yedi mahalleye zararı dokunur.

- Bir kimsenin yaptığı kötülükler, çevresindeki insanların da kötü tanınmasına yol açar.

Bir mış, bir nal kurtarır; bir nal, bir at kurtarır.

- Küçük bir ayrıntının, önemsiz sayılan bir şeyin bile gerektiğinde çok önemli olduğunu unutmayalım.

Bir sürçen atın başı kesilmez.

- Bir kez yapılan hatayı hoşgörmeli, başıslamalı.

Boğaz dokuz boğumdur.

- Bir düşünce, iyice olgunlaştıktan sonra dile getirilmelidir.

Bol bol yiyen bel bel bakar.

- Savurgan biri, sonunda büyük sıkıntılara düşer.

Borç iyi güne kalmaz.

- Her borcu zamanında ödemek gerekir.

Borçlu ölmez, benzi sararır.

- Borç, insanı ödeme süresince hep sıkıntıya sokar.

Borç ödemekle, yol yürümekle tükenir.

- Borcunuzu düzenli ödeyerek bitirebilirsiniz.

Borç yiğidin kamçısıdır.

- Borç, insanı daha çok çalışmaya yöneltten kamçı gibidir.

Borç yiyen kesesinden yer.

- Borçlanarak alışveriş yapan, bir süre sonra borcunu ödemek zorundadır.

Boş çuval ayakta durmaz.

- Bilgisiz, yeteneksiz kimse hiçbir alanda başarılı olamaz.

Boş fıçı çok langırdır.

- İyi bilmediğiniz konularda başkalarına bilgiçlik taslamaya kalkarsanız gülünç duruma düşersiniz.

Boş gezmekten bedava çalışmak yeğdir.

- Boş gezmektense, bilgi ve görgüyü artırmak için bir işte bedava çalışmak daha yararlıdır.

Boş torba ile at tutulmaz.

- Bir işte özveriden kaçınılırsa, başarılı olunamaz.

Boynuz kulaktan sonra çıkar ama kulağı geçer.

- Bir alanda sonradan yetişenler, uzman olan kimseleri, bilgi ve beceri bakımından geçerler.

Böyle başa böyle tıraş.

- Her iki taraf da istenilen nitelikte değil.

Bugün bana ise, yarın sana.

- Bugün benim yaşadığım kötü bir olayı, yarın sen de yaşayabilirsin.

Bugünkü işini yarına bırakma!

- Her işi zamanında yapıp bitirmeliyiz.

Bugünkü tavuk yarınki kazdan iyidir.

- Bugünkü küçük fırsat, daha sonra elimize geçeceği varsayılan büyük fırsattan daha iyidir.

Bülbülü altın kafese koymuşlar “Ah, vatanım!” demiş.

- İnsan, başka ülkede daha iyi koşullarda yaşasa bile vatanını özler.

Bülbülün çektiği dili belasıdır.

- Gelişigüzel söylediğimiz sözler, başımıza büyük işler açabilir.

Büyük balık, küçük balığı yer.

- Güçlü olanlar her zaman güçsüz olanları sömürür, ezer.

Büyük başın derdi büyük olur.

- Büyük sorumlulukları olan insan, pek çok sorunla uğraşmak durumundadır.

Büyük lokma ye, büyük söyleme!

- Gücünüzü aşan, yapamayacağınız işler hakkında iddialı konuşmayın.

Cahile söz anlatmak, deveye hendek atlatmaktan güçtür.

- Bilgisiz birine doğruları anlatmak, onu ikna etmek çok güçtür.

Cana gelecek zarar, mala gelsin.

- Sağlığımız, malımızdan daha değerlidir. Bunun için bir tehlike sağlığımızı bozacağına, malımıza zarar versin.

Can boğazdan gelir.

- İyi beslenme, sağlıklı yaşamın temel koşullarından biridir.

Can çıkmayınca huy çıkmaz.

- İyi ve kötü huylarımız, hayatımız boyunca bizimle birlikte dir.

Cömert derler maldan ederler, yiğit derler candan ederler.

- Başkalarının “Sen cömertsin”, “Sen yiğitsin” türünden poh-pohlamaları bizim aleyhimize sonuçlar doğurur; paramızı kaybeder, canımızdan oluz.

Çanağa ne doğrarsan, kaşığında o çıkar.

- Yaşamda temel kural: Ne kadar çaba gösterirsen, karşılığını da o ölçüde görürsün.

Çamsakızı çoban armağanı.

- Yakınlarımızı küçük de olsa bir armağanla sevindirmek güzel bir davranıştır.

Çekişilmeyince pekişilmez.

- Unutmayalım: Ancak tartışarak doğruya varabiliriz.

Çıkmadık canda umut vardır.

- En olumsuz durumda bile bir umut vardır.

Çiğnemedен yutulmaz.

- Çalışmadan, emek harcamadan hiçbir olumlu sonuç alınamaz.

Çirkefe taş atma, üstüne sıçrar.

- Kötü, çirkef insanlara sataşmayın, aksi takdirde zarar görürsünüz.

Çivi çiviye söker.

- Bir şeyin olumsuz etkisi, ondan daha etkili başka bir şeyle giderilir.

Çobansız koyunu kurt kapar.

- Yöneticisi, önderi olmayan bir toplum, başka toplumların egemenliği altına girer.

Çocuk düşe kalka büyür.

- Her çocuk, birtakım tehlikeleri yaşayarak büyür.

Çocuktan al haberi.

- Çocuk, yalan söylemeyi bilmedi için olup bitenleri olduğu gibi anlatır.

Çoğu zarar, azı karar.

- Her konuda aşırıya kaçmak zarar verir; dengeli ve ölçülü olmak iyidir.

Çok bilen, çok yanılır.

- Bilgisine gereğinden çok güvenen, bilmediği konularda da konuşmaya başlayınca yanılır.

Çok gezen çok bilir.

- Çok gezen biri, gezip gördüğü yerlerle ilgili çok değişik bilgiler edinir.

Çok mal haramsız, çok laf yalansız olmaz.

- Çok zengin birinin, zengin olurken yasadışı yollardan para kazandığı düşünülür. Çok konuşan birinin de sözlerinde yalan bulunduğu inanılır.

Çok söyleme arsız edersin, aç bırakma hırsız edersin.

- Fazla öğüt vermek, uyarıda bulunmak, kişinin arsız olmasına yol açar. Aç bırakılan biri de, gereksinmeleri için hırsızlığa başvurur.

Çul içinde aslan yatar.

- Bir kimsenin değeri, dış görünüşüyle değil, kişilik özellikleriyle iyi ahlakıyla anlaşılır.

Çürük tahta çivi tutmaz.

- Özelliğini yitirmiş bir şeyi kullanılabilir duruma getirmek olanaklı değildir.

D

Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.

- İnsanlar, uzun ayrılıklar yaşayabilirler, ama yine birbirlerine kavuşabilirler.

Dağ dağ üstüne olur, ev ev üstüne olmaz.

- İki ailenin zorunluk olmadıkça bir evde oturması mümkün değildir. Aksi takdirde sorunlar baş gösterir.

Damlaya damlaya göl olur.

- Küçük, önemsiz şeyler, birikerek büyük bir varlık oluşturur.

Davul dengi dengine çalar.

- Aralarında dostluk ilişki kurulacak kişilerin benzer özellikleri olması gerekir.

Davulun sesi uzaktan hoş gelir.

- Uzaktan bakıldığında bazı işler, şeyler kolay görünür, hoşadır. Ama gerçek öğrenilince iş değişir.

Dayak cennetten çıkmadır.

- Kimilerine göre dayak, en etkili cezalandırma yöntemidir.

Deliye her gün bayram.

- Çılgınlar, aklını kullanamayanlar için her gün, bayram günü gibi sevinçli ve mutludur.

Demiri tavanda dövmele.

- Her iş en uygun zamanda ve ortamda yapılmalıdır.

Denize düşen yılanı sarılır.

- Çaresiz kalan biri, kurtulmak için tehlikeli yolları denemekten kaçınmaz.

Derdini söylemeyen derman bulamaz.

- Sorunlarını yakınlarıyla paylaşmayanlar, çözüm yolu bulamazlar.

Dertsiz kul olmaz.

- Her insanın kendine göre sorunları, dertleri vardır.

Dervişin fikri ne ise zikri de odur.

- Bizi yakından ilgilendiren konularda, düşündüklerimizle dile getirdiklerimiz aynı olur.

Devasız dert olmaz.

- Her sorunun, derdin kesinkes bir çözümü vardır.

Deveyi yardan uçuran bir tutam ottur.

- Bazen küçük bir çıkar elde etmek isterken, büyük bir felaketle karşılaşılır.

Devlet malı deniz, yemeyen domuz.

- “Devlet çok zengindir, bu zenginlikten yararlanmayanlar, aptaldır.” diye düşünenler de vardır. Bunlar tehlikeli kimselerdir.

Dikensiz gül olmaz.

- Her iyi, güzel şeyin, rahatsız edici bir özelliği de bulunur.

Dilin cirmi küçük, cürmü büyüktür.

- Duygularımızı, düşüncelerimizi anlatmaya yarayan dilimiz, dikkat etmezsek başımıza türlü felaketler de açabilir.

Dilin kemiği yoktur.

- Düşüncelerini, duygularını denetleyemeyenler, çevresinde rahatsızlık uyandıracak biçimde konuşurlar.

Dinsizin hakkından imansız gelir.

- İnsafsız birini, ancak ondan daha insafsız biri yola getirebilir.

Doğruluk minarede kalmış, onun da içi eğri.

- Doğru olmak, doğru davranmak, insani bir erdemdir. Ancak bu erdemi taşıyan çok az sayıda insan kaldı.

Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.

- Doğruları söylemek, bazılarını rahatsız eder; böyle rahatsız olanlar da doğruları dile getirenleri güç durumda bırakmak için uğraşırlar.

Doğru söz, acıdır.

- Eleştirici, yanlışları gösteren bir konuşma, ilgili kişi için oldukça acıdır.

Dost acı söyler.

- Gerçek dost, bizim yanlış davranışlarımızı, bizim için acı bile olsa, eleştirir, bizi uyandır.

Dost başa bakar, düşman ayağa.

- Dostumuz, sevincimizi paylaşmak için yüzümüze; düşman kötü bir duruma düşmemizi görmek için ayağımıza bakar.

Dost dostun ayıbını yüzüne söyler.

- Gerçek dost, insanın ayıplarını çekinmeden yüzüne karşı söyler.

Dost ile ye, iç, alışveriş etme!

- Dostlukta iyi ilişkiler, alışverişte çıkarlar önemlidir. Dostluk ilişkilerinin bozulmamasını isteyenler birbirleriyle alışveriş etmemelidir.

Dost kara günde belli olur.

- Gerçek dost, zor, sıkıntılı günümüzde yardımımıza koşandır.

Dostluk başka, alışveriş başka.

- Dostlukla alışverişi birbirine karıştırmayın. Dostlukta saygı ve sevgi; alışverişte ise çıkar ve kazanç ön planda gelir.

Dünya malı, dünyada kalır.

- Yaşadığımız sürece, sahip olduğumuz mallardan insanca yararlanmalıyız.

Düşenin dostu olmaz.

- Zenginliğini, nüfuzunu, itibarını yitiren birini, dost geçinen arkadaşları da yalnız bırakır.

Düşmez kalkmaz bir Allah!

- Her insan birtakım iyi ve kötü olayları dil ard arda yaşayabilir. Bu, doğal bir durumdur. Sadece Tanrı bu tür durumlardan uzaktır.

E

E

Ecele çare bulunmaz.

- Her tür sorunun bir çaresi vardır; ancak henüz ölüme çare bulunamamıştır.

Eden bulur, inleyen ölür.

- Kötülük eden kötü bir durumla karşılaşır. Ağır hasta olan da inleyerek ölür.

Eğilen baş kesilmez.

- Yaptığı yanlıştan ötürü özür dileyen biri, bağışlanmalıdır.

Eğri oturalım, doğru konuşalım.

- Her zaman doğruları ve gerçekleri dile getirmeliyiz.

Ekmeden biçilmez.

- Çalışmadan hiçbir ürün, kazanç sağlanamaz.

Ekmeğin arslanın ağzında.

- Yaşamda, bilgi ve becerinize uygun bir iş bulabilmek her zaman güçtür.

Elçiye zeval olmaz.

- Bir anlaşmazlık durumunda, taraflar arasında elçilik yapanı sorumlu tutmayın, onu cezalandırmayın.

El elden üstündür.

- Bilgi, zekâ ve beceri bakımından daha üstün durumda olanlar vardır.

El, elin eşeğini türkü söyleyerek arar.

- Bir başkası, sizin bir sorunuzla yeterince, sizin gibi ilgilenmez.

El eli yıkar, iki el de yüzü.

- Toplum yaşamda yardımlaşma önemlidir; işler yardımlaşma yoluyla daha iyi yapılır.

El ile gelen düğün bayram.

- Herkesin çektiği bir sıkıntıyı biz de çekmek durumundayız.

Elin ağzı torba değil ki büzesin.

- İnsanlar her konuda konuşurlar. Bu, sizi rahatsız etse bile, bunun önüne geçemezsiniz.

El öpmekle dudak aşınmaz.

- Bir iş için birine ricada bulunmakla hiçbir şey kaybetmeyiz.

Emanete hıyanet olmaz.

- Size emanet edilen birine, bir şeye herhangi bir zarar gelmemesine dikkat etmelisiniz.

Emeksiz yemek olmaz.

- Emek harcamadan, geçiminizi sağlayacak olanaklara kavuşamazsınız.

Er olan ekmeğini taştan çıkarır.

- Dürüst ve namuslu biri, en zor koşullarda bile geçimini sağlamanın yolunu bulur.

Eskisi olmayanın yenisi olmaz.

- Bir eşyadan yeterince yararlanmadan onu yenisiyle değiştirmek doğru bir davranış değildir.

Eşeğe altın semer vursalar, eşek yine eşektir.

- Kötü birine, giyim-kuşam, mevki gibi özellikler saygınlık kazandırmaz.

Eşeğini sağlam bağla, sonra Allah'a ısmarla!

- Her işin, eşyan için öncelikle kendin gerekli güvenlik önlemlerini almalısın.

Eşek eşeği ödünç kaşır.

- Çıkarıcı biri, ancak çıkar sağlayacağını iyi bildiği birine yardım eder.

Eşek hoşaftan ne anlar?

- Bilgisiz ve görgüsüz biri, güzel şeylerin farkına varamaz, tadını çıkaramaz.

Etle tırnak arasına girilmez.

- Aile içi anlaşmazlıklarda, tarafların arasına girmemek gerekir. Onlar bir süre sonra barışırlar.

Etme bulma dünyası.

- Bu dünyada iyilik eden iyilik, kötülük eden kötülük bulur.

Ev alma, komşu al!

- Bir ev satın alırken, evin özelliklerinden çok komşuların nitelikli olmasına dikkat edilmeli.

Evdeki hesap çarşıya uymaz.

- Bir programın uygulamasında birtakım terslikler ortaya çıkabilir.

Evlenenle ev yapana Allah yardım eder.

- Evlenen biriyle ev satın alan ya da yapan birine çevresindekiler maddi ve manevi yardımda bulunur.

F

Fakirlik ayıp değil, tembellik ayıp.

- Yoksul olmak ayıplanacak bir durum değildir. Ama tembel olmak, ayıpların başında gelir.

Fazla mal, göz çıkarmaz.

- Malınızın fazla olması, sizi rahatsız etmemeli. İleride size gerekebilir.

Felek kimine kavun yedirir, kimine kelek.

- Yaşamda kimi insanlar mutlu, kimileri mutsuz olur.

Fukaranın tavuğu tek tek yumurtlar.

- Yoksul biri, düzenli çalışmayla geçimini iyi kötü sağlar.

G

Garip kuşun yuvasını Allah yapar.

- Kimsesiz, birtakım olanaklardan yoksun kimseler, yaşamda Tanrının kendilerine yardımcı olduğuna inanırlar.

Geçmişe mazi, yenmişe kuzu derler.

- Geçmişteki iyi kötü olayları bir yana bırakıp bugünü ve geleceği düşünmeliyiz.

Geç olsun da güç olmasın!

- Bir işte gecikmeler önemli değildir. Yeter ki iş istediğimiz gibi bitirilmiş olsun.

Gelen gideni aratır.

- Beğenmediğimiz bir yöneticinin, kiracının yerine gelenler daha kötü çıkabilir. Biz bu durumda eskileri ararız.

Gemisini kurtaran kaptan.

- Toplumca sıkıntı çektiğimiz durumlarda sadece kendini çıkarını düşünen, kendini kurtarmaya çalışanlar da vardır. Böylelerine karşı dikkatli olmak gerekir.

Gençliğin kıymeti, ihtiyarlıkta bilinir.

- Gençlik dönemi çok kısadır; insan yaşlanınca gençlik günlerini anımsayıp daha iyi geçirmesi gerektiğini düşünür.

Gönülden gönüle yol vardır.

- Gerçek dostlar birbirleri için hep iyi duygular besler; birbirlerinin iyiliklerini isterler.

Gönül kimi severse güzel odur.

- Güzellik kişiye göre değişir; herkes sevdiği insanın güzel olduğuna inanır.

Gönülsüz yenen aş, ya karın ağrıtır, ya baş.

- İsteksiz, gönülsüz yaptığımız işler verimli olmaz.

Gören gözün hakkı vardır.

- Yediğimiz bir şeyden yakın çevremizde de tattırmalıyız.

Görünen köy kılavuz istemez.

- Doğruluğu herkesçe kabul edilen bir şeyi tartışmanın, açıklamanın anlamı yoktur.

Görünüşe aldanmamalı.

- Dış görünüşe bakarak bir yargıya varmak, bizi aldatabilir.

Göze yasak olmaz.

- Ortalıkta duran bir şeye herkes bakar. Bu konuda yasak konuşamaz.

Göz görmeyince gönül katlanır.

- Seven insan, ayrılıklara katlanmak durumundadır.

Gülme komşuna, gelir başına.

- Birinin başından geçen kötü bir olaya sevinmemeliyiz; bir gün benzer bir olay bizim de başımıza gelebilir.

Gülü seven, dikenine katlanır.

- Sevdiğimiz kimselerin iyi yönleri olduğu gibi kötü yönlerinin de bulunduğunu unutmamalıyız.

Gün doğmadan neler doğar.

- Umutsuz ve karamsar olmayalım. Yeni gelişmeleri bekleyelim.

Güneş balçıkla sıvanmaz.

- Gerçekleri gizlemek, inkâr etmek boş bir çabadır.

Güneş girmeyen eve doktor girer.

- Güneş ışınlarından yeterince yararlanamayan bir yerde yaşamak sağlık açısından sakıncalıdır.

Güvenme varlığa, düşersin darlığa.

- Elinizdeki maddi olanakların bitmeyeceğini düşünüp savurganca harcamayın. Yoksa sıkıntıya düşersiniz.

Güzele bakmak sevaptır.

- Güzel olan şeylere, kimselere bakmak, insana yaraşan bir davranıştır.

H

H

Haddini bilmeyene bildirirler.

- Bilgisi ve yetkisi dışında kalan konularda söz söyleyen, davranışta bulunan kimseye hak ettiği karşılık verilir.

Hak yerde kalmaz.

- Suçlu hak ettiği cezayı er geç görür.

Hak yerini bulur.

- Bir gün mutlaka haklı hakkına kavuşur, suçlu cezasını bulur.

Hamama giren terler.

- Bir işten olumlu sonuç almak için birtakım fedakârlıklara katlanmak gerekir.

Harman döven öküzün ağzı bağlanmaz.

- Bir kimsenin yaptığı işin ürününden yararlanması en doğal hakkıdır.

Hastalık sağlık bizim için.

- Sağlıklı olmak çok güzeldir, ancak zaman zaman hasta da oluruz.

Hasta olmayan, sağlığın kadrini bilmez.

- Hasta olmayan, sağlığının değerini bilemez.

Hastaya yatak sorulmaz.

- Özel olarak ihtiyaç duyduğumuz bir şeyin bizim için gerekli olup olmadığı sorulmamalı. Gereken yapılmalıdır.

Hatasız kul olmaz.

- Yaşamda her insan bilerek ya da bilmeyerek birtakım hatalar yapabilir. Hiç hatası olmayan yoktur.

Hatır için çiğ tavuk da yenir.

- Sevip saydığımız insanların hatırı için çok güç işler bile yapılır.

Haydan gelen huya gider, selden gelen suya gider.

- Hiç çalışmadan elde edilenler, kısa sürede harcanır gider.

Hayır dile eşine, hayır gele başına.

- Yakınlarınız için iyilikler dilerseniz, onlar da sizin iyiliklerle karşılanmanız dileğinde bulunurlar.

Hazıra dağlar dayanmaz.

- Hazırda olan para kısa sürede harcanır gider. Çalışıp para kazanmak gerekir.

Her ağacın meyvası olmaz.

- Her insan verimli işler yapamaz.

Her düşüş, bir öğreniş.

- Yaşadığımız her kötü olay bize bir ders verir.

Her horoz kendi çöplüğünde öter.

- Her insan kendi iş ve aile, arkadaş çevresinde söz sahibidir.

Her işin başı sağlık.

- Bizim için sağlığımızdan daha önemli bir şey yoktur. Bir iş yapabilmek için öncelikle sağlıklı olmalıyız.

Her işte bir hayır vardır.

- Beklediğimiz gibi sonuçlanmayan bir iş bizi kötümser yapmamalı.

Her kaşığın kısmeti bir olmaz.

- Herkesin kazancı aynı değildir; çünkü herkesin bilgisi, becerisi, yeteneği farklıdır.

Herkes ne ederse kendine eder.

- Yaptığımız her iyi ya da kötü iş, bizi olumlu ya da olumsuz yönde etkiler.

Her koyun kendi bacağından asılır.

- Herkes, sadece yaptığı işin sorumluluğunu taşır.

Her kuşun eti yenmez.

- Her insan, haksızlığa tepkisiz kalmaz, haksızlık edenle mücadeleye girer.

Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır.

- Her insanın kendine göre bir çalışma, iş yapma yöntemi vardır.

Her yiğidin gönlünde bir aslan yatar.

- Her insanın gönlünde, ulaşmak istediği yüce bir değer vardır. O, buna ulaşmak için çalışır.

Her ziyan bir öğüttür.

- Her yanlış işin verdiği zarar, insan için bir derstir.

Hırsıza kilit olmaz.

- Kötülük yapmaya kararlı bir insana karşı alınacak önlemlerin pek bir yararı olmaz.

Hocamın dediğini yap, yaptığını yapma!

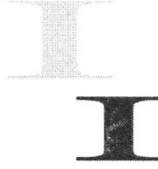
- Örnek alınacak insanın doğru ve tutarlı yönlerini benimsemek gerekir.

Horozu çok olan köyün sabahı geç olur.

- Bir işe ilgisi olmayanlar da karıştırsa, o işin yapılması gecikir.

Huylu huyundan vazgeçmez.

- Bir insanın huylarından, alışkanlıklarından vazgeçmesi pek kolay değildir.

Irmaktan geçerken at değiştirilmez.

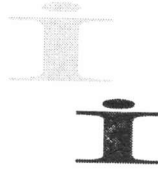
- Bir iş yapılırken, zorunluluk olmadıkça kullanılan yöntem ve araç değiştirilmez.

Isıracak it dişini göstermez.

- Kötülük etmeye niyetli olan biri, bunu belli etmez.

Isıramadığın eli öp, başına koy!

- Bizden daha üstün olduğunu deneyerek anladığımız birine saygı göstermeliyiz.

İbadet de gizli, kabahat de.

- İbadet, Tanrıyla kul arasında çok özel bir ilişkidir. Gizli olması gerekir. Bunun gibi insan da işlediği kabahatin duyulmasını, bu yüzden ayıplanmayı istemez.

İki cambaz bir ipte oynamaz.

- İki kurnaz kişi çıkarları zedeleneceği için aynı konuda üstünlük sağlamak için çalışmaz.

İki dinle bir söyle!

- Söylenen sözleri iyi dinlemeli, sırası gelince konuşmalı.

İki gönül bir olursa, samanlık seyran olur.

- Birbirini içten seven kimseler, her türlü sorunlarını çözerler.

İki karpuz bir koltuğa sığmaz.

- Aynı anda birden çok işi yapmaya kalkmak doğru bir davranış değildir.

İnsan beşer, kuldur şaşar.

- Her insan, yaşadığı sürece birtakım hatalar yapabilir.

İnsan doğduğu yerde değil, doğduğu yerde.

- Geçimimizi sağladığımız yer, doğduğumuz yere göre daha ön-
de gelir.

İnsanın alacası içinde, hayvanın alacası dışındadır.

- İnsanoğlunun iç dünyasını, ne gibi kötü özellikleri, niyetleri olduğunu anlamak güçtür.

İnsanoğlu çiğ süt emmiş.

- İnsanoğlu bazen kendisinden hiç beklenmeyen kötülükleri bile yapabilir.

İnsan konuşu konuşu, hayvan koklaşu koklaşu.

- İnsanlar konuşarak anlaşılır, sorunlarını konuşarak çözerler. Hayvanlarsa birbirlerini koklayarak...

İnsan yedisinde neyse, yetmişinde de odur.

- Küçük yaşlarda edindiğimiz temel alışkanlıklarımız, hayatımız boyunca bizi yönlendirir.

İp inceldiği yerden kopar.

- Çözümü olanaksız gözünen sorunları bazen kendi haline bırakmak daha uygun olur.

İp koptuğu yerden bağlanır.

- Kişileri barıştırmak için önce küskünlük yaratan şeyi ortadan kaldırmak gerekir.

İş, insanın aynasıdır.

- Bir kimsenin yaptığı iş, kişiliğinin bir göstergesidir.

İşleyen demir pas tutmaz.

- Çalışan kimse, gücünü ve becerisini yitirmez.

İş olacağına varır.

- Denetimden çıkan bir iş, kendi kendine bir sonuca varır.

İşten artmaz, dışten artmaz.

- Çalışmaktan çok, tutumlu davranmak birikim sağlar.

İt itin kuyruğuna basmaz.

- Kötülük edenler birbirlerine zarar vermezler.

İtle yatan, bitle kalkar.

- Kötü insanlarla arkadaşlık edenler, onlar gibi kötü kimse olurlar.

İt ürür, kervan yürür.

- Doğru bildiğimiz yolda karşımıza çıkan engeller bizi yıldırma-malı.

İyi insan sözünün üstüne gelir.

- Sözü edilen kimse, konuşma sırasında gelirse, onun iyi insan olduğu söylenir.

İyiliğe iyilik, her kişinin kârı; kötülüğe iyilik er kişinin kârı.

- Önemli olan, kötülüğünü gördüğünüz birine iyilik yapabilmektir. Bu olgunluğu ve erdemi gösterebilmelisiniz.

İyilik eden iyilik bulur.

- Birine, birilerine iyilik yaptıysanız, hayatınızın bir döneminde siz de iyilik görürsünüz.

İyilik iki baştan olur.

- İki taraf da iyiye, güzel bir ilişki kurulabilir.

İyi olacak hastanın hekim ayağına gelir.

- Bir sorunla uğraşırken, güzel bir rastlantı çözüme katkıda bulunursa, buna çok sevinilir.

K

Kabahat samur kürk olsa, kimse sırtına almaz.

- Hiç kimse kabahati kendi üzerine almak istemez.

Kaçan balık büyük olur.

- İnsanlar kaçırdıkları bir fırsatı abartarak anlatır.

Kadının fendi, erkeği yendi.

- Kadınları, kurnazlıkta erkeklerden üstündür.

Kalbin yolu mideden geçer.

- Bir kimsenin sevgisini kazanma yollarından biri de iyi yemek pişirmek, güzel sofraya hazırlamaktır.

Kalıp kıyafetle adam adam olmaz.

- İnsanlar dış görünüşleri, giyim kuşamlarıyla adam olmazlar.

Kanaat gibi devlet olmaz.

- Kazancıyla geçinmeyi, elindekiyle yetinmeyi bilmek büyük mutluluktur.

Kanatsız kuş uçmaz.

- Gerekli araç-gereç ve uygun koşullar sağlanmadan bir iş başarılamaz.

Kanı kanla yumazlar, kanı su ile yumarlar.

- Öç alma duygusunu yenmeli, sağduyulu davranmaya çalışmalıdır.

Kardeş kardeşi bıçaklamış, dönmüş yine kucaklamış.

- Kardeşler, zaman zaman anlaşmazlığa düşseler bile, gerektiğinde birbirlerinin yardımına koşarlar.

Kâr, zararın kardeşidir.

- Yapmak istediğiniz bir işte başarı kadar başarısızlığa da yer verir. İşiniz olumlu da olabilir, olumsuz da.

Kavganın iyisi olmaz.

- Kavga insanlık dışı bir olaydır. Kavgada her iki taraf da az ya da çok zarar görür.

Kaza geliyorum demez.

- Başımıza gelebilecek kazalarla ilgili önceden bilgimiz yoktur.

Kazanırsan dost kazan, düşmanı anan da doğurur.

- Tutarlı, sevecen davranarak dostlar edinmeliyiz. Düşman kazanmak çok kolaydır.

Kaz gelen yerden tavuk esirgenmez.

- Büyük bir çıkar, yarar umulan bir yer için küçük fedakârlıklar yapmak kaçınılmazdır.

Kazma elin kuyusunu, kazarlar kuyunu.

- Başkası için bir kötülük hazırlayan, kendisi için de kötülük hazırlanmasına fırsat verilmiş olur.

Kedinin boynuna ciğer asılmaz.

- Güvenilmez kişilere, değerli eşyaları emanet bırakmak yanlış bir davranıştır.

Kedi uzanamadığı ciğere pis der.

- Kimi bencil kimseler, elde edemedikleri şeyi kötümeye kalırlar.

Kefenin cebi yoktur.

- Hayatı, sadece mal mülk kazanma yeri olarak görmeyin. Kazandıklarınızı insanca harcamasını da bilin!

Kelin ilacı olsa başına sürer.

- Kendi sorunlarını çözemeyen birinden yardım beklemeyin!

Kem söz, kalp akçe sahibinindir.

- Kötü söz de, geçmez para da sonunda sahibine döner.

Kendi düşen ağlamaz.

- Öğütleri, uyarıları dinlemeyen biri, yaptığı yanlıştan ötürü ağlayıp sızlamamalı.

Keskin sirke küpüne zarardır.

- Sinirli, sert davranmak, kişinin kendisine zarar verir.

Kılavuzu karga olanın burnu boktan kurtulmaz.

- Bilgisiz, tutarsız kimselerin peşinden gidenlerin başı beladan kurtulmaz.

Kısmet gökten zembille inmez.

- Hiçbir şey kendiliğinden elde edilemez; tersine her şey çalışmayla kazanılır.

Kiminin param, kiminin duası.

- Halk yararına yapılan işlerde, zenginlerden parasal katkı istenir, yoksullardan da içten bir teşekkür...

Kimse ayranım ekşi demez.

- Herkes, yaptığı işin doğru, iyi, güzel olduğunu ileri sürer.

Kimsenin ahı kimsede kalmaz.

- Her suçlu, er geç cezasını çeker. Mazlum insan böyle olacağını bildiği için rahat olur.

Kişi arkadaşından bellidir.

- Birini, arkadaş edindiği kimselerin niteliklerine bakarak tanıyabilirsiniz.

Komşu komşunun külüne muhtaçtır.

- Komşular her zaman her konuda birbirlerine muhtaçtırlar. O nedenle yardımlaşma içinde olurlar.

Korkak bezirgân ne kâr eder, ne zarar.

- Korkak kimse, hiçbir işe girişemediğinden hiçbir kazanç elde edemez.

Korkulu rüya görmektense, uyanık yatmak hayırlıdır.

- Cazip ama tehlikeli bir işe girişmektense, normal ama tehlikesiz bir işi yapmak daha iyi bir seçimdir.

Korkunun ecele faydası yoktur.

- Korku da, ölüm de, gelebilecek tehlikeleri önleyemez.

Koyma akıl, akıl olmaz.

- Başkalarına hep danışarak iş görenler, her zaman başarılı olmazlar. Önce kendi aklınıza güvenin.

Koyun can derdinde, kasap yağ derdinde.

- Aynı alanda iş gören tarafların beklentileri çok farklıdır.

Köpek bile yal yediği kaba pislemez.

- İnsan geçimini sağladığı yere, şeye karşı saygılı olmalıdır.

Köpeksiz sürüye kurt girer.

- Yöneticisi olmayan bir topluluk dağınık, başkalarının egemenliği altına girer.

Köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı derler.

- İşlerimiz yapılıp bitirilinceye kadar, istemesek de birilerine yalvarır, ricada bulunuruz.

Körler memleketinde şaşılar padişah olur.

- Geri kalmış topluluklarda, az çok bilgili olanlar yönetici olur.

Körle yatan şaşı kalkar.

- Kötü karakterli insanlarla arkadaşlık yapan biri, ister istemez birtakım kötü özellikler edinir.

Köşe taşı köşede yakışır.

- Kişilikli, bilgili ve deneyimli kimseler, toplumda önemli mevkiye getirilir.

Kötü haber tez duyulur.

- Felaket haberi kısa sürede herkesçe bilinir duruma gelir.

Kötü komşu insanı mal sahibi yapar.

- Kötü komşunuz ödünç istediğiniz bir şeyi vermeyince onu satın alırsınız. Böylece kötü komşunuz eksik eşyalarınızın tamamlanmasını sağlar.

Kul hatasız olmaz.

- Her insan, hayatta birtakım hatalar yapabilir.

Kul sıkılmayınca Hızır yetişmez.

- En sıkışık, umutsuz olduğumuz bir sırada, hiç beklemediğiniz bir olanak doğar, bir yardım gelir.

Kurt dumanlı havayı sever.

- Kötü niyetli insanlar, karışık durumlardan yararlanmasını iyi bilirler.

Kurunun yanında yaş da yanar.

- Toplumda kimi uygulamalardan hak edenlerin yanı sıra hak etmeyenler de olumsuz yönde etkilenir.

Kusursuz dost arayan dostsuz kalır.

- Arkadaşlarınızı kusurlarıyla birlikte kabul etmelisiniz. Yoksa arkadaşsız kalırsınız.

Kuzguna yavrusu güzel görünür.

- İnsan sahip olduğu şeylere karşı duygusaldır; onların kusursuz, güzel olduğuna inanır.

L

L

Lafla peynir gemisi yürümez.

- Yalnızca konuşarak bir işi gerçekleştirmek mümkün değildir.

Latife latif gerek.

- Yapılan şaka ölçülü ve sevimli olmalı, herkesin hoşuna gitmelidir.

Leyleğin ömrü lalka ile geçer.

- Geveze insanlar, zamanlarının çoğunu boş konuşmalarla geçirirler.

M

Mal canın yongasıdır.

- Malmız, canımızdan sonra gelen değerli varlığımızdır. Ona bir zarar gelmesi bizi üzer.

Maşa varken elini ateşe sokma.

- -1. Her işi yoluyla, yöntemiyle yapmak gerekir.
- -2. Tehlikeli bir işi yaparken, aracı kullanmak daha uygun olur.

Mazlumun ahı, indirir şahı.

- Zulme uğramış birinin bedduası, en güçlü kimselerde bile etkisini gösterir; mevkiini, itibarını yitirmesine neden olur.

Meyveli ağacı taşlarlar.

- Başarılı, verimli insanları gereksiz yere eleştirenler de çıkar.

Mezar taşı ile övünülmez.

- İnsan, sadece atalarının yaptığı önemli işlerle övünmemelidir. Kendisi de önemli işler yapmalıdır.

Minareyi çalan, kılıfını hazırlar.

- Yolsuzluk yapacak biri, yaptığını örtbas etmek için gerekli önlemleri de alır.

Misafir kısmeti ile gelir.

- İnanca göre, misafir evsahibine yük olmaz; çünkü o kısmeti (yiyeceği) ile gelirmiş.

Misafirlik üç gündür.

- Misafir olduğunuz bir evde üç günden çok kalıp ev sahibini rahatsız etmemelisiniz.

Muhabbet iki baştan olur.

- Sevgi de karşılıklıdır; siz birini severseniz, o da sizi sever.

Mum dibine ışık vermez.

- Güçlü, nüfuzlu kimseler, yakın çevrelerine pek yararlı olamazlar; fırsat bulamazlar ya da dedikodudan çekinirler.

N N

Ne doğrarsan aşına, o gelir kaşığına.

- İşinizi ne kadar ciddiye alıp yaptıysanız, alacağınız karşılık da o ölçüde ciddi, önemli olur.

Ne ekersen, onu biçersin.

- Hayatta, yaptığınız davranışın aynısıyla karşılaşırsınız.

Ne oldum dememeli, ne olacağı demeli.

- İçinde bulunduğunuz iyi duruma güvenmeyin. Geleceğinizin daha güzel ve güvenli olması için çalışın.

Nerde birlik orda dirlik.

- Her konuda birlik içinde olan insanlar, mutlu ve huzurlu olurlar.

Nerde çokluk, orda bokluk.

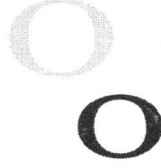
- Aralarında birlik değil de, önemli farklılıklar bulunan insanların mutlu ve huzurlu olmaları mümkün değildir.

Nerde hareket, orda bereket

- Bir toplulukta hareket, çalışma, canlılık varsa, o toplum bolluk içinde yaşar.

Niyet hayır, akıbet hayır.

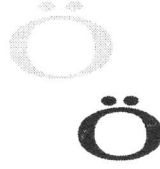
- İyi niyetle girilen bir işin sonu da iyi olur.

Olacakla öleceğe çare bulunmaz.

- Birtakım kötü olaylarla karşılaşacağımız kesinse, bunlardan kurtulabilmemiz mümkün değildir.

Olmaz olmaz deme, olmaz olmaz.

- Hiçbir şey için “Bu, olmaz!” demeyin. Olmaz diye düşündüğümüz bir şey, bakarsınız, oluvermiş.

Öfke, baldan tatlıdır.

- Öfkelenince bağırır, çağırır, vurur, kırar, dökeriz... Bu bizi rahatlatır. Ama sonuçları iyi olmaz.

Öfkeyle kalkan zararla oturur.

- Öfkelenerek yaptığımız yanlış hareketler, bize zarar verir.

Ölenle ölünmez.

- Bir yakınımız ölünce çok üzülürüz. Ama hayat devam etmektedir. Biz de ölenle ölemeyeceğimize göre hayatımızı sürdürmeye bakarız.

Önce düşün, sonra söyle!

- Bir konuda düşünceni söylemeden önce, o konuyu çok iyi düşünmek gerekir.

Önce iğneyi kendine batır, sonra çuvaldızı ele.

- Kendinize yapılmasını istemediğiniz kıcı bir davranışın daha büyüğünü başkasına yapmayın.

P P

Papaz her gün pilav yemez.

- Güzel bir fırsat her zaman ele geçmez.

Paranın yüzü sıcaktır.

- Karşılığı para ile ödenecek olan bir işi herkes yapar. Çünkü para sevilen bir nesnedir.

Parayı veren düdüğü çalar.

- Parasını veren, istediği şeye kolayca kavuşur.

R

R

Ramazanda yalan söyleyenin bayramda yüzü kara olsun.

- Verdiği sözü tutmayan, söylediği yalan çıkan biri, çevresine mahcup olur, adı yalancıya çıkar.

Rüşvet kapıdan girince, insaf bacadan çıkar.

- Rüşvet yaygınlaşmaya başlayınca, hak, adalet, eşitlik gibi kavramlar yok olur.

Rüzgâr eken, fırtına biçer.

- Kötülük eden, daha şiddetli bir kötülükle karşılaştı.

S

S

Sabır acıdır, meyvası tatlıdır.

- Bir şeyin olmasını, birinin gelmesini sabırla beklemek, gerçekten çok güçtür. Ama o şey olunca, beklenen gelince sabrın ne kadar önemli olduğu anlaşılır.

Sağlık varlıktan yeğdir.

- En büyük zenginliğimiz sağlığımızdır. Sahip olduğumuz başka maddi zenginliklerse sonra gelir.

Sakla zamanı gelir zamanı.

- Bir gün gerekeceğini düşünerek sakladığımız bir şey, günü gelince işimize yarar.

Sanat altın bileziktir.

- Sanat, meslek hem geçimimizi sağladığımız hem de toplumda bize belirli bir yer kazandıran çalışma alanıdır.

Say beni, sayayım seni.

- Bana saygı gösterirseniz, ben de size saygı gösteririm.

Sen işten korkma, iş senden korksun.

- Yapacağınız işi gözünüzde büyütmeyin. Sabırla, inatla çalışın.

Serçeden korkan darı ekmez.

- Birtakım tehlikelerini göze alamayan biri, hiçbir işe girişemez.

Sırça köşkte oturan komşusuna taş atmamak.

- Siz, küçük bir davranışla birine zarar verirken, kendiniz bundan daha büyük bir zararla karşılaşacaksınız bu davranışta bulunmaktan kaçınınız.

Sinek küçüktür ama mide bulandırır.

- Her şey yakında giderken ortaya çıkan küçük bir sorun, terslik, moralimizi bozar.

Sona kalan, donakalır.

- İşinde gecikenler, doğal olarak birtakım zararlara uğrarlar.

Söyleyenden, dinleyen arif gerek.

- Dinleyici durumundaki biri, herhangi bir nedenle üstü kapalı geçilen bir konuyu kolaylıkla kavrayabilmelidir.

Söz ağızdan çıkar.

- Mert insan, verdiği sözü yerine getirir.

Söz gümüşse sükût altındır.

- İnsan nerede ve ne zaman konuşacağını ve susacağını iyi bilmelidir.

Su testisi su yolunda kırılır.

- Hayatını, yaptığı işte harcayan biri, bu uğurda ölür.

Sürüden ayrılanı kurt kapar.

- Birlikte yaşamının gereklerini yerine getirmeyen, topluluk dışında kalır; bundan da büyük zarar görür.

Sütten ağzı yanan, ayrılanı üfleyerek içer.

- Kötü bir deneyim, bizi daha dikkatli hareket etmeye yöneltir.

Şakanın sonu kakadır.

- Şakanın ölçüsü kaçırılınca, gönüller kırılır, dostluklar bozular.

Şeriatın kestiği parmak acımaz.

- Yasanın belirli durumlar karşısında öngördüğü yaptırıma boyun eğmek gerekir.

Şimşek çakmadan gök gürlemez.

- Her olay, neden-sonuç ilişkisi içinde gerçekleşir. Bir olay, varlığını sonucuyla kanıtlar.

T

Tarlada izi olmayanın harmanda yüzü olmaz.

- Çalışmaya katılmayan, ürünün paylaşımında hak iddia edemez.

Taş düştüğü yerde ağırdır.

- Bizim değerimizi en iyi bilenler, çevremizdekilerdir.

Taşıma su ile değirmen dönmez.

- Yeterince çalışmadan, hiçbir işten verim alınmaz.

Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.

- Yumuşak ve tatlı bir dille, herkesin gönlünü kazanabilir, en güç işleri bile yapılabilir duruma getirebilirsiniz.

Tatlı yiyelim, tatlı konuşalım.

- Dostlarınızla birlikte, mutluluk içinde yaşamak en güzeldir.

Tekkeyi bekleyen çorbayı içer.

- Bir konuda sabırla çalışan, sonunda hak ettiğini elde eder.

Tencere dibin kara, seninki benden kara.

- Karşınızdaki insanın kusurlarını söylemeye başlarsanız, o da sizin kusurlarınızı söylemekten kaçınmaz.

Tereciye tere satılmaz.

- Bir işin uzmanına, kendi alanında bilgi vermeye, akıl öğretmeye kalkışmak ayıp olur.

Tok açın halinden bilmez.

- Zenginler, yoksulların çektiği sıkıntıları akıllarına bile getirmezler.

Tuz ekmek hakkı bilmeyen kör olur.

- Size yardımda bulunanlara karşı saygısız davranmak çok kötü bir şeydir.

U

Ulular köprü olsa basıp geçme!

- Değerli kimselere, her türlü olumlu ve olumsuz koşulda saygı göstermelidir.

Ulu sözü dinlemeyen uluyakalır.

- Büyüklerin sözünü dikkate almayan, her türlü felakete karşılaşır.

Ummadığın taş baş yarar.

- Hiçbir işe yaramaz dediğimiz biri, bir gün kendisinden beklenmeyen önemli bir işi yapabilir.

Umut, fakirin ekmeğidir.

- Yoksul kimseyi, yarına ilişkin güzel umutları hayata bağlar.

Ustanın çekici bin altın.

- Usta birinin emeği, çok değerlidir. O işini kısa sürede, en iyi biçimde yapar.

Üşenenin oğlu kızı olmamış.

- Tembel kimselerin ne yapacakları bir işi, ne de malı mülkü olur.

Üzümüne ye de, bağını sorma.

- Sana ikram edilenlerin kaynağını sorma, yemene bak. (Şaka yollu söylenir.)

Üzüm üzümüne baka baka kararır.

- Yakın ilişkide bulunan insanlar, birbirlerinden etkilenirler, birbirlerinin kimi huylarını, alışkanlıklarını edinirler.

Vakit nakittir.

- Zaman, para kadar değerli şeydir. Boşa harcanmaması, iyi değerlendirilmesi gerekir.

Vakitsiz öten horozun başını keserler.

- Zamansız söylenen bir doğru, gerçek; söyleyenin başına iş açar; çünkü umulan etkiyi sağlamaz, ters tepki yaratır...

Var evi kerem evi, yok evi verem (elem) evi.

- Zengin biri, konuklarını iyi ağırlar, yoksullara yardımda bulunur. Yoksul biriyle, sıkıntudan, çaresizlikten başka bir şey veremez.

Varsa hünerin, var her yerde yerin; yoksa hünerin, var her yerde yerin!

- Becerikli birinin toplumda saygın bir yeri vardır. Beceriksiz ise doğru dürüst hiçbir iş yapamadığından sürekli yerini sızlanır.

Veren eli herkes öper.

- Yardımsever insanlar her yerde sevilip sayılırlar.

Verirsen doyur, vurursan duyur.

- Bir yardım, o kimsenin gereksinmesini karşılayacak ölçüde olmalıdır; bir uyarı da dikkate alınması için etkili bir dille yapılmalıdır.

Ya bu deveyi gütmeli, ya da bu diyardan gitmeli.

- Bir insan ya yaşadığı ortamın gereklerine uymalı ya da oradan çekip gitmelidir.

Yağmur olsa kimsenin tarlasına düşmez.

- Öyle zenginler vardır ki cimriliklerinden hiç kimseye yardım etmezler.

Yakın dost, uzak akrabadan iyidir.

- Yakın ilişkimiz olan dostlarımız, akraba olup da hiçbir ilişkimiz olmayan insanlardan daha iyidir, daha yararlıdır.

Yalancının evi yanmış kimse inanmamış.

- Yalancılığıyla tanınan biri, herkesin güvenini yitirdiği için, doğruyu söylediğinde hiç kimse ona inanmaz.

Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.

- Yalancının sözü, uzun süre doğru olarak kabul edilmez; kısa süre sonra o sözün yalan olduğu anlaşılır.

Yalnız kalanı kurt yer.

- Bir topluluğun dışında kalanlar, korumadan yoksun oldukları için birtakım tehlikelerle karşılaşılır.

Yalnız taş duvar olmaz.

- Bir insan tek başına hiçbir önemli işini başaramaz.

Yanlış hesap Bağdat'tan döner.

- Her yanlış, mutlaka bir noktada anlaşılır ve düzeltilir.

Yara, sıcakken sarılır.

- Bir yardım, ona en çok gereksinme duyulduğu zaman yapılmalıdır.

Yarım elma, gönül alma.

- Zaman zaman yakınlarımızın gönlünü küçük armağanlarla alabiliriz.

Yarım hekim candan eder, yarım hoca dinden eder.

- Alanında uzman olmayan, yarım yamalak bilgisi olan biri, insanı büyük zararlara sokar.

Yaş kesen, baş keser.

- Ağaç kesen, ormanları yok eden, insan öldürmüş kadar suçludur.

Yavuz hırsız, ev sahibini bastırır.

- Edepsiz bir suçlu, sözleriyle, zarara uğrattığı insanları susturmaya çalışır.

Yemeyenin malını yerler.

- Kazancını insanca harcamasını bilmeyenin malını mülkü, yaşarken ya da öldükten sonra yakın çevresi paylaşır.

Yerin kulağı var.

- Gizli bir konuşma yapılırken, duyulmaması için gereken önlemler alınmalıdır.

Yetim malı ateşten gömlektir.

- Bir yetimin malını, özel amaçları uğruna kullananlar er geç cezalarını görürler.

Yıkmak kolay, yapmak güçtür.

- Bir işi, düzeni yıkmak, bozmak kolaydır. Ancak iyi bir iş yapmak, düzen kurmak gerçekten çok güçtür.

Yılanın başı küçükken ezilir.

- Tehlikeleri, tehlikeli olabilecek şeyleri önceden sezip gerekli önlemleri almalıyız.

Yılanın sevmediği ot, deliğinin yanında biter.

- Bazen görmeye bile tahammül edemediğimiz bir şey, biri çok yakınımızda bulunarak bizi rahatsız eder.

Yırtıcı kuşun ömrü az olur.

- Saldırgan, zararlı biri, kısa sürede ortadan kaldırılır.

Yiğidi öldür, hakkını yeme!

- Yiğit, sözünün eri birine haksızlık etmemeliyiz.

Yolcu yolunda gerek.

- Yolcu, zamanında gideceği yere varabilmek için oyalanmadan yola çıkmalıdır.

Yoldan giden yanılmaz.

- İşlerini en uygun yöntemle yapan hem başarılı olur, hem de yorulmaz.

Yularsız ata binilmez.

- Düzeni altüst olmuş bir işin başına geçip onu düzeltmek çok zordur.

Yumuşak huylu atın çiftesi pek olur.

- Uysal bir insanın sinirlenince gösterdiği tepki, normal insanlarınkinden daha büyük olur.

Yuvarlanan taş yosun tutmaz.

- Sürekli çalışan, hareket halinde olan bir şey canlılığını korur.

Yuvayı yapan dişi kuştur.

- Ailenin birlik ve dirliğini kadın sağlar.

Yüz aklın varsa, bir akıllıya danış!

- Ne kadar bilgili ve akıllı olursan ol, senden daha akıllı birine danışmanda yarar vardır.

Yüz yüzdenden utanır.

- Arkasından konuştuğumuz insanlarla yüz yüze geldiğimizde utanırız.

Z

Zahmetsiz rahmet olmaz.

- Sıkıntı çekmeden hiçbir ürün, sonuç elde edilemez.

Zaman sana uymazsa sen zamana uy!

- Yaşadığımız çağın anlayışına, düzenine uyum sağlamakla rahat edersiniz.

Zararın neresinden dönülse kârdır.

- Zarar edilen bir işte ısrar etmek anlamsızdır. Bunun gibi olumlu sonuç alınamayan çalışmalardan da vakit geçirmeden vazgeçmek gerekir.

Zengin arabasını dağdan aşırır, züğürt düz ovada yolunu şaşırır.

- Zengin biri, parasıyla her güçlüğü yener. Yoksul biriye, en kolay işleri bile parasızlık nedeniyle yapamaz.

Zenginin malı, züğürdün çenesini yorar.

- Yoksul insanlar, zenginlerin mal-mülkleri üzerine bıkıp usanmadan konuşurlar.

Zenginin gönlü oluncaya dek züğürdün canı çıkar.

- Zengin biri, yardım etmeye karar verinceye ve yardım yerine ulaşınca kadar iş işten geçer.

Zenginin horozu bile yumurtlar.

- Zengin, en verimsiz görünen alandan bile kazanç sağlar.

Zenginin sermayesi kasasında, âlimin sermayesi kafasında.

- Zenginler para, hisse senedi vb taşınır mallarını kasalarında saklarlar; bilginlerin tek sermayesi olan bilgi ve düşünceleri de kafasının içindedir.

Zırva tevil götürmez.

- Saçma bir sözün, düşüncenin akla yakın bir yorumunu yapmak anlamsızdır.

Zora beylerin borcu vardır.

- Zor kullanarak iş görenler, zengin ve güçlü kimseleri de tehdit eder.

Zora dağlar dayanmaz.

- En güçlü sorunlar bile, insanın bilgisi ve tekniğiyle çözüme kavuşturulur.

Zor kapıdan girerse, şeriat bacadan çıkar.

- Bir ülkede zorba biri yönetime geçince, o ülkede yasaların egemenliği son bulur.

Zorla güzellik olmaz.

- Hiçbir iş, zor kullanılarak yaptırılamaz.

Zor oyunu bozar.

- Bir işte zora başvuran, o işin kurallarına göre yapılmasını önlemiş olur.

Zurnada peşrev olmaz, ne çıkarsa bahtına.

- Rastgele, gelişigüzel yapılan işlerde belirli bir yöntem ve plan yoktur. Şans varsa, sonuç da iyi olur.

Züğürtlük zadelîği bozar.

- Soylu biri, yoksullaşınca, soylulara yaraşır yaşamını sürdürmez.

UYGULAMALAR

Bu bölümde, ilköğretim öğrencilerine atasözleriyle ilgili olarak verilebilecek araştırma-ödev konuları yer almaktadır. Öğrencilerin anlama ve anlatma becerileri göz önünde bulundurularak bu ödevlere işlerlik kazandırılabilir.

ALİŞTİRMA 1

Aşağıdaki atasözlerini açıklayınız. (2-3 paragraf; 50-75-100 sözcük)

- Acele işe şeytan karışır.
- Ağaç yaş iken eğilir.
- Ak akçe kara gün içindir.
- Arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim.
- Ateş düştüğü yeri yakar.
- Ayağını yorganına göre uzat.
- Balık baştan kokar.
- Bir nasihatten bir musibet yeğdir.
- Bir ölçüp bir biçmeli.
- Bir kötünün yedi mahalleye zararı dokunur.
- Bugünkü işini yarına bırakma!
- Çiğnemedenden yutulmaz.
- Dost acı söyler.
- Düşenin dostu olmaz.
- Emeksiz yemek olmaz.
- Fakirlik ayıp değil, tembellik ayıp.
- Her ziyan bir öğüttür.
- İştenden artmaz, dıştenden artar.
- Kul hatasız olmaz.
- Latife latif gerek.
- Sanat altın bileziktir.
- Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.
- Vakit, nakittir.
- Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.

ALİŞTİRMA 2

Aşağıdaki atasözlerine uygun birer öykücük yazınız.

- Aç ayı oynamaz.
- Aç gözünü, açarlar gözünü.
- Ağız yer, yüz utanır.
- Ak akçe kara gün içindir.
- Alçacık eşeğe herkes biner.
- Al malın iyisini, çekme kaygısını.
- Araba devrilince yol gösteren çok olur.
- Ava giden, avlanır.
- Ayağını yorganına göre uzat!
- Bedava sirke baldan tatlıdır.
- Besle kargayı, oysun gözünü.
- Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır.
- Bol bol yiyen, bel bel bakar.
- Büyük balık küçük balığı yer
- Büyük lokma ye, büyük söyleme!
- Çamsakızı, çoban armağanı.
- Çocuktan al haberi.
- Damlaya damlaya göl olur.
- Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.
- Dost kara günde belli olur.
- Etle tırnak arasına girilmez.
- Evdeki hesap çarşıya uymaz.
- Gün doğmadan neler doğar.
- Haydan gelen huya gider, selden gelen suya gider.
- Her işte bir hayır vardır.
- Kavganın iyisi olmaz.
- Keskin sirke küpüne zarardır.
- Mal, canın yongasıdır.
- Öfkeyle kalkan zararlı oturur.
- Sabır acıdır, meyvesi tatlıdır.
- Şakanın sonu kakadır.
- Ummadığın taş baş yarar.
- Yara sıcakken sarılır.
- Yılanın başı küçükken ezilir.
- Zorla güzellik olmaz.

ALİŞTİRMA 3

Aşağıdaki konulardan birini seçiniz. Bu konudaki atasözlerini derleyiniz. Her atasözünü kısaca açıklayınız. Bu konuda kısa bir yorum yazırsanız yazınız.

• ACI, ÜZÜNTÜ, DERT	• HAK
• AÇLIK	• İYİLİK
• İNSAN	• KADIN
• AKIL, ZEKÂ	• KOMŞU
• ALINYAZISI, KADER	• KÖTÜLÜK
• ANA-BABA	• MİSAFİRLİK
• ARKADAŞ, ARKADAŞLIK	• ÖLÜM
• BAĞIŞLAMA, HOŞGÖRÜ	• PARA
• BİLGİ	• SABIR
• BİRLİK	• SANAT
• BORÇ	• SAVURGAN / SAVURGANLIK
• ÇALIŞMA, EMEK	• SAYGI, SEVGİ
• ÇIKAR / ÇIKARCI / ÇIKARCILIKLIK	• SÖZ, DİL, KONUŞMA
• ÇOCUK	• TEMBEL / TEMBELLİK
• DERS	• TUTUMLULUK
• DOĞRU / DOĞRULUK	• UMUT
• DOST, DÜŞMAN	• USTALIK
• EĞİTİM	• YALAN
• FEDAKÂRLIK, ÖZVERİ	• YARDIMLAŞMA
• FIRSAT	• YOKSUL / YOKSULLUK, ZENGİN / ZENGİNLİK
• GENÇLİK, YAŞLILIK	• ZAMAN
• GÜVEN	

ALİŞTİRMA 6

Aşağıdaki atasözlerini sınıfça tartışınız.

- Altın anahtar her kapıyı açar.
- Balık baştan kokar.
- Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın.
- Besle kargayı oysun gözünü.
- Bilmemek ayıp değil, sormamak (öğrenmemek) ayıp.
- Borç yiğidin kamçısıdır.
- Büyük lokma ye, büyük söyleme!
- Çoğu zarar, azı karar.
- Çok gezen çok bilir.
- Çok mal haramsız, çok laf yalansız olmaz.
- Dayak cennetten çıkmadır.
- Denize düşen yılanı sarılır.
- Devlet malı deniz, yemeyen domuz.
- Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.
- Dost ile ye, iç; alışveriş etme!
- Gemisini kurtaran kaptan.
- Gülü seven dikenine katlanır.
- Her ağacın meyvesi olmaz.
- Her koyun kendi bacağından asılır.
- İnsan yedisinde neyse, yetmişinde de odur.
- Kadının fendi erkeği yendi.
- Kanaat gibi devlet olmaz.
- Kaz gelen yerden tavuk esirgenmez.
- Köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı derler.
- Misafirlilik üç gündür.
- Nerde çokluk, orda bokluk.
- Rüşvet kapıdan girince, insaf bacadan çıkar.
- Yara sıcakken sarılır.
- Yıkılmak kolay, yapmak güçtür.
- Zaman sana uymazsa sen zamana uy!

ALİŞTİRMA 8

Aşağıdaki kısa açıklamaların hangi atasözlerine ait olduğunu altına yazınız.

- Kendisinden iş beklenen biri, gereksinmeleri karşılanmadıkça çalışmaz.
“
- Kötü bir olay yaşayıp zarara uğradığımızı görenler, bize öğüt vermeye kalkışırlar.
“
- Yapılan yardımın içten, özverili olması önemlidir.
“
- Her borcu zamanında ödemek gerekir.
“
- Her insanın kendine göre bir çalışma yöntemi vardır.
“
- Doğru bildiğimiz yolda karşımıza çıkan engeller bizi yıldır-
mamalı.
“
- Herkes yaptığı işin iyi, güzel, doğru olduğunu söyler.
“
- Sadece konuşarak bir işi başarmak mümkün değildir.
“
- Yolsuzluk yapacak biri, yaptığını örtbas etmek için gerekli
önlemlerini de alır.
“
- Öfkelenerek yaptığımız yanlışlık, bize zarar verir.
“
- Yoksul kimseyi, yarına ilişkin güzel umutları hayata bağlar.
“
- Ailenin birliğini ve düzenini kadın sağlar.
“

ALIŞTIRMA 9

Aşağıdaki atasözlerinden hangilerinin düz anlatımlı (DA), hangilerinin mecaz anlatımlı (MA) olduğunu yanına yazınız.

- Acı patıcanı kırağı çalmaz. ()
- Açma sırrını dostuna, o da söyler dostuna. ()
- Adamın iyisi alışverişte belli olur. ()
- Ağır kazan geç kaynar. ()
- Akıl akıldan üstündür. ()
- Alet işler, el övünür. ()
- Aza kanaat etmeyen, çoğu hiç bulamaz. ()
- Balık baştan kokar. ()
- Başın sağlığı, dünya varlığı. ()
- Bedava sirke baldan tatlı olur. ()
- Bin ölçüp bir biçmeli. ()
- Büyük lokma ye, büyük söyleme. ()
- Çok bilen, çok yanılır. ()
- Çürük tahta çivi tutmaz. ()
- Dertsiz kul olmaz. ()
- Dost acı söyler. ()
- Düşenin dostu olmaz. ()
- Emanete hıyanet olmaz. ()
- Görünen köy kılavuz istemez. ()
- Güneş balçıkla sıvanmaz. ()
- Hatasız kul olmaz. ()
- Her işin başı sağlık. ()
- İki cambaz bir ipte oynamaz. ()
- İki karpuz bir koltuğa sığmaz. ()
- Kâr, zararın kardeşidir. ()
- Keskin sirke, küpüne zarardır. ()
- Kötü haber, tez duyulur. ()
- Mal, canın yongasıdır. ()
- Minareyi çalan, kılıfını hazırlar. ()
- Parayı veren düdüğü çalar. ()
- Sakla samanı gelir zamanı. ()
- Tok, açın halinden bilmez. ()
- Yalnız taş duvar olmaz. ()
- Zorla güzellik olmaz. ()

ALİŞTİRMA 10

Aşağıda belirtilen durumlarda hangi atasözleri kullanılır.

- Bir işi zor kullanarak yaptırmaya kalktıklarında:
“.....”
- Mert birine haksızlık edildiğinde:
“.....”
- Yakınlarımızın gönlünü küçük armağanlarla almak istediğimizde:
“.....”
- Hiçbir işe yaramadığını bildiğimiz biri günün birinde beklenmedik, önemli bir iş yapıyor. Bu durumda:
“.....”
- Mert insanın verdiği sözü tutması gerekiyor. Bu durumda:
“.....”
- Kötülük eden birinin, daha büyük bir kötülükle karşılaşması durumunda:
“.....”
- Bencil birinin elde edemediği şeyi kötümeye kalkması durumunda:
“.....”
- Aynı anda birden çok işi bir arada yapmaya kalkanları uyarma durumunda:
“.....”
- Her kötü olayın insan için bir ders olduğunu belirtme durumunda:
“.....”
- Her sorunun, derdin kesinkes bir çözümü olduğunu söyleme durumunda:
“.....”
- İyilik yaptığımız birinden kötülük görmemiz durumunda:
“.....”
- Hak ettiğinden fazlasını isteyenlerin, zararlı çıkacaklarını belirtme durumunda:
“.....”
- Gelirimizle giderimiz arasında bir denge bulunması gerektiğini söyleme durumunda:
“.....”

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ömer Asım (1994), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, 8. baskı, 2 cilt. İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Çotuksöken, Yusuf (1994), *Atasözlerimiz*, 7. baskı, Özgül Yayınları, İstanbul.
- Doğanay, Ali (1973), *Türk Atasözleri Sözlüğü*, İstanbul.
- Gökşen, Enver Naci (1979), *Açıklamalar ve Hikâyelerle Atasözleri ve Deyimler*, 2. baskı, İstanbul.
- Köklügiller, Ahmet (1979), *Açıklamalı Atasözleri*, İstanbul.
- Oy, Aydın (1972), *Tarih Boyunca Türk Atasözleri*, İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Özdemir, Emin (1981), *Atasözleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Özön, Mustafa Nihat (1952-1956), *Türk Atasözleri*, İstanbul.
- Saraçbaşı, M. Ertuğrul-İbrahim Minnetoğlu (1978), *Türk Atasözleri Sözlüğü*, Minnetoğlu Yayınevi, İstanbul.
- Soykut, İ. Hilmi (1974), *Türk Atasözleri Hazinesi*, İstanbul.
- Soysal, Ragıp (1971). *Türk Atasözleri*, Ankara.
- Su, Aydın (1971). *Açıklamalı Atasözleri*, İstanbul.
- Yurtbaşı, Metin (1994). *Sınıflandırılmış Atasözleri Sözlüğü*, İstanbul.
- Yüzbaşıoğlu, Nermin-Muammer Yüzbaşıoğlu (1990), *Açıklamalı Atasözlerimiz*, yeni baskı, İstanbul.

TÜRKÇE DEYİMLER

TÜRKÇE DEYİMLER

Deyimler Üzerine Genel Bilgiler

En az iki sözcükten kurulan, sözcükleri anlam değişmesine uğrayıp, yeni bir anlam kazanarak kalıplaşmış söz öbeklerine *deyim* adını veriyoruz.

Deyimler de, atasözleri gibi başlangıçta bir kişinin yaratıdır. Zaman içinde benimsenip kullanıldıkça yaratıcısı unutulmuş, dilin ortak varlığı durumuna gelmiştir. Bununla birlikte kimi deyimlerin nereden geldiğini biliyoruz. Kimi deyimlerimiz Nasrettin Hoca ve Bektaşî fıkralarından kaynaklanmaktadır. Bundan başka masallar, efsaneler, tarihsel olaylar, halk arasında yaşanan olaylar, kültürel etkileşimlerden (özellikle çeviriler) oluşan birtakım deyimler de dilin söz varlığına katılmıştır.

Örneğin: *fincancı katırlarını ürkünlemek*
külabları değiştirmek
devlet kuşu – başına devlet kuşu konmak
Allah bağışlasın
el sıkışmak
beyin göçü
soğuk düş
sıcak bakmak
jeton düştü...

Deyimlerdeki sözcük sayısı 2 ile 15 arasında değişmektedir:

ahmak ıslatan (2)
başını şişirmek (2)
gün görmek (2)
dünyanın kaç bucağı olduğunu anlamak (5)
çoban aldı başa gitti, kurt aldı dağa gitti. (9)
Çalı idi, kırp idi, evim idi ya, ayı idi uyu idi erim (kocam) idi ya... (15)

Deyimler yapı bakımından da değişiklik gösterir: Kimi deyimler “bileşik eylem”, kimi deyimler “tümleş+eylem” kimi deyimler “tümce”, kimi deyimler “ikileme”, kimi deyimler “ad tamlaması”, kimi deyimler “sıfat tamlaması” yapısındadır; ilgeçlerle kurulan deyimlerimiz de vardır.

Örneklendirelim:

Bileşik eylem (ad+eylem):

ağaç olmak
ahkâm kesmek
ayak basmak
can dayanmamak
çene çalmak
el etmek...

-Tümleç+eylem:

açık kapı bırakmamak
Ahfeş'in keçisi gibi baş sallamak
aralarından su sızmamak
canının içine sokacağı gelmek
domuzdan bir kız çekmek
kafasını taştan taşa vurmak...

-Tümce:

Aklına turp sıkayım
Bıyurun cenaze namazına
Ne günlere kaldık
Paşar ola
Yüzüne tükürsen yağmur yağıyor sanır...

-İkileme:

açık seçik
bile bile
konu komşu
paşa paşa
yolların yılı...

-Ad tamlaması:

Allahın günü
dünyanın öbür ucu
el kapısı
püf noktası
sabır taşı
yağ tulumu...

-Sıfat tamlaması:

canlı cenaze
dört bir taraf
kaba kuvvet
soğuk duş
tahtalı köy...

-İlgeçlerle kurulan:

a'dan z'ye kadar
Allah için
bacak kadar
şöyle ki
zurna gibi...

-Eksiltili öbekler:

akıllı uslu (kimse)
baştan savma (iş)
bir sürü (eşya...)
dik kafalı (kimse)
elinin körü
göz alıcı (şey)
kapı duvar...

Deyimler de bir dilin sözvarlığını oluşturan birimlerden biridir. Deyimler dilin renkli, çarpıcı, şaşırtıcı özelliklerinden olduğu için yazı ve konuşmalarda yerli yerinde kullanıldığında çok beğenilir. Deyimli anlatımlar hem duygu ve düşünceleri, olay ve gözlemleri daha iyi aktarma olanağı verir; hem de konuşanın iyi dinlenmesini, yazarın / metnin ilgiyle okunmasını sağlar.

A

Aba altından değnek (sopa) göstermek (birine): Birini üstü kapalı olarak korkutmak; tehdit etmek.

Abayı sermek (bir yere): O yere teklifsizce, yüzüzlük ederek yerleşmek, uzun süre orada kalmak.

Abayı yakmak (birine): Ona âşık olmak, tutulmak.

Abbas yolcu: -1. "Gitmek zorundayım", "Yolculuğa çıkıyorum", -2. "(O) artık ölmek üzeredir." anlamında kullanılır.

Abuk sabuk (konuşmak): Anlamsız, saçma sapan; akla ve mantığa uymayan (sözler söylemek).

Abur cubur: -1. Sırası, tadı, yararı gözetilmeden yenen şeyler. -2. Olur olmaz, rasgele, saçma sapan şeyler.

Acayibine gitmek: Bir şeyi, durumu garip karşılamak, şaşırmak, yadırgamak.

Aceleye gelmek: Acele yapılan bir işten istenilen sonucu alamamak.

Aceleye getirmek (bir şeyi): -1. Bir işi çabuk yaparak karşıdakini aldatmak. -2. Çabuk yapıldığı için bir işi istenilen bir biçimde gerçekleştirilememek. -3. Acele ettirerek bir işin özensiz ve düzensiz yapılmasına yol açmak.

Acemi çaylak: Toy, tecrübesiz, beceriksiz kimse için alay yollu kullanılır.

Acemilik çekmek: -1. Bir işte bilgisiz ve deneyimsiz olduğu için sıkıntı çekmek. -2. Bir yerin yabancı olduğu için bocalamak.

Acı çekmek (duymak): -1. Vücutta herhangi bir yara, ezik vb nedeniyle acı duymak. -2. Yaptığı bir işin kötü sonuçlanmasından ötürü üzülmek.

Acından ölmek: -1. Çok acıkmış olmak. -2. Açlıktan ölecek kadar yoksul olmak.

Acısı çıkmak: Bir güçlüğü daha sonra olumsuz, kötü sonuçlarını görmek, yaşamak.

Acısını çekmek (bir şeyin): Yapılan yanlış bir işin üzücü sonuçlarını görmek.

Acısını çıkarmak (bir şeyin) (bir kimseden) : -1. Uğradığı maddi ve manevi kayıpları gidermek -2. Zamanında gereği gibi yapılamayan bir şeyi fırsatı düşünce fazlasıyla yapmak; telafî etmek, gidermek. -3. Yapılan bir kötülüğe kötülükle karşılık verip öç almak; intikam almak.

Acı söylemek: Yanlış yolda olan birini çekinmeden uyarmak, sert dille eleştirmek.

Acı söz: Kırıcı, incitici, dokunaklı söz.

Acı tatlı: Hem hoş hem üzüntü verici olan.

Acı vermek (bir şey birine): -1. Acı duymasına yol açmak.-2. Üzülmemesine, acı çekmesine yol açmak.

Aç açık kalmak: Yoksul, evsiz barksız duruma düşmek.

Aç açına: Aç olarak, hiçbir şey yemeden; aç karnına.

Aç ağzını, yum gözünü: Bir kimseye sürpriz yapmak amacıyla bir şey yedirmek istendiğinde söylenir.

Aç gözlü: Azla yetinmeyen, doymak bilmeyen (kimse); haris; tamahkâr.

Aç gözünü, açarlar gözünü: "Çok dikkatli ol, yoksa çok şeyler kaybedersin, acı olaylarla karşılaşsın" anlamında.

Açığa almak (birini): Onu tam yetki ve sorumlulukla yaptığı görevden almak.

Açığa çıkarmak (birini) (bir şeyi): -1. O kimsenin görevine son vermek; onu kadro dışı bırakmak. -2. Bilinmeyen, gizli kalmış bir durumu fark ederek aydınlatmak. -3. O şeyi kimyasal bir işlemle başka şeylerden ayırmak.

Açığa vurmak (bir şeyi): -1. Gizli kalması gereken bir şeyi açıklamak, belli etmek. -2. Bir davranış her şeyin belirtisi olmak.

Açığı çıkmak (birinin): Onun sorumluluğundaki mal ya da para tutarında, tuttuğu hesapta, eksigi olduğu anlaşılacak.

Açığını bulmak (birinin): -1. Bir hesaplamada eksliğini ortaya koymak. -2. Birini alt etmek için, bilinmeyen, gizli kalmış bir kusurunu, hatasını öğrenmek.

Açığını yakalamak (birinin): Onun hesap hilesini, yalanını, hatalı bir işini fark etmek, bulmak.

Açık açık: Hiçbir gizli yön bırakmadan; içtenlikle.

Açık alınla: Şerefle, şerefli bir biçimde, övünçle.

Açık artırma: Alıcıların fiyat arttırmasına dayalı olan satış biçimi.

Açık deniz: -1. Denizin kara sularının dışında kalan bölümü.-2. Denizin kıyıdan uzakta bulunan bölümü, engin.

Açık düşünceli (fikirli): Yeniliklere ilgi duyan, ayak uydurabilen ya da hoşgörülü bir tavır takınan (kimse).

Açık eksiltme: Yüklenicilerin fiyat eksiltmesine dayalı ticari işlem.

Açık etmek (bir şeyi): Belli etmek.

Açık fikirli: Bkz. **Açık düşünceli.**

Açık göz: -1. Durumları, fırsatları en iyi değerlendirebilen, becerikli, uyanık (kimse). -2. Kurnaz, işini bilen, kendi çıkarını gözetken (kimse).

Açık gözlük etmek: -1. Uyanık davranmak. -2. Fırsatlardan yararlanmasını bilmek.

Açık kalpli: Gizlisi saklısı olmayan, düşündüklerini olduğu gibi söyleyen, samimi (kimse).

Açık konuşmak: Gerçeği korkuya, çekinme duygusuna kapılmadan, gizlemeye gerek duymadan söylemek.

Açıklık getirmek (kazandırmak) (bir şeye): Bir konuda açıklayıcı bilgiler vermek, o konuyu daha anlaşılır kılmak.

Açık olmak: Hiçbir şeyi gizlememek saklamamak; içten, samimi, art niyetsiz olmak.

Açık pazar: Her ülkenin mallarının serbest satılabildiği Pazar (kent, ülke).

Açık saçık: Yasa ve toplum kurallarına göre ayıp ve suç sayılan (giyim, söz, yapıt vb).

Açık saçık konuşmak: Cinsel konularda herhangi bir sınırlama gözetmeden konuşmak.

Açık seçik: Çok belirgin (biçimde), açık ve anlaşılır biçimde.

Açık söylemek: -1. Kolay anlaşılır bir biçimde söylemek. -2. Çekinmeden söylemek.

Açık sözlü: Düşüncelerini açıkça belirten, içten kimse için söylenir.

Açıkta kalmak: -1. Herhangi bir işe ya da kuruluşa girememek, -2. Evsiz barksız kalmak. -3. Çeşitli kişilere sağlanan hizmetten yoksun kalmak, yararlanamamak.

Açıktan açığa: Herkesin gözü önünde, gizleyip saklamadan.

Açıktan almak (geçmek): Belli bir yerin ya da aracın uzağından geçmek.

Açık vermek: -1. Hesabı tutturamamak, gelir ile gider arasında denge kuramamak. -2. Borçlu duruma düşmek. -3. Kendini ele verecek söz söylemek ya da davranışta bulunmak. -4. Gizlenmesi gereken bir şeyi farkında olmadan belli edivermek.

Açık yürekli: İçi dışı bir, dürüst kimse; açık kalpli.

Açık yüreklilikle: Hiçbir şeyi gizlemeden, samimi olarak.

Açıl susam açıl: -Masalarda (Binbir Gece Masallarında), hazinelerin saklandığı mağaranın açılması için söylenen söz.- Güç bir durumun çözülmesi amacıyla şaka yollu söylenir.

Aç karnına: Boş mideyle, henüz bir şeyler yiyip içmeden.

Açlıktan gözü (gözleri) kararmak: Çok acıkmak.

Açtı ağzını, yumdu gözünü: "Kızgınlık, öfke nedeniyle onur kırıcı sözler söyledi." anlamında kullanılır.

Adak adamak: Bir dileğin gerçekleşmesi amacıyla kutsal bir güç adına kurban kesmek, para vermek gibi bir niyette bulunmak.

Ad almak: Kendisine ad verilmek.

Adama dönmek (benzemek): Giyimi ve tavırlarıyla herkesçe beğenilir duruma gelmek; derlenip toparlanmak.

Adam almamak (bir yer): Orası çok kalabalık olmak.

Adam başına: Her bir kimseye.

Adam etmek (birini), (bir şeyi): -1. O kimseyi topluma yararlı bir duruma getirmek, yetiştirmek. -2. O şeyi onarıp yararlı duruma getirmek.

Adam gibi: -1. Terbiyeli, akıllı, uslu. -2. İnsana yaraşır biçimde. -3. İşe yarar, iyice, kaliteli.

Adamına çatmak: -1. Bir iş konusunda olumsuz tepkileriyle bilinen birisiyle karşılaşmak. -2. Bir iş konusunda o işin uzmanıyla karşılaşmak.

Adam içine çıkamaz olmak (çıkamamak): Sıkılganlık, utangaçlık, yoksulluk, yüz kızartıcı bir davranış vb. yüzünden insanların arasına karışmamak.

Adam olmak: -1. Bir kimse, kendisini yetiştirip toplama yararlı bir duruma gelmek. -2. Bir şey onarılıp işe yarar duruma gelmek.

Adam oluncaya kadar dokuz fırın ekmek ister: "Söz konusu kim-
senin yetişip topluma yararlı olması için daha çok uzun zaman çalı-
şması gerekir." anlamında.

Adam sen de!: "Aldırma, önem verme!" anlamında.

Adam sırasına geçmek (girmek): Sözü geçen, önemli bir insan o-
larak kabul edilmeye, saygı görmeye başlamak.

Adam yerine koymak (birini): Ona hak etmediği değeri vermek.

A'dan z'ye (kadar): Başından sonuna kadar, bütünüyle.

Ad çekmek: Bir atanma, oyunda başlama hakkını belirlemek için ü-
zerine adlar yazılı olan kâğıtları çekmek; **kura çekmek.**

Âdet görmek: Kadının ayda bir dölyatağından kan gelmek; **aybaşı
olmak.**

Âdet olmak: Hep öyle yapılagelmek, öyle yapılması alışkanlık duru-
muna gelmek.

Âdet yerini bulsun diye: "Gerekli görüldüğü için değil, herkes öyle
yaptığı, alışıldığı için." Anlamında kullanılır.

Adı batası (batasica): Sevilmeyen bir kimse ya da şey için "yok ol-
sun, ölsün" anlamında ilenç sözü.

Adı çıkmak (birinin): Kötü bir adla anılır olmak.

Adı (bir şeye) çıkmak: Gerçekte öyle olmadığı halde, öyleymiş gibi tanınmak.

Adı çıkmak (biriyle): (Kadın, kız için) Bir erkekle birlikte olduğu söylentisi her yere yayılmak.

Adı karışmak (bir işe, olaya): Söz konusu iş ya da olayla kendisinin de ilişkili olduğu söylenmek.

Adı kötüye çıkmak: (Kadın için) Namussuz, iffetsiz olarak tanınmak.

Adım adım: Belirli aşamalardan geçerek, sırasıyla, sürekli, yavaş yavaş.

Adım atmak (bir şeye): Bir işe başlamak, girişmek. -2. Bir girişimde başarı kazanmak.

Adım atmamak (bir yere): Oraya hiç gitmemek, uğramamak.

Adım başı(na): Birbirine yakın yerlerde.

Adımını denk (tek) almak: Bir işte dikkati davranmak.

Adını almak: Bir adla anılmak, kendisine öyle ad verilme.

Adını bağışla (Adınızı bağışlar mısınız?): Kibar bir biçimde birinin adını sorarken söylenir.

Adını koymak: Bir malın fiyatını, bir işin paraca karşılığını belirlemek.

Adını vermek: -1. Adını söylemek, ihbar etmek. -2. Söz konusu kimse tarafından gönderildiğini söylemek.

Adı sanı belirsiz: Kim olduğu, kimin nesî olduğu bilinmeyen kimse için söylenir.

Adı üstünde: Apaçık belli, adından da anlaşılacağı gibi.

Ad takmak (birine): Ona niteliklerine uygun bir ad vermek.

Ad vermek: -1. Ad koymak, ad takmak. -2. Söz konusu işi kimin yaptığını söylemek.

Afakanlar basmak: Bkz. **Hafakanlar basmak.**

Aferin almak: Çok beğenilmek, övülmek.

Agop'un kazı gibi yutmak: -1. Aptallığından söylenenlere çabucuk kanmak. -2. Önüne konulanları oburcasına yiyip bitirmek.

Ağaç olmak: Birini buluşma yerinde, uzun süre ayakta beklemek.

Ağdalı dil (konuşma): Bilinmeyen sözcüklerle, anlaşılması güç tümcelerden oluşan dil, konuşma için söylenir.

Ağı gibi: -1. Tadı zehir gibi acı olan. -2. Acı veren, derinden etkileyen.

Ağına düşmek: Birinin tuzağına düşmek.

Ağır aksak: Pek yavaş, aralıklı olarak, pek düzenli olmayarak.

Ağır almak: Bir işte yavaş davranmak, gereken davranışı göstermekte gecikmek.

Ağır basmak: -1. Ağırlığı fazla gelmek. -2. Bir yön, bir taraf daha üstün gelmek.

Ağır başlı: Ciddi, tutarlı kimse için kullanılır.

Ağır canlı: Çok yavaş davranan kimse için kullanılır.

Ağır çekmek: Tartıda ağır olduğu anlaşılacak.

Ağırdan almak: Bir işi yapmaktan konusunda gönülsüz davranmak.

Ağır dil: Anlaşılması zor bir dil.

Ağır duymak (işitmek): Kulakları iyi duymamak.

Ağır gel (ağır ol): "Davranışlarına dikkat et, haddini bil" anlamında uyarı sözü.

Ağır gelmek: -1. Ağırlığı fazla gelmek. -2. Yapılması, tahammül edilmesi güç gelmek. -3. Gücüne gitmek, kırmak, incitmek.

Ağır gitmek: Bir iş normal temposundan daha yavaş yürümek.

Ağır hastalık: Tehlikeli, ölümle sonuçlanan hastalık.

Ağırına (ağırına) gitmek: Bir davranış incinmesine, gücenmesine yol açmak, onurunu kırmak; **gücüne gitmek, zoruna gitmek.**

Ağır işçi: Büyük güç isteyen ve tehlikeli işlerde çalışan kimse.

Ağır işitmek: Bkz. **Ağır duymak.**

Ağır kaçmak: Söylenen bir söz, yapılan bir davranış, kırıcı olmak.

Ağır kanlı: Davranışları yavaş olan tembel, uyuşuk (kimse).

Ağır kayıp: Tehlikeli bir olayda uğranılan büyük kayıp.

Ağır konuşmak: Onur kırıcı, küçük düşürücü sözler söylemek.

Ağırlığınca altın etmek (değmek): Çok değerli olmak.

Ağırlığını koymak (Bir şeye, bir şeyden yana): Etkisini, gücünü, onu desteklemede kullanmak.

Ağırlık basmak (çökmek) (birine): Üzerine bir gevşeklik gelmek, uyuyacak duruma gelmek.

Ağırlık merkezi: Bir işin en önemli kısmı.

Ağırlık vermek (olmak) (birine) (bir şeye): -1. Bir kimseye sıkıntı vermek. -2. Bir şeye önem vermek, öncelik tanımak.

Ağır olmak: Sabırlı, ciddi, soğuk kanlı olmak.

Ağır söz: Kalp kıran, onuru zedeleyen söz.

Ağız birliği etmek: Bir konuda aynı şeyler söylemeyi ya da yapmayı kararlaştırmak.

Ağız dalaşı (dalaşması): Sözle yapılan kavg.

Ağızdan ağıza: Biri ötekine, ötekisi de başkalarına.

Ağızdan kapma: Dinleyerek edinilen (bilgi).

Ağız değiştirmek: Daha önce söylediğinden çok farklı şeyler anlatmak.

Ağız dolusu (küfür, laf etmek): Bol ve ağır (küfür, laf etmek).

Ağız eğmek (birine): Bir şeyi ondan yalvarırcasına istemek.

Ağız kalabalığına getirmek (birini): Konu dışı sözlerle karşısındakini şaşırtıp amacına ulaşmak.

Ağız kavgası: Sözle yapılan kavg.

Ağız kokusu: Bir kimsenin dayanılması güç davranışları, sözleri, istekleri.

Ağız tadı: Bir toplulukta, dirlik düzenlik.

Ağlamaklı olmak: Ağlayacak gibi olmak.

Ağrısı tutmak: -1. Gebe kadının doğum sancıları başlamak. -2. Herhangi bir ağrı varlığını duyurmaya başlamak.

Ağza alınmayacak (alınmaz): Kaba, söylenmesi ayıp sayılan (söz).

Ağzı (bir karış) açık kalmak: Bir olay ya da söz karşısında şaşırıp kalmak, donup kalmak.

Ağzı bozuk: Küfürlü konuşmayı huy edinen, küfürbaz (kimse).

Ağzı dili kurumak: Bir şeyi bıkaçak derecede çok tekrarlamak.

Ağzı dili yok: Pek konuşmayan, hakkını aramasını bilmeyen (kimse).

Ağzı gevşek: Sır saklamasını beceremeyen, geveze (kimse).

Ağzı kalabalık: Yerli yersiz çok konuşan (kimse).

Ağzı kulaklarına varmak: Bir olay, durum karşısında çok sevinmek.

Ağzı laf yapmak: Etkileyici, inandırıcı biçimde konuşmak.

Ağzına bir parmak bal çalmak: Bir kimseyi tatlı vaatlerle, önemsiz şeylerle oyalamak, avutmak.

Ağzına bir şey (çöp) koymamak: Hiçbir şey yememiş olmak.

Ağzına burnuna bulaştırmak (bir işi): Bir işi becerememek, berbat etmek, bozmak.

Ağzına geleni söylemek: Kızgınlık, öfke, vb. etkisiyle kırıncı ve kaba sözler söylemek.

Ağzına kadar: Boş yer kalmamak üzere.

Ağzına layık: Yemeğin çok lezzetli olduğunu vurgulamak için söylenir.

Ağzına (ağzınıza) sağlık: Yerinde, en uygun zamanında söz söyleyenlere iltifat olarak söylenir.

Ağzına sıçmak: Öfkelenilen bir kimseye büyük zarar verecek bir iş yapmak.

Ağzına sürmemek (koymamak) (bir şeyden): Söz konusu bir yiyecek, içecekse ondan hiç yememek, içmemek.

Ağzına vur, lokmasını al: Çok yumuşak başlı, sessiz, aciz (kimse).

Ağzında bakla ıslanmamak: Hiçbir sırrı saklayamamak, sır tutamamak.

Ağzında büyümek: Bir yiyeceği sevmeyeceği, karnı doyduğu, iştahsız olduğu için bir türlü yutamamak.

Ağzında gevelemek (bir şeyi): Onu açıkça söylememek.

Ağzından baklayı çıkarmak: Sabrı tükenip bildiklerini, düşüncüklerini söyleyivermek.

Ağzından bal akmak: Tatlı, etkileyici biçimde konuşmak.

Ağzından çıkanı (çıkan sözü) kulağı işitmek (duymamak): Kızgınlık, öfke vb. yüzünden çok ağır sözler söylediğinin farkında olmamak.

Ağzından çıkmak (kaçmak): Bir şeyi istemediği halde söyleyivermek.

Ağzından düşürmemek (bir şeyi, birini, adım): Her yerde, her zaman onun sözünü etmek.

Ağzından girip burnundan çıkmak: Çeşitli yollar deneyerek kandırmak, bir şeye razı etmek.

Ağzından kaçırarak: Söylemek istemediği bir şeyi boş bulunup söyleyivermek.

Ağzından kaçmak: Bkz. Ağzından çıkmak.

Ağzından kapmak: Bir kimsenin konuşmasından yarım yamalak bir şeyler öğrenmek.

Ağzından laf almak (kapmak): Bir kimseden çeşitli yolları deneyerek gizli tutulan şeylerle ilgili bilgiler edinmek.

Ağzından lokmasını almak: Hakkı olan şeyi onun elinden almak.

Ağzından yel alsın: "Söylediğin kötü olayın gerçekleşmemesini dilerim" anlamında.

Ağzını açmak: -1. Konuşmak. -2. Kırıcı sözler söylemek, azarlamak, paylamak.

Ağzını aramak (yoklamak) (birinin): Bir kimsenin belli bir konuda neler düşündüğünü öğrenmeye çalışmak.

Ağzını bıçak açmamak: Üzüntüsünden ya da başka bir nedenle konuşacak durumda olmamak.

Ağzını bozmak: Küfür ve hakaret dolu sözler söylemek, küfretmek.

Ağzını burnunu dağıtmak: Yumrukla feci şekilde dövmek, adama-kıllı hırpalamak.

Ağzını hayra aç!: "Hep kötü olasılıklardan söz etme!" anlamında.

Ağzını kapamak (kapatmak) (biri) (birinin): -1. Susmayı tercih etmek. -2. Küçük bir çıkar karşılığında bir kimsenin konuşmamasını sağlamak.

Ağzının içine bakmak: -1. Bir kimsenin sözlerini zevkle, dikkatle dinlemek. -2. Onun sözlerini yerine getirmeye hazır olmak.

Ağzının içine girmek: Bir kimseye çok yaklaşmak.

Ağzının kokusunu çekmek: Bir kimsenin yerli yersiz istek ve davranışların katlanmak.

Ağzının payını almak: Bir söz ya da davranışından ötürü hak ettiği karşılığı görmek; **paylanmak, azarlanmak.**

Ağzının payını vermek (birine): Bir kimseyi bir söz ya da davranışından ötürü paylamak.

Ağzının suyu akmak: Çok beğendiği; imrendiği bir şeyi elde etmek istemek, imrenmek.

Ağzının tadı bozulmak (kaçmak): Kurulu düzeni, rahatı bozulmak, huzuru kaçmak.

Ağzının tadını bilmek: -1. Damak zevki olmak. -2. Her şeyin güzeli seçmede usta olmak.

Ağzını öpeyim (seveyim): "Ne güzel anlattın, ne güzel haber verdin, sağ olası" anlamında.

Ağzını sıkı (pek) tutmak: Sır vermemek, boşboğazlık etmemek.

Ağzını topl!: "Konuşmana dikkat et, terbiyeli konuş!" anlamında.

Ağzını (çenesini) tutmak: İleri geri konuşmamak, sır saklamak.

Ağzını yoklamak: Bkz. **Ağzını aramak.**

Ağzı pek (sıkı): Sır saklamayı bilen (kimse).

Ağzı sulanmak: Bir şeyi yeme, ya da elde etmek isteği duymak, ona imrenmek.

Ağzı süt kokmak: Çok genç, toy, tecrübesiz olmak.

Ağzı var dili yok: Sessiz sedasız, uysal, yumuşak huylu (kimse).

Ağzı yanmak (bir şeyden): O şeyden (ötürü) zarar görmek, olumsuz yönde etkilenmek.

Ağzıyla kuş tutsa: “Ne yaparsa yapsın, en güç işleri bile yapsa da...” anlamında.

Ah almak (ahını almak): Kötülük ettiği bir kimsenin bedduasına uğramak.

Ahbap çavuşlar: İyi anlaşan, her zaman birlikte görülen arkadaşlar.

Ah çekmek: Üzüntü, özlem vb. duyguları belirtmek için içten gelen bir sesle “ah” demek.

Aheste beste: Yavaş yavaş, nazlı nazlı.

Ahfeş'in keçisi gibi baş (başını) sallamak: Söylenen her şeyi anlamadan, dinlemeden doğrulamak; onaylamak.

Ahım şahım: Beğenilecek, olağanüstü bir yönü olmayan.

Ahını almak: Bkz. **Ah almak**.

Ahı tutmak (birinin): Bedduası, kötülük yapan kimseye etki etmek.

Ah ile vah ile: Yakınmayla, yakınarak.

Ahı gitmiş vahı kalmış: Geçmişte güzel ve çekici olan birinin artık bu özelliklerini yitirdiğini belirtmek için söylenir.

Ahkâm kesmek: Bir konuda yetkili olmadığı halde kesin yargılar ileri sürmek.

Ahmak ıslatan: İnce ince yağan yağmur.

Ahret suali: Yanıtlaması güç, gereksiz ve bıktırıcı soru; kabir suali.

Ahrette on parmağı (iki eli) yakasında olmak: Haksızlık yapan kimseden öbür dünyada davacı olmak, hesap sormak.

Akibetine uğramak (birinin): Aynı kötü duruma düşmek.

Akıl almak (danışmak, sormak) (birinden): Ondan herhangi bir konuda bilgi, görüş, öğüt istemek.

Akıl almaz: Akılla anlamak güç olan; varlığına, olmasına inanılmayan.

Akılda kalmak: Unutulmamak, hatırlanmak.

Akıldan çıkmak: Unutulmak.

Akıl danışmak (birine): Bkz. Akıl almak.

Akıl ermemek (erdirememek) (bir şeye): Onun ne olduğunu anlayamamak.

Akıl etmek (bir şeyi): -1. Akıllıca bir iş yapmak. -2. Önlem almak. -3. Hatırlamak.

Akıl hocası: Birine yol gösteren kimse.

Akıl (âkıl) kârı olmamak: Söz konusu iş akıllı bir kimselerin yapacağı türden bir iş olmamak.

Akıl küpü (kumkuması): Çok akıllı kimse, özellikle çocuk için şaka yollu söylenir.

Akıllara durgunluk vermek: Bir şey inanılması güç, şaşırtıcı bir nitelikte olmak.

Akıllı uslu: Ağır başlı, terbiyeli, dengeli (kimse).

Akıl öğretmek (vermek) (bir kimseye): Ona ne yapacağını, nasıl davranacağını söylemek.

Akıl sır ermemek (bir şeye): Bir şeyin niteliğini, gizli yönlerini hiç kimse anlayamamak.

Akıl sormak (birinden): Bkz. Akıl almak.

Akıl var, yakın (izan) var: "Fazla kafa yormana gerek yok, doğrusu işte meydanda" anlamında.

Akıl vermek (birine): Bkz. Akıl öğretmek.

Akıl yürütmek: Aklını kullanmak, düşünme yeteneğini harekete geçirmek.

Akıntıya kürek çekmek: Olmayacak bir iş için boşuna çaba harcamak.

Akla (hayale) gelmemek: Düşünülmemek, tasarlanmamak, hatırlanmamak.

Akla karayı seçmek: Bir işi başarınca kadar çok zahmet çekmek.

Akla yakın: Herkesçe kabul edilebilir nitelikte olan.

Aklı almamak (bir şeyi): -1. Onu anlayamamak, kavrayamamak. -2. Bir şeyin olabileceğine inanmamak, gerçekleşebileceğini düşünmemek.

Aklı başına gelmek: -1. Kendine gelmek, ayılmak. -2. Doğruyu yanlıştan ayırabilecek duruma gelmek; gerçeğin farkına varmak, doğru yolu bulmak, uslanmak.

Aklı başında: Akıllıca davranışlarda bulunan (kimse).

Aklı başından bir karış yukarı (yukarda): Aklına esenleri düşünmeden yapan (kimse).

Aklı başından gitmek: -1. Bayılmak, kendini kaybetmek. -2. Sevinç ya da korkudan ne yapacağını şaşırarak. -3. Sağlıklı düşünebilecek durumda olmamak.

Aklı başka yerde olmak: Bir iş yaparken başka şeyi düşünmek.

Aklı bir karış havada: Dikkatsiz, dağınık, dalgın (kimse, genç).

Aklı çıkmak: Korkmak, ne yapacağını bilememek.

Aklı dağılmak: Sağlıklı düşünememek, dikkatini bir konu üzerine verememek.

Aklı durmak: Şaşırarak, düşünemeyecek duruma gelmek.

Aklı ermek (yetmek) (bir şeye): Çevresinde olup bitenleri, doğruyu yanlışını anlamaya başlamak; anlayacak düzeyde, durumda olmak.

Aklı fikri: Bütün düşüncesi, düşündüğü.

Aklı gitmek: -1. Çok korkmak. -2. Çok beğenmek.

Aklı kalmak (bir şeyde, birinde): Sevdiği, beğendiği bir şeyi düşünmekten kendini alamamak.

Aklı karışmak: Ne yapacağını bilememek, sağlıklı düşünememek.

Aklına esmek: Hiç düşünmediği halde birdenbire bir şeyi yapmaya karar vermek.

Aklına gelmek: -1. Kafasında bir düşünce doğmak, tasarlamak. -2. Hatırlamak.

Aklına getirmek: -1. Anımsatmak, hatırlatmak. -2. Düşünmek, tasarlamak.

Aklına koymak (bir şeyi), (bir şeyi birinin): -1. Bir şeyi yapmaya kesin karar vermek. -2. Başkasına akıl öğretmek.

Aklına şaşayım (şaşarım): "Böyle akılsızca davranması, işler yapması beni şaşırttı." anlamında.

Aklına takılmak: Bir şey sürekli olarak kafasını meşgul etmek.

Aklına turp sıkayım: “Böyle düşünmen ya da yapman budalaca bir iş olur.” anlamında.

Aklına uymak: Bir kimsenin düşüncesi doğrultusunda iş yapmak.

Aklında kalmak: Unutmamak, hatırlamak.

Aklından bulmak: Bir şeyi aklını kullanarak, zihnini çalıştırarak bulmak, çözmek.

Aklından çıkmak: Unutmak, hatırlamamak.

Aklından çıkarmak (bir şeyi, birini): Onu unutmak, artık düşünmemek.

Aklından geçirmek (bir şeyi, birini): Onu hatırlamak, bir şeyi düşünmüş olmak.

Aklından geçmek: Bir kimseyi ya da şeyi düşünmek.

Aklından zoru olmak: Ancak bir delinin yapacağı türden işler yapmak, davranışlarda bulunmak.

Aklında olsun: “Unutma” anlamında kullanılır.

Aklında tutmak (bir şeyi): -1. Onu unutmamak. -2. iyice öğrenmek, bellemek.

Aklını (başından) almak (bir şey, bir kimse): -1. Birinin güzelliği karşısında büyülenmek.-2. Birinin, ani bir davranışta bulunarak korkutmak.

Aklını başına almak (devşirmek, toplamak): Delice, çılgınca davranışları bir yana bırakıp akıllı uslu olmaya çalışmak.

Aklını başından almak: Bkz. **Aklını (başından) almak.**

Aklını bir şeyle bozmak: Bir şey üzerine düşünerek, hep onunla uğraşıp durmak.

Aklını çelmek: -1. Niyetinden, kararından caydırmak. -2. Ayartmak, kandırmak.

Aklını kaçırmak (kaybetmek, oynatmak): -1. Deli gibi olmak. -2. Delirmek, çıldırmak.

Aklının ucundan (köşesinden) bile geçmemek: Onu daha önce hiç düşünmemiş olmak.

Aklını oynatmak: Bkz. **Aklını kaybetmek.**

Aklını peynir ekmekle yemek: Delice, aptalca işler yapmak.

Aklınla bin yaşa: Bir konuda çok iyi bir öneri getiren kimseye teşekkür yerine kullanılır.

Aklı sıra: Aklınca, düşündüğüne göre, sözde.

Aklı sonradan gelmek: Hatasını anlayıp düzeltmeye çalışmak.

Aklı takılmak (bir şeye, birine): Hep o şey, kimse üzerinde durup düşünmek.

Aklı yatmak (kesmek) (bir şeye): O şeyin olabileceğine, onu yapılabileceğine inanmak.

Aklı yetmek: Bkz. **Aklı ermek.**

Aksi gibi: Yazık ki, maalesef.

Aksi gitmek (bir iş) (bir kimseye): -1. Bir iş olumlu, istenilen biçimde yürümek. -2. Birisine ters davranmak, onunla uzlaşmaya yanaşmamak.

Aksi şeytan (hay): İşler yolunda gitmediği, bir engel çıktığı zaman bunu vurgulamak için kullanılır.

Aksi tesadüf: Şanssızlık, aksilik.

Akşama sabaha: Kısa bir zaman sonra, pek yakında, yakın zamanda.

Akşamdan kalmak: Henüz geceki sarhoşluğun etkisinden kurtulmamış olmak.

Alaca bulaca: Çok karışık renkli.

Alacağım olsun: Bir ikramı kibarca geri çevirirken, başka zamana bırakırken söylenir.

Alacağı olsun: Bir zarara, kayba neden olan kimseye tehdit ya da şaka yolla söylenir.

Alaca karanlık: Yarı karanlık.

Alaka beslemek (duymak) (bir kimseye): Ona ilgi duymak; ilgi beslemek.

Alaka çekmek (uyandırmak) (bir şey, kimse): İlgi çekmek, ilgi uyandırmak.

Alaka duymak: Bkz. **Alaka beslemek.**

Alaka görmek: Bkz. **İlgi görmek.**

Alaka göstermek (bir şeye, kimseye): Bkz. **İlgi göstermek.**

Alaka uyandırmak: Bkz. **Alaka çekmek.**

Alakayı kesmek (bir şeyle, kimseyle): Onunla her türlü ilişkiye son vermek:

Alan razı, satan razı: “Bu ikisi anlaşmış, hiç kimsenin karışmaması gerekir.” anlamında.

Al aptestini ver pabucumu: “Senden gördüğüm yardım, uğradığım zarara değmedi, yardımdan vazgeçtim, yeterki zarar görmeyeyim.” anlamında.

Al aşağı etmek (birini): -1. Onu hızla yere vurmak, -2. Onu bulunduğu yerden (ya da görevden) indirmek, almak; devirmek.

Alavere dalavere: Hile, düzen, yalan dolan.

Alaya almak (birini): Onunla alay etmek, eğlenmek; onu küçümsemek, aşağılamak; **makaraya almak, sarakaya almak.**

Alay etmek (geçmek) (biriyle): -1. Bir kimseyle gülünç yönlerini söz konusu edip eğlenmek. -2. Şaka etmek. -3. Küçümsemek, aşağılamak.

Al birini vur öbürüne: “Hepsi birbirinden beter.” anlamında.

Aldığı aptest ürküttüğü kurbağaya değmemek: Bir işten elde edilen kâr, bu işte uğranılan zararı karşılayamamak.

Aldırış etmemek (Bir şeye, birine): Onunla ilgilenmemek, ona önem vermemek, onu umursamamak.

Aldırmazlıktan (aldırmamazlıktan) gelmek: Önem vermemek; kayıtsız kalmak.

Aldı yürüdü: “Kısa zamanda büyük gelişme gösterdi.” anlamında.

Âlemi var mı?: Beğenilmeyen bir durum karşısında “Uygun mu? Yerinde mi?” anlamında söylenir; **ne âlemi var?**

Alet etmek (birini): Onu bilerek kötü bir işte kullanmak; kötü işlerinin görülmesinde onu da ortak etmek.

- Alet olmak (bir Şeye):** Bilerek ya da bilmeyerek kötü bir Şeyde aracılık etmek.
- Alev almak:** -1. Tutuşmak, yanmaya başlamak. -2. Coşmak, heyecanlanmak. -3. Öfkelenmek.
- Alev saçağı (bacayı) sarmak:** Olay önlenemeyecek aşamaya gelmek.
- Aleyhinde bulunmak (söylemek):** Onu çekiştirmek, kötülemek.
- Aleyhine dönmek:** -1. Bir kişiye karşı olumsuz tavır takınmak. -2. Bir durum o kişi için tehlikeli olmaya başlamak.
- Aleyhine olmak (bir Şey, bir kimsenin):** Bir iş bir kimsenin zararına yol açmak.
- Al gülüm ver gülüm:** Yapılan bir işin hemen karşılığını bekleme.
- Alı al moru mor:** Koşmaktan, heyecandan, telaştan yüzü kıpkırmızı (bir Şekilde).
- Alıcı gözüyle bakmak (bir Şeye, birine):** Ona çok dikkatli bakmak, onu dikkatlice gözden geçirmek.
- Alın teri:** Emek, çalışma.
- Alın teri dökmek:** Bir iş için büyük emek harcamak.
- Alıp verememek (biriyle, bir Şeyle):** Onunla arasında bir sorun olmak, anlaşamamak, geçinememek.
- Alicengiz oyunu:** Kurnazca, haince düzenlenen oyun.
- Alıkıran başkesen:** Bir çevrenin en zorba, kötü kişisi.
- Ali'nin külahını Veli'ye, Veli'nin külahını Ali'ye giydirmek:** Birinden aldığını ötekine, ötekinden aldığını bir başkasına vererek işlerini yürütmek.
- Alkış almak:** Alkışlanmak, beğenilmek.
- Alkış tutmak (birine):** -1. El çırparak alkışlamak. -2. Bir kimseyi hem alkışlamak hem de "yaşa, var ol" gibi sözlerle ululamak; övmek.
- Allaha bir can borcu olmak:** Allah'a vereceği canından başka hiç kimseye borcu olmamak.
- Allah acısını unutturmasın:** "Allah bu acıyı unutturacak daha büyük bir felaket vermesin." anlamında.

Allaha ısmarladık: Bir yerden ayrılırken orada kalanlara “Esen kall Tanrı seni korusun” anlamında söylenen iyi dilek sözü.

Allah akıl fikir (akıllar) versin(birine): “Yaptıkları akıl ve mantığa sığmıyor, inşallah bundan sonra akıllanı” anlamında.

Allah Allah: “Ne garip, ne olacak şimdi?” anlamında.

Allah aşkına: -1. “Doğru mu söylüyorsun?” anlamında. -2. “Allahını seversen anlamında şaşkınlık, usanç, ısrar, rica, yalvarma, bildirir.

Allah bağışlasın: “Tanrı sevdiklerini kötülüklerden korusun” anlamında.

Allah bilir: -1. “Belli değil.” -2. “Bana öyle geliyor ki.” anlamında

Allah bir yastıkta kocatsın: Yeni evlilere “Evliliğiniz ömür boyu olsun” anlamında söylenen iyi dilek sözü.

Allah derim: Bir durumun, davranışın vb'nin nasıl olduğu sorusu karşısında, iyi olduğunu vurgulamak için söylenir.

Allah ecir sabır versin: “Emeklerin boşa gitmesin.” anlamında söylenir.

Allah gecinden versin: “Ölüm geç gelsin.” anlamında söylenir.

Allah'ımı seven tutmasın: “Öyle öfkeleni ki, kimse önüne geçmeye kalkmasın” anlamında söylenir.

Allah için: Doğrusu, gerçekten.

Allah iki iyilikten birini versin: “İyileşmeyecek durumda olan hasta için ya kurtulsun ya da ölsün” anlamında iyi dilek sözü.

Allah kuru iftiradan saklasın: “Allah iftiraya uğratmasın.” anlamında söylenir.

Allah manda şifası versin (birine): Çok yiyenlere takılmak, onları yermek amacıyla söylenir.

Allah ne verdiyse: -1. “Evde yiyecek olarak ne(ler) varsa.” -2. “Elimize ne geçerse.” anlamında.

Allah selamet versin: -1. Yolculuğa çıkanlara “Yolunuz açık olsun” anlamında. -2. Güçlük içinde olanları anarken kullanılır. -3. Uzaktaki tanıdıkları ya da pek beğenilip tutulmayan kimseleri anarken kullanılır.

Allah son gürlüğü versin: “Yaşlılık günleri dertsiz, sıkıntısız geçsin” anlamında.

Allah taksimi: Eşitlik gözetilmeden yapılan paylaşırma.

Allah var (Allah'ı var): “Doğrusunu söylemek gerekirse.” anlamında.

Allah vere de: “İnşallah, temenni ederiz ki” anlamında.

Allah vergisi: Doğuştan gelen özellik, yetenek.

Allah versin: -1. Dilenciyle konuşurken “Sana sadaka veremeyeceğim” anlamında -2. “İşinin yolunda olmasına ben de seviniyorum” anlamında. -3. Kimi vakit durumu iyi olan kimselere şaka ve takılmak için söylenir.

Allah yarattı dememek: Acımasızca dövmek, hırpalamak, cezalandırmak.

Allah "Yürü ya kulum" demiş: “Kısa sürede her giriştiği işten para kazandı.” anlamında.

Allak bullak etmek (bir şeyi) (birini): -1. Onu karıştırmak, bozmak, darmadağın etmek. -2. Onu sağlıklı düşünemeyecek duruma getirmek.

Allak bullak olmak: -1. Düzeni bozulmak. -2. Sağlıklı düşünemez duruma gelmek.

Allayıp pullamak (bir şeyi, kimseyi): Onu süslemek, ilgi çeksın diye kötü yönlerini çarpıcı şeylerle donatmak.

Allem (etmek) kalem etmek: Amacına ulaşmak için her yola başvurmak.

Allı pullu: Süslü, gösterişli.

Alını açık, yüzü ak: Dürüst, namuslu (insan).

Alına kara sürmek (çalmak): Birine iftira etmek; **kara çalmak.**

Alından öpmek (bir kimseyi): Onu çok beğenmek, kutlamak, takdir etmek.

Alında (alına) yazılmış: Yazgısı önceden belirlenmiş olan.

Alını karışlamak: Zor bir işi yapacak olanın gücünü küçümsemek.

Alınının aklıyla: Emeğiyle, namusuyla, şerefiyle.

Al takke ver külah: -1. Büyük çekişmelerden sonra. -2. Çok samimi, senli benli.

Alt alta, üst üste: İtişip kakışarak, biri altta diğeri üstte boğuşarak.

Alt etmek (birini): Onu yenmek.

Altı kaval üstü şeşhane: Hiçbir parçası birbiriyle uyumlu olmayan.

Altında kalmamak (bir şeyin): Gördüğü iyiliği ya da kötülüğü karşılıksız bırakmamak.

Altından çapanoğlu çıkmak: Bir işte birtakım pürüzlerle, beklenmedik durumlarla karşılaşmak.

Altından girip üstünden çıkmak: Parayı yada malı savurganca harcayıp bitirmek, kısa sürede tüketmek.

Altından kalkmak: Zor bir işi yapma,k, güç bir sorunu çözmek, başarmak.

Altını çizmek: Bir sözün., yargının,durumun önemini vurgulamak.

Altını üstüne getirmek: -1. Karmakarışık duruma getirmek. -2. Bir şey bulmak için her yanı karıştırmak.

Altı okka etmek (birini): -1. Bir kimseyi kollarından ve bacaklarından tutup yukarı kaldırıp aşağı indirmek. -2. Ona büyük değer vermek.

Altta kalanın canı çıksın: "Bu güç koşullarla baş edemeyen yok olup gitsin." anlamında.

Alttan almak: Soğukkanlı ve yumuşak davranmak.

Alttan alta: Gizlice, kimseye belli etmeden

Alt tarafı: -1. Geriye kalanı. -2. Olup olacağı. -3. "Değeri nedir ki." anlamında.

Alt üst etmek (bir şeyi) (birini): -1. Onu karmakarışık etmek. -2. Aramadık yer bırakmamak. -3. Büyük zarar vermek. -4. Ruhsal bunalım yaratmak.

Alt üst olmak: -1. Düzeni bozulmak, karmakarışık olmak. -2. Rahatsızlanmak. -3. Üzülmek, tedirgin olmak.

Aman aman bir şey olmamak: Herkesin beğeneceği bir şey olmamak, beğenilmemek.

- Amiyane tabiriyle:** Halkın deyişiyile, halk ağzıyla, kaba bir söyleyişle.
- Ana avrat dümdüz gitmek:** Çok ağır küfretmek.
- Ana baba günü:** Çok kalabalık, karışık, telaşlı durum.
- Anadan doğma:** -1. Çırlıçıplak. -2. Doğuştan, sonradan değil.
- Ana kuzusu (anasının körpe kuzusu):** Sıkıntı ve güçlüklerle alışmamış nazlı kimse.
- Anam avradım olsun:** Bir işi ne şekilde olursa olsun yapacağına karşısındakini inandırmak için söylenir.
- Anan güzel mi?:** Yerine getirilmesi güç istekler karşısında “Nerede o bolluk?” anlamında.
- Ananın ak sütü gibi helal etmek (bir şeyi):** Onu karşılıksız olarak bağışlamak.
- Anası ağlamak:** Çok sıkıntı çekmek, eziyet çekmek.
- Anasından doğduğuna pişman:** -1. Çok tembel. -2. Çok bezgin, bitkin.
- Anasından doğduğuna pişman etmek (birini):** Eziyet ederek onu canından bezdirmek.
- Anasından emdiği süt burnundan (fitil fitil) gelmek:** Bir işi yaparken çok sıkıntı ve güçlük çekmek.
- Anasını ağlatmak:** -1. Ona çok eziyet etmek, onu sıkıntıya sokmak. -2. Bir şeyi hor kullanmak.
- Anasını bellemek:** Birisine büyük kötülük yapmak.
- Anasının gözü:** Çıkarıcı, düzenbaz, uyanık (kimse).
- Anasının nikâhını istemek:** Satılacak bir şeye değerinin çok üstünde fiyat biçmek, para istemek.
- Anasını satayım:** “Her ne olursa olsun, aldırdığım yok.” anlamında.
- Anasını sattığımın:** “Allah belasını versin.” anlamında.
- Anca beraber kanca beraber:** Bir iş kötü bile gitse o işi birlikte yapanları birbirinden ayrılmamaları gerektiğini anlatır.
- Anladımса Arap olayım:** “Anlatılanlardan hiçbir şey anlamadım.” anlamında.

Anlamazlıktan (anlamamazlıktan) gelmek (anlamazlığa vurmak):

Bir şeyi anladığı halde anlamamış, farkına varmamış gibi davranmak.

Anlam çıkarmak: Ne anlama geldiğini anlamak; **mana çıkarmak.**

Anlamına gelmek: Belirtildiği biçimde anlaşılacak; **manasına gelmek.**

Anlam vermek: Yorumlamak, değerlendirmek; **mana vermek.**

Anlarsın ya!: Herkesin bilmemesi gereken bir konuyu ima etmek için kullanılır.

Anlayıp dinlemeden: Yeterli bilgi edinmeden, iç yüzünü anlamadan.

Anlayış göstermek (birine): -1. Onun yaptıklarını hoşgörüle karşılamak. -2. Ona istenen kolaylığı göstermek.

Ant içmek (etmek): Bir şeyi yapmaya ya da yapmamaya kutsal bir şeyi tanık gösterip söz vermek; **yemin etmek.**

Ant vermek (birine): “Allah aşkına”, “Çocuklarının başı için” gibi sözlerle birisini bir şey yapmaya ya da yapmamaya mecbur etmek; **yemin vermek.**

Apar topar: -1. Aceleyle, çarçabuk. -2. Zorla ; yaka parça.

Aptesi gelmek: Büyük ya da küçük aptes yapma gereksinimi duymak.

Aptesi kaçmak: Aptest bozmak gereksinimi ortadan kalkmak.

Aptest almak: Din kurallarına göre yıkanmak.

Aptest bozmak: Büyük ya da küçük aptes yapma gereksinimi duymak.

Aptesti kaçmak: Yeniden aptest alması gerekme.

Aptestsiz yere basmamak: Çok dindar olmak.

Ara (aralarını) bozmak (açmak): Kişiler arasındaki dostluğu, iyi ilişkileri bozmak.

Ara (aralarını) bulmak: Kişiler arasındaki sorunları, uyuşmazlıkları çözümleyip tarafları uzlaştırmak.

Arada bir: Seyrek olarak, nadiren.

Arada dağlar kadar fark olmak: Birbirinden çok farklı olmak.

Arada kalmak: Uyuşmazlıkları çözümlenmez üzere girişimde bulunurken güç durumda kalmak, her iki yanı da hoşnut edememek.

Arada kaynamak: Karışıklık nedeniyle gereken ilgiyi, önemi görmemek.

Araları açılmak (bozulmak): İlişkileri bozulmak.

Aralarından kara kedi geçmek: İki dostun arasına dargınlık, soğukluk girmek, gücenmek, küsmek.

Aralarından su sızmamak: İki kişi arasında çok iyi dostluk ilişkileri olmak.

Aralarını açmak (bozmak): Bkz. **Ara bozmak.**

Aralarını bulmak: Bkz. **Ara bulmak.**

Araları şekerrenk olmak: Dostluk ilişkileri bozulmak.

Arap saçı: Çözülmesi güç, karışık durum, iş.

Ara sıra: Seyrek olarak, nadiren, bazen.

Ara vermek (bir şeye): Dinlenmek için o şeyi (iş) bir süre bırakmak; duraklamak, kesmek.

Araya girmek: -1. Araları bozuk olan iki kişiyi uzlaştırmaya çalışmak. -2. Bir iş yapılırken başka bir durum ortaya çıkıp o işi geciktirmek.

Araya koymak (birini): Bir işin çözümü için sözü geçen birinin aracılık yapmasını sağlamak.

Arayı açmak: -1. Bir şeyle kimseyle arasındaki mesafeyi artırmak. -2. Bir kimseyi ziyarette gecikmek.

Arayıp sormak (birini): -1. Bir kimse ile ilgili bilgi toplamak, haber sormak. -2. Bir kimseyi ziyaret etmek, onunla ilgilendiğini göstermek.

Arayıp taramak: Her yeri çok dikkatli bir biçimde aramak.

Arayı yapmak: -1. Dargın olanları barıştırmak. -2. İki kişi arasında dostluk ilişkisi kurmak.

Ar damarı çatlamak: Utanma duygusunu yitirmek, artık utanmaz olmak

Ardı arkası kesilmemek: Birbiri ardınca gelmek, hiç ara vermeden sürüp gitmek.

Ardına düşmek (birinin, bir şeyin): -1. Herhangi bir amaçla onun arkasından gitmek, peşini hiç bırakmamak. -2. Bir işi sonuçlandırmak için sürekli uğraşmak.

Ardı sıra: Arkasından, peşinden; **arkası sıra, peşi sıra.**

Arı kovanı gibi işlemek (bir yer): Bir yerin gidip geleni, gireni çıkkanı çok olmak.

Arif olan anlasın (anlar): “Çok açık söylenmiştir, anlayan anlar.” anlamında.

Arka çıkmak (birine): Bir kimsenin koruyuculuğunu üstlenmek, haklarını savunmak.

Arkada kalmak: -1. Geriden gelmek, birlikte yürürken geride kalmak. -2. Herhangi bir konuda ilerleyememek, ileri gidememek.

Arkadan (arkasından) söylemek (konuşmak): Birisini o kişi yokken bir başkasına çekiştirmek; onun hakkında dedikodu yapmak; aleyhinde konuşmak.

Arkadan vurmak (birini): Güvenilen bir kimse, beklenmedik bir anda kötülük etmek; ihanet etmek.

Arkadaş canlısı: Arkadaşı, arkadaşlığı çok seven.

Arka kapıdan çıkmak: Okuldan hiçbir şey öğrenmeden ya da başarısız olduğu için ayrılmak.

Arkası gelmek: Sürmek, devam etmek, kesilmemek.

Arkası kesilmek: Sona ermek, son bulmak.

Arkasına düşmek: -1. Bir kimsenin arkasından gitmek. -2. Bir işi sonuçlandırmak için sıkı ve aralıksız bir şekilde çalışmak.

Arkasından (ardından) atlı kovalamak: Bir işi gereksiz bir çabuklukla ve telaşla yapmak.

Arkasından söylemek: Bkz. Arkadan söylemek.

Arkasından teneke çalmak: Yuhalamak, kovmak; **teneke çalmak.**

Arkasında yumurta küfesi yok: Verdiği sözden vazgeçen, sık sık düşünce ve tavır değiştiren, bunda da sakınca görmeyen kimse ve onun durumu için söylenir; **sirtında yumurta küfesi yok.**

Arkasını bırakmak: Vazgeçmek; artık ilgilenmez, uğraşmaz olmak; peşini bırakmak.

Arkasını çevirmek (birine, bir şeye): Onunla ilgilenmez olmak, ona önem vermemek.

Arkasını dayamak (birine, bir şeye): Güçlü bir kimsenin koruyuculuğunda olmak; **sirtını dayamak.**

Arkasını getirmek (getirememek): Bir işi sürdürüp sonuçlandırmak (sonuçlandıramamak).

Arkasını sıvazlamak (sığamak, sıvamak): Okşamak, övmek, iltifat etmek.

Arkasını (birine, bir şeye) vermek: Bir kimsenin koruyuculuğundan güç almak, ona dayanmak, yaslanmak.

Arkası sıra: Arkasından, peşinden, ardından; **ardı sıra, peşi sıra.**

Arkası yere gelmemek: Başarısızlığa uğramamak, yenilmemek, durumu sarsılmamak; **sırtı yere gelmemek.**

Armut piş ağzıma düş: “Çalışmadan her şey ayağıma gelsin.” diyen kişinin bu durumu için alay ve sitem yollu söylenir.

Arpa boyu kadar gitmek (bir işte): Çok az önemsiz denecek ölçüde ilerlemiş olmak.

Arpacı (arpağcı) kumrusu gibi düşünmek: Çaresizlikler içinde, umutsuzca derin derin düşünmek.

Arpalık yapmak (bir yeri): O yeri sürekli çıkar kaynağı yaparak sömürmek.

Art düşünce (niyet): Bir davranış ya da düşüncenin arkasına gizlenen kötü düşünce (niyet).

Asabı bozulmak (gerilmek): Sinirlenmek.

Asık surat: Küskün, üzgün, öfkeli insanın somurtkan yüzü.

Asıp kesmek: Keyfi ve zorbaca davranmak.

Askıya almak (bir şeyi): -1. Bir yapıyı birtakım dayanaklarla yıkılmaktan kurtarmak. -2. Bir işin, birtakım nedenlerle gerçekleşmesini bir süre ertelemek.

Aslan payı: Bir paylaşımda, en büyük pay.

Aslan sütü: “Rakı” için şaka yollu söylenir.

Aslı astarı olmamak: Yalan olmak, asılsız olduğu anlaşılmak.

Astarı yüzünden pahalı olmak (gelmek): Bir işin ikinci derecede önemli kısmına harcanan para aslı için ödenen parayı aşmak.

Astığı astık, kestiği kestik: Zalim, acımasız, zorba (kimse).

Aşağıdan almak: Sert çıkış yapmamak, yumuşak davranmak.

Aşağı görmek (saymak) (birini, bir şeyi): Onu beğenmemek, küçümsemek.

Aşağı kalır yeri yok: “Nitelikleri bakımından başkalarından ya da benzerlerinden farkı yok.” anlamında.

Aşağı kalmamak (birinden): Özellikleri ya da davranışları yönünden benzerlerinden geri kalmamak; aynı nitelikte, durumda olmak.

Aşağı kurtarmaz: -1. “Daha ucuza satılmaz, çünkü zarar edilir.
-2. “Değerce daha aşağısını kendisine layık görmez.” anlamlarında.

Aşağılık duygusu (kompleksi): Kendisini herkesten küçük görme duygusu.

Aşağı tabaka: Halkın “avam” denilen, nitelikleri beğenilmeyen, kültürsüz-eğitimsiz sayılan kesimi.

Aşağı tükürsem sakal, yukarı tükürsem bıyık: İki karşıt güç, durum ya da konuda karar verme zorluğu.

Aşağı yukarı: Yaklaşık olarak.

Aşığı cuk (bek, bey, çift) oturmak: Her işi yoluna girmek, her şey istediği gibi gerçekleşmek.

Aşık atmak (biriyle): Bir kimseyle çeşitli konularda yarışa girmek; aşağı kalmamak.

Âşıklısı olmak (bir şeyin): O şeyin meraklısı, tutkunu, düşkünü olmak.

Aşırı gitmek (aşırıya kaçmak): -1. Sınırı aşmak, ölçüyü kaçırmak.
-2. Usandırmak, bıktırmak.

Aşırılığa kaçmak: Bir konuda aşırı davranmak, alışlagelenin dışına çıkmak.

Aşırı uç: Bir görüşün en ateşli, en yıkıcı kanadı.

Aşka gelmek: O şeyi yapmak için büyük istek duymak; coşmak.

Aşk etmek: Hızla (tokat) vurmak.

Aşna fişna: Gizli dost, flört, oynaş.

At başı (gitmek): Beraber, bir hizada (gitmek).

Ateş açmak (birine, bir şeye): Ona silahla ateş etmek.

Ateş almak: -1. Tutuşmak. -2. (Silah için) Patlamak. -3. Birdenbire öfkelenmek.

Ateş almaya mı geldin?: “Niye acele ediyorsun; ne acelen var?” anlamında.

Ateş bacayı (saçağı) sarmak: Bir iş çok tehlikeli, önüne geçilemeyecek bir duruma gelmek.

Ateş basmak: Bir sıkıntı nedeniyle bunalmak, vücut ateşi artmak.

Ateşe atmak (kendini, birini): Çok tehlikeli bir işe girişmek ya da birini çok tehlikeli bir işe sokmak.

Ateş etmek (birine, bir şeye): Ona silahla mermi atmak.

Ateşe tutmak (bir şeyi) (bir yeri, kimseyi): -1. Onu biraz ısıtmak. -2. Ona ateşli silahla saldırmak.

Ateşi başına vurmak: Çok öfkelenmek, sinirlenmek.

Ateşi düşmek: (Hasta için) Vücut ısısı azalmak.

Ateş kesmek: Karşılıklı olarak ateş etmeyi bırakmak.

Ateşle oynamak: Tehlikeli bir işe girişmek.

Ateş olsa cirmi kadar yer yakar: “Onu o kadar önemseme, ondan gelebilecek tehlikeyi göze aldık” anlamında.

Ateş pahası (pahasına): Çok pahalı, fiyatı çok yüksek.

Ateş parçası: -1. Çok canlı, hareketli (kimse). -2. Yaramaz çocuk, ele avuca sığmayan (çocuk).

Ateş püskürmek (saçmak): Öfkelenip ileri geri konuşmak, ağır sözler söylemek.

Ateş saçağı sarmak: Bkz. **Ateş bacayı sarmak.**

Ateşten gömlek: Sıkıntılı, bunaltıcı durum.

At gözlüğü ile bakmak: Olayları dar açıdan görüp değerlendirmek.

Atıp tutmak: -1. Biri hakkında ileri geri konuşmak. -2. Büyük işler yaptığını söylemek.

At koştur: Çok geniş yer için söylenir.

Atma Recep din kardeşiyiz: Yalan söyleyenleri, abartılı konuşanları uyarmak için kullanılır.

At oynatmak: -1. Üstünlük sağlamak. -2. Yarışmak. -3. Bildiği ve istediği gibi davranmak.

Atsan atılmaz, satsan satılmaz: -1. (Eşya için) Atmaya kıyılmayan, az çok değerli. -2. (Kişi için) Bir türlü ilişki kesilemeyen.

Attan inip eşeğe binmek: Bulunduğu durumdan daha aşağı bir duruma düşmek.

Attığı attık, tuttuğu tuttuk: Zorba, her istediğini yaptıracak güçte olan (kimse).

Attığı taş ürküttüğü kurbağaya değmemek: Bir işin sonucu, kazancı o iş için harcanan emeği, parayı karşılamamak.

Attığı turnak bile olamamak: Söz konusu kimseye göre çok değerli olmak; turnağı (bile) olamamak.

Avucunun içi gibi bilmek (bir yeri): Bir yeri çok iyi bilmek.

Avucunun içine almak (birini): Onu kendi etkisi, söz geçerliği altına almak, dilediği gibi yönlendirmek.

Avucunu yalamak: Umdüğünü bulamamak.

Avuç açmak: Dilenmek, muhtaç duruma düşmek; **el açmak.**

Avuç dolusu: Pek çok; çok miktarda.

Avuç içi kadar: Çok küçük, dar yer için kullanılır.

Ayağa fırlamak: Bulunduğu yerden hızlıca kalkmak.

Ayağa kaldırmak (birini, herkesi): -1. Onları telaşa, heyecana sürüklemek. -2. Onları kıskırtmak, isyan ettirmek.

Ayağa kalkmak: -1. (Hasta için) iyileşmek. -2. Saygı gereği oturma durumundan ayakta durumuna geçmek.

Ayağı alışmak (bir yere): Bir yere gidip gelmeyi, bir yerden alışveriş yapmayı alışkanlık haline getirmek.

Ayağı (ayakları) (birbirine) dolaşmak: Telaş, utanma, heyecan vb. etkisiyle, düzgün yürüyememek; ne yapacağını şaşırarak; yanlış bir davranışta bulunmak.

Ayağı ile gelmek: Kendi isteğiyle gelmek.

Ayağına çabuk: Hızlı yürüyen, çabuk gidip gelen.

Ayağına çağırmak: Yanına gelmesini söylemek.

Ayağına dolaşmak (dolanmak): -1. İş yapan birinin çevresinde dolaşıp iş yapmasına engel olmak. -2. Yaptığı kötülüklerin karşılığını görmek.

Ayağına geçirmek (bir şeyi): Pantolon, pijama vb'yi giymek.

Ayağına gelmek: -1. Yanına gelmek. -2. Emeksizce elde etmek.

Ayağına gitmek (birinin): Saygı gösterip, alçak gönüllü davranıp yanına gitmek.

Ayağına (ayaklarına) kapanmak: (Bir işin olması için) Onurunu önemsemeyip yalvarmak.

Ayağına (ayaklarına) kara su inmek: Uzun süre ayakta kalıp yorulmak.

Ayağına sıcak su mu (şerbet mi) dökelim?: “Uzun süredir bize gelmiyordun; nasıl teşekkür edeceğimizi bilemiyoruz.” anlamında sitem yollu söylenir.

Ayağını denk almak: Birtakım tehditlere, tehlikeli durumlara karşı dikkatli, uyanık davranmak.

Ayağını kaydirmek (ayağının altına karpuz kabuğu koymak): Bir kimseyi birtakım bahanelerle, uydurma gerekçelerle işinden, görevinden uzaklaştırmak.

Ayağını kesmek: -1. Devamlı gittiği yere artık gitmez olmak. -2. Bir kimsenin bir yere devamlı gidip gelmesinin önüne geçmek.

Ayağının (ayaklarının) altına almak (birini): Onu feci şekilde dövmek, hırpalamak.

Ayağının altına karpuz kabuğu koymak: Bkz. Ayağını kaydirmek.

Ayağının pabucu olamamak (biri başkasının): Değerce ondan aşağı olmak.

Ayağının tozuyla: Yoldan gelir gelmez, henüz dinlenmeden.

Ayağını sürümek: -1. Ardından başkalarının gelmesine yol açmak. -2. Ölmek üzere olmak. -3. Bir işi ağırdan almak. -4. Bir yerden uzaklaşmayı geciktirmek.

- Ayağını yorganına göre uzatmak:** Giderini gelirine göre ayarlamak.
- Ayağı (ayakları) suyu ermek (değmek):** Gerçekler umduğu gibi çıkmadığı için düş kırıklığına uğramak.
- Ayağı uğurlu:** Geldiği yere uğur getirdiğine inanılan (kimse).
- Ayağı yerden kesilmek:** -1. Ayakları yete basamaz duruma gelmek.
-2. Bir taşıta binip yürümekten kurtulmak.
- Ayağı (ayakları) yere değmemek:** Sevinçten yerinde duramamak.
- Ayak altında dolaşmak:** Bir işe yaramadığı halde herkesin işine engel olacak biçimde ortalıkta dolaşmak.
- Ayak atmamak (bir yere):** Oraya hiç gitmemek.
- Ayak bağı:** İş yapmaya engel olan şey.
- Ayak basmak (bir yere):** -1. Bir yere inmek, varmak. -2. Bir şeye başlamak, girmek.
- Ayak diremek:** Kendi görüş ve tutumunda ısrar etmek, onu ısrarla savunmak.
- Ayakkabı vurmak (sıkmak):** Ayakkabı ayağı rahatsız etmek.
- Ayaklar altına almak (bir şeyi):** Önemli, kutsal, değerli şeyleri çiğ-nemek, hiçe saymak.
- Ayakları dolaşmak:** Bkz. **Ayağı dolaşmak.**
- Ayakları geri geri gitmek:** Bir yere isteksizce gitmek, oraya gitmek istememek.
- Ayaklarına kapanmak:** Bkz. **Ayağına kapanmak.**
- Ayaklarına kara su inmek:** Bkz. **Ayağına kara su inmek.**
- Ayakları suya ermek (değmek) :** Bkz. **Ayağı suya ermek.**
- Ayakları yere değmemek:** Bkz. **Ayağı yere değmemek.**
- Ayakları yere basmak:** Gerçekçi, sağduyulu olmak.
- Ayaklı kütüphane:** Genel kültürü zengin olan kimse.
- Ayak oyunu:** Aşağılık kimselere yakışan düzenbazlık.
- Ayak sürümek:** -1. Verilen bir görevi yapmamak için çeşitli bahaneler ileri sürmek. -2. Gönderilmek istediği yere gitmemek için çeşitli bahaneler bulmaya çalışmak.

- Ayak takımı:** Bilgisiz, görgüsüz kimseler için kullanılan aşağılama sözü.
- Ayakta tutmak (bir şeyi) (birini):** -1. Ortadan kalkmasının, çökmesinin önüne geçmek, sürekliliğini sağlamak. -2. Sağlıklı olmasını, iş yapabilmesini sağlamak.
- Ayakta uyumak:** Olup bitenlerin farkına varamayacak kadar dalgın ve şaşkın durumda bulunmak.
- Ayak uydurmak (birine, bir şeye):** -1. Yürüyüşte adımları başkalarının adımlarına uydurmak. -2. Bir başkasının davranışlarına uygun davranmak; bir değişikliğe uyum sağlamak.
- Ayak yapmak:** Birisini kandırmaya çalışmak.
- Ayaza çekmek:** Hava çok soğuk olmak.
- Aybaşı olmak:** Âdet kanaması başlamak; **âdet görmek.**
- Ayda yılda bir:** Çok seyrek olarak, nadiren; **arada bir .**
- Ay dede:** Çocuk dilinde ay.
- Ayıbını yüzüne vurmak:** Bir kimsenin hatasının yüzüne karşı söylemek.
- Ayıkla pirincin taşını:** “İşler öyle karmakarışık oldu ki, gel de işin içinden çık!” anlamında.
- Ayılıp bayılmak:** -1. Sinir krizleri geçirmek. -2. Bir şeyi, kimseyi çok sevmek, onu elde etmek için kendinden geçmek.
- Ayıptır söylemesi:** -1. “Öğünmek gibi olmasın.” -2. “Bunları söylemek ayıptır; ama beni bağışlayın söylemek zorundayım.” anlamında.
- Aykırı düşmek:** Uygun gelmemek, çelişmek.
- Aynı kapıya çıkmak:** Aynı sonuca varmak, sonuç olarak hiç değişmemek; **bir kapıya çıkmak.**
- Aynı telden çalmak:** Hemen hemen aynı şeyleri söylemek.
- Aynı yolun yolcusu:** Yazgıları aynı olanlardan her biri.
- Ayran gönüllü:** Bir şeyden kısa sürede bıkan (kimse).
- Ayranı kabarmak:** -1. Öfkelenmek. -2. Aşırı cinsel istek uyanmak.
- Ayrı düşmek:** -1. Birbirinden uzakta kalmak. -2. Bir konuda anlaşamamak, uyuşmamak.

Ayrısı gayrısı olmamak: Dost olanlar birbirlerinden hiçbir şeylerini esirgememek, yakın dost olmak.

Ayrı tutmak: Farklı davranmak.

Ayvayı yemek: Çok kötü, tehlikeli bir duruma düşmek, zarara uğramak.

Ayyuka çıkmak: Ses çok yükselmek, fazlalaşmak.

Aza çoğa bakmamak: Bir şeyin niceliğine değil, eline geçtiğine önem vermek.

Azar işitmek: Söylediği bir söz ya da yaptığı bir davranıştan ötürü laf işitmek, azarlanmak, paylanmak.

Az buçuk (az çok): Biraz, bir parça, şöyle böyle.

Az çok: Bir parça; oldukça.

Az daha: Bkz. **Az kalsın**.

Az değil: "Göründüğü gibi değil." anlamında.

Az gelmek: Yetmemek, yeterli olmamak.

Azınlıkta kalmak: -1. Bir oylamada bir görüşe olumlu ya da olumsuz oy verenlerin sayısı az çıkmak. -2. Sayıca az oldukları için varlık gösterememek; **ekalliyette kalmak**.

Azizlik etmek: -1. Muziplik etmek, şaka yapmak. -2. Beklenmedik, şaşırtıcı bir durumla karşı karşıya bırakmak.

Az kalsın (kaldı) (az daha): "Bir iş olmak üzereydi, hemen hemen olacaktı." anlamında.

Azrail'e bir can borcu kalmak (olmak): -1. Bütün borçlarını ödemek. -2. Eninde sonunda öleceğini kabul etmek.

Az ye de, (kendine) uşak tut: "Ben senin uşağın mıyım ki ikide bir bana iş buyuruyorsun?" anlamında hafif yollu azarlama sözü.

B

Baba adam: Yaşlı, hoşgörülü, yardımsever adam.

Babaları tutmak (üstünde olmak): Sinir ve öfkeden bağırıp çağırmak, çok öfkelenmek.

Babamın adı Hıdır, elimden gelen budur: “Yeteneğim, gücüm ancak bu kadarını, yapmama elveriyor.” anlamında.

Babasının hayrına: “Hiçbir çıkar elde etmeden, sadece iyilik olsun diye” anlamında.

Bacak kadar: Ufak tefek; kısa boylu (kimse).

Bağ bozmak: Mevsim sonunda bağdaki üzümeleri toplamak.

Bağdaş kurmak: Sol ayağını sağ bacağına, sağ ayağını da sol bacağına altına alıp oturmak.

Bağrına basmak (birini): Sevgi gösterip onu koruyuculuğuna almak.

Bağrı yanık: Çok dertli, acılı (kimse).

Bahar başına vurmak (birinin): -1. Havalar iyice ısınmadan ince giyinmek. -2. Coşkun, taşkın, aşırı davranışlarda bulunmak.

Bahse girmek (biriyle): Onunla herhangi bir konuda kendi görüşünün doğru olduğuna ilişkin iddiaya girmek.

Bahse tutuşmak (biriyle): Karşılıklı bahse girmek; iddialaşmak.

Bahtı açık: İşleri yolunda giden; **talihi açık, şanslı açık, kismetli açık.**

Bahtı kara: Talihi kötü olan.

Bakış açısı: Bir olayı, durumu belirli bir açıdan, yönden inceleme; **görüş açısı.**

Bakkal çakkal: Bakkal, kasap, manav gibi esnaf için küçümseme yolu kullanılır.

Bakkal defteri: Düzensiz, karalanmış, yıpranmış defter.

Baklayı ağzından çıkarmak: Gizli tuttuğu şeyleri açıklamak, söyleyemediği şeyleri sabrı tükenince söylemek.

Baldırı çıplak: -1. İşsiz güçsüz (kimse). -2. Serseri.

Bal gibi: Pekâlâ, adamakıllı, çok iyi, gereği gibi.

Balık eti, (balık etinde): Şişman değil, ama dolgunca.

Balık istifi: Çok sıkışık, üst üste, kalabalık olarak.

Balık kavağa (kurbağa ağaca) çıkınca: “Olmayacak şeyler olursa” anlamında.

Balon uçurmak: Asılsız haber yaymak.

Balta değmemiş (girmemiş, görmemiş): Hiç ağaç kesilmemiş orman için söylenir.

Balta olmak (birine): Birisinden ısrarla, bıkkınlık verdirecek ölçüde bir şeyler istemek; ona asılmak.

Baltayı taşa vurmak: Farkında olmadan karşısındakini rahatsız edecek, kızdıracak söz söylemek.

Bam teline basmak (dokunmak) (birinin): Bir kimseyi duyarlı olduğu bir konuda kızdıracak söz söylemek, davranışta bulunmak.

Bana (sana, ona) göre hava hoş: “Öyle ya da böyle olması benim (senin, onun) için fark etmez” anlamında.

Bana mısın dememek: Zorlu bir işe, etkene vb'ye dayanmak, bunlardan hiç etkilenmemek.

Bana ne?: “Beni hiç ilgilendirmiyor.” anlamında, umursamazlık belirtir.

Bardağı taşıran son damla: Sonunda insanın sabrını tüketen, olumsuz tepki yaratan söz, davranış vb.

Bardaktan boşanırcasına: (Yağmur için) Çok miktarda, şiddetli.

Barut fıçısı gibi: -1. Her an bir çatışmanın çıkabileceği olasılığı bulunan (yer). -2. Çok kızgın, öfkeli, sert (kimse).

Basamak yapmak (bir şeyi, birini): Bir kimseden ya da durumdan, dar yüksek bir yere gelebilmek için yararlanmak.

Basıp geçmek: -1. Önündekini geçmek. -2. Ona uğramamak. -3. Ona önem vermemek.

- Basıp gitmek:** Bir yerden çabucak ayrılmak, uzaklaşmak.
- Basireti bağlanmak:** Olabilecekleri sezdiği halde uygun biçimde davranamamak.
- Baskına uğramak:** -1. Düşmanın ani ve beklenmedik saldırısına uğramak. -2. Suçüstü yakalanmak. -3. Bir doğa afetinden büyük ölçüde etkilenmek.
- Baskın çıkmak (birinden, bir şeyden):** Ondan üstün olmak, onu geride bırakmak.
- Baskın yapmak:** -1. Bir kimseyi suçüstü yakalamak için bulunduğu yere ansızın girmek. -2. Düşmana beklemediği bir anda saldırı düzenlemek. -3. Haber vermeden konuk gitmek, ziyarete gitmek.
- Basmakalıp söz:** Bkz. **Beylik söz.**
- Baston yutmuş gibi (yürümek):** Sallanmadan, dimdik (yürümek).
- Başa baş:** Eşit, denk, aynı.
- Başa çıkmak (biriyle):** Ona gücünü kanıtlamak, istediğini yaptırabilmek.
- Başa geçmek:** -1. Yönetici mevkiine geçmek, yönetimde en üst yeri almak. -2. Önem bakımından ilk sıraya geçmek.
- Başa (bir şey) gelmek:** Kötü bir durumla karşılaşmak.
- Başa güreşmek:** -1. Yağlı güreşte; güreşçiler, başpehlivanlık sanını kazanmak için yarışmak. -2. En üstün dereceyi almak için mücadele etmek.
- Baş ağrısı:** Sorun yaratan konu, şey.
- Baş ağrıtmak:** Çok konuşarak dinleyenlere bıkkınlık vermek.
- Baş alamamak:** Bkz. **Başını alamamak.**
- Baş aşağı:** -1. Başı yere yönelik biçimde. -2. Başından aşağıya (yere) doğru.
- Baş aşağı gelmek:** -1. Tepesi üstü düşmek. -2. Bütün işleri alt üst olmak.
- Baş aşağı gitmek:** Durumu gittikçe kötüleşmek, sürekli kötüye gitmek.
- Baş baş:** Küçük çocukların "Allaha ismarladık" anlamında ellerini başlarına götürmelerini sağlamak için söylenen söz.

Baş başa: Birlikte, beraberce; **kafa kafaya.**

Baş başa vermek: Görüş alışverişinde bulunmak amacıyla bir araya gelmek, bir iş için güçlerini birleştirmek; **kafa kafaya vermek.**

Baş belası: Sürekli rahatsız eden (kimse, şey).

Baş döndürücü: -1. (Hız ve sürat için) Olağanüstü. -2. Baygınlık verici. -3. Korku verici, korkutucu. -4. Sarhoş edici. -5. Çok büyük, büyük hayranlık uyandıran.

Baş edememek (bir şeyle, biriyle): -1. O işi başaramamak; o işin üstesinden gelememek. -2. O kimsenin söz ve davranışlarını düzeltmemek.

Baş eğmek (birine): Güçlü, sözü geçer bir kimsenin buyruğuna uymayı kabul etmek.

Baş etmek (bir şeyle) (bir kimseyle): Onu yenmeye gücü yetmek, o konuda başarı kazanmak.

Baş göstermek: -1. Ortaya çıkmak, belirtmek, gözükmek. -2. (Güneş için) Doğmak.

Baş göz etmek (birini): Onu evlendirmek, evermek.

Başı ağrımak: Bir işi, kararı vb. nedeniyle sorumlu olmak; bu konulardaki olumsuzluklardan etkilenmek; üzülme.

Başı altından çıkmak (birinin): Kötü bir durum onun tasarımı ve girişimiyle meydana gelmek.

Başı belada olmak: Büyük bir felaketle, sıkıntılı bir durumla karşı karşıya olmak.

Başı belaya girmek: Üzücü, tehlikeli bir durumla karşılaşmak.

Başı (başını) boş bırakmak (birini) (bir şeyi): Onu denetlemeyip kendi haline bırakmak.

Başı boş kalmak: Denetim altında bulunmamak, karışanı görüşeni olmamak.

Başı çekmek: -1. Bir işte ön ayak olmak, bir işin yapılmasında öncü olmak. -2. Halayın başında bulunup oyunu yönetmek.

Başı dara düşmek (başı daralmak): -1. Sıkıntılı bir durum içinde olmak. -2. Paraca darlığa düşmek.

Başı darda (kalmak, olmak): Sıkıntı içinde (olmak).

Başı derde girmek (düşmek): Üzücü, sıkıntı verici bir durumla karşılaşmak.

Başı dik (dimdik, alnı açık): Onurlu; onurlu biçimde.

Başı dertte (olmak): Sıkıntılı, tehlikeli bir durum içinde (olmak).

Başı dinç (olmak): Herhangi bir kaygısı, sorunu olmayan (olmak), huzur içinde yaşayan (yaşamak).

Başı dönmek: -1. Dengesini yitirip düşecek gibi olmak. -2. Kötü bir şey karşısında bunalmak, sıklamak. -3. Görkemli, ilk kez görülen bir şey karşısında şaşırıp kalmak. -4. Ulaştığı zenginlik ya da mevki nedeniyle şımarıkça davranışlarda bulunmak.

Başı dumanlı: -1. (Dağ için) Tepesini, doruğunu sis bürümüş. -2. İçkiden sarhoş olan ya da sevgi nedeniyle kendinden geçen (kimse); kafası dumanlı. -3. Açık seçik düşünebilecek, karar verebilecek, durumda olmayan (kimse).

Başı eğik (olmak, kalmak): Söz söyleyemez, direnemez, mahcup durumda (olmak).

Başı hoş olmamak (bir şeyle), (biriyle): -1. Ondan hoşlanmamak. -2. O kimseyle arası bozuk olmak.

Başı için (birinin): Değer verilen kişinin hayatı söz konusu edilerek kullanılan ant ya da yalvarma sözü.

Başı kabak: -1. Saçları dökülmüş. -2. Başında şapka, başörtüsü vb. olmayan.

Başı kalabalık olmak: Yanında iş, konuşma vb. nedenlerle birçok kimse bulunmak.

Başı kazan gibi olmak: -1. Gürültü, vb'den çok rahatsız olmak. -2. Çalışmak vb'den dolayı zihinsel yorgunluk duymak; **kafası kazan gibi olmak.**

Başımınla beraber: Memnuniyetle, seve seve, hiç rahatsız olmaksızın.

Başına bela etmek (birini, bir şeyi): Onu kendisine sıkıntı verecek bir durumu getirmek; o şeyin kendisini tedirgin edecek duruma gelmesine neden olmak.

Başına bela kesilmek: Bir kimse ya da şey, sıkıntı verecek, dert olacak duruma gelmek.

- Başına bela olmak:** Bir şey ya da kimse sıkıntı verir duruma gelmek.
- Başına bela sarmak:** Birisine bir şeyi musallat etmek, o şeyin onu rahatsız etmesine yol açmak.
- Başına bir şey (bela, hal, iş, kaza vb) gelmek:** Kötü bir duruma düşmek, istenmeyen bir durumla karşılaşmak.
- Başına buyruk:** -1. Hiç kimseden izin almak gereğini duymadan, istediği gibi davranan. -2. Özgür, bağımsız (bir biçimde).
- Başına çalmak (bir şeyi):** -1. Bir şeyle vurmak. -2. Bir şeyi öfkeyle geri vermek ; **kafasına çalmak.**
- Başına çıkarmak (birinin):** Onu çok şımartmak; tepesine çıkarmak.
- Başına çıkmak:** Birinin hoşgörüsünü, yakınlığını fırsat bilip şımarıkça davranmak; **tepesine çıkmak.**
- Başına çorap örmek:** Birini kötü duruma düşürmek için gizli plan hazırlamak; **çorap örmek.**
- Başına dert açmak:** Hiç gereği yokken, sorun yaratacak bir işe girişmek.
- Başına devlet kuşu konmak:** Beklemediği bir anda büyük bir nimete, varlığa kavuşmak.
- Başına dikilmek:** Başucunda durmak, rahatsız etmek; **tepesine dikilmek.**
- Başına ekşimek:** -1. Yanında gereğinden fazla kalıp ona sıkıntı vermek, onu rahatsız etmek. -2. Bir kimseye yük olmak.
- Başına iş açmak:** Zor, zorunlu bir işe kendi isteğiyle girişmek.
- Başına kakmak:** Yaptığı iyiliği, iyilik yaptığı kimsenin yüzüne karşı söyleyerek onu incitmek; **kafasına kakmak.**
- Başına kalmak:** Bir işin yapılması, bir kimsenin bakımı, ağırlanması onun görevi olmak.
- Başına vur, ağzından lokmasını al:** Uysal, boyun eğen (kimse).
- Başına vurmak:** -1. (Duman, güneş) Çok rahatsız etmek. -2. (İçki) Sarhoş etmek, rahatsızlık vermek.
- Başına yıkmak:** Bir şeyin, kimsenin bütün bakımını, sorumluluğunu ona yüklemek.

Başında durmak: -1. Bir işin yapılıp yapılmadığını denetlemek.
-2. Bir işin yapılmasında hazır bulunmak, o işi bizzat yürütmek.

Başında kavak yeli (yelleri) esmek: -1. Zevk ve eğlence peşinde koşmak. -2. Gerçekleştirilebilmesi güç şeyler tasarlayarak vakit geçirmek.

Başından aşağı kaynar sular dökülmek: Bkz. **Başından kaynar su dökülmek.**

Başından atmak (defetmek) (birini) (bir şeyi): -1. Rahatsızlık veren, artık sıkıcı olan bir kimseyle olan ilişkiye son vermek. -2. Yapılması güç olan ya da çok zaman alacak olan bir işi bırakmak.

Başından büyük işlere girişmek (kalkışmak): Bilgi, beceri ve yetkisini aşan işleri yapmak istemek, bunlara yeltenmek.

Başından defetmek: Bkz. **Başından atmak.**

Başından geçmek: Söz konusu olayı (olayları) yaşamış olmak; söz konusu durumla daha önce karşılaşmış olmak.

Başından (aşağı) kaynar su (sular) dökülmek: Üzücü, utandırıcı bir olay, durum karşısında büyük bir sıkıntı duymak; vücudunu sıcak bir ter basmak; **kafasından kaynar su dökülmek.**

Başından savmak (bir şeyi, bir kimseyi): Onu herhangi bir bahane ile uzaklaştırmak.

Başında paralansın (parçalansın): Yapılan bir iyilik çok söylendiğinde ya da pek bir işe yaramadığında, o iyiliğin artık istenmediğini belirten ilenç sözü; **kafasında paralansın.**

Başını ağrıtmak: -1. Gereksiz, yersiz sözlerle bunaltmak. -2. Tedirgin etmek, uğraştırmak, can sıkmak; kafasını ağrıtmak.

Başını (baş) alamamak (bir şeyden): O şeyden kendisini bir türlü kurtaramamak.

Başını alıp gitmek (kaçmak, savuşmak): -1. Hiç kimseye danışmadan, haber de vermeden bulunduğu yerden uzaklaşmak. -2. (Fiyat, ücret, faiz vb) Gittikçe artmak, yükselmek.

Başını (başında) beklemek: Bir kimseyi, şeyi korumak, gözetlemek.

Başını belaya sokmak (salmak): Hiç gereği yokken bir kimseyi sorumlu kılan, başını ağrıtan bir duruma itmek.

Başını boş bırakmak: Bkz. **Başı boş bırakmak.**

Başını derde sokmak: Sıkıntı verici bir duruma yol açacak davranışta bulunmak, işe girişmek.

Başını dinlemek: Kalabalıktan, gürültüden uzak, sessiz sakin bir yerde dinlenmek; **kafasını dinlemek.**

Başını döndürmek: -1. (Korku, içki, tütün vb) Baygınlık vermek, bayılacak duruma getirmek. -2. Çok beğenmek, büyük bir ilgi duymak.

Başını ezmek: Birisini bir daha kötülük yapamayacak duruma getirmek, yok etmek; kafasını ezmek.

Başını gözünü yarmak: Bir işi istenildiği gibi yapmamak; o işi kusurlu, eksik bir biçimde yapmak; **kafasını gözünü yarmak.**

Başını (bir şeyden) kaldırmamak (kaldıramamak): -1. Bir işi yaparken hiç ara vermemek, o işin gidişini bozacak başka bir iş yapmamak; kafasını kaldırmamak. -2. Hasta bir türlü iyileşip ayağa kalkmamak; **kafasını kaldırmamak.**

Başını kaşımaya vakti olmamak (başını kaşıyacak durumda olmamak): İşleri çok ve sıkışık durumda olmak; **kafasını kaşımaya vakti olmamak.**

Başının altından çıkmak (bir şey, birinin): Kötü bir şey birinin; kurnazca hazırladığı bir plana göre yapılmak; **kafasının altından çıkmak.**

Başının çaresine bakmak: İçinde bulunduğu güç durumdan kendi olanaklarıyla kurtuluş yolu aramak.

Başının derdi: (Özellikle çocuklar için sitem yollu söylenir) Çok rahatsızlık veren, eziyet eden; **baş belası.**

Başının derdine düşmek: Sadece kendini sıkıntılı durumdan kurtarmaya çalışmak.

Başının etini yemek: Birisinden ısrarla, bıkkınlık verecek ölçüde bir şeyler istemek; **kafasının etini yemek.**

Başını şişirmek: Çok konuşmak ya da gürültü vb ederek başının ağrıtmasına yol açmak; **kafasını şişirmek.**

Başını taştan taşa vurmak: Kaçırıldığı fırsata, uğradığı başarısızlığa çok üzülme, bunun için dövünmek; kafasını taştan taşa vurmak.

Başını yakmak (birinin): Onu tehlikeli bir duruma sokmak, zarar sokmak.

Başını yemek (birinin): -1. Bir kimsenin tehlikeli, güç bir duruma düşmesine yol açmak. -2. Öldürmek, ölümüne yol açmak. -3. Bkz. **Başının etini yemek.**

Başın (başınız) sağ olsun: Bir yakını ölmüş kimseye söylenen teselli sözü.

Başı önünde: -1. Terbiyeli, uslu (kimse). -2. Utangaç, mahcup (kimse).

Başı sıkışmak (sıkılmak): Herhangi bir güçlkle karşılaşmak.

Başı sonu belli değil: Çok düzensiz, karmakarışık.

Başı şişmek: Gürültü, yorgunluk vb'den çok rahatsız olmak; kafası şişmek.

Başı tutmak: Gürültü, fazla konuşma, üzüntü ya da başka bir nedenle başı ağrımaya başlamak; **kafası tutmak.**

Başı yastık yüzü görmemek: -1. Hiç hasta olmamış olmamak. -2. Uzunca bir süre yatağa yatıp uyumamış olmak.

Baş kaldırmak (bir şeye, birine): Ayaklanmak, isyan etmek, karşı gelmek.

Baş kış belli değil: "Burada, bu toplulukta tam bir kargaşa, düzensizlik hâkim: Kim yönetici; kimler yönetiliyor belli değil." anlamında.

Baş koymak (bir şeye): Bir ülkü, amaç uğruna ölümü bile göze alıp uğraşmak.

Baş köşe: Bir toplantıda saygın kimselerin oturması için ayrılan yer.

Başlı başına: Tek başına, kendi başına, diğerlerinden farklı olarak.

Başağılığı dilemek: Ölen bir kimsenin yakınlarına acılarını paylaştığı bildirmek.

Baş tacı etmek (birini): Ona büyük saygı göstermek, değer vermek.

Başta gelmek: En ön sırada olmak, üstün durumda bulunmak; önde gelmek.

Başta gitmek: En ileri, en üstün durumda bulunmak.

Baştan aşağı (aşağa), (Baştan ayağa): Başından sonuna kadar; bütünüyle; tepeden tırnağa.

- Baştan başa:** Bütünüyle, her yönüyle, iyice, bir uçtan öbür uca kadar.
- Baştan çıkarmak (birini):** Onu etkileyerek kötü yola sürüklemek, doğru yoldan saptırmak; ayartmak.
- Baştan çıkmak:** Yasadışı, ahlakdışı yollara sapmak; kötü insan olmak.
- Baştan savma (iş):** Özen göstermeden, gelişigüzel bir biçimde yapılan (iş).
- Baştan savmak:** -1. Bkz. **Başından savmak.** -2. Bir işi gelişigüzel biçimden yapmak.
- Baş üstünde tutmak (yeri olmak) (birini):** Ona değer ve önem vermek; saygı göstermek, onu ağırlamak.
- Baş üstüne:** “Dediklerinizi yerine getiririm, emredersiniz.” anlamında.
- Baş vermek:** -1. (Çıban, yara için) Olgunlaşmak. -2. (Bitkiler için) Çıkmaya, belirginleşmeye başlamak; (buğday için) başak tutmaya başlamak. -3. Başını ortaya çıkarmak, göstermek. -4. (Göğüs, meme için) İrileşmeye, belirmeye başlamak.
- Batağa saplanmak:** İçinden çıkılması güç bir duruma düşmek.
- Battı balık yan gider:** “İşler kötüye gidiyor. Ben de oluruna bıraktım.” anlamında.
- Baygın düşmek:** Çok yorulmak.
- Baygınlık geçirmek:** Bayılacak gibi olmak, kendini kaybetmek; **fenalık geçirmek.**
- Baygınlık gelmek:** Aşırı derecede bıkmak, sıkılmak; **fenalık gelmek.**
- Bayrak açmak:** -1. Bir ülkü, amaç uğruna çevresinde insanları toplamaya çağırarak. -2. Başkaldırmak, ayaklanmak.
- Bayrak çekmek (asmak):** Saygı, kutlama, özel bir durumu belirtmek amacıyla bayrağı göndere asmak.
- Bayrakları açmak:** Edepsizce ileri geri konuşmak, bağırıp çağırarak, hırçınlık, şirretlik etmek.
- Bayraktarlığını yapmak:** Bir akımın, bir görüşün yayılmasında öncü olarak çalışmak, onu tutumuyla savunmak.
- Bayram değil seyran değil (düğün değil, bayram değil) eniştem beni niye öptü?:** Beklenmeyen bir şeyin yapılması halinde “Gösterilen bu ilginin, yakınlığın bir nedeni olsa gerektir” anlamında söylenir.

Bayram etmek (yapmak): Çok sevinmek.

Bayramlık ağzını açmak: Küfür etmek, kaba saba konuşmak.

Bazı bazı: Ara sıra, bazen, arada bir.

Bedavadan ucuz: Çok ucuz.

Beğenmeyen küçük kızını vermesin: “Yaptığım işi beğenmeyen benim umurumda bile değildir.” anlamında umursamazlık belirtir.

Bela aramak: Etrafa sataşarak kendisi için tehlikeli bir durum yaratmaya çalışmak.

Bela çıkarmak: Kötü bir olay yaratmak, kavga çıkarmak.

Bela kesilmek: Birine, çevresine sıkıntı, eziyet verecek bir tutum takınmak.

Bela okumak (birine): Kötülüğü dokunan birine beddua etmek, ilenmek.

Belasını aramak: Kendisi için tehlikeli bir durum yaratmak.

Belasını bulmak: Yaptığı kötülüklerin karşılığını bulmak, cezasını çekmek.

Belaya çatmak: Tedirgin edici bir durumla ya da kavgacı biriyle karşılaşmak.

Bel bağlamak (birine, bir şeye): Ona güvenmek, inanmak.

Bel bel bakmak: Şaşkın şaşkın bakmak.

Belge almak: İki yıl aynı sınıfta üst üste kalan öğrenci, okuldan uzaklaştırılmak.

Belini bükmek (bir şey, bir kimse birinin): O, söz konusu kimse için çaresizlik içinde kıvranmasına yol açmak.

Belini doğrultmak: İşlerini düzene koymak.

Belini kırmak: -1. Fena halde dövmek. -2. Hırpalamak, bir şey yapamaz duruma getirmek. -3. Bir işin en güç kısmını yapıp bitirmek, kolaylaştırmak.

Belirli belirsiz: Çok az belli olan, zorlukla seçilebilen; **belli belirsiz.**

Belli başlı: -1. En önemli, başlıca. -2. Belirli.

Belli belirsiz: Çok az belli olan, kolayca sezilemeyen; **belirli belirsiz.**

Bel vermek: -1. (Duvar için) Ortası kamburlaşmak. -2. (Tavan için) Aşağı doğru sarkmak.

Benden günah gitti (Benden söylemesi): “Ben görevimi yaptım, gerekeni söyledim; bundan sonrası için sorumluluk kabul etmem.” anlamında.

Benden sonra tufan: Kendinden sonrakileri, sonra olacakları düşünmeyen kimsenin tutumunun yanlışlığını belirtmek için söylenir.

Benden söylemesi: Bkz. **Benden günah gitti.**

Bende (sende, onda) o göz var mı...?: “Bunlara inanacak kadar saf mıyım?(saf mısın?), (saf mı?)” anlamında.

Ben derim bayram haftası, o anlar mangal tahtası: “Benim söylediklerimden bambaşka şeyler anlıyor, anlamlar çıkarıyor.” anlamında.

Benim diyen: Kendine çok güvenen (insan).

Benim oğlum bina olur, döner döner yine okur: Hiçbir sonuca varmadan aynı şeyleri yineleyip duran kimse için alay yollu söylenir.

Ben sana hayran, sen cama tırman: “Biri ötekini seviyor, ama ötekinin buna aldırdığı yok” anlamında takılma sözü.

Benzi atmak: Korkudan ya da heyecandan yüzü sararmak; beti benzi atmak.

Benzi kül gibi olmak: Korkudan yüzünden kan çekilmek, yüzü sapsarı olmak.

Berabere kalmak: Bir oyunda her iki tarafın da aldığı sayılar eşit olmak, yenilememek.

Bereket versin (bereket ki, bereket versin ki): -1. “Tanrıya şükür ki” anlamında yaşanan kötü bir durum için söylenir. -2. Tanrı size bol para versin.” anlamında iyi dilek sözü.

Beş aşağı beş yukarı: Yaklaşık olarak; **üç aşağı beş yukarı.**

Beş beter: Çok kötü.

Beşik kertme nişanlı (beşik kertiği): Daha beşikte iken ailesi tarafından nişanlanmış.

Beş kardeş (yemek): Tokat (yemek).

Beş para etmez: “Hiçbir değeri yoktur.” anlamında.

Beş paralık etmek: Ayıplarını söyleyip onu küçük düşürmek.

Beş paralık olmak: Ayıpları ortaya döküldüğü için küçük düşmek.

Beş parasız: Yoksul, parasız.

Beti benzi kalmamak (atmak, uçmak, kireç kesilmek): Korku, üzüntü vb. nedeniyle yüzünden kan çekilmek; **benzi atmak.**

Beti bereketi olmamak (kaçmak): -1. Yiyecek çabuk tükenir olmak.
-2. Paranın satın alma gücü düşmek.

Beyaz perde: Sinema, sinema sanatı.

Bey gibi yaşamak: Bolluk içinde yaşamak.

Beyhude yere: Boş yere, gereği yokken, boşu boşuna; yok yere.

Beyin göçü: Özellikle az gelişmiş bir ülkenin yetişmiş, nitelikli bilim adamlarının çalışmak üzere gelişmiş ülkelere gitmesi olgusu.

Beyin yıkamak: Çeşitli yöntemler uygulayarak birisini belirli bir düşünceyi benimsemeye zorlamak.

Beylik söz: Herkesçe kullanılan; **basmakalıp söz.**

Beyninden vurulmuş dönmek: Kötü bir haber alıp, hiçbir şey düşünmeyecek duruma gelmek.

Beyni sulanmak: Bunamak, sağlıklı düşünebilme gücünü yitirmek.

Bezginlik gelmek (birine bir şeyden): O şeyden yorulmak, bıkmak, usanmak.

Bıçak kemiğe dayanmak: Sıkıntı, zahmet, artık dayanılamayacak bir duruma gelmek.

Bıçak sırtı: -1. Çok az (fark, zaman), -2. Çok yakın (aralık).

Bıkkınlık gelmek (birine): Ondan bıkmak, usanmak, bunalmak.

Bıkkınlık vermek (bir şey birine): Bir şeyi tekrarlaya tekrarlaya karşısındakini usandırmak.

Bıyığı (bıyıkları) terlemek: Bıyığı yeni çıkmaya başlamak.

Bıyık altında gülmek: Birinin içinde bulunduğu duruma alay ederek, belli etmeden gülmek.

Bıyık bırakmak: Bıyıklarını kesmeyip uzatmak.

Biçilmiş kaftan: Bir işe, kimseye en uygun, en elverişli olan.

Bildiğinden şaşmamak: Hiçbir şeyden etkilenmeyip, doğru saydığı davranışını sürdürmek.

Bildiğini okumak (yapmak): Başkalarının sözüne kulak asmadan istediği gibi davranmak.

Bile bile: Bilerek, isteyerek; kasıtlı olarak, kasten.

Bile bile lades: Aldandığını bildiği halde hiç itiraz etmeme, bunu kabul etmiş görünme.

Bileğine güvenmek: Kendi gücün, bilgisine, yeteneğine güvenmek.

Bileğinin hakkıyla: Kendi çalışması ve gücüyle.

Bilincine varmak (bir şeyin): O şeyi iyice anlamak, kavramak; gerçekliğini görmek.

Bilir bilmez: Yarım yamalak bilerek; eksik bilgi ile.

Bilmezlikten (bilmemezlikten) gelmek: Bilmiyor görünmek.

Bilmiyorsun (bilmediğin) bu boku, git mektebinde oku: “Mademki bu; şeyi bilmiyorsun, niçin uğraşıp duruyorsun? Bari öğren, sonra gel, uğraş.” anlamında.

Binde bir: Çok seyrek olarak; nadiren.

Bin dereden su getirmek: Birini kandırmak için bir yığın gerekçe ileri sürmek, aldatıcı sözler söylemek; **kırk dereden su getirmek.**

Bindiği dalı kesmek: Yarar sağladığı bir şeyi ortadan kaldırmak, kendisi için zararlı duruma getirmek.

Bini aşmak: Çok fazla olmak.

Binin yarısı beş yüz (O da bizde yok): “Tasalanmana gerek yok.” anlamında avutma sözü.

Bin kat: Başka şeyle karşılaştırılmayacak ölçüde çok.

Bin pişman olmak: Yaptığı şeyden çok pişman olmak.

Bin yaşa: Çok yaşa anlamında.

Bir ağızdan: Hep birlikte, beraberce.

Bir âlem: Kendine özgü şaşırtıcı nitelikleri olan.

Bir allahın kulu: Herhangi bir kimse.

Bir an: Çok kısa bir süre.

Bir an önce (evvel): Olabildiğince çabuk.

Bir anlamda: Anlamlarından birine göre.

Bir anlık: Pek kısa bir süre içinde olan.

Bir ara (aralık): -1. Bir süreç içindeki kısa bir süre. -2. Eskiden, eski bir zamanda.

Bir araba laf: Bir yığın gereksiz, yersiz söz.

Bir araya gelmek: Toplanmak; buluşmak.

Bir araya getirmek: -1. Derlemek, toplamak. -2. Birleştirmek.

Bir arpa boyu yol gitmek: Önemsiz denecek kadar az ilerleme sağlamak:

Bir aşağı bir yukarı (dolaşmak, yürümek): Amaçsızca, bir yerde oradan oraya (dolaşmak, yürümek vb.)

Bir ayağı çukurda (olmak): Çok yaşlanmış (olmak), ölüme epeyce yakın (olmak).

Bir bakıma: Değişik bir görüşe göre, başka bir yönden bakılırsa.

Bir baltaya sap olmak: Belirli bir iş tutmak, bir meslek sahibi olmak.

Bir bardak suda fırtına koparmak: Önemsiz denecek kadar küçük bir sorunu büyütüp, kavga konusu yapmak.

Bir başına: Yalnız olarak, yanında hiç kimse bulunmadan.

Bir baştan (uçtan) bir başa (uca): Bir yerin bir sınırından öbür sınırına kadar.

Bir ben bilirim, bir de Allah: “Çektiğim sıkıntı ve üzüntüleri ben ve Tanrı'dan başka kimse bilmez.” anlamında.

Bir bildiği olmak: Kendine göre bir düşüncesi olmak.

Bir bir: Teker teker, ayrı ayrı.

Birbirine düşmek: Aralarında anlaşmazlık çıkmak.

Birbirine girmek: -1. Kavga etmek. -2. Heyecanla oraya buraya koşuşmak.

Birbirinin gözünü oymak: Aralarındaki geçimsizlik nedeniyle kavga etmek.

Birbirini yemek: Sürekli kavga etmek, anlaşmazlık içinde olmak.

Bir bok olamamak: Her hangi bir iş tutamamak meslek edinmemek.

Bir bok yapamamak: Olumlu ya da olumsuz hiçbir şey yapamamak.

Bir bu eksikti: “Dertler, sorunlar yetmiyormuş gibi şimdi bir de bu çıktı.” anlamında.

Bir çırpıda: Çabucak, çok kolay biçimde.

Bir çift söz: Birkaç söz.

Bir çuval inciri berbat (bok, murdar) etmek: Yolunda giden bir işi, yanlış bir hareketle ya da sözle bozmak.

Bir daha: -1. Bir kez daha, ikinci kez. -2. Artık, ondan sonra, hiçbir zaman.

Bir dediği bir dediğini tutmamak: Söyledikleri birbirine uymamak, tutarsız konuşmak.

Bir dediğini (söylediğini, sözünü) iki etmemek (ikiletmemek): Onun her istediğini yerine getirmek.

Bir dediği iki olmamak (edilmemek): Her isteği yerine getirilmek.

Bir defa (kere): -1. Olup biten bir durumu anlatan cümlelerde, artık o şeyin geçmiş olduğunu, geri dönülemeyeceğini anlatır. -2. Her şeyden önce, ilkönce, hele. -3. Asıl önemlisi, her şeyden önemli olarak.

Bir dereceye kadar: Makul bir ölçüye kadar, belli bir noktaya kadar; nispeten.

Bir deri bir kemik (kalmak): Vücutça çok zayıf (düşmek), zayıflamış (olmak).

Bir dizi: Birçok, bir yığın.

Bir don bir gömlek (kalmak, bırakmak): Yarı çıplak, yoksul bir durumda (kalmak, bırakmak).

Bir dostluk kaldı: Satıcıların malları azaldığı zaman kullandıkları özendirme sözü.

Bir düşüncedir aldı (birini): “O, enine boyuna düşünmeye, bir çözüm aramaya başladı.” anlamında.

Bir düziye: Sürekli olarak, aralıksız; bidüziye, biteviye.

Bire bin katmak: Bir şeyi, olayı abartarak olmadık eklemeler yaparak anlatmak.

Bire bir (gelmek): (İlaç için) Kesin ve etkili (olmak).

Bir elin beş parmağı gibi: Birbirinden hiç ayrılmayan; aralarında herhangi bir ayırım gözetilmeyen (kimseler).

Bir eli yağda bir eli balda (olmak): Zenginlik, bolluk içinde (olmak).

Bir elle verdiği öbür elle almak: Yaptığı bir iyiliği, uygun olmayan bir davranışıyla değersiz kılmak.

Bire (beş, on, yüz...) vermek: (Buğday, arpa, nohut, fasulye gibi ürünler için) Toprak atılan tohumun belli bir katı kadar ürün vermek.

Bir günden bir güne: Hiçbir zaman.

Bir güzel: Çok iyi, iyice, güzel bir biçimde.

Bir hal olmak: -1. Bir şeyi çok yapmaktan usanmak, bıkmak; fenalık gelmek. -2. Davranışlar, huyu değişmek. -3. Bir kazaya uğramak, ölmek.

Bir hayli: Oldukça çok, epeyce.

Bir hiç uğruna: Amaçsızca, boşu boşuna.

Bir hoş: -1. Tatlı bir hoşluk içinde olan. -2. Garip, yadırgatıcı, tuhaf.

Bir içim su: Çok güzel (kadın, kız).

Bir iğne bir iplik kalmak: Bir üzüntü, hastalık vb. nedeniyle çok zayıflamak.

Bir iki: Çok az sayıda.

Bir iki demeden (derken): Karşısındakine vakit bırakmadan, hiçbir şekilde duraksamadan.

Bir kalemde: Toptan, bir işlemde.

Bir kapıya çıkmak: Hepsini aynı sonuca varmak, aynı anlama gelmek; aynı kapıya çıkmak.

- Bir kaşık suda boğmak (birini):** Bir kimseye çok kızmak; kin duymak.
- Bir kenara bırakmak (bir şeyi):** Ona önem vermemek, onu dikkate almamak.
- Bir kenara çekilmek:** İlgisini kesmek; sorumluluk almamak.
- Bir kere:** Aslında, gerçekte.
- Bir kıyamettir gitmek (kopmak):** Çok fazla gürültü, patırtı, telaş olmak.
- Bir kol çengi:** Espriyi söz ve davranışlarıyla çevresine neşe saçan kimseler için söylenir.
- Bir koltuğa iki karpuz sığdırmak:** Aynı zaman içinde iki işi birden yapar durumda olmak.
- Bir köroğlu bir ayvaz:** Karıkocanın çocuklarının olmadığını, yalnız yaşadıklarını belirtmek için söylenir.
- Bir köşeye ayırmak (atmak, koymak) (bir şeyi):** Bir şeyi gerektiğinde kullanmak üzere bir yere koymak, biriktirmek, saklamak.
- Bir köşeye çekilmek:** Etkin görevi bırakmak.
- Bir kulağından girip öteki (öbür) (bir) kulağından çıkmak:** Söylenilenlere önem vermemek, hiç uymamak, onları dikkate almamak.
- Bir lokma bir hırka:** Azla yetinmeyi, dervişçe yaşamayı anlatan hayat görüşü.
- Bir nalına bir mihına:** Bkz. Hem nalına, hem mihına.
- Bir paralık etmek (birini):** Onu utanılacak bir duruma düşürmek, rezil etmek; **beş (on) paralık etmek.**
- Bir paralık olmak:** Değersiz, onursuz, kötü duruma gelmek; **beş (on) paralık olmak.**
- Bir pire için yorgan yakmak:** Küçük bir zarardan kurtulmak için çok büyük bir zararı göze almak.
- Bir punduna getirmek:** Bir iş için en uygun durum ve zamanı yoklamak; **punduna getirmek.**
- Bir saati bir saatine uymamak:** Tutum ve davranışları sürekli değişmek, tutarsız olmak; **saati saatine uymamak.**

Bir sıklık canı olmak: Kısa boylu, cılız ve güçsüz olmak.

Bir solukta: Çok kısa sürede, hemen.

Bir söylediğini iki etmemek: Bkz. **Bir dediğini iki etmemek.**

Bir sözünü iki etmemek: Bkz. **Bir dediğini iki etmemek.**

Bir sürü: Çok sayıda, pek çok, birçok.

Bir şeyciği kalmamak: İyileşmek, iyi olmak.

Bir şeye benzememek: İşe yarar, beğenilir ve istenir durumda olmamak.

Bir şeyler (şey) olmak: -1. Huy ve davranışları değişmek. -2. Fena-
lık gelmek, bayılacak gibi olmak. -3. Herhangi bir kötü durum ba-
şından geçmek.

Bir tahtası eksik: Pek akıllı olmayan, delice işler yapan (kimse);
tahtası eksik.

Bir taşla iki kuş vurmak: Bir davranışla, yararlı iki sonuç elde etmek.

Bir tek atmak: Bir kadeh içki içmek.

Bir temiz: Adamakıllı, iyice, güzelce.

Bir ton: Çok, çok miktarda.

Bir tuhaf: Garip, alışılmadık, yadırgatıcı (biçimde).

Bir tuhaf olmak: Üzülme, yadırgamak, ne yapacağını bilememek.

Bir tuhafılığı olmak: Kendini iyi hissetmemek, rahatsızlığı olduğunu anlamak.

Bir tutmak (görmek): Aynı derecede görmek, farksız olduğunu ka-
bul etmek, eşit saymak.

Bir türlü: -1. Ne yapıp etse; hiçbir biçimde. -2. (Yinelemeli biçimde)
Bir eylemin yapılması ile yapılmamasının aynı derecede tedirginlik
verici olduğunu belirtir. -3. Bir başka çeşitten.

Bir vakitler (bir vakit): Vaktiyle, eskiden, geçmiş zamanda; **bir za-
manlar.**

(Biri, bir şey) bir yana, dünya bir yana: Bir kimseye ya da şeye aşırı
ölçüde değer verildiği zaman kullanılır.

Bir yastığa baş koymak: (Bir erkek bir kadın) Evli olmak, hayatını evli olarak sürdürmek.

Bir yastıkta kocamak: Karı koca, birlikte uzun bir ömür sürmek

Bir yaşına daha girmek: Şaşılacak yepyeni bir durumla karşılaşmak.

Bir yerde: Belli bir aşamada, belli bir noktada, bir bakıma.

Bir yığın: Birçok, pek çok, çok miktarda.

Bir yiyip bin şükretmek: Durumu kötü olanlar oranla kendi durumunun iyiliğinden hoşnut olmak.

Bir yol: Bir kez, bir defa.

Bir yolunu bulmak: Amaca ulaştırılacak çareyi, fırsatı, imkanı bulmak.

Bir zamanlar (bir zaman): Vaktiyle, eskiden, geçmiş zamanda.

Biti kanlanmak: Yoksulluktan kurtulup durumu düzelmeye başlamak.

Bitkin düşmek: Çok yorulmak; **halsiz düşmek.**

Bit yeniği: Bir işin güveni sarsan, pek iyi anlaşılmayan yönü.

Bize de mi lolo?: “Biz senin ne gibi oyunlar çevirdiğini biliriz. Bizi de mi kandırmaya kalkıyorsun?” anlamında.

Boca etmek (bir şeyi): Birdenbire ters çevirip içindekileri boşaltmak.

Boğaz boğaza gelmek: Kavga etmek; **gırtlak gırtlığa gelmek.**

Boğazı kurumak: Çok konuştuğu için su içmek gereksinmesini duymak; **damağı kurumak.**

Boğazına dizilmek (boğazından geçmemek): İştahsızlık vb. nedenlerle yemeğin tadına varamamak.

Boğazına durmak: Yediği bir şeyi yutamamak.

Boğazına düğümlemek: Heyecan, korku, vb. yüzünden söyleyeceklerini söylememek.

Boğazına düşkün: Yemeği ve içmeyi çok seven (kimse); **gırtlığına düşkün.**

Boğazına kadar borca girmek: Çok borçlanmak; **gırtlığına kadar borca girmek.**

Boğazına sarılmak: Kavgaya girişmek, peşini bırakmamak; **gırtlığına sarılmak.**

Boğazından geçmemek: Bkz. **Boğazına dizilmek.**

Boğazından kesmek: Para arttırmak için yiyeceğinden kısıntı yapmak; **gırtlığından kesmek.**

Boğaz tokluğuna (çalışmak): Sadece karnını doyurma karşılığında (çalışmak).

Boğuntuya gelmek: Aldatılmak, kandırılmak.

Boğuntuya getirmek: Şaşırtma yoluyla birisine yüksek fiyatla mal satmak ya da düşünmesine fırsat vermeden bir şeyi kabul ettirmek.

Bok atmak (bir şeye, birine): Ona iftira etmek.

Bok etmek (bir şeyi): Onu bozmak,berbat etmek.

Bokluğu çıkmak: Bozuk, kötü, kirli yönü ortaya çıkmak.

Bokluk etmek: Kötü davranmak, bir işi kötü duruma getirmek.

Boku bokuna: Bir hiç uğruna; **boşu boşuna, yok yere.**

Bok yemek düşer (birine): “O küstahlık etmesin, bu işe karışmasın.” anlamında.

Bol keseden: Ölçüsüz olarak.

Bol keseden atmak: Yerine getirilmesi güç vaatler bulunmak.

Bombardıman etmek (birini): Bir kimseye ağır sözler söylemek.

Borca batmak: Borcu çok olmak.

Borca girmek: Borçlanmak.

Borç bilmek (bir şeyi): Bir şeyi yapmayı, kendisi için zorunlu bir görev olarak kabul etmek.

Borç bini aşmak (borç gırtlığa çıkmak): Borç, ödemesi güç bir duruma gelmek.

Borç harç: Borçlanarak, borca girerek.

Borçsuz harçsız: Hiç borca girmeden.

Boru mu (bu)? (boru değil): “Küçümsenecek, önem verilmeyecek şey değil.” anlamında.

Borusunu çalmak (birinin): Çıkar sağlanan kimsenin hoşuna gidecek, düşüncelerine uygun düşecek davranışlarda bulunmak.

Borusu ötmek: Nüfuzu olmak, sözü dinlenmek, sözü geçmek.

Bostan korkuluğu: Görevini yapmayan, etrafına sözünü geçiremeyen kimse.

Boşa çıkmak: Gerçekleşmemek; sonuç vermemek; **boş çıkmak.**

Boşa gitmek: Hiçbir işe yaramadan yok olmak; **havaya gitmek.**

Boşa koysam dolmaz, doluya koysam almaz: “Hiç bir çözüm yolu bulamıyorum.” anlamında.

Boşan da semerini ye: Obur kimselerle alay etmek için söylenir.

Boş atıp dolu tutmak (vurmak): -1. Umutsuz gibi görünen bir işten olumlu sonuç almak. -2. Doğruluğuna inanmadan söylenen söz gerçek çıkmak.

Boş bulunmak: Dikkatsiz ve dalgın bir durumda bulunmak.

Boş çıkmak: (Umut edilen şey) Gerçekleşmemek; **boşa çıkmak.**

Boş gezenin boş kalfası: İşsiz güçsüz dolaşan kimse için kullanılır.

Boşta kalmak (boşta gezmek): İşsiz güçsüz kalmak.

Boşu boşuna: Hiç gereği yokken, hiçbir kazanç sağlamadan; **boş yere.**

Boş vermek (bir şeye, birine): Ona önem vermemek, aldırımmamak.

Boş yere: Boşuna, gereksiz yere; **boşu boşuna.**

Boyacı küpü değil ki (hemen daldırıp çıkarasın): “Bu iş o kadar kolay ve çabuk yapılamaz, belli bir emek ve zamana ihtiyacı vardır.” anlamında.

Boya çekmek: (Çocuk için) Boyu uzamak.

Boy atmak (boya çekmek): (Çocuk, için) Boyu uzamak, boylanmak.

Boy bos (pos): İnsanın boy açısından görünümü.

Boydan boya: Bir uçtan öbür uca kadar.

Boy göstermek: Gösteriş olsun diye ortalıkta görünmek.

Boylu boslu (poslu): Boyu uzun, gösterişli; yakışıklı (kimse).

Boylu boyunca: Bütün boyu ile, boyu uzunluğunca.

Boynu altında kalsın: Bkz. **Boynu kopsun.**

Boynu bükük: -1. Acınacak, zavallı kimse için söylenir. -2. Acınacak, yardım bekler bir durumda.

Boynu kopsun (boynu altında kalsın): “Ölsün, gebersin” anlamında beddua.

Boynum kıldan ince: “Haksız olduğum anlaşılırsa, verilecek her cezaya boyun egeceğim.” anlamında.

Boynunu bükmek: Kendisine acındırıcı davranışta bulunmak.

Boynunun borcu: Bir kişinin yapmak zorunda olduğu iş.

Boynunu vurmak: Başını keserek öldürmek.

Boynuz takmak (dikmek) (birine): Kadın başka bir erkekle ilişki kurarak kocasını aldatmak.

Boy ölçüşmek (biriyle) (bir şeyle): Yeterliğini, üstünlüğünü göstermek için onunla yarışmak.

Boy pos: Bkz. **Boy bos.**

Boyu boyuna, huyu huyuna uymak: Birbiriyle denk, uyumlu olmak.

Boyu (boyu bosu) devrilsin (devrilesice): “Ölsün.” anlamında beddua.

Boyundan büyük işlere karışmak: Başaramayacağı işlere kalkışmak.

Boyunduruk altına girmek: Başkasının (başka bir devletin) baskı ve buyruğu altında yaşamak.

Boyun eğmek: Güçlü birinin isteğini zorla ya da istemeyerek kabul etmek.

Boyunun ölçüsünü olmak: Giriştiği bir işte başarısızlığa uğrayıp beceriksizliğini ya da yetersizliğini anlamak.

Boy vermek: -1. (İnsan için) Suyun derinliğini boyu ile ölçmek. -2. (Bitki için) Gelişmek, uzamak.

Bozguna uğramak (bozgun vermek, bozgun yemek): Bir karşılaşmada, savaşta yenilip perişan bir duruma düşmek.

Bozuk çalmak: Sinirli, canı sıkın olduğunu davranışlarıyla göstermek.

Bozuk para gibi harcamak (birini): Bir kimsenin değerini sifıra indirmek, onu başkalarının yanında küçük düşürmek.

Bozum olmak: Utanacak duruma düşmek.

Bozuntuya vermemek: Olup bitenleri anlamamış, görmemiş, söylenenleri duymamış gibi davranmak, durumu idare etmek.

Böylesine can kurban: “Benzerlerine oranla daha iyi, daha güzel olanlar için her türlü fedakarlığa katlanır.” anlamında.

Bucak bucak aramak (birini): Onu her yerde aramak.

Bucak bucak kaçmak (saklanmak) (birinden, bir şeyden): Onunla karşılaşmaktan sakınmak.

Bu gidişle: Bu biçimle, bu tempoyla.

Bugünden tezi yok: Hemen, şimdi, ilk fırsatta.

Bugüne bugün: Bugünkü ölçülere, değerlendirmelere göre.

Bugünlük yarınlık: Pek yakında olması beklenen şeyler için kullanılır.

Bugün yarın: Bir iki gün içinde.

Bulanık suda balık avlamak: Karışık bir durumdan yararlanıp çıkar sağlamaya bakmak.

Buldukça bunamak: Bulduğuna şükretmemek, daha çoğunu istemek.

Buldumcuk olmak: Eline geçen bir şeyden ötürü fazlaca sevinmek.

Bulunmaz Hint (Bursa) kumaşı mı?: “Az bulunur, çok değerli bir şey ya da kimse değil ya!” anlamında alay yollu söylenir.

Bulup buluşturmak: Ne yapıp yapıp bulmak, büyük bir çaba sonucu sağlamak.

Bulut gibi: -1. (Sinek vb için) Yoğun. -2. Aşırı ölçüde (sarhoş).

Buluttan nem kapmak: En küçük bir şeyden bile alınmak, çok alın-gan olmak.

Bundan böyle: Bundan sonra.

Bundan iyisi can sağlığı: “Bundan daha iyisi olamaz.” anlamında.

Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu: “Sözleri ve davranışları birbirini tutmuyor.” anlamında.

Bununla birlikte (beraber): -1. Buna bağlı olarak. -2. Şu da var ki, ayrıca.

Burnu bile kanamamak: Büyük bir kazayı herhangi bir yara bere almadan atlatmak.

Burnu büyük: Bkz. **Burnu havada.**

Burnu büyümek: Kendini büyük biri olarak görmeye başlamak; başkalarını beğenmemek.

Burnu havada (burnu büyük, burnu Kaf dağında): Kibirli, herkeşe yukarıdan bakan kimse için söylenir.

Burnundan (fital fitil) gelmek: Elde ettiği güzel bir şey, sonradan olan tatsızlıklar nedeniyle kendisine zehir olmak; **ağzından burnundan gelmek.**

Burnundan getirmek: Birini bir şeyi yaptığına yapacağına pişman etmek; **ağzından burnundan getirmek.**

Burnundan kıl aldirmamak: Kendisine hiçbir söz söyletmemek, huysuz ve gururlu olmak, eleştiriye tahammülü olmamak.

Burnundan solumak: Çok öfkelenmek, sinirlenmek.

Burnunda tutmek (bir şey,yer, kimse): Onu çok özlemek, istemek, aramak; **gözünde tutmek.**

Burnunu çekmek: -1. Sümüğü nefesle içine çekmek. -2. Umduğunu bulamadığı için ağlamaklı olmak.

Burnunu kırmak: Kibirli bir kimseyi güç duruma sokup, artık bùyüklenemez duruma getirmek.

Burnunun dibinde: Çok yakında.

Burnunun dikine (doğrusuna) gitmek: Başkalarının öğütlerine kulak asmayıp kendi bildiği gibi davranmak.

Burnunun direği kırılmak: Pis koku yüzünden rahatsız olmak.

Burnunun direği sızlamak: Çok üzölmek.

Burnunun ucunu görmemek: Sarhoşluk, dalgınlık nedeniyle basacağı yeri görememek.

Burnunu sokmak (bir şeye): Kendisini ilgilendirmeyen işe karışmak.

Burnu sürtülmek: Zorlukları yaşayarak öğrenmek, bunlardan ders almak.

Burun buruna gelmek (biriyle, bir şeyle): Onunla beklenmedik bir anda karşılaşmak.

Burun kıvrırmak (bir şeye): Onu beğenmemek, küçümsemek.

Bu yakınlarda: Oldukça yakın bir zamanda, bir yerde.

Buyur etmek (birini): Konuğu “buyurun” diyerek içeri almak ya da sofraya çağırarak.

Buyurun cenaze namazına: “Bir terslik oldu, artık yapılacak bir şey yok.” anlamında.

Buzdolabına koymak (bir şeyi): Bir sorunun çözümünü; ileriki bir tarihe bırakmak.

Buz kesilmek: Üzücü bir olay karşısında donup kalmak.

Buz kesmek: -1. Çok üşümek. -2. Hava çok soğumak.

Buz üstüne yazı yazmak: Süresi ve etkisi pek az olan bir iş yapmak, sözleri etkisiz kalmak.

Bülbül gibi konuşmak (okumak): Kolaylıkla konuşmak (okumak).

Bülbül gibi söylemek (bir şeyi): Hiçbir şeyi saklamadan, her şeyi söylemek.

Bütün bütüne: Büsbütün, tamamıyla, tamamen.

Büyük aptes: İnsan dışkı, kaka.

Büyük aptesi gelmek: Kaka (dışkı) yapmak gereksinmesi duymak.

Büyük görmek (birini, kendini): Birini ya da kendini yüceltmek, olduğundan üstün tutmak.

Büyük oynamak: -1. Büyük para ile kumar oynamak. -2. Bir işe risklerini, zararlarını göze alarak girişmek.

Büyük (laf, söz) söylemek: Yapıp yapamayacağı belli olmayan bir iş konusunda kesin konuşarak övünmek.

Büyümüş de küçülmüş: Konuşmaları davranışları büyüklere benzeyen çocuk için söylenir.

C

- Cadı kazanı:** Alabildiğine dedikodu yapılan, fesat kurulan yer, ortam.
- Caka satmak:** Gösteriş yapmak, büyüklük taslamak; **çalım satmak.**
- Cana can katmak:** İnsanın dinçliğini, neşesini artırmak, yaşamayı daha çekici duruma getirmek.
- Can alacak (can alıcı) (yer, nokta):** Bir konunun ya da şeyin en önemli noktası (yeri).
- Can almak:** Ölüme yol açmak, öldürmek.
- Can atmak (bir şeye, bir şey yapmaya):** Onu elde etmeyi, herhangi bir duruma kavuşmayı çok istemek.
- Cana yakın:** -1. Sevimli, içten, sokulgan kimse. -2. Şirin, gönül okşayıcı şeyler için kullanılır.
- Can benim canım, çıksın elin canı:** “Ben sağlığımı, sahip olduğum şeylere düşkünüm, bunun için ben üzülmeiyim de, başkalarına ne olursa olsun.” anlamında.
- Can beslemek:** Hiç kaygı duymadan, yalnızca yiyip içip rahatına bakmak.
- Can borcu:** İnsana yaşama olanağı veren Tanrı'ya ya da kendisini ölüm tehlikesinden kurtaran bir kimseye olan manevi borç.
- Can borcunu ödemek:** Ölmek, vefat etmek.
- Cancığer kuzu sarması:** Birbirlerinden hiç ayrılmayan, birbirini çok seven, içli dışlı, candan (iki dost).
- Can çekişmek:** -1. (Canlı için) Ölmek üzere bulunmak, son nefesini vermek üzere olmak. -2. Sona ermek, yıkılmak üzere olmak. -3. (Güneş) Batmak üzere olmak.
- Can damarı:** -1. Bir insanın kendisi için en gerekli saydığı şey. -2. Bir şeyin en önemli, en duyarlı yönü.

Can dayanmamak (bir şeye): -1. Kötü, acı bir durum karşısında dayanıklılığını yitirmek. -2. Sevinçli bir durumdan hoşnut olmak.

Can dostu: Pek içten dost, çok sevilen dost.

Can düşmanı: Aşırı düşmanlık gösteren kimse, şey.

Can evinden (evine) vurmak (yıkmak) (birini): En duyarlı yerinden saldırmak, en hayati noktasından yaralamak.

Can feda (kurban): Uğrunda ölüm bile göze alınabilecek kadar güzel, iyi olan kimse, şey için söylenir.

Can (canı) gelmek: Güç kazanmak, canlanmak.

Can havli ile: Canını kurtarmaktan, ölüm korkusundan kaynaklanan güçlü tepkiyle.

Canı acımak: Vücudun herhangi bir yerinde acı duymak; canı yanmak.

Canı ağzına gelmek: -1. Çok heyecanlanmak; **yüreği ağzına gelmek.** -2. Çok korkmak; **yüreği ağzına gelmek.**

Canı burnuna gelmek: Bir şey yapılırken çok zorluk çekmek; burnalmak.

Canı burnunda: Yorgun, bezgin; olup bitenlere katlanamayacak durumda olan.

Canı cehenneme: Sevilmeyen bir kimse ya da şey için duyulan nefreti, öfkeyi ya da umursamazlığı anlatmak için söylenir.

Canı çekmek (bir şeyi): Onu istemek, arzulamak, ona imrenmek.

Canı çıkmak: -1. Zor bir iş görüp pek bitkin bir duruma düşmek. -2. Çok örselenip yıpranmak. -3. Ölmek.

Canı geçmek: Uyumak, uykuya dalmak.

Canı gelmek: Bkz. **Can gelmek.**

Canı gönülden (yürekten): İçtenlikle, samimi olarak, isteyerek.

Canı istemek (bir şeyi): -1. Bir şeyi yapmaya ilgi, heves duymak. -2. Bir şeye karşı içinde istek uyanmak.

Canı isterse: Olumsuz bir yanıt karşısında, "Kabul etmezse etmesin" anlamında umursamazlık bildirir.

Canımın içi: Canım kadar çok sevdiğim kimse.

Canımı sokakta bulmadım: “Bu sıkıntıya katlanmaya, bu tehlikeye atılmaya hiç niyetim yok.” anlamında.

Canım yanmaz: Üzülmeyle konu olan şey ile yol açtığı kötü durum arasında denklik olmadığı durumlarda kullanılan yazıklanma sözü.

Canına değsin: “Yapılan iyilikler o ölmüş kimseye ulaşsın, onun ruhu şad olsun.” anlamında.

Canına (cana) kastetmek: Öldürmeye niyet etmek.

Canına (cana) kıymak: -1. Bir kimseyi, canlıyı öldürmek, katletmek. -2. Kendini öldürmek, intihar etmek. -3. Gücünü aşan işleri yaparak kendine eziyet etmek.

Canına minnet: Herhangi bir durumu, başka durumlarla karşılaştığında daha iyi bulan kimse için söylenir.

Canına okumak: -1. Bir kimseye, hayvana, şeye büyük zarar vermek. -2. İyi bir şeyi, yolunda giden bir işi berbat etmek.

Canına susamak: Belayı üzerine çekecek, kendisinin ölümüne yol açacak davranışlarda bulunmak.

Canına tak demek (etmek): Bir sıkıntı, olumsuzluk, artık katlanılmaz duruma gelmek.

Canına yandığım (yandığının): Öfke, hayranlık, sevgi gibi duyguları belli ezgilemelerle anlatır.

Canına yetmek: -1. Artık dayanamayacak duruma gelmek, bezmek, bıkmak. -2. Bıktırmak, bezdirmek.

Canından bezmek (bıkmak, usanmak): Yaşama isteği yok olacak kadar sıkıntı içinde olmak.

Canından etmek (birini): Onun ölümüne yol açmak, onu öldürmek.

Canından olmak: Ölmek.

Canını acıtmak: Bir yerinin acımasına yol açmak.

Canını almak: -1. Öldürmek. -2. Çok sevindirmek, memnun etmek.

Canını bağışlamak: Öldürmekten vazgeçmek.

Canını cehenneme göndermek: Öldürmek.

Canını çıkarmak: -1. Öldürmek. -2. Çok yormak, hırpalamak. -3. Bozmak, yıpratmak, eskitmek.

Canını dar atmak (bir yere): Tehlikeli durumdan güçlükle kurtularak bir yere sığınmak. .

Canını dişine takmak (almak): Bir işe her türlü tehlikeyi göze alarak, bütün gücüyle girişmek.

Canının derdine düşmek: Tehlikeli bir durumda kendinden başkasını düşünmemek.

Canının içine sokacağı gelmek (birini): Onu çok sevmek.

Canını sıkmak: Neşesini kaçırmak, keyfini bozmak, üzme.

Canını sokakta (pazarda) bulmamak: Bedeni olur olmaz şeylerle yıpratmamak, sağlığın değerini bilmek.

Canını vermek: Değerli bir şey uğruna her türlü fedakârlığı yapmak, hatta ölümü bile göze almak.

Canını yakmak: -1. Bir yerini acıtmak, acı vermek. -2. Sıkıntı ve zarara uğratmak.

Canı (can) pahasına: Ölümü göze alarak, hayatını tehlikeye atarak.

Canı sağ olsun: Çeşitli kayıplar karşısında "Kendisi sağ ya, önemli olan bu" anlamında teselli sözü.

Canı sıkılmak: -1. Yapacak bir işi, oyalanacak bir şey olmadığı için bir sıkıntı duymak. -2. Bir olaydan, durumdan büyük üzüntü duymak; neşesi kaçmak. -3. Bir kimse için yarı üzülme, yarı öfkelenme.

Canı tatlı: Zorluklara katlanmayı göze almayan (kimse).

Canı tez: Bir işin çabucak yapılmasını isteyen, sabırsız (kimse).

Canı yanmak: -1. Vücudun herhangi bir yerinde acı duymak; **canı acımak**. -2. Acı bir deneme geçirmek, bir işte büyük zarara uğramak.

Canı yok mu?: -1. "O, bu sıkıntıya nasıl dayanıyorsa sen de dayanmalısın." -2. "Ona bu kadar zor bir işi yaptırmak insafsızlıktır." -3. "O da o şeyden istiyor." anlamlarında.

Canı yürekten: Bkz. **Canı gönülden**.

Can kaybı: Tehlikeli bir durumda meydana gelen ölüm; ölü.

Can kaygısı (korkusu): -1. Öleceğini sanmaktan doğan korku. -2. Bu korkuyla ölmemek için çabalama.

Can kaygısına düşmek: Hayatını kurtarmaktan başka bir şey düşünmemek.

Can kulağı ile dinlemek (birini, bir şeyi): Anlatılanları iyice kavramaya çalışarak, dikkatlice dinlemek.

Can kurban: Bkz. **Can feda.**

Canla başla: Her türlü fedakârlık göstererek, var gücüyle.

Canlı cenaze: Çok zayıf, çelimsiz (kimse).

Can pahasına: Bkz. **Canı pahasına.**

Can sağlığı: -1. İnsanın sağ ve sağlıklı olması. -2. İçinde bulunulan iyi durumla yetinmek, daha iyisini beklememek gerektiğini belirtmek için söylenir.

Can sıkıcı: Üzüntü ve tedirginlik veren, üzücü, sıkıntılı.

Can sıkıntısı: Yapacak bir iş ya da oyalanacak bir şey bulamayan kimsenin duyduğu ruhsal tedirginlik, bunalım.

Can sıkmak: Usanç vermek, bıktırmak.

Can vermek: -1. Ölmek. -2. Kutsal sayılan şeyler için hayatını feda etmek. -3. Diriltmek, canlandırmak.

Can yakmak: -1. Acıtmak, eziyet etmek, zulmetmek. -2. Bir kimseyi büyük zarara uğratmak.

Can yoldaşı: Yalnızlıktan kurtulmak için birlikte yaşanan kimse, hayvan, şey.

Cart curt etmek: “Şöyle yaparım, böyle yaparım” diye yüksekten konuşmak, korkutmaya çalışmak.

Cart kaba kâğıt: “Senin yüksekten atmana, korkutmana hiç kimse aldırıyor.” anlamında.

Cebi delik: Parasız, züğürt (kimse).

Cebinde akrep olmak: Cimri olmak, para harcama konusunda çok isteksiz davranmak.

Cebinden çıkarmak (birini): Zekâ, bilgi, beceri vb. bakımlardan söz konusu kimseden üstün olmak.

Cebine indirmek (atmak) (bir şeyi): Hakkı olmayan bir şeyi kendine mal etmek.

- Cebini doldurmak:** Fırsatlardan yararlanıp bol para kazanmak.
- Cebi para görmek:** Artık para kazanmaya başlamak.
- Ce demeye mi geldin:** “Niçin bu kadar az oturuyorsun?” anlamında sitem sözü.
- Cehennem azabı:** Dayanılmaz, çok büyük üzüntü, eziyet.
- Cehenneme kadar yolu var:** “Hiç buralarda görünmesin, defolup gitsin, cehenneme gitsin.” anlamında kızgınlık sözü.
- Cehennem gibi:** Çok aşırı ölçüde sıcak.
- Cehennem dibi (bucağı):** Çok uzak, varılması pek güç yer.
- Cehennem dibine gitmek, cehennem olmak:** Defolup gitmek.
- Cemaziyelevvelini bilmek (birinin):** Onun herkesçe bilinmeyen, geçmişteki kötü bir durumunu bilmek.
- Cephe almak (birine):** Ona karşı düşmanca tavır takınmak; bir düşünceye karşı olmak, direnmek.
- Cesaret almak (bulmak):** Bir kimseye, şeye güvenerek gücü artmak.
- Cesaret etmek (bir şeye):** Tehlikeli bir işe korkmadan girişmek, güçlüğü ya da tehlikeyi göze almak.
- Cesaret gelmek:** Yılgınlığı gitmek, yüreklenmek.
- Cesaret göstermek:** Yürekli davranmak.
- Cesaretini kırmak:** Cesaretini yok etmek, yürekliliğini sarsmak, umutsuzluğa düşürmek.
- Cesaret vermek (birine):** Birinin yılgınlığını gidermek, birini yüreklendirmek; ona moral vermek.
- Cevabı yapıştırmak (dayamak):** Karşısındakine hiç de beklemediği ters ve kesin bir yanıt vermek.
- Cevap vermek (bir şeye):** Bir gereksinimini karşılamak.
- Ceza almak:** -1. (Öğrenci için) Cezalandırmak. -2. (Suçlu için) Para ödeme zorunda bırakılmak.
- Ceza çekmek:** İşlediği suçtan ötürü hapiste yatmak; **cezasını çekmek.**
- Ceza kesmek (birine):** Bir görevli, yasadışı bir davranışı nedeniyle suçluya para cezası yazmak.

Cezasını çekmek: -1. Bkz. **Ceza çekmek.** -2. Yaptığı yanlış bir işin, davranışın zararını görmek.

Cezaya çarptırmak (birini): Onu cezalandırmak.

Ceza yemek: Cezalandırılmak.

Cıcığı çıkmak: Çok hırpalanmak.

Cici bici: Güzel, iyi, yeni, sevimli, renkli ve süslü eşyalar için söylenir.

Cicim ayı: Evliliğin ilk zamanları, balayı.

Ciğeri beş para etmez: Çok değersiz, aşağılık, işe yaramaz kimse için söylenir.

Ciğerini okumak: Bir kimsenin ne düşündüğünü pek iyi bilir durumda olmak.

Ciğerini sökmek: Ona çok büyük zarar vermek, onu yaşayamaz duruma getirmek.

Ciğeri sızlamak (parçalanmak): Çok acı duymak,üzülmek

Cim karnında bir nokta: Hiçbir şey bilmeyen, kara cahil kimse için söylenir.

Cin çarpmak: Boş inançlara göre cinlerin saldırısına uğrayıp hastalanmak, sakatlanmak, aklını yitirmek.

Cin çarpmışa dönmek: Neye uğradığını anlayamayacağı kötü bir duruma düşmek.

Cin fikirli: Çok akıllı, çok zeki, çok kurnaz (kimse).

Cin gibi: Pek anlayışlı ve çok zeki (kimse).

Cin ifrit olmak (kesilmek): Son derece kızmak, aşırı öfkelenmek.

Cinler cirit (top) oynamak: Bir yerde hiç kimse bulunmamak; bir yer tenha ve ıssız olmak.

Cirit atmak (bir hayvan, bir kimse): Zararlı yaratıklar ya da insanlar meydanı boş bulup istediği gibi davranmak.

Cuk oturmak: -1. Bkz. **Aşığı cuk oturmak.** -2. Uygun olmak, uygun düşmek.

Cümbür cemaat: Topluca, hep birlikte.

Çakılıp kalmak: Bulunduğu yerde uzun süre kımıldamadan kalmak, hareketsiz durmak.

Çalımından geçilmemek: Kurumundan, büyülenmesinden yanına yaklaşılmaz olmak.

Çalıp çırpamak: Az çok demeden, eline ne geçerse çalmak.

Çalmadan oynamak: Çok neşeli, keyifli bir durumda olmak.

Çam devirmek: -1. Karşısındakini gücendirecek söz söylemek. -2. Bilgisizliğini ele verecek sözler söylemek.

Çamur atmak (sıçratmak) (birine): Birini kötü bir işe bulaşmış gösterip lekelemeye çalışmak, iftira etmek.

Çamura yatmak: Borcunu ödememek, verdiği sözü yerine getirmemek.

Çam yarması gibi: İri yarı, iri gövdeli kimse için kullanılır.

Çanak tutmak (açmak) (bir şeye): Davranışlarıyla ya da sözleriyle kendisine kötü bir söz söylenmesine, kötü davranışlarda bulunulmasına yol açmak.

Çanak yalamak: Dalkavukluk etmek, yaltaklanmak.

Çan çan etmek (ötmek): Durmadan yüksek sesle gevezelik etmek.

Çanına ot tıkamak: Birini sesini çıkaramayacak, zarar veremeyecek bir duruma getirmek.

Çantada keklik: Elde edilmiş sayılan, elde edileceğine kesin gözüyle bakılan (şey).

Çapraza getirmek (birini): Onu tuzağa düşürmek.

Çapraza sarmak: İçinden çıkılması güç duruma gelmek.

Çaptan düşmek: -1. Çalışma düzenini bozmuş olmak. -2. Değerinden bir şeyler Yitirmek.

Çarçur etmek (bir şeyi): Elindeki parayı vb'yi gereksiz yerlere harca-
cayıp tüketmek.

Çarçur olmak: Yararsız yere harcanıp ziyan olmak.

Çaresine bakmak: Bir işin, sorunun çözüm yolunu bulmak.

Çarıklı erkâniharp: Okuması yazması olmadığı halde kurnaz ya da
uyanık davranan kimseler için şaka yollu kullanılır.

Çark etmek: Verdiği sözden ya da yapacağı işten dönmek.

Çarpık çurpuk: Çok çarpık; eğri büğrü.

Çarşafa dolanmak: İçinden çıkılmaz duruma gelmek.

Çatık yüz (çehre, surat): Öfkeli yüz.

Çatır çatır çatlama: Çok kıskanmak.

Çat kapı: Beklenmedik bir anda.

Çatlak ses: Uyumu bozan, istenmeyen söz ya da davranış.

Çatlasa da patlasa da: "Her türlü çareye başvursa da, ne kadar karşı
çıkarsa çıksın." anlamında.

Çat pat: -1. Her yerde hazır ve nazır bulunan. -2. Biraz, yarım yamalak

Çek arabani: "Yıkıl, git, defol." anlamında hakaret sözü.

Çekeceği olmak (birinden, bir şeyden): Karşılaşacağı kötü du-
rumlar olmak.

Çekidüzen vermek (üstüne başına, bir yere): Dağınık bir yeri,
üstünü başını düzgün duruma getirmek, düzeltmek.

Çekip çevirmek (bir yeri) (birini): -1 Bir yeri, kuruluşu düzene
koymak, iyi biçimde yönetmek. -2. Birini tutumlu, düzgün yaşayabi-
lir duruma getirmek.

Çekip gitmek: Uzaklaşmak, sıvışmak, kaybolmak.

Çekirdekten yetişme: Bir meslekte küçük yaştan itibaren görgü ve
deneyimini arttırarak ustalaşan kimse için kullanılır.

Çek (çekiver) kuyruğunu: "Artık ondan hiçbir şey bekleme!"

Çelişkiye düşmek: Sözleri ya da davranışları; sözleri ile davranışları
birbirini tutmamak, birbiriyle çelişmek.

Çelme atmak (takmak) (birine) (bir işe): -1. Çelme ile onu düştürmeye çalışmak. -2. işin başarı ile sonuçlanmasını engellemek.

Çene çalmak: Oradan buradan konuşmak, gevezelik etmek.

Çenen tutulsun: "Konuşamaz ol" anlamına ilenme sözü.

Çenesi açılmak: Durmaksızın konuşmak, gevezelik etmek.

Çenesi durmamak (düşmek): Durmadan konuşmak, gevezelik etmek.

Çenesi düşük: Sürekli ve dayanılmayacak kadar çok konuşan, geveze kimse için söylenir.

Çenesi kuvvetli: Kolay ve etkili konuşan kimse için kullanılır.

Çenesini açtırmak: Konuşması için uygun ortam hazırlamak, fırsat vermek.

Çenesini (bıçak) açmamak: Herhangi bir nedenle, hiç konuşmamak.

Çenesini kapamak (kesmek): -1. Artık konuşturmamak. -2. Susmak.

Çenesini tutmak: Konuşmamak, sır saklamak; **ağzını tutmak.**

Çetin ceviz: -1. Yola getirilmesi, kendisine bir durum ya da düşüncenin benimsetilmesi zor olan kimse için söylenir. -2. Başarılması oldukça güç olan iş için söylenir.

Çevir kazı yanmasın: Kırdığı potun farkına varınca sözünü çevirmeye kalkışanlara alay ya da şaka yollu söylenir.

Çevre yapmak: Girişkenliğiyle pek çok dost edinmek; **muhit yapmak.**

Çıban başı: -1. Kurcalanırsa sonucu kötüye varma olasılığı bulunan sorun. -2. Varlığı, düşünceleri, eylemleri sorun yaratan kimse.

Çifit çarşısı (gibi): Çok karışık yer için söylenir.

Çığır açmak: Bir alanda eski görüş, anlayış, biçim ya da yöntem yerine yenisini getirmek, başlatmak.

Çığırından çıkmak: -1. Doğru yoldan ayrılmak. -2. Düzeltmesi güç bir duruma girmek.

Çıglık atmak (koparmak) (çığlığı basmak): Kulakları tırmalayacak korkunç sesler çıkararak acı acı bağlamak.

Çıglık çığlığa: Çıglık ata ata, bağırıp çağırarak.

Çıkar yol: İnsanı güç durumlardan kurtaran davranış, başarıya ulaştırılan seçenek, çare; çözüm yolu.

Çıkış noktası: Başlangıç yeri; hareket noktası.

Çıkış yapmak: Bir tartışmada, karşıt görüşte olanları susturmak amacıyla sert davranışta bulunmak.

Çıkmaza girmek: Bir iş içinden çıkılamayacak bir duruma gelmek.

Çıkmaz ayın son çarşambası: "Bilinmeyen ve bilinmeyecek olan bir zamanda, hiçbir zaman." anlamında şaka yollu söylenir.

Çıldırarak işten (bile) değil: "Söz konusu ters, aykırı bir durum karşısında insan delirebilir." anlamında söylenir.

Çıngar çıkarmak: Gürültü ve kavgaya yol açmak.

Çıt çıkarmamak: En küçük bir ses bile çıkarmamak.

Çıt çıkmamak: En hafif bir ses bile çıkmamak.

Çıtı çıkmamak: Sessiz durmak, uslu oturmak, yaramazlık etmemek.

Çiçeği burnunda (çiçeği burnunda, çamuru karnında): -1. Taze, henüz çıkmış şey için söylenir. -2. Yeni oluşmuş, yeni yapılmış, şey için söylenir. -3. Bir konuda yeni olan kimse için söylenir.

Çiçek gibi olmak: Temizlenip paklanmak, göze hoş görünen duruma gelmek.

Çift dikiş: Aynı sınıfta iki yıl okuyan öğrenci.

Çifte kumrular: Birbirlerinden hiç ayrılmayan, birbirlerini çok seven kimseler.

Çiğ çiğ yemek (birini): Öldürecek derecede öncelenmek.

Çiğlik etmek: Uygunsuz, yersiz davranışta bulunmak.

Çiğneyip geçmek: Geçerken ilgi ve saygıyı göstermemek.

Çiğ yemedim ki karnım ağrısın: "Suç işlemedim, neden korkuyum?" anlamında.

Çile çekmek: Sıkıntı içinde bulunmak, sıkıntı çekmek.

Çileden çıkarmak (birini): Birini densiz söz ve davranışlarıyla çok kızdırmak.

- Çileden çıkmak:** Sabır ve dayanma gücünü yitirip taşkınlık göstermek; kendini kaybetmek.
- Çile doldurmak (çıkarmak):** Sürekli sıkıntı ve eziyet içinde bulunmanın sona ermesini beklemek.
- Çilingir sofrası:** Hafif mezelerle donatılmış içki sofrası.
- Çil yavrusu gibi dağılmak:** Kötü bir durum karşısında, perişanca her biri bir yana dağılmak; kaçışmak.
- Çimdik atmak (basmak) (birine):** Onu çimdikleme.
- Çingene çalar, Kürt oynar:** Bir yerin düzensiz, karmakarışık, gürültülü olduğunu anlatır.
- Çirkefe bulaşmak:** Kötü sonuçlar doğurabilecek bir işe ya da şirret birine sataşmak.
- Çirkefe taş atmak (çirkefi üzerine sıçratmak):** Kötülüğü dokunabilecek birinin saldırısına yol açacak bir davranışta bulunmak, söz söylemek.
- Çivi gibi:** -1. Sağlam yapılı, çevik (insan). -2. (Su için) Çok soğuk.
- Çizmeden yukarı çıkmak:** Olanaklarının elvermeyeceği bir işe karışmak, aşırı gitmek.
- Çocuk oyuncağı:** -1. Pek önemli sayılmayan. -2. Kolay yapılabilecek iş için kullanılır.
- Çoğu gitti, azı kaldı (keli gitti, dazı kaldı):** “Ele alınmış olan işin büyük bölümü, en zor en önemli yanı tamamlandı, geriye önemsiz bir bölümü kaldı.” anlamında.
- Çok bilmiş:** -1. Zeki, akıllı (kimse). -2. Sinsi, kurnaz, çıkarını gözetten (kimse).
- Çok gelmek:** -1. Gereğinden fazla olmak. -2. Katlanılmaz, çekilmez olmak.
- Çok görmek (bir şeyi birine):** -1. Bir şeyi bir kimseden esirgemek, o şeyi ona değer bulmamak. -2. Birinin bir davranışını yadırgamak.
- Çok olmak:** Davranışları sınırını aşarak dayanılmaz, çekilmez duruma gelmek, usandırmak.
- Çoluk çocuk:** -1. Bir kimsenin çocukları. -2. Bir kimsenin ailesi; eşi ve çocuklar. -3. Yaşça küçük ve deneyimsiz kimseler için alay yolu söylenir.

- Çorap söküğü gibi gitmek (gelmek):** Bir kez başlayınca arkası çok kolay, kendiliğinden gelmek.
- Çorbada tuzu bulunmak:** Yapılan işte ya da bir hizmette küçük de olsa bir katkısı olmak, ona emeği geçmek.
- Çorba olmak (çorbaya dönmek):** Karmakarışık bir duruma gelmek.
- Çöpe dönmek:** Çok zayıflamak; çok güçsüz olmak.
- Çöp gibi:** Çok zayıf, güçsüz (kimse).
- Çöpsüz üzüm:** -1. Sorun çıkaracak pürüzleri olmayan, kârlı iş.
-2. Bakmak zorunda olduğu çok yakın akrabası olmayan eş.
- Çubuğunu tüttürmek:** Sorunsuz ve sıkıntısız bir hayat sürmek.
- Çukurunu kazmak:** Birinin felaketine yol açacak girişimlerde bulunmak.
- Çulu düzeltmek (düzmek):** -1. Giyimini yenilemek. -2. Paraca iyi duruma gelmek.
- Çürüğe çıkmak:** -1. Sağlığı elverişsiz olduğu için askere alınmamak.
-2. (Bir şey) işe yaramadığı için bir yana bırakılmak.
- Çürük çarık:** İşe yaramayan, bozuk olan sağlam olmayan şeyler için söylenir.
- Çürük tahtaya basmak:** İncelemeden, önlem almadan tehlikeli bir işe girişmek; aldatılmak; **yaş tahtaya basmak.**

D

Dağa çıkmak: Hükümete başkaldırıp dağda, kırsal yörelerde eşkiyalık yapmak.

Dağa kaldırmak (birini): İstedliğini elde etmek için birini dağa çıkarmak.

Dağ başı: -1. Kent dışı, ıssız yer. -2. Yasaların geçmediği, herkesin dilediğini yapabileceği yer.

Dağdan gelip bağdakini kovmak: Sonradan geldiği halde oraya kendinden önce gelip yerleşmiş olanların hakkını çiğnemek, onları beğenmez olmak.

Dağ (doğura doğura bir) fare doğurmuş (doğurdu): “Büyük sonuç vermesi beklenen şey küçük bir verim sağladı.” anlamında.

Dağ (dağlar) gibi: -1. Pek iri, çok güçlü (kimse). -2. Göz korkutacak ölçüde çok olan (şey).

Dağlara taşlara: “Söz konusu tehlike, hastalık bizlere uzak olsun.” anlamında iyi dilek sözü.

Dağlar dayanmaz: “Bu acı felaketin üzüntüsü dayanılacak gibi değil.” anlamında.

Dağ taş: Her yan, her taraf.

Daha iyisi can sağlığı: Elde edilen bir şeyle ya da karşılaştırılan bir durumla yetinilmesi gerektiğinde söylenir.

Daha (daha da) neler: -1. “Öyle şey olur mu?” -2. “Ammma yaptın ha!” anlamında.

Dahası var: “Henüz bitmedi; arkası, devamı var” anlamında.

Dalavere çevirmek (döndürmek): Gizli bir iş çevirmek, yasadışı yollardan iş becermek.

Dalavere dönmek: Gizliden gizliye bir aldatmaca hazırlanmak.

Dal budak salmak: -1. Bir konudaki haber ya da söylenti, her yana yayılıp genişlemek. -2. Gelişip büyümeye başlamak.

Daldan dala konmak (atlamak): Sık sık iş, konu ya da düşünce değiştirmek.

Dalgacı Mahmut: Yapılması gereken bir işi benimsemeyen, kaytarıcı kimse için şaka ya da alay yollu söylenir.

Dalga geçmek: -1. Yapması gereken işle uğraşmayıp zihni başka yerde olmak. -2. Biriyle alay etmek, belli etmeden eğlenmek; matrak geçmek. -3. Biriyle geçici gönül ilişkisi kurmak.

Dal gibi: Çok ince, çok zayıf (kimse).

Dalina basmak (birinin): Hoşlanmadığı bir davranışta bulunup onu kızdırmak.

Dalina binmek (birinin): Onu tedirgin edici, kızdırıcı davranışta bulunmak.

Dallanıp budaklanmak: Bir iş ya da bir sorun genişleyerek karmaşık bir durum almak, çözümünü güç bir duruma gelmek.

Dallı budaklı: Çok ayrıntılı, karmaşık, çapraşık, anlatılması ya da çözümü güç olan.

Damağı kurumak: Çok susamak; boğazı kurumak.

Damak zevki: Yiyeceklerden tat alma, yemekten haz duyma.

Damarına basmak: Duyarlı olduğu bir konuya değinerek onu kızdırmak.

Damarı tutmak: Huysuzluğu üzerinde olmak, aksiliği tutmak.

Dama taşı gibi oynatmak (birini): Bir kimsenin yerini keyfi olarak sık sık değiştirmek; onu bir yerden bir yere göndermek ya da atamak.

Damdan düşer gibi: Birdenbire ve yersiz olarak söz söylemeyi, ya da söylenen sözü anlatmak için kullanılır.

Damgasını taşımak (bir şey, bir şeyin): Bir şey söz konusu şeyin özelliğini taşımak.

Damgasını vurmak (birine, bir şey): O kimse için kötü bir yargıya varmak; onu kötü bir adla adlandırmak.

Damgasını vurmak (biri, bir şeye kendi): O şeye kendisiyle ilgisi olduğunu ya da kendi yaptı olduğunu belli edecek nitelikler vermek.

- Damga vurmak (birine):** Onun hakkında kötü bir yargı vermek.
- Damga yemek:** Hakkında kötü bir yargı verilmiş olmak.
- Damoklesin (Demokles'in) kılıcı (gibi):** Olumsuz durumlarda gerçekleşme olasılığı bulunduğunu hissettiren tehdit.
- Dam üstünde saksığan, vur beline kazmayı:** Hiç ilgisi yokken ve birdenbire söylenen söz ya da söz söyleme için alay yollu kullanılır.
- Dananın kuyruğu kopmak:** Beklenen ya da korkulan durum gerçekleşmek.
- Danışıklı dövüş:** Başkalarını aldatmak ya da atlatmak amacıyla önceden yapılmış gizli bir anlaşmaya dayanan tutum, davranış.
- Dara düşmek:** Para sıkıntısı çekmek.
- Dara gelmek:** -1. Aceleye gelmek. -2. Zorunda kalmak, mecbur olmak.
- Dara getirmek (bir şeyi, birini):** Onu aceleye getirmek, onun sıkışık durumundan yararlanmak.
- Dar boğaz:** Sıkıntılı, bunalımlı durum, dönem.
- Darda kalmak:** -1. Paraca sıkıntıya düşmek. -2. Zor duruma düşmek.
- Dar gelirli:** Geliri, gereksinmelerini tam olarak karşılayamayan (kimse).
- Darısı (dostlar) başına:** "İyi, mutlu bir olayın benzerlerini dostların da görmesini dilerim." anlamında.
- Dar kaçmak (bir yerden, bir şeyden):** Kendisi için tehlikeli olabilecek bir yerden, bir şeyden güçlükle kurtulmak.
- Dar kafalı:** -1. Anlama yeteneği sınırlı olan, anlayışsız (kimse). -2. Tutucu (kimse).
- Davulu biz çaldık, parsayı başkası (el) topladı:** "İşi biz yaptık, karşılığını başkası aldı." anlamında.
- Dayak arsız:** Dayak yemeğe alışmış (kimse, özellikle çocuk).
- Dayak atmak (birine):** Onu dövmek; kötek atmak.
- Dayak düşkün (düşmanı):** Dövülmesine yol açacak hareketlerde bulunmayı alışkanlık haline getirmiş (kimse).
- Dayak kaçkını:** Dayak hak etmiş (kimse).

Dayak yemek: Dövmek; **kötek yemek.**

Değiği dedik (çaldığı düdüğ): Kendi bildiğinden dönmeyen, sözünde ısrar eden (kimse).

Değiğine gelmek: Birinin önceden kabul etmediği düşüncesini sonradan uygun bulmak.

Defterden silmek (birini): Onun adını anmaz olmak, onunla ilişkiyi kesmek, yakınlığa son vermek.

Defteri düürülmek: -1. Öldürülmek. -2. İşten uzaklaştırılmak.

Defteri kabarmak: Borcu çoğaldıkça çoğalmak.

Defteri kapamak: Sözü edilen işi artık yapmaz olmak, o işten bundan böyle hiç söz etmemek.

Defterini düürmek (birinin): -1. Onu öldürmek ortadan kaldırmak. -2. Onu perişan edecek bir düzen kurmak.

Değer biçmek (bir şeye): O şeyin paraca karşılığını saptamak, fiyatını belirlemek, kıymet biçmek.

Değeri kalmamak: Değerini, anlamını yitirmek; **kıymeti kalmamak.**

Değerini bilmek: O şeyin, kimsenin değerli olduğunu anlamak; **kıymetini bilmek.**

Değer vermek: Özel ilgi ve sayđı göstermek; **kıymet vermek.**

Değil mi ki: Madem, mademki.

Değerirmenin suyu nereden geliyor?: “Söz konusu işin yapılmasını karşılayacak para nasıl sağlanıyor?” anlamında.

Değiş tokuş etmek: Değerce eşit olan şeyleri karşılıklı alıp vermek, takas etmek.

Değme gitsin: Bkz. **Deme gitsin.**

Değme keyfine: “O durumdan çok hoşnut, memnun.” anlamında.

Deli divane olmak: Bir şeye, kimseye aşırı derecede tutkun olmak; onu çıldırasıya sevmek.

Deli dolu: Kabına sığmayan, taşkın ruhlu (kimse).

Deli fişek: Delişmen ve atak kimse için söylenir.

Delik deşik etmek (bir şeyi, birini): -1. Bir şeyin her yanında delikler açmak. -2. Yaralayıcı bir aletle bir canlının vücudunda yaralar açmak.

Deliksiz uyku: Hiç ara vermeden uyunulan ve uzun süren uyku.

Delî olmak (bir şeye): -1. Ona kendinden geçercesine bağlanmak, onu çok sevmek. -2. O şeyden ötürü çok sinirlenmek.

Deli pösteği sayar gibi: Çok karışık, çok parçalı ve iç sıkıcı bir işle uğraşır tarzda.

Deli saçması: Çok saçma ve anlamsız söz.

Dem çekmek: -1. (Kuş için) Uzun ve güzel sesle ötmek. -2. (İnsan için) içki içmek.

Deme gitsin (değme gitsin): “Anlatılması çok güç.” anlamında.

Demem o değil: “Ben onu söylemek istemedim.” anlamında.

Demeye getirmek: Düşüncesini dolaylı yoldan söylemek; dediği gibi olmasını, yapılmasını ima etmek.

Demir almak: (Gemi) Yola çıkmak üzere, demirini (çapasını) denizden çekmek.

Demir atmak: Bir yerde uzun süre kalmak.

Demir gibi: -1. Pek sağlam, katı, sert (şey). -2. Çok kuvvetli (kimse).

Demir leblebi: -1. Başarılması çok zor olan iş. -2. Alt edilmesi güç, ödün vermeyen, inatçı (kimse).

Dem vurmak (bir şeyden): Bir konudan söz etmek.

Demokles'in kılıcı (gibi): Bkz. **Damokles'in kılıcı (gibi).**

Deneme tahtası: Üzerinde bilgisizce tedavi, onarım gibi iş yapılan kimse ya da nesne.

Dengi dengine: Herkes, eşit olduğu, kendine uygun olan kimseyle.

Denizden çıkmış balığa dönmek: Alıştığı yerden uzak kalan biri, ne yapacağını bilemez duruma gelmek.

Denk gelmek: -1. (Biçim yönünden) Uygun düşmek, uygun gelmek. -2. (Zaman yönünden) İyi rastlamak, uygun gelmek.

Derdine düşmek (bir şeyin): -1. Yersiz bir hevese kapılmak. -2. Yapılması gereken bir şeyi gerçekleştirmenin yollarını aramak.

Derdini deşmek (depreştirmek): Acılarını tazelemek; dertlerini anımsatıp üzülmesine neden olmak.

Derdini dökmek: Derdini, sıkıntılarını ayrıntılarıyla anlatmak.

Derdini Marko Paşa'ya anlat!: "Derdini giderecek, seni dinleyecek kimse yok." anlamında.

Dereden tepeden (konuşmak): Şundan bundan, bir konudan diğereğine geçerek (konuşmak).

Dereyi görmeden paçaları sıvamak: Ortada hiçbir neden yokken hazırlanmaya başlamak.

Derinden derine: -1. İyice uzaklardan, anlaşılmayan yerlerden. -2. Oldukça gizli, hiç kimseye duyurmadan.

Derin derin düşmek: -1. Üzüntülü düşüncelere dalmak. -2. Uzun süre düşünceye dalmak.

Derisini yüzmek: -1. Birinin varını yoğunu zorla elinden almak. -2. İşkence ederek öldürmek.

Derli toplu: Düzeni seven, tertipli (kimse). -2. Düzgün, düzenli (şey).

Derme çatma: -1. Gelişigüzel nesnelere yapılan (ev vb.). -2. Oradan buradan devşirilen (düşünce vb.).

Ders almak (bir şeyden): Genellikle kötü bir olaydan yararlı sonuç çıkarmak; ibret almak.

Ders olmak (bir şey, birine): O şey bir kimse için öğretici bir örnek oluşturmak; **ibret olmak.**

Ders (dersini) vermek (birine): -1. Sert bir karşılıkla onu yola getirmek, sert davranmak, azarlamak. -2. Oyunda yenmek.

Dert ortağı: İnsanın kötü günlerinde dertlerini dinleyen, çözümlenmeye çalışsan dostu, arkadaşı.

Dertsiz başını derde sokmak: Hiç gerekmediği halde, kendisi için tehlikeli ya da, can sıkıcı olacak bir işe girişmek.

Dert yanmak (bir şeyden, birinden): O şeyler, kimseyle ilgili şikayette bulunmak.

- Desteksiz atmak:** Bir şeyden abartarak söz etmek, dayanaksız konuşmak, uydurmak.
- Dev adımlarıyla ilerlemek:** Kısa sürede pek büyük bir gelişme göstermek.
- Dev anası:** Vücutça çok iri olan kadın için söylenir.
- Devde kulak:** Karşılaştırılan şeye göre daha önemsiz, küçük olan (şey).
- Deve gibi:** Uzun boylu ve hantal (kimse).
- Deve kini:** Unutulmayan, kolay kolay geçmeyen kin.
- Devekuşu gibi başını kuma gömmek (sokmak):** -1. Bir tehlike anında hiç yararı olmayacağı halde kendisini korumaya çalışmak. -2. Başkalarını aldattığını sanıp aslında kendisini aldatmak.
- Deve yapmak:** Birinin parasını, malına konmak.
- Deveyi havutuyla (hamutuyla) yutmak:** Haksız çıkar sağlamak, hırsızlık etmek.
- Devlet kapısı:** Devlet dairesi, devlet işlerinin görüldüğü resmi daire.
- Devlet kuşu:** İyi talih.
- Devlet sırrı (gibi):** Son derce gizli tutulan şey.
- Devreye girmek:** Çözüm getirmek amacıyla ilgilenmek, karışmak, araya girmek.
- Dırıltı çıkarmak:** Kavgaya, tatsızlık çıkmasına neden olmak.
- Dışarı çıkmak:** Büyük aptesini yapmak.
- Dışarı uğramak:** Kendini bir anda dışarı atıvermek.
- Dışa vurmak (bir şeyi):** -1. Onu belli etmek, tutum ve davranışlarından, bir şeyin etkisinde olduğu belli olmak. -2. Duygularını saklamayıp belli etmek.
- Dışı eli yakar, içi beni:** Başkalarına iyi ve elverişli görünen, asıl ilgili kişiye gerçekte kötülük getiren şey, durum ya da kimse için kullanılır.
- Dış kapının dış mandalı:** Pek uzaktan akraba olan kimsenin bu durumunu belirtmek için söylenir.
- Dızdığıнын dızdığı:** Bir kimseyle olan akrabalığın veya tanışıklığın uzaklığını anlatmak için söylenir.

Dibi kırmızı balmumuyla çağırmaq (birini): Onu özel bir önem vererek çağırmaq.

Dibine darı ekmek (bir şeyin): Ona şeyi tümüyle tüketmek, hiçbir şey bırakmamak.

Dibi tutmaq: Kaynamakta olan bir tencerenin içindeki yemeğin dipte kalanı tencereye yapışmaq.

Didik didik etmek (bir şeyi, yeri): Onu, orayı en küçük ayrıntısına kadar incelemek, aramak.

Dik âlâsı (bir şeyin): Hoş olmayan bir durum ya da hoş karşılanmayan bir davranışın son kertesi.

Dik başlı (kafalı): Boyun eğmez, asi karakterli, inatçı (kimse).

Dik dik bakmaq (birine, yüzüne): O kimseye sert, kızgın, öfkeli bir ifadeyle bakmaq.

Diken üstünde gibi (olmaq): Tedirgin, rahatsız (olmaq).

Diken üstünde oturmaq (durmaq): -1. Eğreti bir biçimde oturmaq. -2. Tedirgin bir durumda olmaq. -3. Bulunduğu yerden her an gidecek, ayrılacakmış gibi olduğunu düşünmek.

Dikili ağacı olmamak: Hiç malı mülkü olmamak.

Dikine gitmek (birinin): O kimsenin sözünü dinlemeyip kendi bildiğini yapmaq.

Dikiş tutturamamak (bir işte): Çeşitli nedenlerle bir iş yerinde tutunamamak.

Dikiz etmek (birini, bir yeri, şeyi): Onu gözetlemek, ona gizlice bakmaq.

Dik kafalı: Bkz. **Dik başlı.**

Dikkate almak (bir şeyi): Onu da göz önünde bulundurmaq.

Dikte etmek (bir şeyi, birine): İsteklerini ona zorla kabul ettirmek.

Dil ağız vermemek: Bkz. **Ağız dil vermemek.**

Dil bir karış: Kendisi suçlu olduğu halde saygısızca konuşan, karşılık veren kimse için ayıplamak amacıyla söylenir.

Dil çıkarmak (birine): Onunla alay etmek, eğlenmek.

Dilden dile dolaşmak: Bir haber, herkesin ağzında söylenir olmak, herkesçe konuşulmak.

Dil (diller) dökmek (birine): Kandırmak, inandırmak ya da yaranmak için onun hoşuna gidecek sözler söylemek, yalvarmak yakarmak.

Dile (dillere) düşmek: Yaptıkları hakkında dedikodu çıkmak; dile gelmek.

Dile gelmek: -1. Bkz. **Dile düşmek** -2. Konuşma yeteneği yokken ya da herhangi bir nedenle bu yeteneğini kaybetmişken konuşmaya başlamak.

Dile getirmek (bir şeyi, birini): -1. Onu açıklamak, anlatmak. -2. Onu konuşturmak.

Dile kolay: “Anlatması kolay gibi görünür ama öyle zor, öyle güç ki!” anlamında.

Dili açılmak (çözülme): Herhangi bir nedenle konuşmazken konuşmaya başlamak.

Dili ağırlaşmak: Hastalığı yüzünden güçlükle konuşmak.

Dili bir karış: Büyüklerine karşı konuşurken saygısızlık eden kimse için söylenir.

Dili bir karış dışarı çıkmak: Çok yürümekten ya da konuşmaktan dolayı aşırı yorulmak.

Dili çalmak: Konuşması, söyleyişi bir başka dili andırmak.

Dili çözülme: Bkz. **Dili açılmak**.

Dili damağı kurumak: Çok konuşmaktan, heyecandan, susuzluktan ağzı kurumak, çok susamak; boğazı, damağı kurumak.

Dili damağına yapışmak: Uzun süre su içmediğinden ağzı kurumak.

Dili dolaşma: Korkudan, hastalıktan ya da sarhoşluktan söyleyeceği şeyi bir türlü anlatamamak.

Dili döndüğü kadar: Anlatım gücü elverdiği ölçüde.

Dili dönmemek: Anlatmak istediğini tam söyleyememek.

Dilimin ucunda: Bir adın, sözün, çok iyi bilindiği halde bir türlü anımsanamaması durumunda söylenir.

Dilinden anlamak (birinin, bir şeyin): -1. Onun ne demek istediğini kavramak. -2. Söz konusu şeyin özelliğini, o şey üzerinde ne yapılması gerektiğini bilmek.

Dilinden düşürmemek (bir şeyi, birini): Hep aynı kişiyi ya da şeyi anlatmak, hep ondan söz etmek.

Dilinden kurtulamamak: Eleştirilerinden, siteminden, iğnelemelerinden, sataşmalarından kurtulamamak.

Dilinde tüy bitmek: Nasihat etmekten, yol göstermekten bıkip usanmak.

Diline dolamak (bir şeyi, birini): -1. Aynı şeyi sık sık her yerde söylemek. -2. Bir kimseyi her yerde kötüyüp durmak.

Dilini eşek arası soksun: “Bundan böyle hoşla gitmeyecek söz söyleyemez ol (olsun)” anlamında ilenç sözü.

Dilinin altında bir şey olmak: Söz ve davranışlarından bir şeyler sakladığı belli olmak

Dilinin ucuna gelmek (bir şey): O şeyi, söyleyecek durumdayken herhangi bir düşünceyle söylemekten vazgeçmek.

Dilinin ucunda olmak: Çok iyi bildiği bir şeyi o anda hatırlayamamak.

Dilini tutmak: Sonunu düşünerek rastgele söz söylemekten sakınmak.

Dili olsa da söylese: “Benim anlattıklarımı veya anlatacaklarımı bu cansız şeylerin dili olsa da anlatsa” anlamında söylemi.

Dili tutulmak: Korku, heyecan yüzünden konuşamaz duruma gelmek.

Dili uzun: Kırıcı, incitici sözler söyleyen.

Dili varmamak (bir şeye, söylemeye): Kötü bir şey söylemeye niyetlenmişken söylememek, kendini tutmak; **ağzı dili varmamak.**

Dillerde dolaşmak: Her yerde kendisinden söz edilmek.

Dillere destan olmak: Herkes tarafından uzun uzun kendisinden söz edilir olmak.

Dilli düdük: Bir haberi herkese yayan kimse için alay yollu söylenir.

Dil persengi (pelesengi): Konuşurken alışkanlık gereği sık sık tekrarlanan söz.

- Dil uzatmak (bir şeye, birine):** Saygı duyulan bir kimse ya da kutsal bir yer, şey hakkında yakışık almayacak, aşağılayıcı sözler söylemek.
- Dil yarası:** Acı sözün yarattığı gönül kırıklığı.
- Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak:** Daha iyi şeyler elde etmeye çalışırken elindekini de yitirmek.
- Dinden imandan çıkmak:** Çok öfkelenmek.
- Dingo'nun ahır:** Girenin çıkanın belli olmadığı, düzen ve disiplinin bulunmadığı yer için kullanılır.
- Dini bütün:** Dinine çok bağlı, inancı sağlam olan, dindar (kimse).
- Dini iman para:** Paraya tapar gib1 düşkün olan, paradan başka hiçbir şey düşünmeyen (kimse).
- Dip bucak:** -1. Göze çarpmayan yer. -2. Kıyı köşe.
- Dirlik düzenlik:** Birlikte yaşayan, çalışan kimseler arasındaki iyi geçinme duruma.
- Dirlik yüzü görmemek:** Yaşamı boyunca huzur ve rahata kavuşmamak.
- Dirsek çevirmek (birine):** Daha önce işbirliği yaptığı kişiye, çıkar ilişkisi son bulunca olumsuz tavır takınmak.
- Dirsek çürütmek:** Bilgisini arttırmak için uzun süre masa başı çalışması (öğrenim) yapmış olmak.
- Diskur geçmek (çekmek) (birine):** Onunla yaptıkları, yapması gerekenler konusunda uzun bir konuşma yapmak; **nutuk çekmek.**
- Diş bilemek (birine):** Kızdığı birine kötülük yapmak için fırsat kollamak.
- Dişe dokunur:** İşe yarar, belirtilmeye değer, önemli.
- Diş geçirememek (birine):** O kimseye istediğini yaptırmaya gücü yetmemek.
- Dişinden tırnağından arttırmak:** Yiyeceğinden, giyeceğinden keserek para biriktirmek.
- Dişine göre:** Gücünün yeteceği, yapabileceği bir iş için kullanılır.
- Dişinin kovuğuna (oyuğuna) bile gitmemek:** Yediği yiyecek ya da elde ettiği, payına düşen şey kendisine pek az gelmek.

Dişini sıkmak: Güçlük ve sıkıntılara katlanmak, dayanmak.

Dişini tırnağına takmak: Çok büyük güçlüklerle, sıkıntılara katlanmak; bütün gücünü kullanmak.

Diş kirası: Birine yaptığı işin karşılığında ayrı, fazladan verilen para, armağan.

Diyeceği olmamak: Bir itirazı, söyleyecek herhangi bir sözü bulunmamak.

Dize gelmek: -1. Baş eğmek, boyun eğmek. -2. Yenilip teslim olmak.

Dize getirmek (birini): -1. Kendisine direneni alt ederek buyruğuna uyacak duruma getirmek. -2. Yenip teslim almak.

Dizgini (dizginleri) ele almak: Bir işin yönetimini üstlenmek, yetkileri elinde toplamak.

Dizini dövmek: Çok pişman olmak.

Dizinin dibi: Yanı başı.

Dizleri kesilmek: Dizlerinde derman, güç kalmamak.

Dizlerinin bağı çözülmek: Korku, aşırı yorulma gibi bir nedenle ayakta duramayacak duruma gelmek.

Dobra dobra (söylemek, konuşmak): Hiç çekinmeden, sakınmadan, gerçeği, düşündüklerini olduğu gibi (söylemek).

Doğru bulmak (bir şeyi): Onu uygun görmek, onaylamak.

Doğru çıkmak: Gerçek olduğu gibi anlaşılacak.

Doğrudan doğruya: Hiçbir aracı kullanmadan, araya başka bir şey girmeden.

Doğru doğru dosdoğru: "En doğrusu şu ki." anlamında.

Doğru durmak: Uslu durmak, yaramazlık yapmamak.

Doğru dürüst: -1. Kusuru, yanlış, eksik olmayan kimse ya da şey için söylenir. -2. Kusursuz, yanlışsız, eksiksiz biçimde, tam olarak.

Doğru oturmak: Uslu durmak.

Dokuz canlı: Ölümle sonuçlanabilecek birçok tehlikeyi atlatıp sağ kalabilen (kimse ya da canlı).

- Dokuz doğurmak:** Merakla, heyecanla, korkuyla beklemek.
- Dolap beygiri gibi dönüp durmak:** Dar bir çevrede aynı iş sürekli olarak yapıp durmak.
- Dolap çevirmek (döndürmek):** Hile ile, yalan dolan ile iş görmek, düzen kurmak.
- Dolu dizgin gitmek:** -1. Son hızla koşmak. -2. Önüne geçilemeyecek biçimde olmak.
- Doluya koydum almadı, boşa koydum dolmadı:** “Hangi yolu denediysem olmadı, çözüm yolu bulamadım.” anlamında.
- Domuzdan (bir) kıl çekmek (koparmak):** Sevilmeyen ya da eli sıkı olan birinden az da olsa bir şey elde etmek.
- Dona çekmek (hava):** Hava suları donduracak ölçüde soğumak.
- Don çözülmek:** Hava ısınmaya başlayarak buzlar çözülmek.
- Don gömlek:** Üzerinde sadece iç çamaşırı olmak üzere.
- Don tutmak:** Donmak, buz tutmak.
- Dost düşman:** Herkes.
- Dosta düşmana karşı:** Dostları üzmemek, düşmanları sevindirmemek ele güne karşı.
- Dostlar alışverişte görsün (diye):** “Sırf gösteriş olsun, iş görüyor densin (diye).” anlamında.
- Dostlar başından (dostlardan) irak:** “Dostlar böyle kötü durumlarla karşılaşmasınlar” anlamında.
- Doyum olmamak (bir şeye):** O şeyden hiçbir şekilde bıkmamak, tadına doymamak.
- Dozunu ayarlamak:** Ölçülü olmak; ölçülü davranmak.
- Dozunu kaçırmak:** Aşırı gitmek, ölçüyü aşmak.
- Dönüm noktası:** Bir olayın ulaştığı yeni bir aşama.
- Dört ayak üstüne düşmek:** -1. Ummadığı bir şeyi, fazla emek harcamadan edinivermek.-2. Tehlikeli bir durumu kazasız belasız atlatmak.

Dört başı mamur (bayındır): Her bakımdan istenildiği gibi olan, kusursuz, mükemmel, yetkin.

Dört bir taraf: Her yer, her taraf.

Dört dönmek: Bir iş için telaşla oraya buraya koşmak, koşuşturup durmak.

Dört dörtlük: Her yönüyle tam, kusursuz, mükemmel olan.

Dört elle sarılmak (yapışmak) (bir şeye) (birine): -1. O şeyi iyice benimseyerek ve özenle yapmak için ele almak. -2. Destek ya da yardım umulan kimseyle sıkı bağlar kurmak.

Dört gözle bakmak: Dikkatlice bakmak.

Dört gözle beklemek: Çok isteyerek, özlemle, sabırsızlıkla beklemek.

Dört köşe olmak: Çok keyiflenmek, büyük zevk duymak, çok sevinmek.

Dudak bükmek: Bir şeyi beğenmediğini belirten davranışta bulunmak, umursamamak.

Dudak ısırarak: -1. Biçimsiz, ayıp bir duruma şaşmak. -2. Hayran kalmak.

Dudakları titremek: Ağlayacak duruma gelmek.

Dudak tiryakisi: Sigarayı dumanını içine çekmeden dışarı üfleyerek içen tiryaki.

Duman altı olmak: Esrar içilen bir yerin havasından etkilenmek.

Duman attırmak: Birini üstünlüğünü göstererek korkutmak, sindirmek.

Duman etmek (birini, bir şeyi): -1. Onu yok etmek, dağıtıp bozmak. -2. Başarı göstermek, yenmek.

Dumanı üstünde: Çok yeni, çok taze olan.

Duman olmak: İş, durumu bozulup, çok kötü duruma düşmek.

Dumura uğramak: Körelmek, canlılığını yitirmek, işlevini yapamaz olmak.

Dur dinlen yok (dur otur yok, dur durak yok): Durup dinlenme bilmeden, hiç ara vermeden sürekli çalışmayı anlatır.

Durdu durdu, turnayı gözünden vurdu: “Bıkmadı, sabretti, ama sonunda olumlu bir sonuç, güzel bir şey ya da büyük bir kazanç elde etti.” anlamında gıpta sözü.

Durduğu (durduk) yerde: -1. Hiçbir emek harcamadan. -2. Gereği olmadığı halde, hiç gereği yokken; **durup dururken.** -3. Hatası ya da suçu olmadığı halde.

Durmuş oturmuş: -1. Davranışları ve düşünceleri tutarlı olan, olgun (kimse). -2. Büyük sorunları kalmamış, uzun süredir rahat bir yaşama biçimine girmiş (yer).

Durumu bozulmak: -1. Parasal gücü azalmak, giderleri karşılayamaz olmak. -2. Eriştiği güzel durum kötüye gitmek.

Durumu düzelmek: -1. Parasal gücü iyileşmek. -2. Önceki iyi durumuna kavuşmak.

Durup dinlenmeden: Aralıksız, arka arkaya, sürekli olarak.

Durup dururken: -1. Birdenbire, ansızın, -2. Hiçbir neden yokken, hiç gereği olmadığı halde, hiç gereği yokken, **durduğu yerde.**

Dut gibi olmak: -1. Çok içip sarhoş almak. -2. Utanmak, bozum olmak, mahcup olmak.

Dut yemiş bülbüle dönmek: Önceleri neşeli ve konuşkan iken, hiç sesi çıkmaz olmak.

Duvar gibi: Kulakları hiç duymayan, sağır.

Duymazlıktan (duymamazlıktan) gelmek: Duymamış gibi davranmak.

Düdük gibi: (Pantolon için) Kısalmış, dar, sıkı.

Düdük makarnası: Anlayışsız, sersem (kimse).

Düğüm noktası: Bir işin sonuçlandırılması için öncelikle çözüme kavuşturulması gereken en zor yanı.

Düğümü çözmek: Anlaşılması güç bir şeyi açıklığa kavuşturmak.

Düğüm üstüne düğüm atmak: Hiç para harcamayıp birikim yapmak.

Düğün bayram etmek: Çok sevinmek.

Düğün değil bayram değil, eniştem beni niye öptü: “Ortada bir neden yokken, niçin bu kadar yakınlık gösteriyor.” anlamında.

- Dümdüz etmek (bir şeyi, yeri):** Onu yıkmak, kırıp dökmek, etmek, yerle bir etmek.
- Dümdüz olmak:** Ezilmek, yıkılmak, kırılıp dökülmek, yerle bir olmak.
- Dümen çevirmek:** Hileye başvurarak iş görmek.
- Dümen suyunda gitmek (birinin):** Bir kimseye her yönden bağımlı olmak, onun izinden yürümek.
- Dümen yapmak:** Dalavereyle, hileyle başkasını aldatmaya çalışmak.
- Dümenine bakmak:** Çıkarından başka işle uğraşmamak, yasadışı yollarla da olsa çıkarına çalışmak.
- Dün bir bugün iki:** “Daha çok fazla zaman geçmiş değil.” anlamında bir şeyin erken olduğunu anlatır.
- Dünden bugüne:** Çabucak, az zamanda.
- Dünden razı (hazır):** Bir öneriyi hemen seve seve kabul eden kimse için söylenir.
- Dün gibi:** Çok yakın zamanda olmuş, yaşanmış gibi.
- Dünkü çocuk:** Genç, acemi, deneyimsiz (kimse).
- Dünya ahret kardeşim olsun:** “Karşı cinsten bir kimseye kardeşlik duygusundan başka bir duygu beslemem, kardeşim gözüyle bakırım, ona kötü gözle bakmam.” anlamında.
- Dünya âlem:** Herkes, tüm insanlar.
- Dünya başına yıkılmak:** Dayanamayacağı kadar büyük bir yıkıma uğrayıp tüm umutlarını yitirmek, dirliği ve düzeni karmakarışık olmak.
- Dünya bir araya gelse:** “Tüm insanlar birlikte davranarak karşı olsa, engel olmaya çalışanlar çıksa bile, vız gelir.” anlamında.
- Dünyadan elini eteğini çekmek:** Çevresiyle, çevresinde olan bitenlerle ilgisini kesmek, dünya işleriyle ilgilenmez olmak.
- Dünyadan geçmek (el çekmek, vazgeçmek):** Bir köşeye çekilip, toplum yaşamından uzak durmak, kendi halinde yaşamak.
- Dünyadan haberi olmamak:** Çevresinde neler olup bittiğinin farkında olmamak.
- Dünyada olmaz (gelmez vb):** Kesinlikle olmayacak yapılmayacak bir şey için söylenir; **hayatta olmaz.**

Dünya durdukça: Sonsuzluğa dek, ebediyen.

Dünya evine girmek: Evlenmek, yuva kurmak.

Dünya (gözüne, ona) zindan olmak (kesilmek): Umutlarını yitirmek, karamsarlığa düşmek.

Dünya gözüyle (görmek): Sağ iken, ölmeden önce, sağlığında (görmek).

Dünya kadar: İstemediğin kadar, çok bol.

Dünya kazan ben kepçe: “Çok arandı, aranmadık yer bırakılmadı, her yer gezildi.” anlamında.

Dünyalar onun olmak: Çok sevinmek.

Dünyalığı(nı) doğrultmak: Yaşadığı sürece yetecek kadar para kazanmak ya da gelir sağlamak.

Dünyanın kaç bucak (köşe) olduğunu anlamak: Yaşamın zorluğunu, insanın çetin engellerle karşılaşabileceğini öğrenmek.

Dünyanın kaç bucak(köşe) olduğunu göstermek (birine): Onu yaptığına pişman etmek, ona hak ettiği cezayı vermek.

Dünyanın öbür (bir) ucu: Çok uzak yer.

Dünyası yıkılmak: Yaşama umudu yıkılmak, güzel hayalleri son bulmak.

Dünya varmış: “Oh, bunalıcı, üzücü, sıkıntılı bu durumdan kurtuldum.” Anlamında.

Dünyaya gelmek: Doğmak.

Dünyaya getirmek: Doğurmak.

Dünyaya gözlerini kapamak (yummak): Ömrü bitip ölmek.

Dünyaya kazık kakmak: Çok yaşamak, uzun ömürlü olmak.

Dünyayı gözü görmemek: Sıkıntı, üzüntü, öfke, karamsarlık, hıncı ya da çok mutlu olma gibi durumlarda başka bir şey düşünmemek.

Dünyayı haram etmek (birine): Ona hayatı yaşanılmaz duruma getirmek.

Dünya yıkılsa umurunda değil: Sorumluluk duygusu gelişmemiş, hiçbir şeyle ilgilenmez, kaygısız, tasasız, gamsız kimse için söylenir.

Dünyayı toz pembe görmek: En kötü, en acıklı durumlarda bile iyimser olabilmek, durumun iyi yönleri bile olduğunu düşünmek.

Dünyayı tutmak: Her yerde duyulmak, ünü yayılmak.

Dünyayı zindan etmek (birine): Onu çok sıkıntılı bir duruma sokmak.

Dünya zindan olmak (birine): Umutlarını yitirmek, iyice karamsar olmak.

Dürbünün tersiyle bakmak (bir şeye): Söz konusu şeyi çok küçümsemek, olduğundan daha az değerli, önemli görmek.

Düşe kalka: Güç bela, zorlukla; iyi kötü.

Düş görmek: Uyurken zihinde olay ve düşünceler belirlemek; **rüya görmek.**

Düş gücü: Bir şeyi zihinde canlandırma, yaratma, düşünme yeteneği; **hayal gücü.**

Düş kırıklığı: Çok istenilen, beklenen ya da umulan bir şeyin gerçekleşmemesi halinde beliren duygusal durum; **hayal kırıklığı.**

Düş kurmak: Olmamış bir şeyi, olması olanaksız ya da gelecekte olabilecek bir şeyi hayalinde canlandırmak; **hayal kurmak.**

Düşüncesini açmak (birine): Herhangi bir konudaki görüşünü, endişesini bildirmek.

Düşman çatlatmak: Başarılarıyla, iyi konumuyla sevmeyenlerini kıskandırmak.

Düşte görse hayra yormamak: Tahmin etmediği güzel bir duruma erişmek.

Düşüncesini almak: Herhangi bir konuda görüşünü öğrenmek.

Düşünceye dalmak: Dalgın bir durumda derin derin düşünmek.

Düşün düşün, baktır işin: Durumu kötü olan, hiçbir çıkar yol bulamayan kimsenin kendi kendine söylediği söz.

Düşünüp taşınmak: Bir konuyu her yönüyle iyice düşünmek, buna göre karar vermek.

Düşüp kalkmak (biriyle): -1. Biriyle yasa ve törelerin uygun görmediği biçimde, birlikte yaşamak. -2. O kimseyle yakın ilişki içinde bulunmak, yakın arkadaşlık etmek.

Düttürü Leyla: Çok dar ve kısa giyinmiş kadın için söylenir.

Düzene koymak (sokmak) (bir şeyi): -1. Yolunda gitmesini sağlamak, uygun biçimde çalışır duruma getirmek. -2. Dağınıklıktan kurtarıp derli toplu duruma getirmek.

Düzen kurmak: -1. Gerekli araç ve gereçleri kullanıma sokarak, onlara işlerlik kazandırmak. -2. Hileye başvurmak, dolap çevirmek.

Düzlüğe çıkmak: Engelleri aşmak, işini yoluna koymak.

E

Eceli gelmek: -1. İnsanın yaşamı doğal olarak sona ermek, eceli ile ölmek. -2. Doğal olmayan bir nedenle ölmek ya da öldürülmek.

Eceline susamak: Ölümüyle sonuçlanabilecek tehlikeli davranışlarda bulunmak.

Eceliyle ölmek: Olağan sayılan bir biçimde ölmek.

Ecel şerbeti içmek: Ölmek.

Ecel teri dökmek: Tehlikeli bir durum karşısında büyük korku ve kaygı duymak; kendini ölecekmiş gibi hissetmek.

Eciş bücüş: Çirkin görünüşlü.

Edebini takınmak: Terbiyeli bir insana özgü biçimde davranmaya başlamak.

Edebiyat yapmak: Bir konuda süslü, yapmacıklı boş sözler söylemek.

Edi ile Būdū (Şakire Dudu): Birbiriyle anlaşmış iki yaşlı kişinin baş başa kalışını şaka yollu anlatmak için söylenir.

Efendim nerde, ben nerde?: “Ben ne söylüyorum, siz ne anlıyorsunuz?” anlamında alay yollu söylenir.

Efkâr dağıtmak: Kaygıyı, üzüntüyü, tasayı neşelenerek, eğlenerek gidermeye çalışmak.

Eğri büğrü: Eğilmiş, bükülmüş; çarpık çurpuk.

Ekmeğinden etmek (birini): Onu işinden çıkarmak, atmak.

Ekmeğinden olmak (biri): Geçimini sağlayan işinden zorunlu olarak ayrılmak.

Ekmeğine yağ sürmek (bir şey, birinin): İstmeden, düşüncesizce yaptığı bir iş, karşı tarafın işine yaramak.

Ekmeğini çıkarmak: Geçimine yetecek kadar kazanç sağlamak.

Ekmeğini eline almak: Geçimini kendi sağlayacak duruma gelmek.

Ekmeğini taştan çıkarmak: Geçimini sağlama konusunda pek becerikli, yetenekli olmak.

Ekmeğini yemek (birinin): -1. Birisinin işinde çalışarak kendi geçimini sağlamak. -2. Geçim yönünden birisinin yardımından yararlanmak.

Ekmeğiyle oynamak (birinin): Bir kimse kendisinin ya da başkasının işini kaybetmesine neden olmak.

Ekmek aslanın ağzında: “Geçimini sağlayacak bir iş bulmak ve para kazanmak çok zor.” anlamında.

Ekmek düşmanı: Aile ekonomisine katkısı olmadığı düşünülen eş (kadın) ve çocuklar için şaka yollu söylenir.

Ekmek elden su gölden: Çalışmayıp başkasının kesesinden bol bol yiyip içme.

Ekmek kapısı: Bir kimsenin geçimini sağladığı yer ya da iş; **geçim kapısı**.

Ekmek kavgası: Geçimini sağlama çabası.

Eksik çıkmak: Olması gerekenden daha az olduğu anlaşılacak.

Eksik etek: Kadın, eş için aşağılama sözü.

Eksik etmemek (bir şeyi): -1. O şeyi her zaman bulundurmak. -2. Ona devam etmek, onu sürekli yapmak.

Eksik gedik: Gerekli olan ufak tefek şeyler.

Eksik gelmek: Gerekli olandan daha az olmak, yetmemek.

Eksikliğini duymak (bir şeyin, birinin): O şeyin eksik, yarım, noksan olduğunun bilincine ermek; o kimseyi arar olmak.

Eksik olma: “Sağ ol, var ol” anlamında teşekkür sözü.

Eksik olmasın: “Sağ olsun, var olsun” anlamında iyi dilek sözü.

Eksik olsun: -1. “İstemem, gereği yok.” anlamında öfkeyle söylenir. -2. Kızılan bir kimse için “Ölsün!” anlamında kullanılır.

El açmak: Dilenmek, başkasından para ve yardım ister duruma düşmek; **avuç açmak.**

El ağızıyla çorba içmek: Başkalarının sözlerini benimsemek, düşüncelerini savunmak.

El alışkanlığı, (yatkinliği): Bir işin birçok kez yapılması sonucu kazanılan beceri, ustalık.

El almak (birinden): Bir sanat öğrenen çırak, ustasından kendi başına iş yapabilme iznini almak.

El altında: İstenildiğinde kolayca alınabilecek, bulunabilecek yerde, hazırda.

El altından: Gizlice, kimsenin haberi olmadan.

El atmak (bir şeye): -1. Yeni bir işe başlamak. -2. Birisinin işine karışmak; müdahale etmek. -3. Birine sarkıntılık etmek.

El ayak çekilmek: Ortalıkta kimse kalmamak, ortalık sessizleşip ıssızlaşmak.

El basmak (bir şeye): Ekmek ya da kutsal kitaplardan biri üzerine el koyarak ant içmek, yemin etmek.

El bebek, gül bebek: Çok sevilen ve nazlı büyütülen, şımarık çocuk için söylenir.

El beğenmezse yel (yer) beğensin: “İnsanı beğenecek kişiler olmazsa, şerefsiz yaşayacağına ölmesi daha iyidir.” anlamında.

El çabukluğu: -1. Bir işi çabuk biçimde yapma ustalığı. -2. Bir şeyi sezdirmeden yapma.

El çabukluğuna getirmek (bir şeyi): Bir işi, hilesini sezdirmeden çabucak yapmak.

El çekmek (bir şeyden): O şeyden vazgeçmek, artık onu yapmamak.

El çektirmek (birisine, işten): Onu görevinden, işinden uzaklaştırmak.

Elde avuçta bir şey bırakmamak: Para, mal mülk, vb'yi savurganca harcıyıp tüketmek.

Elde avuçta bir şey kalmamak: Para, mal, mülk vb. harcanarak bitmek, tükenmek.

Elde avuçta ne varsa: Elindeki bütün mal, mülk, para.

Elde bir: Kesinlikle gerçekleşecek şey.

Elde etmek (bir şey) (birini): -1. Bir şeye sahip olmak, onu edinmek. -2. Bir şey meydana getirmek, üretmek. -3. Bir kimseyi kendi yanına çekmek. -4. Bir kimseyi kendi hizmetine almak.

El değiştirmek: Bir şeyin sahipliği ya da kullanımı birinden bir başkasına geçmek.

El değmemiş: -1. Hiç kullanılmamış, hiç dokunulmamış. -2. Saflığı bozulmamış.

Elde (elinde) kalmak: -1. Bir mal satılmadığı için olduğu gibi sahibinde durmak. -2. Harcamanın sonunda artmış olarak durmak.

Elden ayaktan düşmek (kesilmek): Hastalık ya da yaşlılık sonucu yürüyemez, iş yapamaz duruma gelmek.

Elden çıkarmak (bir şeyi): O şeyi satmak, başkasına devretmek.

Elden çıkmak (bir şey): O şey satılmak, başkasına devredilmek.

Elden düşme: Az kullanılmış ya da sahibinden ucuza alınmış (mal).

Elden (elinden) düşürmemek (bir şeyi): O şeyle uzun süre yakından ilgilenmek.

Elden ele: Bir kişiden ötekine.

Elden ele dolaşmak: -1. Birçok kimsece alınıp bakılmak. -2. Birçok sahip değiştirmek.

Elden geçirmek (bir şeyi): -1. Onu incelemek, kontrol etmek. -2. Onu onarmak, düzeltmek.

Elden gel: -1. "Seni kutlarım." -2. "Parayı hemen ver." anlamında.

Elden gelmemek: Bir şey yapamamak, dayanamamak.

Elden (elinden) geldiği kadar: Yapabildiği, mümkün olduğu kadar.

Elden gitmek (bir şey, biri): Onu yitirmek, ondan mahrum kalmak.

Elden ne gelir: "Ne yapılabilir?" anlamında çaresizlik bildirir.

Elden (elinden) kaçırmak (bir şeyi): Onu elde etmek fırsatını yitirmek.

Elde (elinde) tutmak (bir şeyi): Bir duruma ya da işe hakim olmak.

Ele alınmaz: Çok kötü şeyler için söylenir.

Ele almak (bir şeyi): -1. Bir şey üzerinde çalışmaya başlamak. -2. Bir şeyi inceleyip araştırmak, eleştirmek.

Ele avuca sığmamak: Söz dinlememek, şımarık ve taşkın davranışlarda bulunmak.

Ele geçirmek (birini, bir şeyi): -1. Onu yakalamak. -2. Onu elde etmek, edinmek, ona sahip olmak.

Ele geçmek: -1. Yakalanmak. -2. Elde edilmek.

Ele gelmek: -1. Bir şey ele tutulabilir duruma gelmek. -2. Bebek kucağa alınacak kadar büyümek.

Ele güne karşı: Herkese karşı, herkesin önünde.

El ele vermek (biriyle): Onunla işbirliği yapmak, güçlerini birleştirmek.

El emeği: -1. Elde yapılan iş, ürün. -2. Elle yapılan çalışmanın karşılığı, ücreti.

El ense çekmek: Güreşte, rakibin ensesine elini atıp çekmek.

El etek çekmek (bir şeyden): -1. Artık o şeyle uğraşmaz olmak. -2. Kendini bütünüyle ibadete vermek.

El etek öpmek: -1. İşini yaptırmak için çok yalvarmak. -2. Yaltaklanmak, hoş görünmeye çalışmak, dalkavukluk etmek.

El etmek (birine): Ona “gel” anlamında el sallamak.

Ele verir talkını, kendi yutar salkımı, (ele verir öğüdü, kendi keser söğüdü): “Başkasına verdiği öğüdü kendisi tutmaz, dahası tersini yapar.” anlamında.

Ele vermek (birini): -1. Suçlu bir kişiyi güvenlik kuvvetlerine haber verip yakalatmak. -2. Aynı suçu işlemiş bir kişinin suç arkadaşlarını, kendisi yakalanınca baskı ya da çözülme sonucu güvenlik kuvvetlerine yakalatmak.

El gün: Herkes, el âlem.

Eli açık: Cömert, para harcamaktan çekinmeyen (kimse).

Eli ağır: -1. Yavaş iş yapan (kimse). -2. Eliyle vurduğunda acıtan kimse.

Eli ağzında kalmak: Çok şaşırarak, şaşırıp kalmak.

Eli alışmak (bir şeye): -1. Bir işte ustalık kazanmak. -2. Herhangi bir davranışı alışkanlık haline getirmek.

Eli altında olmak: Aradığı, istediği zaman bulabileceği yerde olmak.

Eli armut mu devşiriyor? (eli armut devşirmiyor ya?): “Bir kimse bir iş yapıyorsa, öteki de boş durmaz, aynı işi yapabilir.” anlamında.

Eli ayağı (kolu) bağlı kalmak: -1. Bir şey yapamayacak durumda olmak. -2. Yardımcı olması, çözüm bulması gereken bir konuda, hiçbir şey yapamamak.

Eli ayağı buz kesilmek: Aldığı üzücü bir haber yüzünden iş yapamaz duruma gelmek.

Eli ayağı düzgün olmak: Bedence, görünüşçe kusursuz olmak, iyi görünmek.

Eli ayağı(na) dolaşmak: Telaştan, heyecandan ne yapacağını şaşırarak, saçma sapan işler yapmak.

Eli ayağı titremek: Korku, sinir, vb. yüzünden heyecanlanmak.

Eli ayağı tutmak: İş yapabilecek durumda olmak.

Eli bol: -1. İş yapabilecek parası olan (kimse). -2. İş için gerekli araçları esirgemeyen (kimse).

Eli bollaşmak: Para yönünden rahatlamak.

Eli boş dönmek (bir yerden): İstediklerini elde edemediği dönmek.

Eli (elleri) boş gelmek (gitmek) (bir yere): O yere armağansız gelmek (gitmek).

Eli böğründe (koynunda) kalmak: Başarısızlığa uğramak, bir iş yapamaz duruma düşmek; umutsuz, çaresiz duruma düşmek.

Eli cebine varmamak (gitmemek): Para harcama konusunda cimri davranmak, para harcamaya yanaşmamak.

Eli (eline) çabuk: Çabuk iş yapan (kimse).

Eli darda: Para sıkıntısı içinde.

Eli değmek (değmemek) ermek (ermemek) (bir şeye): Söz konusu işi yapacak vakit ve fırsatı bulmak (bulamamak).

Eli ekmek tutmak: Geçimini sağlayacak duruma gelmek.

Eli ermek (ermemek) (bir şeye, bir şeyi yapmaya): Onu yapmaya vakti olmak (olmamak).

Elifi görse mertek (direk) sanır: Bilgisizliğine rağmen bilgiclik taşıyan, okuması yazması olmayan bir kimse için alay yollu söylenir.

Eli genişlemek: Eli bol para geçmek, harcama olanağı olmak.

Eli gitmek (bir şeye): Onu tutmak, yakalamak istemek.

Eli hafif: Acıtmadan iş gören (dişçi, iğneci).

Eli işe yatmak: Bir işi yapabilecek el becerisi olmak.

Eli işte (aşta), gözü oynasta: İş yapar görünen, fakat akli başka şeylerde olan havai (kimse).

Eli kalem tutmak: -1. Yazı yazmayı bilmek, -2. Bir konu hakkında başarılı bir biçimde yazı yazma yeteneğine sahip olmak.

Eli kırılmak: Eli bir işe yatkın duruma gelmek.

Eli kolu bağlı olmak (durmak, kalmak): Üzerine düşen ya da üzerine aldığı bir görevi çeşitli nedenlerle yapamayacak durumda olmak.

Eli kulağında: Olması ya da gerçekleşmesi çok yakın.

Eli kurusun: "Elin tutmaz, bir iş görmez olsun." anlamında ilenç.

Eli mahkûm: "Bu işi yapmak zorunda." anlamında.

Eli maşalı: Şirret, edepsiz, kavgacı (kadın).

Elinde kalmak (bir şey, mal): O şeyi, malı satamamak.

Elinden almak (bir şeyi, birisi): Birini sahip olduğu bir şeyden, bir kimseden yoksun kılmak.

Elinden bir iş gelmemek: Hiçbir iş yapamamak.

Elinden bir kaza (sakatlık) çıkmak: İstemeyerek birisini yaralamak ya da öldürmek.

Elinden bir şey gelmemek: Olanaksızlık, çaresizlik ya da beceriksizlik yüzünden yardımcı olamamak.

Elinden düşürmemek (bir şeyi): Sürekli onunla ilgilenmek.

Elinden geleni ardına koymamak: Elinden gelen her türlü kötülüğü yapmak.

Elinden geleni yapmak: Bir işi bilgisinin ve gücünün yettiği kadarıyla yapmak.

Elinden gelmek: Söz konusu şeyi yapma becerisi olmak.

Elinden hiçbir şey kurtulmamak: Her şeyi becerebilecek yetenekte olmak.

Elinden iş çıkmamak: Elindeki işi zamanında bitirememek; elindeki işi süruncemede bırakmak.

Elinden tutmak (birinin): -1. Ona yardım etmek. -2. ilerlemesine yardımcı olmak, kayırmak.

Elinde olmak (bir şey): O şeyi yapabilecek durumda olmak, o şey onun yetkisi, becerisi içinde olmak.

Eline ağır: Elinden çabuk iş çıkmayan (kimse).

Eline ayağına düşmek (kapanmak, sarılmak): Bir isteğini yapabilirilmek için bir kimsenin ayaklarına kapanıp yalvarmak.

Eline bakmak (birinin): Bir kimsenin yardımıyla geçenebilir durumda olmak.

Eline doğmak (biri): Onu çocukluğundan beri yakından tanımak.

Eline düşmek (bir şey birinin) (biri birinin): -1. O şey (yer vb) onun egemenliği, buyruğu altına girmek. -2. Ona yakalanmak. -3. Kendisine hıncı bulunan bir kimseye muhtaç duruma gelmek.

Eline geçmek (bir şey) (birisi): -1. Kazanmak, elde etmek. -2. Bulmak. -3. Yakalamak.

Eline kalmak (birinin): Kendisine yardım edecek ya da bakacak ondan başka kimsesi kalmamak.

Eline (elinize, ellerinize, ellerine) sağlık: "Yaptığın iş iyi olmuş, teşekkür ederim." anlamında.

Eline su dökemez: "Bu kimse, adı geçen kimsenin çırağı bile olmaz, onunla aynı değerde değildir." anlamında.

Eline vur, ekmeğini (ağzından) al: Sessiz; pısrık (kimse).

Elini ayağını çekmek (biri, bir yerden): Oraya uğramaz olmak, artık oraya gitmemek.

Elini ayağını öpeyim: “Çok yalvarıyorum.” anlamında bir şeyin yapılmasını isterken söylenir.

Elini cebine atmak: Cebinden para çıkarmak için davranmak.

Elini çabuk tutmak: Bir işi çabuk yapmaya çalışmak.

Elini eteğini çekmek (bir şeyden): O şeyle ilgisini tümüyle kesmek.

Elini kana bulamak: Bir kimseyi yaralamak ya da öldürmek.

Elini kolunu bağlamak (bir şey, birinin): O şey onu hiçbir iş yapamayacak duruma getirmek.

Elini kolunu sallaya sallaya dolaşmak (gezmek): Pervasızca, serbestçe, çekinmeden dolaşmak.

Elini kolunu sallaya sallaya gelmek: Bir yere eli boş olarak, hiçbir armağan almadan gitmek.

Elinin altında: Her zaman kolayca yararlanabileceği yerde ve yakınlıkta.

Ellinin hamuruyla erkek işine karışmak: Bilmediği, yapamayacağı bir işe girişmek.

Elinin körü: “Sorduğün sorular yeter artık, kötü sözler söyleyeceğim şimdi!” anlamında paylama sözü.

Elini oynatmak: -1. Bir işi yaparken hızlanmak. -2. Gereken durumlarda parayı esirgemek.

Elini sıcak sudan soğuk suya sokmamak: Evde hiçbir işe el sürmemek, çok nazlı olmak.

Elini sürmek (bir şeye, birine): -1. Bkz. **elini sürmemek**. -2. Birine herhangi bir kötülük yapmak; dövmek, tecavüz etmek.

Elini sürmemek (bir şeye): -1. O şeyi eline almamak, o işi yapmamak. -2. Tenezzül etmemek.

Elini uzatmak (birine): Ona yardım etmek, destek olmak.

Elini veren kolunu alamaz: “Çıkarıcı bir kimsedir. Senin cömert, yardımsever biri olduğunu anlarsa, elinden zor kurtulursun.” anlamında.

Elini vicdanına (kalbine) koyarak (söylemek): Doğru, hakça (söylemek) gerçekleri, doğruları gizlemeden (söylemek).

Eli olmak (bir şeyde): -1. Bir işe herhangi bir biçimde katkıda bulunmak. -2. Bir işle gizli bir ilişkisi olmak.

Eli para görmek: Para kazanmak; **cebi para görmek.**

Eli sıkı: Cimri, kolay para harcamayan (kimse).

Eli silah tutmak: Silah kullanıp savaşılabilecek durumda olmak.

Eli sopalı: Zorba, sert, baskıcı (kimse, yönetim).

Eli şakağında: Düşünceli, tasalı, kaygılı.

Eli uzun: Fırsatını bulunca eline geçirdiklerini aşırın, hırsız.

Eli varmamak (gitmemek) (bir şeye): Bir işi yapmaya gönlü razı olmamak; o işi yapmak için içinde bir istek duymamak.

Eli yatkın (bir işe): O işe alışkın, becerikli (kimse).

Eli yatmak (bir işe): Bir işi yapabilecek el becerisi edinmiş olmak.

Eliyle koymuş gibi (bulmak) (bir şeyi, birini): Aradığını hemen, kolayca (bulmak).

Eli yüzü düzgün: Yüzüne bakılabilir olan, güzelce (kimse).

El kadar: Çok küçük.

El kaldırmak: -1. Söz istemek ya da oy verdiğini belirtmek için elini havaya kaldırmak. -2. Kendisinden büyüğe vuracakmış gibi davranmak.

El kapısı: -1. Yabancıların evi, yurdu. -2. Bir kızın gelin gittiği ev. -3. Kişinin geçimini sağladığı işyeri.

El kiri: Hiçbir değeri olmayan, geçici (özellikle para için söylenir).

El koymak (bir şeye): -1. Bir şeyi, kendi buyruğu altına almak; bir yerin yönetimini kendi yetki sınırları içine almak. -2. Bir yolsuzluğu ortaya çıkarmak için incelemesine girişmek.

Ellerin dert görmesin: "Allah razı olsun." anlamında iyi dilek sözü.

Eller yukarı: "Ellerini yukarı kaldır ve teslim ol!" anlamında uyarı sözü.

Elle tutulacak tarafı kalmamak: -1. Sağlam tarafı kalmamak. -2. Kendisine güvenilmemek.

Elle tutulacak tarafı olmamak: Değerli, güvenilir bir yönü bulunmamak.

Elle tutulur gözle görülür: Çok belirgin, çok açık olan.

El ovuşturmak: Güç bir durum karşısında ne yapacağını, ne diyeceğini bilmemek.

El sıkışmak: İki arkadaş karşılaştıklarında sevgi ve saygı gereği birbirlerinin ellerini tutup, hafifçe sıkmak.

El sıkılmak: Selamlaşmak için iki kişi birbirlerinin ellerini tutmak.

El sürmemek (bir şeye, birine): -1. Onu ellememek, ona bir zararı dokunmamak. -2. Bir işi yapmaya başlamamak. -3. İlgilenip eline almamak.

El uzatmak (birine) (bir şeye): -1. O kimseye yardım etmek. -2. Başkasının işine, çıkarına dokunmak, kendisine ait olmayan bir şey üzerinde hak iddia etmek.

El üstünde tutmak (birini): Ona çok değer vermek, aşırı saygı ve sevgi göstermek.

El vermek (birine): -1. Ona yardım etmek. -2. Mürit mürşide başkalarına yol gösterme izni vermek. -3. Birine bir konuda yetki vermek. -4. İskambil oyunlarında karşı tarafa oyun üstünlüğü tanımak.

El yatkınlığı: -1. İşe alışmış olma durumu. -2. El işlerini yapmaktaki yetkin olma.

El yordamıyla: Görmeden, elle yoklayarak.

Emeği geçmek: Bir işin yapılmasında özenle, çok çalışmış olmak.

Emek çekmek: Bir işin yapılmasında çok çalışmak.

Emek vermek (bir şeye) (birine): -1. Bir şeyin meydana gelmesi için özen göstererek çok çalışmak. -2. Bir kimsenin yetişmesi için büyük çaba harcamak.

Emir büyük yerden: İtiraz edilemeyecek buyruklar için söylenir.

Emir kulu: Kendisine emredilen her işi tartışmasız yapmak zorunda olan kimse.

- Emniyet etmek (birine):** Ona güvenmek, emanet etmek.
- Emniyet vermek (birine):** Ona güven duygusu vermek.
- Emrihak vaki olmak:** (Tanrı'nın buyruğu gereği) Ölmek.
- Endişe duymak (bir şeyden):** O şey için kaygılanmak, tasalanmak.
- Engel çıkarmak (birine):** Bir işin yapılmasını zorlaştırmak.
- Eninde sonunda (önünde sonunda):** Ne zaman olsa, en sonunda, kaçınılmaz.
- Enine boyuna:** -1. Her yönüyle, eksiksizce. -2. İriyarı, gösterişli (kimse).
- Eni konu:** Eksiksizce, her yönüyle.
- Ensesi kalın:** Maddi durumu yerinde olan (kimse).
- Ensesinde boza pişirmek:** Bir işi yapması, bitirmesi için sürekli uyararak, tedirgin etmek.
- Ensesine binmek:** Baskı altında tutmak, bir işi yapmaya zorlamak.
- Ensesine yapışmak:** Bir konuda sıkıştırmak.
- Ense yapmak:** Hiçbir işle uğraşmadan, keyfince yaşamak.
- Entrika çevirmek:** Hile düzenlemek.
- Er geç:** Ne vakit olsa, erken ya da geç.
- Eriyip bitmek:** -1. Çok zayıflamak, incelmek. -2. Çok acı çekmiş olmak.
- Eriyip gitmek:** Yok olmak.
- Erkek Fatma (Ayşe):** Erkekler gibi davranan kızlar için kullanılır.
- Esamisi okunmamak:** Hiç önem ve değer verilmemek, adı geçmemek.
- Es geçmek (bir şeyi, birini):** Üzerinde durmamak, aldırış etmemek, boş vermek, önemsememek.
- Eski çamlar bardak oldu:** "Zaman değişti, eski durumların önemi ve değeri kalmadı." anlamında.
- Eski defterleri karıştırmak:** Geçmişteki olayları bir yarar umarak ya da başka bir amaçla yeniden ele almak, anımsatmak.

Eski göz ağrısı: Birinin çok eskiden sevgilisi durumunda olan kimse (özellikle kız, kadın); **ilk göz ağrısı.**

Eski kafalı: Geçerliğini az ya da çok yitirmiş düşünceleri savunan, eski yaşam biçimine bağlı (kimse).

Eski köye yeni âdet: Geleneklerine, eski yaşam biçimine bağlı bir topluluğa yadırganan bir yenilik getirmek.

Eski kurt: Mesleğin inceliklerini bilen, aldatılması olanaksız kimse.

Eski püskü: İyice eskimiş olan şeyler için söylenir.

Eski tas eski hamam: “Değişen hiçbir şey yok, eski durum devam ediyor.” anlamında.

Eski toprak: Yaşlandığı halde dinç kalmış (kimse).

Eski tüfek: Herhangi bir alanda en kıdemli olan, bilgi, deneyim yönünden en zengin olan (kimse).

Esrar kumkuması (kutusu, küpü): Neyin nesi olduğu, ne ile uğraştığı bilinmeyen kimse için söylenir.

Esrar perdesi: Bir olayın gerçek yüzünün anlaşılmasını güçleştiren özelliklerin tümü.

Estek köstek (etmek): Çeşitli bahaneler (ileri sürmek).

Eş dost: Tanıdıklar, bildikler, ahbablar.

Eşek başı mısın?: “Yetkini kullanmayıp neden gevşek davranıyorsun?” anlamında.

Eşek kadar olmak: Büyüdüğü halde akıllanmamak.

Eşek sudan gelinceye kadar dövmek (birini): Onu uzun bir süre iyice dövmek.

Eşek şakası: Ağır el şakası.

Eşiğini aşındırmak: İşini yaptırmak için birinin yanına pek çok kez gitmek.

Eşref saati gelmek: Uygun, elverişli zamanı gelmek.

Eteği belinde: Hamarat, çalışkan kadın için söylenir.

Etekleri tutuşmak: Çok telaşlanmak, kaygıya düşmek.

Etekleri zil çalmak: Çok sevinmek.

Eti budu yerinde, (etine buduna dolgun): Semiz, tombul (özellikle kadın, kız).

Eti ne, budu ne?: Bir kimsenin küçük, cılız veya olanaklarının sınırlı, parasını az olduğunu anlatmak için söylenir.

Etine dolgun: Tombul (kimse).

Eti senin kemiği benim: Eskiden velilerin çocuklarını eğitimciye, ustaya teslim ederken söyledikleri söz.

Et kafalı: Aptal, anlayışsız kimse; **kalin kafalı, kaz kafalı.**

Etle tırnak gibi: Birbirlerine candan bağlı dostlar için söylenir.

Etlıye sütlüye karışmamak: -1. Kendini ilgilendirmeyen işlere karışmamak. -2. Kendi halinde yaşamak.

Etmediğini bırakmamak (komamak): Elinden gelen her türlü kötülüğü yapmak.

Etrafında dört dönmek: İstedığını elde etmek ya da korumak için birinin, yanından ayrılmamak.

Et tırnak olmak (biriyle): Aralarında çok sıkı dostluk bulunmak.

Ettiğini bulmak: Yaptığı kötülüğün karşılığını bulmak.

Ettiğini yanına bırakmamak: Yaptığı kötülüğe kötülükle karşılık vermek, ondan öcünü almak.

Ettiği yanına (kâr) kalmak: Yaptığı kötülük karşılıksız kalmak, yaptığı kötülüğün cezasını görmemek.

Ev bark: -1. Ev. -2. Çoluk çocuk, ev halkı.

Evde kalmak: Kız, yaşı ilerlemesine karşın evlenememiş olmak.

Evdeki hesap çarşıya uymamak: Tasarlanan bir şey başka biçimde gerçekleşmek, sonuçlanmak.

Eveleyip gevelemek: Bir sözü açık, anlaşılır biçimde söylememek.

Evet efendim: Karşısındakinin her sözüne "Evet efendim, doğru efendim." demeyi alışkanlık edinmiş kimse.

Evin direği: -1. Kadın için koca, eş. -2. Evin geçimini sağlayan kimse.

Evirmek çevirmek (bir şeyi): O şeyin her yanını iyice gözden geçirmek.

Evlat acısı gibi içine çökmek: Yitirdiği bir şey için büyük üzüntü duymak.

Evlerden uzak (ırak): “Kimsenin başına bu tür felaketlerin gelmesini dilerim.” anlamında.

Evli barklı: Evlenmiş kimse.

Evli evine, köylü köyüne: Artık herkes evine ya da işine gidebilir.

Evvel Allah: “Allah’ın yardımıyla” anlamında pekiştirme sözü.

Ev yıkmak: -1. Karı ile koca arasına fitne sokup, ayrılımlarına yol açmak. -2. Bir ailenin geçim yollarını ortadan kaldırıp perişan olmalarına yol açmak.

Eyüp sabrı: En şiddetli acılardan, en ağır sıkıntılardan yakınmayan kimsenin engin sabrı.

Eyvallah demek (bir şeye) (birine): -1. Razi olmak, kabul etmek. -2. Allaha ısmarladık demek.

Eyvallah etmemek (birine): Birinin minneti altına girmemek, birine boyun eğmemek.

Eyvallahı olmamak (birine, hiç kimseye): Ona, onlara minneti, gönül borcu olmamak.

Ezbere iş görmek: İncelemeden, gelişigüzel iş görmek.

Ezbere konuşmak: Aslını arayıp sormadan, bilmeden konuşmak.

Ezilip büzülmek: -1. Konuşurken sıkılmak, çekinmek, güç duruma düşmek. -2. Utangaç ya da kibarca davranışlarda bulunmak.

F

Faka basmak: Tuzağa düşmek, aldatılmak; **tongaya basmak.**

Fal açmak (fala bakmak): Suya bakarak, kitap, iskambil kâğıdı açarak gelecekte haber vermek.

Falakaya çekmek (yatırmak) (birini): Ayaklarını falakaya bağlayarak tabanlarını kalın bir sopa ile dövmek.

Fark atmak: -1. Fazla sayı yapmak. -2. Benzerlerinden çok farklı olmak, onları geçmek.

Fark etmez: -1. "Hiçbir önemi, etkisi yoktur." -2. "Hiçbir değişiklik yapmaz." anlamında.

Fark gözetmek: Ayrım yapmak, birini ötekinden ayrı, üstün tutmak.

Farkına varmak: -1. Bir şeyin var olduğunu anlamak, sezmek. -2. Aralarında fark bulunduğunu anlamak.

Farkında olmamak (olmak): Ne olup bittiğini anlamamak (anlamak).

Fark yapmak: Oyunlarda yenmek.

Fasit daire: Bkz. **Kısır döngü.**

Fasulye gibi kendini nimetten saymak: Kendine aşırı bir değer vermek.

Fatiha okumak (bir şeye, ruhuna): O şeyden umudunu kesmek.

Fazla gelmek: Gereğinden, alışılmıştan fazla olmak.

Fazla kaçırmak: -1. Her zamankinden fazla yemek, içmek. -2. Bir şeyi normalinden fazla yapmak.

Fazla olmak: Başkalarını rahatsız edecek davranışlarda bulunmak.

Felce uğramak: İşlemez, yürümez, çalışmaz duruma gelmek.

Feleğin çemberinden geçmiş: Başından pek çok iyi kötü olay geçmiş olan (kimse).

Feleğini şaşırmaq: Ne yapacağını bilemez duruma gelmek.

Feleğin sillesini yemek: Büyük bir yıkıma uğramak.

Felekten bir gün çalmak: Neşeli, eğlenceli bir gün geçirmek.

Fellik fellik (fellek fellek) aramak (birini, bir şeyi): Onu her yerde telaşla, heyecanla aramak.

Felsefe yapmak: Bir olayın nedenleri ve sonuçları hakkında değişik görüşler ileri sürmek.

Fena halde: Çok, oldukça fazla, aşırı derecede.

Fena olmak: -1. Bozulmak. -2. Çok üzölmek. -3. Hasta gibi olmak.

Fenasına gitmek: Üzölmek, sinirlenmek, üzerinde kötü bir etki bırakmak.

Fenaya çekmek (bir şeyi): O şeye kötü bir anlam vermek.

Fena yapmak (birini): Onu kötü bir duruma düşörmek.

Fener alayı: -1. Şenlik gecelerinde bir topluluğun ellerinde fenerler ya da meşalelerle kenti dolaşarak yaptıkları gösteri. -2. Bu gösteriyi yapan topluluk.

Ferman çıkmak: Yetkili bir kimse tarafından bir işin yapılması konusunda buyruk verilmek.

Feryadı basmak: Tehlikeli, korku verici bir durumla karşılaşınca bağıırıp çağırılmaya başlamak.

Fesat karıştırmak (çıkarmak, kaynatmak): İnsanların arasını bozacak işler yapmak.

Fesat kumkuması: İnsanları birbirine düşörmeyi huy edinmiş kimse.

Fırsat düşkünö (yoksulu): Fırsatını bulunca kötölük yapmaktan çekinmeyen kimse için söylenir.

Fırsat düşmek (çıkmaq): Uygun bir ortam ortaya çıkmak.

Fırsatı ganimet bilmek: Önüne çıkan fırsatlardan hemen yararlanmak.

Fırsatı kaçırmak: Yarar sağlayacağı uygun durum ve zamanı değerlendirememek.

Fırsatını düşürmek: Uygun, kolay bir yol bulmak.

Fırsat kollamak: Bir iş için elverişli zaman ve durumu kollamak.

Fırsat vermek (tanımak) (bir şeye, birine): Bir işi gerçekleştirmek için uygun durum hazırlamak; zaman vermek.

Fısıltı gazetesi: Toplumun ilgilendiren bir olayın dedikodu biçiminde kulaktan kulağa yayılması.

Fıtık etmek (birini): Onu çok kızdırmak; sinirlendirmek.

Fıtık olmak (birine): Ona çok kızmak, sinir olmak.

Fikir almak (birinden, bir şeyden): -1. Bir konuda yetkili bir kimseden bilgi almak, o kişinin düşüncesini sormak. -2. O konuda bilgi sahibi olmak.

Fikir vermek (birine) (bir şey): -1. Bir konuda yol gösterici nitelikteki düşüncesini bildirmek. -2. İnsanı bir düşünceye, inanca ulaştırmak.

Filan feşmekân (filan falan): Adının belirtilmesine gerek olmayan kimse ya da şeylerin yerine kullanılır.

Filinta gibi: Genç, ince uzun boylu, çevik, yakışıklı (kimse).

Fincancı katırlarını ürkütmek: Zarar verebilecek bir kimseyi kızdıracak bir davranışta bulunmak.

Fink atmak: Keyfince, gönlünce gezip dolaşmak.

Fire vermek: -1. Miktarı azalmak. -2. Kötü durumu görülmek.

Fi tarihinde: Çok eski bir zamanda.

Fitil gibi olmak: Çok sarhoş olmak.

Fitne fücur: Çok fitneci, kışkırtıcı, arabozucu (kimse).

Fitne kumkuması: Ara bozucu.

Fitne sokmak: Asılsız söz ve haberlerle, insanların arasında geçimsizlik yaratmak.

Fit olmak: -1. Birinin bir davranışına denk düşen bir davranışta bulunarak ödeşmek. -2. Rızalı olmak, uygun bulmak.

Fit sokmak (vermek): Birini bir başkasına karşı kışkırtmak, aralarını açmak.

Fiyat biçmek: Fiyatını belirlemek; **değer biçmek.**

Fiyatı (fiyatları) dondurmak: Bir malın, hizmetin fiyatının yükselmesini önleyici önlemler almak.

Fiyat kırmak: Rekabet vb amaçlarla bir malın fiyatını indirmek.

Fiyat vermek: Bir malın, hizmetin para olarak karşılığını bildirmek.

Fol yok yumurta yok: "Ortada konuyla ilgili belli bir neden yok." anlamında.

Fos çıkmak: -1. (Birin) Bir işe yaramadığı anlaşılmaq. -2. Bir iş, beklenen sonucu vermemek.

Foyası meydana çıkmak: Bir kimsenin kötü bir yönü bir şey dolayısıyla, bir süre sonra anlaşılmaq.

G

Gafil avlamak (birini): Onu habersiz ve hazırlıksız olduğu bir sırada bastırmak, güç duruma düşürmek.

Gaf yapmak: Farkında olmadan yersiz bir davranışta bulunmak ya da bir kimseyi incitecek söz söylemek.

Gaipden haber vermek: Gelecekte neler olacağını söylemek, bilmeyen âlemden haber vermek.

Galeyana gelmek: Bir şeyden çok etkilenmek, heyecanlanıp coşmak.

Galeyana getirmek (birini, bir topluluğu): Onu, o topluluğu etkileyip coşturmak.

Galip gelmek (çıkma): Yenmek; üstün gelmek.

Gani gönüllü: Cömert, eli açık, tok gönüllü kimse.

Garaz bağlamak (birine): Ona karşı düşmanca duygular beslemek; kin beslemek (bağlamak).

Gargaraya getirmek: Gürültüye getirerek bir sözün, bir eylemin önemini, etkisini hafifletmek, dikkatten kaçırmak.

Garibine gitmek: Garip bulmak, yadırgamak; acayibine gitmek, tuhafına gitmek.

Garip gelmek: Garipsemek, yadırgamak; acayip gelmek, tuhaf gelmek.

Gâvur etmek (bir şeyi): Onu işe yaramayacak duruma getirmek, ziyan etmek.

Gâvur eziyeti: Acımasız, zalimce davranış, güç; zahmetli iş.

Gâvur inadı: Önüne geçilemeyen inat; keçi inadı.

Gâvurluğu tutmak (gâvurluk etmek): -1. İnsafsızca davranmaya başlamak. -2. İnatlaşmak, inat etmek.

Gâvur olmak: Boş yere harcanmak, heder olmak.

Gâvur ölüsü gibi: Çok ağır ve hantal olan (şey).

Gayret dayıya düştü: “Söz konusu iş onu başarabilecek olana kaldı anlamında.”

Gaza basmak: -1. Taşıtın hızını artırmak için gaz pedalına basmak.
-2. Savuşmak, kaçmak; defolmak.

Gazaba gelmek: Çok öfkelenmek.

Gazaba uğramak: Bir kimsenin öfkesini üzerine çekmek.

Gazel okumak: Kandırmak amacıyla boş sözler söylemek.

Gebe bırakmak (birini): Onu borçlu duruma getirmek.

Gebe kalmak (birine): Ona borçlu durumda olmak.

Gece gündüz: Her zaman, hiç ara vermeden, sürekli olarak; **geceli gündüzlü.**

Gece gündüz dememek: Vaktin uygun olup olmadığına bakmadan sürekli çalışmak.

Gece kuşu: Gece vakti gezmesini, iş görmesini seven, geceleri uyuymayan (kimse).

Geceli gündüzlü: Hiç ara vermeden, sürekli olarak; gece gündüz.

Geceyi gündüze katmak: Gece gündüz durmaksızın çalışmak.

Geçer akçe: Herkesçe beğenilen şey için kullanılır.

Geçer not almak: Uygun bulunmak, beğenilmek.

Geçim dünyası: -1. Herkesle iyi geçinmek gerektiğini anlatmak için kullanılır. -2. “Herkes için en önemli konu geçimini sağlayacak yolu bulmasıdır.” anlamında kullanılır.

Geçim kapısı: Kazancın sağlandığı işyeri; **ekmek kapısı.**

Geçim yolu: Yaşamak için kazanç bulma yolları, çareleri.

Geçinip gitmek: -1. Yaşamını iyi kötü sağlayabilecek bir geliri olmak. -2. Başkalarıyla ilişkileri önemli sorun yaratmayacak düzeyde olmak.

Geçmiş ola: -1. “Geçmiş olsun.” -2. “Bu fırsatı bir daha ele geçiremezsin. Yazık olur (oldu).” anlamında.

Geçmiş olsun: “Hastalığınız, geçirdiğiniz kaza ya da felaketin geçmiş olmasını, bir daha böyle üzüntülerle karşılaşmamanızı dilerim.” anlamında.

Geçti Bor'un pazarı (sür eşeğini Niğde'ye): “Bu fırsatı kaçırdın, yeni bir fırsat aramaya koyul.” anlamında.

Geleceği varsa göreceği de var: “Yiğitlik taslayıp kötülük yapmak için gelmeye niyeti varsa, buyursun gelsin, ona haddini bildiririz.” anlamında tehdit yollu söylenir.

Gel gelelim: “Ne çare ki.” anlamında.

Gelip çatmak : Belli bir zaman çok yaklaşmak.

Gel keyfim gel: -1. “Genel olarak durumumdan oldukça memnunum.” anlamında. -2. Durumu iyi olanlara gıpta yollu da söylenir.

Gel zaman git zaman: Aradan uzun bir zaman geçtikten sonra.

Gemi aziya almak: Hiçbir şekilde söz dinlemez olmak, kural tanımamak.

Gem vurmak (birine) (duygularına): -1. Onun taşkın, aşırı davranışlarını önlemek, önleyecek girişimde bulunmak. -2. Duygularına hakim olmak.

Geri çevirmek (bir şeyi, birini): -1. Onu kabul etmemek. -2. Onu geldiği yere göndermek.

Geriden geriye: -1. Uzaktan. -2. Gizlice.

Geri durmamak (bir şeyden): O şeyi yapmaktan kaçınmamak.

Geri hizmet: Kolay, yorucu olmayan görev.

Geri kafalı: Tutucu, gerici; yenilikler karşı çıkan, düşünce ve davranışlarıyla eskiye bağlı olan (kimse).

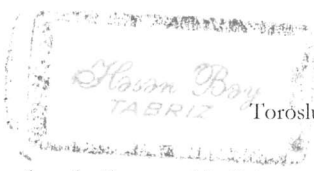
Geri kalmak: -1. Nitelik ve zaman yönünden geride bulunmak. -2. Benzerlik ne oranla daha az gelişmiş olmak.

Geri tepmek: Yapılan bir davranış benzer bir davranışla karşılanmak, ters etki göstermek.

Geyik muhabbeti: Yararsız ve anlamsız uzun konuşma, gevezelik.

Gerisin geri: -1. Geriye dönerek. -2. Bir daha, yeniden, tekrar.

Gezip tozmak: Gönlünün isteğince gezmek.

Gıcık almak (kapmak) (bir şeyden, birinden): Onun söz ve davranışlarından, kimi özelliklerinden hoşlanmamak; dahası sinirlenmek.

Gıcık olmak (birine, bir şeye): Bir davranışa ya da bir kimseye sürekli olarak sinirlenmek.

Gıcık tutmak: Boğazı gıcıklanmak.

Gık dedirtmemek: Herhangi bir ses çıkarmasına, itiraz etmesine, davranışta bulunmasına fırsat vermemek.

Gık dememek: Bir durum, davranış karşısında hiç sesini çıkarmamak.

Gıkı (bile) çıkmamak (gıkını bile çıkarmamak): -1. Çok sessiz uslu durmak. -2. Baskı karşısında tek söz söylememek.

Gına gelmek (getirmek) (birine, bir şeyden): O şeyden bıkmak, usanmak.

Gırgıra almak (birini): Onunla alay etmek.

Gırgır geçmek (biriyle): -1. Onunla alay etmek. -2. Gevezelik etmek.

Gırgırında olmak (işin): O şeye gereken önemi vermemek, onu dikkate almamak; eğlenmek, dalga geçmek.

Gırla gitmek: -1. Uzun sürmek. -2. Bol bol harcamak.

Gırtlığına basmak: Bir kimseye bir işi yaptırmak için baskı yapmak; boğazına basmak.

Gırtlığına kadar borcu olmak: Çok miktarda borcu olmak; boğazına kadar borca girmek.

Gırtlığına sarılmak: Kavgaya etmek, peşini bırakmamak; boğazına sarılmak.

Gırtlığından kesmek: Para biriktirmek için yiyeceğinden kısıntı yapmak; boğazından kesmek.

Gırtlak gırtlığa gelmek (biriyle): Onunla kavgaya tutuşmak; boğaz boğaza gelmek.

Gibi gelmek (gibisine gelmek): Sanısını uyandırmak, sanmak, (...) gibi görünmek.

Gidiş o gidiş: “Sözü edilen kimse gitti ve bir daha geri dönmedi.” anlamında.

Girdisi çıktısı: -1. Birinin yakın ilgisi. -2. Bir şeyin ayrıntıları. -3. Gelir ve gideri.

Gitti gider: “Artık ele geçmemek üzere gitti.” anlamında.

Gizliden gizliye: Gizli olarak, çaktırmadan.

Gizli kapaklı: Başkalarından saklanan, kimseye haber verilmeden yapılan (iş, konuşma).

Gizlisi kapaklısı olmamak: Başkalarından gizlenecek herhangi bir şeyi olmamak.

Gizli tutmak (bir şeyi): Bir olayı, bir haberi hiç kimseye duyurmak, açıklamamak.

Göbeği çatlamak: Bir işi başarmak için çok zorlanmak, uğraşmak.

Göbek adı: Çocuğun göbeğini keserken ebenin koyması âdet olan ad.

Göbek atmak: -1. Oynarken karnını yukarı doğru hareket ettirmek. -2. Çok sevinmek.

Göbek bağlamak (salmak): Göbeği sarkacak ölçüde şişmanlamak, göbeklenmek.

Göğsü kabarmak (bir şeyden): Ondan büyük övünç duymak, kıvanmak.

Göğsünü gere gere: Övünerek, kendine güvenerek, kıvanç duyarak.

Göğüs germek (bir şeye): Her türlü güçlüğü dayanmak, bilinçlice karşı koymak, direnmek.

Gök gözlü: -1. Göz rengi maviye çalan (kimse). -2. Gözleri bu renk olanların hainliğini belirtmek için kullanılır.

Göklere çıkarmak (birini): Onun yaptıklarını, niteliklerini abartarak övmek, onu yüceltmek.

Gökte ararken yerde bulmak (bir şeyi, birini): Ele geçirilmesi güç sanılan bir şeyi, birini kolayca bulmak.

Gökten zembille mi indi?: “O kimsenin ne ayrıcalığı var ki başkalarına tanınmayan haklar ona tanınıyor?” anlamında.

Gölgede bırakmak (bir şey, bir şeyi) (biri, birini): -1. Bir şey nitelik yönünden daha üstün olmak. -2. Bir kimseden daha başarılı olup değerce ondan üst düzeyde olmak.

Gölge düşmek: Üzerine gölge gelmek.

Gölge düşürmek (bir şeye): Bir şeyin bilerek ya da bilmeyerek değerini azaltmak.

Gölge etmek: Rahatsız etmek, engel olmak.

Gölgesinden korkmak: Kuruntulu olmak, tehlikesiz işlere girişmekten bile korkmak.

Gönlü bol: Cömert, eli açık (kimse).

Gönlü büyük: Gururlu, onurlu kimse için söylenir.

Gönlü çekmek (bir şeyi): Ona imrenmek, onu canı istemek.

Gönlü gani (gönlü gözü gani): Cömert, eli açık, gözü tok (kimse).

Gönlünden geçirmek (birini, bir şeyi): Onu şöyle bir düşünmek, istemek; içinden geçirmek.

Gönlünden kopmak: Bir kimseye, o an içinden geçtiği kadar iyilikte bulunmak.

Gönlüne doğmak: Bir şeyin olacağını önceden sezgi yoluyla bilmek; içine doğmak.

Gönlünü almak: Kırgın, küskün birini güzel sözlerle ya da bir armağanla sevindirmek, memnun etmek.

Gönlünü çelmek: -1. Bir kimsenin sevgisini kazanmak. -2. Birisini kendine âşık etmek.

Gönlünü etmek (yapmak): Onu razı etmek, hoşnut etmek.

Gönlünü hoş etmek: Bir kimseyi istediğini yerine getirerek sevin-dirmek; hatırını hoş etmek.

Gönlünü kaptırmak (birine): Ona âşık olmak.

Gönlünü kırmak: Bir kimseyi kaba söz ve davranışlarla üzme-k, küstürmek; kalbini kırmak.

Gönlü olmak: Razı olmak, hoşnut olmak.

Gönlü tok: Yetinmesini bilen kimse; **gözü gönlü tok.**

Gönül almak: Bir kimseyi uygun bir davranışla ya da armağanla sevindirmek.

Gönül bağı: Duygusal ilişki, sevgi bağı.

Gönül borcu: Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu hissetme; minnet, şükran.

Gönül eğlendirmek: Geçici ilgi ve sevgi göstererek hoşça vakit geçirmek.

Gönül hoşluğuyla (rızasıyla): İsteyerek, severek.

Gönül kırmak: Birini incitmek, gücendirmek; **kalp kırmak.**

Gönül vermek (birine) (bir şeye): -1. Ona aşık olmak. -2. Ona sevgiyle bağlanmak.

Gönül yarası: Bkz. **Dil yarası.**

Göreyim seni: -1. "Senden bu konuda başarılı olmanı bekliyorum." -2. "Dediğimi yap, karşılığını görürsün." anlamında.

Görmezlikten (görmemezlikten) gelmek: Görmemiş gibi davranmak.

Görmüş geçirmiş: Yaşam deneyimi zengin olan, tecrübeli (kimse).

Görülecek hesabı olmak (biriyle): Onunla aralarında çözümlenecek bir sorunu olmak.

Görüp göreceği rahmet bu: "Göreceği tek yardım, tek iyilik budur." anlamında.

Görüş açısı: Bir şeyi değerlendirme biçimi; **bakış açısı.**

Görüşeni karışanı olmamak: Hiç kimse o kişinin işine karışmamak.

Gösteriş yapmak: İlgi çekmek, kıskandırmak gibi amaçlarla göze çarpan davranışlarda bulunmak.

Götürü pazarlık: Bir işin ya da malın tümü üzerine yapılan pazarlık.

Gövde gösterisi: Bir topluluğun gücünü ve tavrını göstermek için büyük bir kalabalıkla yaptığı gösteri.

Gövdeye atmak (indirmek) (bir şeyi): Onu büyük bir iştahla yemek; mideye indirmek.

Göz açmamak: İşlerin çokluğu yüzünden başka hiçbir şeyle ilgilenememek.

Göz açıp kapayıncaya kadar: Çok kısa bir süre içinde.

Göz açtırmamak (birine): Ona herhangi bir şey yapma fırsatı vermemek.

Göz altına almak (gözaltı etmek) (birini): Onu belli bir yerde oturmak zorunda bırakıp hareketlerini denetlemek, onu gözetim altında tutmak.

Göz alabildiğine: Gözün görebildiği en uzak yerlere kadar.

Göz alıcı: Güzelliği ilgi çeken.

Göz almak: Dikkati çekmek, göz kamaştırmak.

Göz ardı etmek (bir şeyi): Onu görmezlikten gelmek, ona gereken ilgiyi, önemi göstermek.

Göz atmak (bir şeye, yere): Ona, üzerinde pek durmadan şöyle bir bak olmak.

Göz aydına gitmek: Birinin sevindirici bir durumunu kutlamaya gitmek.

Göz boyamak: Kötü bir şeyi iyi olarak gösterip aldatmak.

Gözdağı vermek (birine): Onu tehdit etmek, istediğini yaptırmak, kabul ettirmek için baskı yapmak.

Göz değmek (birine, bir şeye): Uğursuzluk ya da kötülük getirdiğine inanılan kıskanç ya da hayran bakışlar nedeniyle kötü bir duruma düşmek; göze gelmek, nazar değmek.

Gözden çıkarmak (bir şeyi): Bir şeyin elden gitmesine isteyerek ya da istemeyerek razı olmak, onu feda etmeye karar vermek.

Gözden düşmek: Başkalarının sevgi, saygı ve güvenini söylediği sözler ya da yaptığı davranışlar nedeniyle yitirmek.

Gözden geçirmek (bir şeyi): -1. Ne olduğunu anlamak için ona iyice bakmak, incelemek. -2. Onu okumak.

Gözden kaçmak: Farkına varılmamak, görülmemek.

Gözden kaybolmak: Görülmez olmak, yok olmak.

Gözden uzaklaşmak: Ayrılıp görülmeyecek yere gitmek.

Göz dikmek (bir şeye, birine): Onu ne pahasına olursa olsun ele geçirmek istemek.

Göz doldurmak: -1. Bir şey görünüşüyle umulan etkiyi yapmak. -2. Bir kimse bir becerisi, başarısı vb'den ötürü beğenilmek.

Göze almak (bir şeyi): Bir işi gerçekleştirmek için ortaya çıkabilecek bütün engelleri, tehlikeleri kabullenmek.

Göze batmak: -1. Durumu, davranışları çevredekileri tedirgin etmek. -2. Görünüşüyle dikkati çekmek. -3. Başkalarını kışkırtan bir mevkiye yükselmek.

Göze çarpmak: -1. Görünüşüyle dikkatleri üzerinde toplamak. -2. Görülmek, fark edilmek.

Göze gelmek: -1. Bkz. **Göz değmek**. -2. Görünüşüyle başkalarının dikkatini çekmek.

Göze girmek: Yaptıklarıyla çevresindekilerin sevgi ve güvenini kazanmak.

Göze görünmek: -1. Belli, açık olmak. -2. Var olmadığı halde varmış gibi görünmek.

Göze görünmemek: Ortalıkta dolaşmamak, saklanmak.

Göze göz, dişe diş: Kötülüğe kötülükle karşılık verme yöntemi.

Göz etmek (birine): Ona göz ve kaşını oynatarak ne demek istediğini anlatmak; **kaş göz etmek**.

Göz gezdirmek (bir şeye): Ona üstünkörü bakmak, şöyle bir bakmak, onu yüzeysel olarak okumak, incelemek.

Göz göre göre: -1. Herkesin gözü önünde. -2. Çok açık olduğu halde.

Göz göze gelmek: Bakışları karşılaşmak.

Göz gözü görmemek: Sis, toz, duman gibi engeller yüzünden hiçbir şey görülmez olmak.

Göz hakkı: İmrenilecek bir şeyden görenlere verilen pay.

Göz hapsine almak (birini): Bakışlarını onun üzerinden ayırmamak, onu belli bir süre gözetlemek.

Göz kamaştırılmak: -1. Görmeyi bulanıklaştırmak. -2. Güzel bir şey büyük hayranlık uyandırmak.

Göz kararı: Gözle tahmini olarak belirlenen (miktar, miktarda).

Göz kırpmadan: Hiç çekinmeden, bir an bile duraksamadan.

Göz kırpmak (birine): -1. Gözkapağını bilinçli ya da bilinçsizce açıp kapamak. -2. Bir kimsenin halini haturını gözünü açıp kapayarak sormak. -3. Söylediği sözün doğru olup olmadığını yanındakine işaretle anlatmak için gözünü açıp kapamak.

Göz koymak (bir şeye, birine): Onu elde etmeyi amaçlamak.

Göz kulak olmak (bir şeye, birine): -1. Onu korumak amacıyla gözetlemek. -2. Ne olup bittiği hakkında görerek, duyarak bilgi toplamak.

Gözleri açılmak: -1. Uyanmak. -2. Bilinçlenmek; gerçeklerin, olup bitenlerin farkına varmak.

Gözleri çakmak çakmak olmak: Hastalık, öfke vb. yüzünden gözleri kızarmak veya parlamak.

Gözleri dolmak (dolu dolu olmak): Sevinçten ya da üzüntüden ağlayacak kadar duygulanmak.

Gözleri (gözü) dönmek: -1. Hastalık nedeniyle gözlerin renkli bölümü görünmez olmak. -2. Aşırı istek ya da öfkeden ötürü saldıracak duruma gelmek.

Gözleri faltaşı gibi açılmak: Hayretten, şaşkınlıktan dolayı gözleri normalden çok açılmak.

Gözleri fıldır fıldır (oynamak): Zekice, meraklıca, çapkınca (bakmak).

Gözleri kamaşmak: -1. Çok ışık nedeniyle çevreye bakamayacak duruma gelmek. -2. Hayran olmak, büyülenmek.

Gözleri kan çanağına dönmek: Uykusuzluktan ya da çok ağlamaktan ötürü gözleri çok kızarmak.

Gözleri (gözü) kapanmak: -1. Ölmek. -2. İyice uykusu gelmek.

Gözlerinden okumak (bir şeyi): Düşünce ve niyetlerinin ne olduğunu bakışlarından anlamak.

Gözlerine inanamamak: Gördükleri karşısında şaşkına dönmek, gördüklerine inanamamak.

Gözlerini açmak (biri) (birinin): -1. Uyanmak. -2. Birisinin bilinçlenmesine çalışmak.

Gözlerini alamamak (bir şeyden, birinden): Duyduğu hayranlık nedeniyle bakışlarını onun üzerinden ayıramamak.

Gözlerini faltaşı gibi açmak: Şaşkınlıkla, hayretle bakmak.

Gözlerinin içi gülmek: Sevinci gözlerinin parıldamasındaki belli olmak, yüzünden olduğu anlaşılacak.

Gözleri parlamak: Sevinci ve isteği gözlerinden belli olmak.

Gözleri sulanmak: Hastalık, güneşe bakma ya da sevinçten ötürü; gözlerinden yaş gelmek; **gözleri yaşarmak.**

Gözleri velfecri okumak: Gözlerinden zeki, fakat oynak, kurnaz, hileci olduğu anlaşılacak.

Gözleri yaşarmak: -1. Bkz. **Gözleri sulanmak.** -2. Duygulandırıcı bir duru ya da olay karşısında ağlayacak gibi olmak.

Gözleri (gözü) yollarda (yolda) kalmak: Sevilen bir kimseyi özlemle beklemek.

Gözleri yuvasından (yerinden) fırlamak (uğramak, oynamak): Korkusu, öfkesi veya telaşı gözlerinden belli olmak.

Göz nuru dökmek: İyi bir yapıtı ortaya koymak için dikkatli ve yorucu bir çalışma yapmak.

Göz önünde tutmak (bulundurmak) (bir şeyi): Bir şeyin nasıl sonuçlanacağını, gerçekleşmesinin hangi koşullara bağlı olduğunu düşünmek.

Göz önüne getirmek (bir şeyi): Onun nasıl olacağını düşünmek, onu gözünde canlandırmak, tasarlamak.

Göz ucuyla bakmak (bir şeye): Başını çevirmeden gözleriyle yandan, sezdirmeden bakmak.

Gözü aç: Paraya, mal mülke doymak bilmeyen (kimse); **aç gözlü.**

Gözü açık gitmek: Yapmak istediklerini gerçekleştirmeden ya da yapılmanı istediklerini görmeden ölmek.

Gözü açılmak: Ne olup bittiğini anlayacak düzeye gelmek, bilinçlenmek, gerçekleri görmeye başlamak.

Gözü alışmak (bir şeye): İyi seçemediği bir şeyi bir süre sonra net olarak görmeye başlamak.

Gözü arkada kalmak: Ayrıldığı kişinin ya da işin ne olduğunun merakı içinde olmak.

Gözü dalmak: Gözünü bir noktaya dikip dalgın dalgın bakmak.

Gözü dışarda: -1. Evli olduğu halde başka kadınlarla ilişki kuran (kimse). -2. Oturduğu ya da çalıştığı yeri bırakıp başka yere gitmek isteyen (kimse).

Gözü doymak: İstediklerini elde ettikten sonra fazlasını istemez olmak.

Gözü dönmek: Aşırı istek, öfke gibi duyguların etkisiyle ne yaptığını bilmez duruma gelmek.

Gözü dünyayı görmemek: Hiç kimseye ya da şeye önem vermemek; sadece önem verdiği kimseye ya da şeyle ilgilenmek.

Gözü gönlü açılmak: Neşelenmek, keyiflenmek.

Gözü hiçbir şey görmemek: -1. Kendini bütünüyle işine verip hiçbir başka şeyle ilgilenmez olmak. -2. Öfkesinden ötürü sonucunun ne olacağını bilmediği kötü işler yapacak duruma gelmek.

Gözü ısırmak (birini): Onu bir yerden tanyacak gibi olmak; biri ona tanıdık gibi gelmek.

Gözü ilişmek (bir şeye): Onu farkında olmadan görmek.

Gözü kalmak: Beğenip de elde edemediği bir şeyi istemekte devam etmek.

Gözü kapalı: -1. Düşünmeden, güvenle, hiç duraksamadan. -2. Çevresinde olup bitenlerden habersiz.

Gözü kara: Korkusuz, cesur (kimse).

Gözü kararmak: -1. Başı dönüp bayılacak gibi olmak. -2. Ne yaptığını bilmez duruma gelmek.

Gözü keskin: -1. Uzakları iyi görebilen (kimse). -2. İncelikleri fark eden (kimse).

Gözü kesmek (bir şeyi) (birini): Bir işi kendisinin ya da adı geçen kişinin yapabileceğine inanmak.

Gözü korkmak: Tehlikeli bir işe girişmekten kaçınmak.

Gözü kör olsun: -1. “İstemiyorum, vazgeçtim.” anlamında -2. Gereksinme duyulan şeyin yokluğu karşısında da söylenir.

Gözüm çıksın: “Doğru söylemiyorsan, gözlerim kör olsun.” anlamında.

Gözüm görmesin (birini, bir şeyi): “Artık onu görmek istemiyorum.” anlamında.

Gözün aydın: “Seni sevindiren olay kutlu olsun.” anlamında.

Gözünde büyüme (bir şey): Bir şey olduğundan daha büyük ve güç görünmek.

Gözünde büyütme (bir şeyi) (birini): Onu abartmak, olduğundan büyük ve önemli görmek.

Gözünde kalmamak: İsteğinin gerçekleşmesiyle doygunluk duymak, artık o konuda isteği olmamak.

Gözünden kaçmak: Görememek, farkına varamamak.

Gözünden uyku akmak: Çok uykusu gelmek, gözleri uykudan kapanır gibi olmak.

Gözünde tutmek (bir şey, yer, kimse): Onu çok özlemek; burunda tutmek.

Gözüne batmak: Tedirgin etmek, çok gelmek.

Gözüne dizine dursun: “Yaptığım iyilikleri hiçe sayıyorsun, Tanrı bunun için cezayı versin.” anlamında beddua sözü.

Gözüne girmek: Çalışkanlığı ve tutarlı davranışlarıyla bir kimsenin sevgi ve güvenini kazanmak.

Gözüne ilişmek: Onu dikkatlice aramadığı halde görmek.

Gözüne kestirmek (birini) (bir şeyi): -1. Onun bir işi başarabileceğine inanmak. -2. Bir şeyi beğenmek, ele geçirebilmeyi tasarlamak.

Gözüne uyku girmemek: Hiç uyumamak, uykusuz kalmak.

Gözünü açmak: -1. Uyanık, dikkatli olmak. -2. Bir kimseyi bilgili kılarak gerçekleri görmesine yardımcı olmak. -3. Bir olay nedeniyle gerçeği görmek. -4. Bir kimseyi cinsel konularda bilgili ve deneyimli kılmak.

Gözünü ayırmamak (alamamak) (bir şeyden, birinden): Ona sürekli olarak bakmak, bakışlarını ondan, oradan ayıramamak.

Gözünü daldan budaktan esirgememek (sakınmamak): Olur olmaz işlere girişmekten kaçınmamak, tehlikeleri önemsememek.

Gözünü doyurmak: Bir şeyden bol miktarda vererek tatmin etmek.

Gözünü dört açmak: Çok dikkatli olmak, aldatılmamak için uyanık bulunmak.

Gözünü (gözlerini) kapamak: -1. Ölmek; gözünü yummak. -2. Görmemezlikten gelmek; **gözünü yummak**.

Gözünü (gözlerini) kan bürümek: Öfkesinden dolayı adam öldürmeye kalkışmak.

Gözünü kırpmadan: Çekinmeden, korkusuzca.

Gözünü kırpmamak: Hiç uyumamak.

Gözünü korkutmak: Çeşitli tehditlerle o işi yapmaktan alıkoymak.

Gözünün içine baka baka: Cesaret ve soğukkanlılıkla, çekinmeden, cüret ederek.

Gözünün içine bakmak: -1. Bir kimsenin üstüne titremek. -2. Her isteğini yerine getirmeye hazır olmak.

Gözünün önünden gitmemek: Onu bir türlü unutamamak, anısı zihinde canlı olarak durmak.

Gözünün önüne gelmek: Geçmişteki bir olayı, ilişki kurulan bir kimseyi zihinde canlandırmak, tasarlamak, anımsamak.

Gözünün üstünde kaşın var dememek (birine): Onun her davranışını hoşgörüle karşılamak.

Gözünün yaşına bakmamak: Ağlayıp sızlanmasına aldırmaz etmek, acımamak.

Gözünü sevdiğim: -1. Çok sevilen şey, kimse için söylenir. -2. “Sevgili dostum” anlamında seslenme sözü.

Gözünü seveyim: -1. “Çok rica ederim” anlamında itiraz, sitem, yalvarma bildirir. -2. “O şeyi çok seviyorum, o durum benim için büyük mutluluk kaynağıdır.” anlamında.

Gözünü toprak doyursun: “Mal mülk edinmeye doymuyor, ancak öldüğünde bu tutkusu sona erer.” anlamında.

Gözünü yummak: Bkz. **Gözünü kapamak.**

Gözü olmak (bir şeyde, birinde): Onu elde etmek istemek.

Gözü pek (kara): Korkusuz, atılğan kimse.

Gözü sulu: Çabuk ağlayan, önemsiz olaylarda bile gözünü çabuk sulanan kimse için söylenir; **sulu gözlü.**

Gözü takılmak (bir şeye): Hep ona bakmaya başlamak.

Gözü tok: Fazla malda, mülkte gözünü olmayan (kimse); **gönlü tok.**

Gözü tutmak (birini, bir şeyi): Onu beğenmek, ona güvenmek.

Gözü uyku tutmamak: Bir türlü uyuyamamak.

Gözü üstünde olmak: -1. Herkesin kıskandığı şey olmak. -2. Herkesin dikkatini çekmek.

Gözü üzerinde olmak: -1. Bir kimsenin istenmeyen davranışlar yapmasına olanak vermemek için sürekli olarak gözetlemek. -2. Başına bir şey gelmesin diye sürekli izlemek.

Gözü yılmak (bir şeyden): Daha önce denenmiş ve başarısız olunan bir işi yapmaya girişmekten çekinmek.

Gözüyle bakmak (birine, bir şeye): Onu adı geçen şey yerine koymak, onu öyle saymak.

Gözü yolda (yollarda) kalmak: Birinin gelmesi büyük bir merak ve istekle beklemek.

Gözü yüksek (yükseklerde) olmak: Zenginliğe, yüksek mevkiye ulaşmaya amaçlamak.

Gözyaşı dökmek: Çok üzülmüş veya sevinip ağlamak.

- Göz yummak:** -1. Hataları, kusurları hoşgörüyü karşılamak. -2. Görmezlikten gelmek, görmemek.
- Gurbete (gurbet ellere) düşmek:** Çeşitli nedenlerle aile ocağında uzakta yaşamak.
- Gurur duymak (biriyle, bir şeyden):** Onunla övünmek, gururlanmak.
- Gururunu okşamak:** Bir kimsenin yüzüne karşı beğenilen yönlerini belirterek gurur duymasını sağlamak.
- Gücü gücü yetene:** "Kimin gücü kimin gücüne yetiyorsa." anlamında.
- Gücüne gitmek:** Bir söz ya da davranış bir kimsenin gücüne yol açmak; **ağına gitmek, zoruna gitmek.**
- Güç bela:** Büyük bir güçle, zorluk çekerek.
- Güçlük çıkarmak (birine):** Bir iş yapılırken engeller, zorluklar yaratmak; **zorluk çıkarmak.**
- Güle güle:** -1. "Sağlıkla gidiniz, yolunuz açık olsun." anlamında -2. Dert, üzüntü çekmeden gönül rahatlığıyla (giy, kullan, otur vb.).
- Güle oynaya:** Neşeyle, sevinçle.
- Güler misin ağlar mısın?:** Hem gülünecek, hem de üzülecek bir olay karşısında söylenir.
- Güler yüz (göstermek) (birine):** Ona yumuşak, sevecen bir tavı (takınmak).
- Güler yüzlü:** Yumuşak, sevecen kimse için söylenir.
- Güllük gülistanlık:** Hiçbir sorunun olmadığı, rahatlığın, bolluğu bulunduğu yer, ortam.
- Gülmekten kırılmak:** Çok gülmek; **kahkahadan kırılmak.**
- Gülüp geçmek:** Bir söz ya da davranışın üzerinde durmamak, bıları önemsememek.
- Güme gitmek:** -1. Hiç yere yok olmak. -2. Boşu boşuna ölmek. -3. söz, bir düşünce başkalarının söz ve davranışları arasında kayn gitmek.
- Gümrükten mal kaçırır gibi:** Herkesten gizlemeye çalışarak, te yangından mal kaçırır gibi.

Gün almak (birinden) (bir yıldan): -1. Randevu almak, bir kimse ya da kuruluştan belli bir iş için uygun bir istemde bulunmak, -2. Bir yaşı birkaç gün geçmek.

Günaha girmek: Günah işlemek, din yönünden suç sayılan bir iş yapmış olmak.

Günaha sokmak (birini): Bir kimseye din yönünden suç sayılacak bir iş yaptırmak.

Günah (birinden) gitmek: Söz dinlemeyen bir kimseye son olarak uyarıda bulunup rahatlamak, sorumluluğu o kişiye bırakmak.

Günahı (vebali) boyuna: “Ben senin için bir iş yapıyorum, ama yaptığım iş bir suç ise sorumlusu sensin.” anlamında.

Günahına girmek (günahını almak): Bir kimseye yapmadığı bir işin, söylemediği bir sözün sorumluluğunu yüklemek, onun hakkında kötü düşünmek.

Günahını çekmek: Yaptığı kötülüklerin cezasını çekmek.

Günahını vermez: Günahını, en değersiz, kötü şeylerini dahi vermeyecek ölçüde cimri olan (kimse).

Günah işlemek: Din kuralları açısından uygun olmayan bir iş yapmak.

Gündeme gelmek (girmek): Bir konu, sorun tartışılacak olanların arasına girmek.

Günden güne: Gün geçtikçe, her gün biraz daha.

Gün doğmak: En elverişli koşul, ortam ve zaman oluşmak.

Gündüz gözüyle: Gündüz vakti, hava ışıklı iken, etraf aydınlık iken.

Güneş çarpmak (birine): Güneş altında fazla kalıp hastalanmak.

Gün görmek: Mutluluk içinde yaşamış olmak.

Gün görmüş: Başından pek çok olay geçmiş, yaşam deneyimi olan (kimse).

Gün günden: Gün geçtikçe.

Gün ışığına çıkmak: Aydınlanmak, gerçekler ortaya çıkmak.

Günlerden bir gün: Eski günlerden birinde.

Günleri sayılı olmak: -1. Bir yerde ancak birkaç gün daha kalabilmek. -2. Ölümü yakın olmak.

Günlük güneşlik: Aydınlık, güneşli, açık, iç açıcı yer ya da hava için kullanılır.

Gün ola harman ola: "Dilerim, isteklerimiz, beklentilerimiz bir gün gerçekleşir." anlamında.

Günü birliğine: Aynı gün içinde.

Günü gününe: Tam vaktinde, gününü geçirmeden.

Günün birinde: -1. Geçmiş günlerden birinde. -2. Gelecekte bir gün.

Günü görmek: -1. Çocuklarının, emek verdiği insanların mürüvetini görmek. -2. Yaptığı kötü bir işin davranışın karşılığını görmek, cezasını bulmak.

Günü gün etmek: Hiçbir sorunla ilgilenmeyip günlerini rahatça, hoşça geçirmeye bakmak.

Gürültü çıkarmak (koparmak): -1. Gürültü etmek. -2. Tepkisini sert biçimde göstermek.

Gürültüye gelmek: Bir düşünce çeşitli nedenlerle önem kazanmak, onun üzerinde durulmamak.

Gürültüye getirmek (gürültüye boğmak): -1. Bir düşünceyi, bir işi, başka konuların araya girmesiyle görüşme dışı bırakmak. -2. Karışıklıktan yararlanarak istediğini gerçekleştirmek.

Gürültüye gitmek: Bir düşünce, bir iş, araya başka konuların girmesiyle ilgi görmeyip unutulmak.

Gürültüye (patırtıya) pabuç bırakmamak: Korkutmalara aldatmadan işini yürütmek.

Güven beslemek (duymak) (birine): Ona güvenmek; **itimat beslemek.**

Güvendiği dağlara kar yağmak: Güvendiği kimseden yardım gelmemek güvendiği şey işe yaramamak.

Güven vermek: Güvenilir bir şey ya da kişi olduğu izlenimini vermek, böyle bir duygu uyandırmak.

H

Ha babam (ha): -1. Durmadan, sürekli olarak. -2. “Hadi göreyim seni.” anlamında yüreklendirme sözü.

Haber almak (birinden): Birinden bir haber, bilgi öğrenmek, kendisine haber iletilmek.

Haber çıkmamak: Beklenen haber gelmemek, hakkında bilgi verilmemek.

Haberi olmak (bir şeyden): Onun hakkında bilgisi olmak.

Haber salmak (birine, bir yere): Ona, oraya haber göndermek.

Haber vermek (birine): -1. Ona söz konusu şeyi bildirmek. -2. Bir durumun belirtilerini yansıtmak.

Ha bire: Hiç ara vermeden, sürekli olarak.

Hacet kalmamak (bir şeye): Gereği olmamak, gereği kalmamak.

Hacı ağa: Gelişigüzel yere para harcayan, kültürsüz (zengin).

Haciz konmak (koymak) (bir yere): Borçlunun malına mahkeme yoluyla el konmak (koymak).

Haddi hesabı yok: “Sınırsız, ölçüsüz.” anlamında.

Haddine mi (düşmüş): “Onda bunu yapacak güç, yetenek, cesaret yoktur.” anlamında tehdit, küçümseme yollu söylenir.

Haddini bildirmek (birine): Ona, her işe burnunu soktuğu, küstahlık ettiği için sert bir karşılık vermek.

Haddini bilmek: -1. Gücünü, yetkisini, yeteneğini bilmek. -2. Her işe burnunu sokmamak, küstahlık etmemek.

Ha deyince: Hemen, istenilen zamanda.

Hafakanlar (afakanlar) basmak (birini): Çok sıkılmak, bunalmak.

Hafif atlatmak (bir şeyi): Bir kazayı, tehlikeyi, ölüm olmaksızın, ciddi bir yara almaksızın geçirmek.

Hafife almak (birini, bir şeyi): Onu küçümsemek; ona önem vermemek.

Hafiflik etmek: Hoş olmayan, ahlak kurallarıyla pek bağdaşmayan bir söz söylemek, davranışta bulunmak.

Hafta sekiz gün on dokuz: Hemen her gün, bıktırarak ölçüde sık.

Hah şöyle: “İyi yaptın, aferin.” anlamında.

Hak etmek (bir şeyi): -1. Hakkı olan bir şeyi, emeğinin karşılığını almak. -2. Kötü davranışı nedeniyle layık olduğu karşılığı görmek.

Hakkı geçmek (birine, bir şeye): -1. Bir kimsede, şeyde emeği, hizmeti bulunmak. -2. Hakkından bir parçası başkasına verilmiş olmak.

Hakkından gelmek (bir şeyin, birinin): -1. Yapılması güç bir işi başarmak. -2. Bir kimseye hak ettiği cezayı vermek.

Hakkını vermek (birinin, bir şeyin): -1. Çalışmasının karşılığını tam olarak ödemek. -2. Bir işe gerektiği ölçüde emek vermek.

Hakkını yemek: Bir kimseye hakkı olan şeyi vermemek, onun hakkını zorla olmak.

Hakkın rahmetine kavuşmak: Ölmek, vefat etmek.

Hakkı olmak: -1. Bir şeyde alacağı bulunmak; ona emeği geçmiş olmak. -2. Sözünde, savında haklı olmak.

Haklı bulmak (birini): Haklı olduğunu kabul etmek; onu uygun, yerinde görmek.

Haklı çıkmak: -1. Haklı olduğu anlaşılacak. -2. Bir şey bir kimsenin yanılmadığını göstermek.

Haksız çıkmak: Haksız olduğu anlaşılacak.

Haksız yere: Haksız olarak, hak etmediği halde.

Hak vermek (birine): Onun haklı olduğunu kabul etmek, ona yanılmadığını söylemek.

Halden anlamak: Bir kimsenin durumunu göz önüne alarak anlayışlı davranmak.

Halep ordaysa, arşın burada: “Yaptığını söylediğin şey, inandırıcı olsun istiyorsan, haydi burada da yap, görelim.” anlamında.

Hale yola koymak (bir şeyi): Onu düzenlemek, iyileştirmek, düzeltmek.

Hal hatır sormak (birine): Bir kimseye “nasılsınız” diye sormak.

Hali duman olmak: Kötü bir duruma düşmek, perişan olmak.

Hali harap: Birinin, bir şeyin durumunun “kötü, bitkin, perişan.” olduğunu anlatmak için söylenir.

Hali kalmamak (bir şeye): Çok yorulmak, gücünü yitirmek; başka şey yapacak gücü kalmamak.

Halim selim: Sakin, kendi halinde, yumuşak huylu (kimse).

Hali vakti yerinde: Oldukça varlıklı, geçim sıkıntısı çekmeyen (kimse).

Hallaç pamuğu gibi atmak (bir şeyi, bir yeri): Onu, orayı dağıtmak, her birini ayrı yere atmak.

Hallihamur olmak: Uyuşmak, kaynaşmak.

Halsiz düşmek: Güçsüz kalmak; bitkin düşmek.

Halt etmek (karıştırmak): Uygunsuz işler yapmak, sözler söylemek, davranışta bulunmak.

Halt yemek: Yakışsız ya da kötü bir iş yapmış olmak.

Halvet olmak (birileriyle, biriyle) (bir yer): -1. Birkaç kişi gizli görüşmek için bir odaya kapanmak. -2. Bir yer dayanılmaz derecede sıcak olmak.

Hangi akla hizmet ediyor?: “Neden böyle akılsızca işler yapıyor?” anlamında; ne akla hizmet ediyor?

Hangi dağda kurt öldü?: “Ne (ler) oldu da, böyle beklenmedik ve hoş giden bir iş yaptı, davranışta bulundu?” anlamında.

Hangi rüzgâr attı?: “Uzun zamandır gelmiyordunuz, nasıl oldu da gelebildiniz?” anlamında sitem, alay yollu söylenir.

Hangi taşı kaldırsan altından çıkar: -1. “Her işe karışıyor.” anlamında. -2. “Her işten anlar.” anlamında.

Hanım evladı: Nazlı büyütülmüş kimse. -2. Piç.

Hanım hanımcılık: İyi bir hanıma yakışır davranışları, giyimi olan (kadın, kız).

Hanya'yı Konya'yı öğrenmek (anlamak): Çeşitli olaylarla karşılaşarak yaşamda insanın başına neler gelebileceğini öğrenmek; dünyanın kaç bucak olduğunu anlamak.

Hapı yutmak: Kötü bir durumla karşı karşıya kalmak.

Hapis yatmak: Cezası süresince tutukevinde kalmak.

Hapse atmak (tıkmak): Tutuklayıp cezaevine göndermek; içeri atmak.

Hapse girmek (hapse boylamak): Suçlu bulunup cezaevine konmak.

Haraca bağlamak (kesmek) (birini, bir yeri): Ona belli zamanlarda belli miktarlarda haraç vermesini zorbalıkla kabul ettirmek.

Haraç mezat satmak: Açık artırma ile satmak.

Haraç yemek: Zorbalıkla başkalarından para toplamak.

Haram etmek (bir şeyi, birine): Bir kimseye verilen bir şeyin yararlı olmamasını istemek.

Haram olmak (bir şey, birine): O şeyden yararlanamamak; o şey ona hiçbir yarar getirmemek.

Haram yemek: Haksız yollardan kazanç sağlamak.

Hararet basmak (birini): -1. Çok susamak. -2. Vücut ateşi yükselmek.

Hararet kesmek (söndürmek): Bir içecek susuzluğunu gidermek.

Hararet vermek (bir şey, birine): Susatmak, susamasına yol açmak.

Harbi konuşmak: Yalansız, gerçekleri gizlemeden konuşmak.

Harcı olmak (bir şey, birinin): -1. Birinin yapabileceği bir iş olmak. -2. Ancak o kimseye özgü bir iş olmak.

Harekette geçmek: Bir işi yapmaya başlamak.

Harekete getirmek (birini, bir şeyi): Onu kımıldatmak, canlandırmak.

Hareket noktası: Yapılacak bir işin, geliştirilecek bir düşüncenin başlangıç noktası; çıkış noktası.

Haremlik selamlık olmak: Bir yerde kadınlar ve erkekler ayrı gruplar halinde oturmak.

Harfi harfine: Tastamam, uygun, tıpatıp; kelimesi kelimesine.

Hariçten gazel okumak (atmak): -1. Bir konuda bilgisi olmadığı halde görüş bildirmek. -2. Öncesini bilmediği bir konuşmaya yersiz ve zamansız katılmak, müdahale etmek.

Har vurup harman savurmak: Elindekileri hesapsızca harcaayıp tüketmek.

Hasır altı etmek (bir şeyi): Onu örtbas etmek, unutturmaya çalışmak, işleme koymamak; **minder altı etmek.**

Hasret çekmek: Ayrı kalınan bir şeyi, kimseyi özlemek, onu görmek istemek, özlem duymak; **özlem çekmek.**

Hasret gidermek: Uzun süre görülmeyen, ayrı kalınan bir kimseye görüşüp konuşmak; **özlem gidermek.**

Hasret gitmek (bir yere, kimseye): Özlemini çektiği bir yeri ya da kimseyi göremeden ölmek.

Hasret kalmak (birine, bir şeye): Onu çok özlemek, ona özlem duymak.

Hastalık hastası: Hiçbir hastalığı olmadığı halde, kendinde sürekli olarak birtakım hastalıklar olduğunu sanan kimse için alay yollu söylenir.

Hastalık kapmak (hastalığa tutulmak): Bulaşıcı bir hastalığa yakalanmak.

Hastası olmak (bir şeyin): O şeye çok düşkün olmak.

Haşatı çıkmak: -1. İşe yaramaz bir duruma gelmek. -2. Çok yorulmak.

Haşır neşir olmak (biriyle) (bir şeyle): -1. Onunla, onlarla kaynaşmak, sıkı fıkı olmak. -2. Onunla uğraşmak.

Ha şöyle: "Aferin, bravo, tamam." anlamında.

Ha şunu bileydin: "Bunu daha önceden anlamam, bilmen gerekirdi." anlamında.

Hata etmek (işlemek): Yanlışlık yapmak, yanılığa düşmek.

Hataya düşmek: Yanılmak, farkında olmadan bir yanlışlık yapmak.

Hatır belası: Sevilip sayılan bir kimsenin ricası üzerine yapılan iş, katlanılan sıkıntı.

Hatır gönül bilmemek (tanımamak): Doğru bildiği yoldan kimse- nin hatırı için şaşmamak, doğruluğuna inandığı işi yapmak.

Hatırı kalmak: Gücenmek, darılmak, kırılmak.

Hatırına bir şey gelmesin: "Sözüm, davranışım sana karşı değil, sen alınma." anlamında.

Hatırına gelmek: Anımsamak, hatırlamak.

Hatırında kalmak: Unutmamak.

Hatırından çıkamamak (birinin): Sevilip sayılan bir kimsenin iste- ğini yapmazlık edememek.

Hatırından çıkarmamak (bir şeyi, birini): Onu unutmamak.

Hatırından çıkmamak: Unutmamak.

Hatırını kırmamak: Onun ricasını, isteğini yerine getirmek.

Hatırını saymak: Bir kimseye gereken saygıyı göstermek.

Hatırı sayılır: -1. Sözü geçen, saygı gören (kimse). -2. Oldukça çok.

Hatır için: Onu sevindirmek için, onun gönlü olsun diye.

Hatır sormak: "Nasılsınız, iyi misiniz?" diye sormak.

Hava almak: -1. Açık havaya çıkıp dinlenmek. -2. İçine hava dol- mak. -3. Eline bir şey geçmemek, umduğunu bulmamak.

Hava atmak (basamak): Üstünlük taslamak.

Havada kalmak: -1. İstenilen sonuca ulaşmamak. -2. Bir düşünce kanıtlanmadığı için tutarlı olamamak.

Havadan sudan konuşmak: Belli bir konudan değil de, günlük ge- lişigüzel konulardan konuşmak.

Hava hoş: "Bir kimseye göre bir işin şöyle ya da böyle olması pek bir fark yaratmaz." anlamında.

Havanda su dövmek: Hiçbir yarar sağlamayan, sonuca bağlanma- yan işler yapmış olmak.

- Hava parası:** Bir yeri kiralamak ya da satın almak için, o yerde oturanlara açıktan verilen para.
- Havası olmak:** -1. Bir kimsede başkasına benzer yönler bulunmak.
-2. Farklı, ilgi çekici özellikleri bulunmak.
- Havaya gitmek:** Hiç bir işe yaramamak; **boşa gitmek.**
- Havaya savurmak (bir şeyi):** Onu savurganca harcıyıp tüketmek.
- Havaya uçmak:** Bir patlama sonucu dağılmak, param parça olmak.
- Havayı bozmak:** Bir topluluğun dirlik ve düzenini bozmak.
- Havsalası almamak (havsalasına sığmamak) (bir şeyi):** Onu; onun olabileceğini akli bir türlü kabul etmemek; **kafası almamak.**
- Hay ağzına sağlık:** Bkz. **Ağzına sağlık.**
- Hay aksi şeytan:** Bkz. **Aksi şeytan.**
- Hayale dalmak:** Yaşadığı ortamdan uzaklaşıp düş dünyasına dalmak.
- Hayale kapılmak:** Hayallerin etkisinde kalmak.
- Hayal gücü:** Bkz. **Düş gücü.**
- Hayalinden geçirmek (bir şeyi, birini):** Onu düşünmek.
- Hayal kırıklığı:** Düşünülen bir şeyin gerçekleşmemesinden duyulan üzüntü; **düş kırıklığı.**
- Hayal kurmak:** Gerçekleşmesi istenen bir şeyi düşünmek; **düş kurmak.**
- Hayal meyal:** -1. Belli belirsiz bir biçimde. -2. Açık seçik olmayan.
- Hayata atılmak:** Geçimini sağlamak üzere çalışmaya başlamak.
- Hayat adamı:** Günün koşullarına ayak uydurabilen, her işi başarabilen kimse.
- Hayata geçirmek:** Bkz. **Yaşama geçirmek.**
- Hayata gözlerini kapamak (yummak):** Ölmek.
- Hayata küsmek:** Yaşama sevincini yitirmek.
- Hayat arkadaşı:** -1. Eş, kadın için koca, erkek için kadın. -2. Birlikte yaşamaya başlayan kimselerden (kadın ve erkek) her biri.

Hayatı kaymak: Yaşama düzeni alt üst olmak.

Hayatına girmek (biri): Biri onun yaşamında yer almak.

Hayatına (yaşamına) son vermek (biri, bir şey): -1. Kendini öldürmek, intihar etmek. -2. Kapatmak, bitirmek.

Hayatını borçlu olmak (birine): -1. Biri tarafından ölümden kurtarılmış olmak. -2. Yaşamını bir kimsenin desteğiyle kazanmış olmak.

Hayatını kazanmak: Geçimini sağlamak.

Hayatını yaşamak: Yaşamını dilediği gibi geçirmek.

Hayat kadını: Genel kadın, orospu, fahişe.

Hayat kavgası (mücadelesi): Yaşamak için harcanan çabalar; yaşam kavgası.

Hayat memat meselesi: Hayati önemi olan sorun konu; ölüm kalem meselesi.

Hayat pahalılığı: Gelir ile gider arasındaki dengenin gelir aleyhine bozulması; temel gereksinmelerin pahalı olması.

Hayatta olmaz: “Hiçbir zaman olmaz.” anlamında; **dünyada olmaz.**

Hayat vermek (bir şeye, birine): Onu canlandırmak, ona canlılık kazandırmak.

Haybeye kürek çekmek: Boşu boşuna uğraşmak, hiçbir olumlu sonuç alamamak.

Haydi canım sen de: “Haydi oradan, olmaz öyle şey, bu ciddiye alınamaz.” anlamında.

Haydi haydi: -1. “Fazla uzatma, kısa kes.” anlamında -2. Kolay kolay, bol bol. -3. Olsa olsa, en çok.

Haydi oradan: -1. “Olmaz öyle şey.” -2. “Çekil git oradan.” anlamında.

Hayır beklememek (bir şeyden, birinden): Ondan yarar ummamak, onun iyi olacağını sanmamak.

Hayırdır inşallah: -1. “Gördüğün düş iyi bir olayın habercisi olsun.” anlamında -2. (Şaşkınlık yaratan durumlarda) O da ne? anlamında.

Hayır etmemek: -1. Yararı olmamak. -2. İşe yaramamak.

Hayır gelmemek (bir şeyden, birinden): Onun bir yararı dokunmamak.

Hayır görmemek (bir şeyden, birinden): Ondan yarar sağlayamamak.

Hayır işlemek: Yararlı bir davranışta bulunmak; **sevap işlemek.**

Hayır kalmamak (bir şeyden, birinde): O şey işe yaramaz, o kimse iş görmez duruma gelmek.

Hayır ola (hayrola): “Ne var, ne oluyor?” anlamında merak bildirir.

Hayır sahibi: İyilik yapmayı seven kimse.

Hayır yok (bir şeyde) (birinde): -1. “O şey artık işe yaramaz.”
-2. “O kimseye güvenmeyin, istediğinizi yapamaz.” anlamında.

Hayra alamet: İyi bir durumun belirtisi olan şey.

Hayra yormak (bir şeyi): Bir olayı, bir düşü iyi bir durumun belirtisi olarak saymak.

Hayrete düşmek: Şaşmak, şaşırıp kalmak.

Hayrı dokunmak (bir şey, birine): -1. O şey bir işe yaramak.
-2. Ona iyilikte bulunmak, onun iyiliğini görmek.

Hayrını görmek (bir şeyin): Onu iyi günlerde kullanmak.

Hazıra konmak: Hiçbir emek harcamadan başkasının yaptığı bir şeyden yararlanmak.

Hazırdan yemek: Çalışmadan eski kazandıklarını yemek, harcamak.

Hazırlık görmek: -1. Bir iş için gereken şeyleri hazırlamak. -2. Bir yolculuk için gerekenleri tamamlamak.

Hazır yiyici: Çalışmayan, daha önce kazanılmış olanları harcayan, tembel (kimse).

Hedef almak (bir şeyi) (birini): -1. O şeye nişan almak. -2. Bir şeyi ona yöneltmek. -3. Vermek, eleştirmek yıpratmak düşüncesiyle onu karşısına almak.

Helal olsun: -1. “Bu şeyi ona verdim, güle güle kullansın.” -2. “Verdiğim şeyin karşılığını istemiyorum, ona bırakıyorum.” -3. “Büyük bir yeteneği var.” anlamında.

Helal süt emmiş: İyi ahlaklı, temiz karakterli (kimse).

Hele bir: “Yap da göreyim, bak o zaman sana gösteririm.” anlamında tehdit sözü.

Hele hele: -1. Birine bir şeyi yapmaya devam etmesini belirtmek için söylenir. -2. Bir savı, düşünceyi pekiştirmek için söylenir.

Hele şükür: “Çok şükür istenen sonuca ulaşıldı.” anlamında.

Hemen hemen: Yaklaşık olarak; **aşağı yukarı.**

Hem kel, hem fodul: Hem yeteneksiz, hem de üstün olduğunu iddia eden (kimse).

Hem suçlu hem güçlü: Suçlu olduğu halde karşısındakini suçlamaya kalkışan (kimse).

Hep bir ağzdan: Aynı anda pek çok kişi beraberce (söylemek, konuşmak).

Her Allah’ın günü: Her gün.

Her boyaya girip çıkmak: Çeşitli işlerde belirli süreler çalışmış olmak.

Her derde deva: Birçok şeye çare olan, birçok hastalığa iyi gelen.

Her gördüğü sakallıyı babası sanmak: Görünüşe aldanmak.

Her işe burnunu sokmak: İlgisi olsun olmasın her şeye karışmak; burnunu sokmak.

Her kafadan bir ses çıkmak: Bir konuda konuşurken herkes aynı anda düşüncesini söylemek.

Herkese şapur şapur da, bize gelince ya Rabbi şükür mü?: “Başkalarına cömertçe verdiğiniz şeyleri sıra bana gelince niçin esirgiyorsunuz?” anlamında.

Herkes gider Mersin’e, biz gideriz tersine: “Herkes bu işi yoluyla yöntemiyle yapıyor, biz ise bu konuda yanlış bir yol izliyoruz.” anlamında.

Herkesin ağına düşmek (herkesin ağına sakız olmak): Dedi-kodu konusu olmak.

Her nasılsa: “Nasıl olduysa.” anlamında, beklenmedik bir durum karşısında kullanılır.

Her nedense: Nasıl olduğu anlaşılmayan durumlar için kullanılır.

Her ne hal ise: “Uzatmayalım, geçelim.” anlamında.

Her ne ise: -1. “Ne olursa olsun.” -2. “Tutarı neyse.” -3. “Olan olmuş, uzatmayalım artık.” Anlamında.

Her ne kadar: Şart cümlelerinin başına gelerek yargının doğallığını, yetersizliğini bildirir.

Her tarafı buz kesmek: -1. Çok üşümek. -2. Şaşırıp kalmak, ne yapacağını bilememek.

Her tarakta bezi olmak: Birbirinden farklı işlerle uğraşır olmak; kırk tarakta bezi olmak.

Her telden çalmak: Her işi yapabilir, her şeyden anlar olmak.

Hesabı kapa(t)mak: -1. Alacaklarını tahsil etmiş olmak. -2. Borçlarını ödemiş olmak. -3. Aradaki sorunları çözmüş olmak.

Hesabı kesmek: Bir kimseye ilişkiyi ya da alışverişini kesmek, buna son vermek.

Hesabını bilmek: Tutumlu olmak.

Hesabını görmek: -1. Borcunu ödemek. -2. Onu öldürmek.

Hesap etmek (bir şeyi): -1. Onu hesaplamak. -2. Onu kendi kendine tartışıp düşünmek.

Hesap kitap: -1. Hesaplamanın sonunda. -2. Çok iyi düşünüp taşındıktan sonra.

Hesap sormak (birine, birinden): Bir kimseyi yaptıklarından dolayı sorguya çekmek.

Hesapta olmamak: Daha önce hiç düşünülmemiş olmak.

Hesap (hesabını) vermek: -1. Bir işin, harcamanın durumunu göstermek. -2. Sorumlu olduğu bir konuda sorgudan geçmek, savunma yapmak.

Hevesi kursağında (içinde) kalmak: İsteddiği şeyi elde edememiş olmak.

Hevesini almak (bir şeyden): İsteddiği şeyi elde etmiş olmak.

Heyheyleri tutmak (gelmek, üstünde olmak): Çok sinirlenmek, bağırıp çağırmak.

Hık demiş (anasının, babasının) burnundan düşmüş: Pek çok yönü, özelliği anasına, babasına benzeyen (kimse).

Hık mık etmek (demek): -1. Sorulan bir soruya belli belirsiz karşılıklar vermek. -2. Bir işi yapmamak için çeşitli bahaneler ileri sürmek.

Hincını (birinden) çıkarmak (almak): Öfkesini başkasına kötü davranarak çıkarmaya çalışmak, öcünü (ondan) almak.

Hinç almak: Bkz. **Öç almak.**

Hır çıkarmak, (hırgür çıkarmak): Olur olmaz şeylerden kavga çıkarmak.

Hırsından çatlamak: Çok kızmak, öfkelenmek.

Hırsını almak: Bir davranışta bulunarak öfkesini yatıştırmak.

Hırsını alamamak: Öfkesini yenememek.

Hırsını çıkarmak (birinden, bir şeyden): Öfkesini bir başkasına ya da bir başka şeye sataşarak yenmeye çalışmak.

Hırsını yenmek: Öfkesini belli etmemeye çalışmak.

Hışmına uğramak: Birinin öfkesi, kızgınlığı kendisine yönelmek.

Hıyar ağa (ağası): Kaba, görgüsüz, saygısız (kimse).

Hızır gibi yetişmek: Bir kimse, bir başkasının sıkışık, çaresiz durumunda yardımına yetişmek.

Hiç değilse (olmazsa): -1. "Başka bir şey olmasa bile." -2. "Bari." -3. "En azından." anlamında.

Hiç yoktan: Durup dururken, boş yere, hiç yüzünden.

Hilesi hurdası yok: -1. Yalanı dolanı olmayan (şey). -2. Hile ile iş görmeyen (kimse).

Hin oğlu hin: Çok kurnaz, çıkarını ve işini bilen (kimse).

Hislerine kapılmak: Duygularına göre davranmaya başlamak.

Hisse çıkarmak (bir şeyden): -1. Kendisiyle ilgili bir yön bulmak. -2. Pay çıkarmak.

Hisse kapmak: Bir olaydan yararlı bir ders çıkarmak.

Hissi vermek (uyandırmak) (bir şey): O şey sözü edilen şeye benzer bir duygu uyandırmak, o izlenimi uyandırmak.

Hizaya gelmek: -1. Düzgün olarak sıraya dizilmek. -2. Davranışlarını düzeltmek, doğru yola yönelmek.

Hizaya getirmek: -1. Bir çizgi üzerinde düzgün olmasını sağlamak. -2. Bir kimsenin davranışlarını çeşitli yollarla düzeltmek, onu doğru yola getirmek.

Hodri meydan: “Kendine güvenen ortaya çıksın.” anlamında meydan okuma sözü.

Hokka gibi: Ufak ve düzgün (ağız).

Hokka gibi oturmak: Giysi, vücuduna uygun gelmek, tam olmak.

Hop oturup hop kalkmak: Öfkesinden yerinde duramaz olmak, çok sinirlenmek.

Hora geçmek: İşe yaramak, beğenilmek; makbule geçmek .

Hor bakmak (hor görmek) (bir şeye, birine): Ona değer vermemek; aşağı görmek.

Hor kullanmak (bir şeyi): Onu hırpalarcasına kullanmak.

Hoşafın yağt kesilmek: Güzel bir şey karşısında söyleyecek söz, yapacak bir şey bulamaz duruma gelmek.

Hoşbeş etmek (biriyle): Onunla sohbet etmek, söyleşmek.

Hoş bulduk (safa bulduk): “Hoş geldiniz” sözüne karşılık olarak söylenir.

Hoşça kal (kalın): Bir yerden ayrılan kimsenin kalanlara söylediği iyi dilek sözü.

Hoş geldiniz (safa geldiniz): Konukları karşılarken söylenen nezaket sözü.

Hoş görmek (bir şeyi, birini): Bir kimsenin kusurunu anlayışla karşılamak.

Hoş tutmak (birini): Ona iyi davranmak, onu kırmaktan, incitmekten kaçınmak.

Hoşuna gitmek: Bir şeyden, kimseden hoşlanmak, onu beğenmek.

Höt demek (birine): Onu korkutmak, ona çatmak.

Hurdası çıkmak: İşe yaramayacak duruma gelmek, çok eskimek, bozulmak.

Hurdaya çevirmek (bir şeyi): Artık onu işe yaramayacak, kullanılamayacak duruma getirmek.

Huyuna suyuna gitmek: Bir kimseyi kızdırmayacak davranışlarda bulunmak, onun isteğine uygun hareket etmek.

Huyu suyu (birinin): Onun mizacı, karakteri.

Huzuru kaçmak: Rahatsız olmak, tedirginlik duymak.

Huzurunu kaçırmak: Onu rahatsız etmek, ona tedirginlik vermek.

Huzur vermek (birine): -1. Onu rahat bırakmak. -2. Onu dinlendirmek.

Hükümü geçmek (hüküm yürütmek): Sözü geçmek, sözü dinlenmek.

Hükümet kapısı: Devlet dairesi.

Hüküm giymek: Bir kimsenin hakkında ceza hükmü verilmek.

Hüküm sürmek: -1. Bir yerin sahipliğini yapmak, orada görevini sürdürmek. -2. Yaygın olmak, sürüp gitmek, devam etmek.

Hüküm vermek: -1. Yargıç bir karara varmak ya da bir suçlu hakkında ceza vermek. -2. İyice düşündükten sonra vardığı kararı bildirmek.

Hürya etmek: Bir yere girerken ya da bir yerden çıkarken hep birlikte hücum etmek.

Hüsrana uğramak: Bir işten beklenen sonucun elde edilememesi yüzünden zarar görmek, acı çekmek.

I

İcığını cıcığını çıkarmak: Her yerini, elden geçirmek, didik didik etmek.

İcığını cıcığını sormak: -1. Bir kişinin her yönünü öğrenmek için ayrıntılı sorular sormak. -2. Bir şeyin en küçük ayrıntularını bile sormak.

İrz düşmanı: Başkalarının namusuna göz diken ve isteğini yasa ve ahlakdışı yollarla sağlamaktan çekinmeyen kimse.

İrz ehi: Namuslu (kimse).

İrzına geçmek (ırzını bozmak): -1. Zor kullanarak bir kimseyle cinsel ilişkide bulunmak. -2. Bir şeyi bozmak, yozlaştırmak.

İsıtıp ısıtıp önüne koymak (bir şeyi): Daha önce söz konusu olan bir konuyu ikide bir gündeme getirmek.

İska geçmek (bir şeyi): -1. Hedefi tutturamamak. -2. Önem vermemek, üzerinde durmamak, atlamak.

İskartaya çıkarmak (bir şeyi): Onu işe yaramaz duruma geldiği için ayırıp bir kenara koymak.

İstirap çekmek: -1. Bir acıyı yaşamak. -2. Üzülmek.

İstirap vermek (bir şey, birine): -1. O şey o kimsenin acı çekmesine yol açmak. -2. O şey, o kimseyi üzme.

İşığı altında: Bir durum ya da düşüncenin belli bir konuda yol göstermesinden yararlanarak.

İşık tutmak (bir şeye) (birine): -1. Bir yeri ışıkla aydınlatmak. -2. Belli bir konuda düşünceleriyle ona önderlik etmek, yol göstermek.

İvır zıvır: Gereksiz, işe yaramayan eşya, şey.

İ

İbret almak (bir Şeyden): Ondan gereken dersi çıkarmak; **ders almak.**

İbreti âlem için: “Herkeseye ders olsun, herkes ders alsın diye.” anlamında.

İbret olmak (bir Şey birine): O Şey ona ders olmak.

İcabına bakmak (bir Şeyin, birinin): -1. Gereğini yerine getirmek, gerekeni yapmak. -2. Onu yok etmek, ortadan kaldırmak.

İcat çıkarmak: -1. Herkes tarafından yadırganan, garip karşılanan davranışta bulunmak. -2. Ortaya gereği olmayan bir sorun atmak.

İç açmak: Neşelendirici Şeylerle sıkıntılarını gidermek, ferahlatmak.

İçecek suyu olmak (bir yerde): Oraya gitmesi kısmet olmak.

İçerde olmak (içeri girmek): -1. Zararda olmak. -2. Hapisanede olmak.

İçeri atmak (almak, tıkmak) (birini): Onu hapsetmek, tutuklamak; **hapse atmak.**

İçeri düşmek: Hapse düşmek, tutuklanmak.

İçeri girmek: -1. Zarar uğramak. -2. Hapse girmek.

İç etmek (bir Şeyi): Başkasına ait bir Şeyi kendisine mal etmek, ortadan kaldırmak, saklamak.

İç geçirmek: Derin bir soluk alıp vererek üzüntüsünü belirtmek.

İç güveysinden hallice: “Nasılsın?” sorusuna karşılık olarak söylenen ve “İyiyim, sıkıntılı birine göre daha iyi durumdayım” anlamına gelen söz.

İçi açılmak: İç sıkıntısı ortadan kalkıp neşelenmek, ferahlamak.

İçi bayılmak: -1. Çok acıkmak. -2. Fazla tatlı ya da yağlı bir yiyecek midesinde tuhafılık yaratmak, su içmek isteği duymak.

İçi beni yakar dışı eli (yakar): “Beni ilgilendiren bu konu başkalarına çekici görünür, ancak benim için oldukça sıkıntı vericidir.” anlamında.

İçi bulanmak: Midesi bulandığı için kusacak gibi olmak.

İçi burkulmak: Çok üzülme.

İçi cız etmek: Çok üzülme; **yüreği cız etmek.**

İçi çekmek (bir şeyi): Bir şeye karşı içinde istek duymak.

İçi dar: Sıkıntılı, beklemeye tahammülü olmayan (kimse).

İçi daralmak: İçi sıkılmak, sıkıntı nedeniyle bunalmak.

İçi dayanmamak: Bkz. **İçi götürmemek.**

İçi dışı bir: Gizlisi saklısı olmayan, düşündüklerini açıkça söyleyen (kimse).

İçi dışına çıkmak: -1. Bindiği taşıtan bozuk yoldan geçmesi sırasında ya da çok sallanmasından dolayı vücudu çok sarsılmak. -2. Midesi bulanıp kusmak.

İçi erimek: Çok üzülme, tedirgin olmak.

İçi ezilmek: Acıkmaktan dolayı midesi rahatsız olmak; **içi kazınmak, kıyılmak.**

İçi geçmek: -1. Uykuya dalmak. -2. Yaşlılık ve zayıflık nedeniyle gücü azalmak.

İçi geniş: Tasasız, gamsız (kimse); **yüreği geniş.**

İçi gitmek: Bir şeyi yapmayı ya da elde etmeyi çok istemek. -2. ishal olmak, sürgün gitmek.

İçi götürmemek (dayanmamak) (bir şeyi): -1. Acıklı bir duruma dayanmamak; **yüreği dayanmamak.** -2. Onu kıskanmak. -3. Vicdanı el vermemek.

İçi ısınmak (birine, bir şeye): Ondan hoşlanmak, onu sevmek.

İçi içini yemek: İstedikleri olmuyor diye sürekli üzüntü içinde olmak.

İçi kaldırmamak: Bir işi yapma konusunda kendinde güç bulamamak.

İçi kalkmak (kabarmak): -1. Midesi bulanmak, tiksirmek. -2. Ağlama ihtiyacı duymak. -3. Çok heyecanlanmak.

İçi kan ağlamak: Kimseye sezdirmeden üzölmek, çok kederlenmek.

İçi kararmak: Hiçbir şeyden zevk almaz duruma gelmek, umutsuzluğa düşmek.

İçi kazınmak (kıyılmak): Çok acıkmak; içi ezilmek.

İçinden çıkmak: Zor bir işi başarıyla bitirmek.

İçinden doğmak : Bkz. İçinden gelmek.

İçinden geçirmek (bir şeyi): Onu düşünmek, tasarlamak.

İçinden gelmek (doğmak): O şeyi yapmak isteği duymak.

İçinden gülmek (bir şeye, birine): Ona fark ettirmeden gülmek, onunla alay etmek.

İçinden (içten) pazarlıklı: Sinsi, yapacağı kötölükleri sezdirmeyen (kimse).

İçine almak (bir şeyi): Kapsamak, içermek, ihtiva etmek.

İçine atmak (bir şeyi): -1. Üzüntüsünü kimseye bildirmemek. -2. Kendisine yapılan kötölüklere belli bir tepki göstermemekle birlikte bunları unutmamak. .

İçine dert olmak: Yapılabilecek nitelikte olan bir şeyi yapamamış olduğu için üzölmek.

İçine doğmak: Bir şeylerin olacağını sezinlemek; gönlüne doğmak.

İçine dokunmak: Dertlenmek, kederlenmek, hüznölenmek.

İçine etmek (sıçmak) (bir şeyin): Onu kötü bir duruma getirmek.

İçine işlemek: Bir söz, davranış, durum bir kimseye çok dokunmak, derinden etkilemek; yüreğine işlemek.

İçine kapanmak: -1. Çevresiyle sıkı, yakın ilişki kurmamak. -2. Durumunu, duygularını kimseye açmamak.

İçine korku düşmek: Kötü bir şeyin olabileceğinden kaygılanmak.

İçine kurt düşmek: Kötü bir şey olacağı kuşkusunu içinde olmak.

İçine oturmak: Çok etkilenmek, çok üzülmek.

İçine sıçmak : Bkz. **İçine etmek.**

İçine sinmemek: -1. Yakınları da bulunmadığı için güzel bir şeyden tat alamamak. -2. Bir şey istediği gibi olmadığı için rahatsız olmak, o şeyi beğenmemek.

İçini bayıltmak: Fazla şekerli ve yağlı gıdalar yediği için artık hiçbir şey yiyemeyecek duruma gelmek.

İçini boşaltmak: -1. Kızdığı için bir kimseye içinden geçenleri söyleyip rahatlamak. -2. Derdini anlatmak.

İçini çekmek: Üzüntüsünden derin derin nefes almak.

İçini kemirmek: Onu sürekli rahatsız, tedirgin etmek.

İçini kurt yemek (kemirmek): Sürekli kaygı içinde olmak.

İçinin yağı erimek: Kötü bir şey olacak diye üzüntü çekmek; **yüreğinin yağı erimek.**

İçi parçalanmak (paralanmak): Bir kimsenin kötü durumuna acıyıp üzülme; **yüreği parçalanmak.**

İçi rahat etmek: Kötü bir şey olmadığını görerek, öğrenerek ferahlamak.

İçi sızlamak: Kötü durumda olan bir şey ya da kimse için üzülme; **yüreği sızlamak.**

İçi tez: Aceleci, sabırsız (kimse).

İçi titremek: -1. Çok üşümek. -2. Özen göstermek, zarar gelecek diye tasalanmak.

İçi yanmak: -1. Çok üzülme. -2. Susamak.

İçler acısı: Çok acıklı, hüznün verici; **yürekler acısı.**

İddiaya tutuşmak (girmek, girişmek): Birbirine karşı iddialar ile bahse girişmek.

İfadesini almak (birinin): -1. Onu sorguya çekmek. -2. Onu dövmek, hırpalamak. -3. Onu yenmek, ona üstün gelmek.

İflahını kesmek: İş yapamaz duruma getirmek.

- İflas bayrağını çekmek:** İflas etmek, her şeyini yitirmek, batmak.
- İfrata kaçmak:** Düşüncelerinde, davranışlarında çok ileri, aşırı gitmek.
- İfrata vardirmek (bir şeyi):** Onu aşırı ölçüye vardirmek.
- İfrit etmek (birini):** Onu çok öfkelenmek, kızdırmak.
- İfrit olmak (kesilmek) (birine, bir şeye):** Ona çok kızmak, öfkelenmek.
- İftihara geçmek:** Derslerinde başarılı, davranışlarında beğenilir olup üstün öğrenci seçilmek.
- İftira atmak (etmek) (birine):** On “asılsız ve kasıtlı bir suç yüklemek.
- İftiraya uğramak:** Kendisine asılsız bir iftira yüklenmiş olmak.
- İğne atsan yere düşmez:** Bir yerin çok kalabalık olduğunu belirtmek için kullanılır.
- İğne ile kuyu kazmak:** Zor bir işi yetersiz araç ve gereçlerle büyük bir çaba harcayarak başarmaya çalışmak.
- İğne ipliğe dönmek (iğne iplik kalmak):** Çok zayıflamak.
- İhtilafa düşmek:** Bozuşmak, uyuşmamak; aralarında anlaşmazlık doğmak.
- İhtimal vermemek (bir şeye):** Onun gerçekleşebileceğini düşünmemek, usanmamak.
- İhtimam göstermek (birine, bir şeye):** Ona iyi bakmak, onunla yakından ilgilenmek; **özen göstermek.**
- İhtiyaç duymak (hissetmek) (bir şeye, birine):** Ona gereksinme duymak.
- İki ahbap çavuş:** Birbirlerinden hiç ayrılmayan, hep beraber dolaşan iki arkadaş.
- İki arada bir derede kalmak:** Çok güç bir durumla karşı karşıya gelmek.
- İki ayağını bir pabuca sokmak:** Bir kimseyi bir işi hemen yapıp bitirmesi için sıkıştırmak, zorlamak.
- İki çift laf etmek:** Bir iki söz söylemek, biraz konuşmak.

İkide bir, ikide birde: Sık sık.

İki dirhem bir çekirdek: Özenli giyinmiş (kimse).

İki eli yakasında olmak: Ondan hesap sormak.

İki eli kanda olsa: "Hangi işi yaparsa yapısın, hangi durumda olursa olsun." anlamında.

İki gözü iki çeşme: Durmadan ağlayarak, gözyaşı dökerek.

İki gözüm: Sevilen, değer verilen kimse için söylenen sevgi sözü.

İki gözüm önüme aksın: Birini bir şeye inandırmak için "Dediklerim değilse, kör olayım" anlamında yemin sözü.

İki lafı bir araya getirememek: Bkz. **İki sözü bir araya getirememek.**

İkili oynamak: Birbirine karşıt olan her iki yanı destekler bir tavır takınmak.

İki paralık etmek (birin): Söz ya da davranışlarıyla bir, kimsenin değerini, itibarını düşürmek.

İki paralık olmak: İtibarı azalmak, utanılacak bir duruma düşmek.

İki rahmetten biri: (Çok ağır hastalar için) "Ya sağlığına kavuşsun, ya da ölüp kurtulsun" anlamında söylenir.

İki seksen uzanmak: -1. Boylu boyunca yere serilmek. -2. Keyiflenmek, neşelenmek.

İki seksen uzatmak (birini): Onu sert bir vuruşla yere sermek.

İkisi de bir (aynı) kapıya çıkar: (Söz ve davranışlar için) "Her ikisi de aynı sonuca varır." anlamında.

İki sözü (lafı) bir araya getirememek: Söylemek istediklerini düzenli bir biçimde dile getirememek.

İki ucu boklu değnek: "Bir sorunun çözülmesi için hangi yolu dersen dene hepsi sakıncalı." anlamında.

İki yakası bir araya gelememek: Geçim sıkıntısından bir türlü kurtulamamak.

İlaç gibi gelmek (bir şey): O şey umulmayan bir anda gelerek işe yaramak.

İlaç için yok: “Söz konusu şey hiç yok” anlamında.

İleri almak (bir şeyi): -1. Öne almak. -2. Daha üstün bir yere geçirmek.

İleri geçmek: Öne geçmek, üstün bir duruma geçmek.

İleri gelenler: Bir toplulukta sözü geçer durumda olanlar.

İleri gelmek (bir şeyden): O şeyden meydana gelmek, o şeyin etkisiyle oluşmak.

İleri geri konuşmak (laf etmek, söylenmek): Yersiz ve kırıcı sözler söylemek.

İleri gitmek (varmak): Söz ve davranışlarda aşırıya kaçmak.

İlerisini gerisini düşünmemek (hesaplamamak): Söylenen bir sözün, yapılan bir davranışın ne gibi sonuçlar doğuracağını düşünmemek.

İleri sürmek (bir şeyi): -1. Onu öne doğru yürütmek. -2. Bir görüş ortaya atmak, önermek.

İleriyi görmek: İleride neler olacağını kestirebilmek; tahmin etmek, sezme; **uzağı görmek.**

İler tutar yanı olmamak (kalmamak): Bozuk, kötü, kullanılmaz bir duruma gelmek.

İlgi beslemek (bir şeye, birine): Ona karşı içinde merak duymak; alaka beslemek.

İlgi çekici: İlginç, enteresan, merak uyandırıcı.

İlgi çekmek (bir şey, bir kimse): İlgiyi üzerinde toplamak; **alaka çekmek.**

İlgi duymak (bir şeye, birine): Onunla ilgilenmek; **alaka duymak.**

İlgi görmek: -1. Çok önemsenmek. -2. Çok sevmek; **alaka görmek.**

İlgi toplamak: Pek çok kimsenin önem verdiği şey, kimse durumuna gelmek.

İliğine kemiğine işlemek: -1. Yağmur suları giyiminden geçip bedenini iyice ıslatmak. -2. O şey bütün benliğini kaplamak, ondan çok etkilenmek.

İliğini kurutmak: Canından bezdirecek duruma getirmek; **kanını kurutmak.**

İlişki kurmak: Bir yer ya da kimseyle bağlantı sağlamak; **münasebet kurmak, temas kurmak.**

İlk adım: Başlangıç.

İlk ağızda: İlk, ilk önce.

İlk elden: 1. Baştan beri. -2. Dolaysız, aracasız olarak.

İlk göz ağrısı: -1. İlk sevgili; **eski göz ağrısı.** -2. İlk doğan çocuk ya da torun.

İllallah demek (bir şeyden, birinden): Ondan iyice bıkmak, ona katlanamaz duruma gelmek.

İlmini almak (bir şeyin): Bir işin en ince yönlerini bile öğrenmek.

İltimas geçmek (birine): Onu kayırmak, ona hakkından fazlasını vermek.

İmana gelmek: -1. Önce karşı çıktığı bir şeyi kabul edip istenileni yapmak. -2. Sonunda doğruyu söylemek. -3. İslamlığı benimsemek.

İmanı gevremek: Bir işi gerçekleştirirken çok yorulmak.

İmiğine sarılmak: Bir kimseyi bir iş için çok sıkıştırmak; **ümüğüne sarılmak.**

İmtihana çekmek (birini): Bilgisini ölçmek, onu sınamak, denemek.

İmza atmak (İmzayı basmak, çakmak): Bir belgeyi imzalamak.

İnan olsun!: “Bana inan, inanın ki.” anlamında.

İnceden inceye: Titizce, en küçük ayrıntılarına kadar.

İnce eleyip sık dokumak: Bir şeyi en küçük ayrıntılarına kadar gözden geçirmek.

İnce iş: Dikkatli, hesaplı iş.

İn cin top oynuyor (in cin yok): Issız, sessiz yer.

İncir çekirdeğini doldurmaz: Çok küçük, az ya da önemsiz (şey).

İnim inim inlemek: -1. Sürekli olarak inlemek. -2. Çok büyük sıkıntıda olmak, yoksulluk çekmek, baskı altında yaşamak.

İN misin, cin misin?: Teklifsiz konuşmada “İnsan mısın, cin misin?” anlamında söylenir.

İnsafa gelmek: Haksız tutumundan vazgeçip adalet ve merhametle davranmak.

İnsafına kalmak (bir şey, birinin): Bir şeyin istenilen biçimde olabilmesi o şeyi yapacak kimsenin doğruluk duygusuna ve isteğine bağlı olmak.

İnsan içine çıkmak: Başka insanlarla ilişki, yakınlık kurmak.

İnsanlık hali: Hoşgörüyle karşılanması gereken durum.

İnsanlık sende (bende) kalsın:-1. “Sen bu işi yapmakla onurunu korumuş olacaksın.” Anlamında.-2. “Sen sana yapılan kötü davranışa iyilikle karşılık ver. İnsanlığını korumuş olursun anlamında kullanılır.

İnsanlıktan çıkmak: -1. Çok zayıflamak. -2. Bir insana yakışır davranışlarda bulunmamak.

İnsan sarrafı: İyi ve kötü insanları iyi tanıyabilen kimse; **adam sarrafı.**

İntikam almak (birinden): Yapılan kötülüğün acısını çıkarmak; **öç almak.**

İnzivaya çekilmek: Dünyadan elini eteğini çekmek, hiçbir şeyle ilgilenmemek; **bir köşeye çekilmek, dünyadan elini eteğini çekmek.**

İpe çekmek (birini): Onu asarak öldürmek.

İpe sapa gelmez: Tutarsız, mantıkdışı, saçma (söz, konuşma).

İpe un sermek: Birtakım bahaneler ileri sürerek istenilen bir işi yapmaktan kaçınmak.

İpini koparmak: Başiboş kalmak, haylazlaşmak.

İpin ucunu kaçırmak: Bir işi yürütemez duruma gelmek, düzensizlik, yöntemsizlik yüzünden bir işi çıkmaza sokmak.

İple çekmek (bir şeyi): O şeyin zamanının gelmesini sabırsızlıkla beklemek.

İpliğini pazara çıkarmak: Bir kimsenin kötü niteliğini ortaya çıkarmak.

İpliği pazara çıkmak: Kötü niteliği bir vesileyle belli olmak; **foyası meydana çıkmak.**

İpsiz sapsız: -1. Serseri, hayta (kimse). -2. Yersiz, saçma (söz).

İpucu vermek (birine): Ona öğrenmek istediği, aradığı şeyi bulmaya yarayan bir işaret göstermek.

İsabet almak: Vurulmak, yaralanmak.

İsim yapmak: Ünlenmek, herkesçe tanınır duruma gelmek.

İsim takmak (birine): Ona niteliklerine uygun bir isim vermek; **ad takmak..**

İskeleti çıkmak: Çok zayıflamak.

İsrafa kaçmak: Gereksiz yere aşırı harcamalarda bulunmak.

İsteddiği gibi at koşturmak (oynatmak): Keyfince, istediği gibi davranmak.

İstemem yan cebime koy: Kendisine verilen bahşış, hediye, rüşvet vb'yi almak istemediğini belirttiği halde verilmesinden memnun olanların durumu için söylenir.

İster istemez: Elinde olmadan, zorunlu olarak.

İstifayı basmak: Herhangi bir nedenle, ani bir kararla görevinden çekilmek.

İstifini bozmamak: Bir olay karşısında hiçbir tepki göstermemek, aldırış etmemek.

İstim (islim) arkadan gelsin: "Biz çalışmaya başlayalım, hazırlıklar sonra tamamlansın." anlamında.

İsyan bayrağını açmak (çekmek): Karşı gelmek, baş kaldırmak.

İş başa düşmek: Kendi işini başkasından hiç yardım görmeden kendisi yapmak zorunda kalmak.

İş bilmek: Çok becerikli olmak,

İş bitirmek: Bir işi zamanında ve iyi biçimde sonuçlandırmak.

İş çevirmek: Gizli, dolambaçlı bir iş yapmak.

İş çığırından çıkmak: Bir konu düzeltilmesi güç bir duruma gelmek.

- İş çıkarmak:** -1. Çok iş yapmak. -2. Sorun yaratmak.
- İş edinmek (bir şeyi):** Onu görev olarak kabul etmek, onunla sürekli ilgilenmek.
- İşe koşmak (birini):** Ona iş yüklemek, onu bir işle görevlendirmek.
- İş etmek:** Aldatmak, zarar sokmak.
- İşe yaramak:** -1. Elverişli nitelikte bulunmak. -2. İş yapabilecek durumda olmak.
- İş görmek:** -1. İş yapmak. -2. Bir iş için elverişli olmak.
- İş gücü:** Görev, meslek.
- İşi başından aşmak (iş başından aşkın olmak):** Yapacak, pek çok işi bulunmak.
- İşi bitmek:** -1. Yaptığı iş sona ermek. -2. İş yapacak durumu, kuvveti kalmamak.
- İşi bozulmak:** Geçimini sağladığı işinde zarar etmeye başlamak.
- İşi düşmek (biri yere) (birine):** Bir yerde yapılacak işi bulunmak. -2. Bir kimsenin yardımıyla bitirilebilecek bir işi olmak.
- İşi iş olmak:** Sevinç yaratan bir duruma kavuşmak.
- İş inada binmek:** Bir işi yapmakta (ya da yapmamakta) direnmek, inatlaşmak.
- İşin alayında olmak:** O işe gereken önemi, değeri vermemek.
- İşinden olmak:** İşini kaybetmek.
- İşi ne?:** "Ne işi var?" anlamında.
- İşine gelmek:** Çıkarına uygun düşmek.
- İşini bilmek:** Nereden, nasıl çıkar sağlanacağını bilmek.
- İşini bitirmek:** -1. Birini artık iş yapamaz duruma getirmek. -2. Onu öldürmek.
- İşin içinde iş var:** Bir konunun arkasında onunla doğrudan ilgili olmayan durumların da bulunduğunu belirtmek için söylenir.
- İşin içinden çıkmak (sıyrılmak):** Karışık, tehlikeli bir işten kendini kurtarmak.

İşini görmek: -1. Kendi işini ya da başkasının işini yapmak. -2. Başka bir şeyin yapacağı işi yapacak nitelikte olmak. -3. Dövmek. -4. Öldürmek.

İşini uydurmak: Kurnazlıkla işlerini istediği gibi yürütmek.

İşin kötüsü (fenası): Üst üste gelen tersliklerde kullanılır.

İşin mi yok: “Önemli değil, boş ver!” “Bırak böyle şeylerle uğraşmayı!” anlamında.

İşin rengi değişmek: İş, konu başka bir biçime bürünmek, nitelik kazanmak.

İşin ucu birine dokunmak: Söz konusu işten dolaylı olarak zarar görmek.

İşin mi yok?: “Bırak böyle şeylerle uğraşmayı” anlamında.

İşi oluruna bırakmak: Yapmakta olduğu bir işte gerekli titizliği göstermemek, işi raslantılara, doğal akışına bırakmak.

İşi pişirmek: -1. Bir işi sonuca ulaştıracak gerekli hazırlıkları yapmak. -2. Kadın erkek aralarında gizlice anlaşmak.

İşi rast gitmek: Şansının da yardımıyla işleri istediği gibi olmak; rast gitmek.

İşi sağlama bağlamak: Bir işin tam olarak yapılması için gerekli önlemleri almak.

İş işten geçmek: Bir iş için uygun olan fırsatı kaçırmak.

İş tatlıya bağlamak: Konuyu, sorunu iyi, memnun edici bir çözüme ulaştırmak.

İşi tıklarında olmak: İşi istediği biçimde yürümek; işi yolunda olmak.

İşitmezlikten gelmek: İşitmemiş gibi davranmak.

İşi (bir şeye) vurmak (dökmek): Başka bir biçimde davranmak, ...gibi görünmek.

İşi yokuşa sürmek: Herhangi bir konuda engellemede bulunmak, güçlük çıkarmak.

İşi (işleri) yolunda olmak: İşi olumlu ve sevindirici bir gelişme içinde; işi tıklarında olmak.

İş (işler) karıştırmak: -1. Araya fesat sokmak. -2. Zararlı bir iş yapmak.

- İşler açılmak:** Alışverişe canlılık gelmek.
- İş olsun diye:** Herhangi bir amaç gütmeyen, iş yapıyor görünerek.
- İşporta malı:** Değeri, niteliği düşük mal.
- İşportaya düşmek:** Değerini yitirip daha ucuza satılmaya başlamak.
- İş sarpa sarmak:** İş birtakım zorlu engellerle karşılaşmak.
- İştahı açılmak:** Yemek yeme isteği artmak.
- İştahı kapanmak:** Yemek yeme isteği azalmak.
- İşten atmak (birini):** Onun görevine son vermek.
- İşten bile değil:** Çok kolay.
- İşten el çektirmek (birine):** Bir suçu ya da ihmali bulunduğu gerekçesiyle bir kimsenin işine son vermek.
- İş tutmak:** Bir işte çalışmak.
- İş var (bunda, bu kimsede):** -1. "Bu şey daha işe yarar." -2. "Bu kişi iyi işler yapabilir." anlamında.
- İş yapmak:** İyi kazanç getirmek.
- İş yok (bunda, bu kimsede):** -1. "Bu şey işe yaramaz." -2. "Bu kişi çalışamaz, verimli işler yapamaz." anlamında.
- İte kaka:** -1. İteleyerek, itip kakarak. -2. Bin bir güçlülük.
- İtimadı sarsılmak (birine):** Artık ona güvenmemek.
- İtimat beslemek (birine):** Ona güvenmek; güven beslemek.
- İtimat telkin etmek:** Güven duygusu uyandırmak; güven vermek.
- İt kopuk:** Serseri, aşâğılık, terbiyesiz (kimseler).
- İt sürüsü kadar:** Gereksiz olan pek çok kişi bir arada.
- İyiden iyiye:** Gereken biçimde.
- İyi etmek:** -1. Tedavi etmek, sağlığına kavuşturmak. -2. Yaptığı iş uygun olmak. -3. Zarar vermek, zarara sokmak. -4. Parasını, malını çalmak.
- İyi gelmek:** -1. Uymak. -2. Sağlığına kavuşmasına yaramak.
- İyi gözle bakmamak:** Hakkında iyi şeyler düşünmemek.

İyi gün dostu: Dostlarına iyi günlerinde yakınlık gösteren, kötü günlerinde onlardan uzaklaşan kimse için alay yollu söylenir.

İyi iş (doğrusu): Beğenilmeyen bir durum, olay karşısında şaşkınlığı belirtmek için söylenir.

İyi kalpli (yürekli): Herkes için iyi şeyler düşünen kimse için söylenir.

İyi ki: Sevindirici bir durum, güzel bir rastlantı olarak.

İyi kötü: -1. Ne iyi ne kötü, orta halli. -2. Oldukça iyi.

İyiliği dokunmak (birine): Ona yardım etmek, faydası olmak.

İyilik sağlık, (iyilik güzellik): "Nasılsınız?" sorusuna karşılık olarak söylenen ve "sağlıklı, durumunun iyi olduğunu" bildiren söz.

İyi olmak: -1. İyileşmek, sağlığına kavuşmak. -2. Yerinde olmak. -3. Uygun olmak.

İyi saatte olsunlar: Cinler periler için kullanılır.

İyisi mi: Yapılacak en doğru şey.

İzin almak (koparmak) (birinden): İsteddiği bir şeyi yapabilmek ya da istediği bir yere gidebilmek için daha yetkili birinden serbest bırakılmasını sağlamak.

İzinde yürümek (izine uymak): Bir kimsenin başladığı bir işi aynı anlayış ve yöntemle yürütmek.

İz sürmek: -1. İnsan ya da hayvanların ayak izlerine bakarak nereye gittiklerini anlamak ve gittikleri yeri bulmaya çalışmak. -2. İzlemek, arkasından gitmek, takip etmek.

İzzetinefsine dokunmak: Bkz. **Onuruna dokunmak.**

İzzetinefsine yedirememek: Bkz. **Onuruna yedirememek.**

J

Jeton düşmemek (takılmak): Söylenenleri, olup bitenleri anlayamamak.

Jeton geç düşmek: Söz konusu şeyi geç anlamak.

Jeton takılmak: Bkz. Jeton düşmemek.

K K

Kabahat bulmak (birine) (bir şeye): -1. O kimsede suç, kusur aramak.
-2. Bir şeyde eksik bir yan, kusur aramak.

Kabahat işlemek: Kabahat sayılacak bir davranışta bulunmak.

Kabahati (birine) yüklemek: Suçu başkasının üzerine atmak, ona iftira etmek.

Kabak başına patlamak: Pek çok kişiyi ilgilendiren bir olaydan dolayı yalnızca bir kişi zarar (ceza) görmek.

Kabak çiçeği gibi açılmak: Utangaçlığı, sıkılğanlığı bir yana bırakıp herkesi şaşırtacak ölçüde özgür davranmaya başlamak.

Kabak tadı vermek: Bir konu fazla yinelendiği için bıkkınlık vermek, usandırmak.

Kaba kuvvet: Bir amaca ulaşmak için başvurulmuş dayak vb.

Kaba saba: -1. Görgüsüz kimse için söylenir. -2. Özensiz yapılan şey için kullanılır.

Kabına sığmamak: Duygularını frenleyemeyip taşkın davranışlarda bulunmak, taşkınlık yapmaya başlamak.

Kabir suali: Ayrıntılı, bıkıtıcı sorular; **ahret suali.**

Kabul olmayacak (olunmayacak) duaya amin demek: Olmayacak bir şeye olacaktıymış gibi inanmak.

Kâbus basmak (çökmek): Büyük sıkıntı, korku içinde kalmak.

Kaçacak delik aramak: Korku nedeniyle saklanacak yer aramak.

Kaçın kurası: Zengin yaşam deneyimi olan, aldatılması güç (kimse).

Kaç para eder?: "Neye yarar, ne değeri var?" anlamında.

Kaç zamandır?: "Çoktan beri." anlamında.

Kaderine küsmek: Karşılaştığı kötü olaylar yüzünden talihini suçlu görmek; **talihine küsmek.**

Kadınlar hamamına dönmek (bir yer): Herkes aynı anda konuştuğu için gürültülü bir ortam oluşmak.

Kadir gecesi doğmuş: Çok şanslı (kimse); **anası kadir gecesi doğurmuş.**

Kadrini bilmek: -1. Değerini bilmek. -2. Yararlanmak.

Kafa çekmek: Bkz. **Kafayı çekmek.**

Kafadan atmak: Uydurup söylemek, yeterince düşünmeden cevap vermek.

Kafadan çatlak (kontak, sakat): Akılsızca işler yapan, deli.

Kafa dengi: Anlayışları birbirine uyduğu için arkadaşlık yapanlardan her biri.

Kafa dinlemek: Zihni yoran işlerden uzak kalmak.

Kafa göz yarmak: Beceriksizlik göstermek.

Kafa kâğıdı: Nüfus cüzdanı.

Kafa kafaya vermek: Bir konuda görüşmek üzere bir araya gelmek; **baş başa vermek.**

Kafa kalmamak: Zihni yorgunluktan çalışamaz duruma gelmek.

Kafa patlatmak: Bir iş gerçekleştirmek için büyük ölçüde zihinsel çaba harcamak.

Kafası almamak (bir şeyi): -1. Onu anlayamayacak durumda olmak. -2. Onun olabileceğine inanmamak. -3. Onu anlayamamak, kavrayamamak; **aklı almamak, havsalası almamak.**

Kafası atmak: Çok öfkelenmek; **beyni atmak, tepesi atmak.**

Kafası bozulmak (bir şeye, birine): Ona kızmak, öfkelenmek, sinirlenmek.

Kafası bulanmak: Bir durum karşısında ne olup bittiğini kavrayamaz duruma gelmek.

Kafası çalışmak: Bkz. **Kafası işlemek.**

Kafası dönmek: -1. Sersemlemek. -2. Öfkelenmek.

- Kafası dumanlı:** -1. Hafif sarhoş. -2. Çok yorgun kimse için kullanılır.
- Kafası işlemek (çalışmak):** -1. Akılcıca davranışlarda bulunmak. -2. Zekice işler yapmak.
- Kafası karışmak:** Sağlıklı düşünemez olmak; **zihni karışmak.**
- Kafası kazan gibi olmak, (kafası şişmek):** -1. Gürültüden tedirgin olmak. -2. Çok çalışmaktan ötürü zihni yorulmak; **başı kazan gibi olmak, başı şişmek.**
- Kafası kızmak:** Öfkelenmek, sinirlenmek.
- Kafasına dank etmek (demek):** Bir olay dolayısıyla gerçeği, doğruyu anlamak.
- Kafasına koymak (bir şeyi):** Onu yapmaya kesin karar verip uygun zamanı beklemek.
- Kafasına vura vura:** Zorla, itekleyerek.
- Kafasına vurmak:** İçki, hava, vb. ona olumsuz etki yapmak; **başına vurmak.**
- Kafasından çıkarmak (bir şeyi, birini):** Onu unutmak, ondan vazgeçmek; **aklından çıkarmak.**
- Kafasını ezmek:** Zararlı olabilecek bir şeyi daha başlangıçta yok etmek; **başını ezmek.**
- Kafasını gözünü yara yara konuşmak:** Bir dili yanlışlar yaparak konuşmak.
- Kafasını kaldırmak :** Karşı gelmek; **başını kaldırmak.**
- Kafasını kaldırmamak (bir şeyden):** Hep o şeyle meşgul olmak; **başını kaldırmamak.**
- Kafasını kullanmak:** Akılcıca davranmak; **aklını kullanmak.**
- Kafasını kurcalamak:** Zihnini meşgul etmek, devamlı düşündürmek; **aklını kurcalamak.**
- Kafasını taştan taşa vurmak:** Bkz. **Başını taştan taşa vurmak.**
- Kafasını toplamak:** Sağlıklı düşünebilecek duruma gelmek; **aklını toplamak.**
- Kafası şişmek:** Bkz. **Kafası kazan olmak.**

- Kafa şişirmek :** Gürültü ya da gevezelikle tedirgin etmek.
- Kafa tutmak (birine):** Ona diklenmek; karşı gelmek.
- Kafa ütülemek:** Çok konuşup tedirgin etmek; boş laflarla bunaltmak.
- Kafayı bulmak:** -1. Sarhoş olmak. -2. Keyfi yerine gelmek.
- Kafayı çekmek :** İçki içmek.
- Kafayı değiştirmek:** Düşüncesini, kanısını değiştirmek.
- Kafayı takmak (bir şeye):** Hep onu düşünmek, onunla uğraşmak.
- Kafayı üşütmek:** Akli dengesini yitirmek.
- Kafa yok:** Akılsız, aptal (kimse).
- Kafa yormak:** Bir konu üzerinde çok düşünmek; **beyin yormak.**
- Kafese koymak (birini):** -1. Onu aldatıp çıkar sağlamak. -2. Onu hapse sokmak.
- Kâğıda dökmek (bir şeyi):** Onu yazmak, yazıya geçirmek.
- Kâğıt üzerinde kalmak:** O şey tasarlandığı halde yapılmamış olmak, uygulamaya konulmamak.
- Kahır (kahrını) çekmek:** Belirli bir amaçla uzun süre sıkıntıya katlanmak.
- Kahkaha atmak:** Yüksek sesle gülmek.
- Kahkahadan kırılmak:** Çok gülmek; **gülmekten kırılmak.**
- Kahkahayı basmak (koparmak, salıvermek):** Kendini tutamayıp yüksek sesle gülmek.
- Kahve dövücünün hink deyicisi:** Bir kimsenin yaptığı işi yaltaklık ederek, sözle destekleyen (kimse).
- Kalayı basmak (birine):** Ona küfür etmek, sövmek.
- Kalayı yemek:** Kendisine küfredilmek.
- Kalbi çarpmak:** -1. Kalp atışları artmak. -2. Çok heyecanlanmak.
- Kalbine girmek:** Sevgisini kazanmak.
- Kalbine göre:** Başkalarına karşı beslediği duygulara göre.

Kalbini kazanmak (fethetmek): İnce bir davranış, güzel bir sözle sevgisini kazanmak; **gönlünü kazanmak.**

Kalbini kırmak: Uygunsuz sözle ya da davranışla bir kimseyi gücendirmek; **gönlünü kırmak.**

Kaldı ki: Bundan başka, bununla birlikte.

Kaldırım mühendisi: İşsiz güçsüz, bir iş tutamayıp vaktini sokaklarda dolaşarak geçiren kimse.

Kale almamak (bir şeyi, birini): Onun sözünü etmeye değer saymamak, değer vermemek.

Kaleme almak (bir şeyi): Bir konuyu yazmak; **yazıya dökmek.**

Kalem oynatmak: -1. Yazı yazmak. -2. Bir yazıyı düzeltmek. -3. Yazılı bir belge üzerinde gizlice değişiklik yapmak.

Kaleyi içten (içinden) fethetmek: Herhangi bir şeyi, o şeyle en yakın kişiyi kazanarak, onun yardımıyla elde etmek.

Kalıbı kıyafeti yerinde: Görünüşü gösterişli olan (kimse).

Kalıbını basmak (bir şeye): Onun doğruluğuna, öyle olduğuna tanıklık etmek.

Kalın kafalı: Bir şeyi geç ve güç anlayan, anlayışı kıt olan (kimse).

Kalıplı kıyafetli: Gösterişli, bakımlı (kimse).

Kalıp kıyafet yerinde: Gösterişli, üstü başı düzgün olan.

Kalıpsız kıyafetsiz: Gösterişsiz, bakımsız (kimse).

Kalır yeri olmamak (birinden, bir şeyden): Ondan her bakımdan aşağı durumda olmamak.

Kalp kırmak: Gücendirmek, yanlış bir davranışla, sözle birini üzme; **gönül kırmak.**

Kambur kambur üstüne: Bir sıkıntı bitmeden bir başka sıkıntının başlaması, tersliklerin üst üste gelmesi.

Kan ağlamak: Büyük bir yıkımdan, sorundan, acıdan büyük üzüntü duymak.

Kana susamak: Öldürme isteği içinde olmak.

Kan davası: İki aile arasında karşılıklı öldürmelerle süren dava.

Kanat germek (birine): Onu korumak, himayesine almak.

Kan başına (beynine) sıçramak: Çok öfkelenmek.

Kancayı takmak (atmak) (birine): Ona musallat olmak, onun kötülüğüne çalışmak.

Kan çekmek: -1. Huyu benzemek. -2. Yakınlık duymak.

Kan çıkmak: Kavga çıkıp kan dökülmek, cinayet işlenmek.

Kan gövdeyi götürmek: Birçok insan öldürülmek, çok kan dökülmek.

Kan gütmek: Öldürülen bir yakının öcünü almak için öldüren taraftan birini öldürmek istemek, öldürmek için fırsat kollamak.

Kanı ısınmak (birine): Ona yakınlık duymak.

Kanı kaynamak: -1. Ona yakın ilgi ve sevgi duymak. -2. Coşkun, yerinde duramaz olmak.

Kanına dokunmak : Çok sinirlenmek, kızmak.

Kanına girmek: -1. Bir kimseyi öldürmek ya da öldürtmek. -2. Kızlığını bozmak. -3. Kandırmak, yıkıma uğratmak.

Kanını emmek: Sömürmek.

Kanını kurutmak: Gereğinden çok rahatsız edip canından bezdirmek; iliğini kurutmak.

Kanı yerde kalmamak: Öldürülen kimsenin mutlaka öcü alınmak.

Kan kardeşi: Birbirinin az miktarda kanını emip kardeş olduklarına yemin eden kişilerden her biri.

Kan kusturmak (birine): Ona çok eziyet çektirmek.

Kan kusup kızılık şerbeti içtim demek: Çok eziyet çekmesine rağmen durumu iyiymiş gibi gösteremeye çalışmak.

Kanlı bıçaklı olmak (biriyle): Aralarındaki anlaşmazlık birbirini öldürecek kerteğe varmak.

Kanlı canlı: Sağlıklı, güçlü kimse için söylenir.

Kan oturmak: Vücudun bir yerinde sıkışma nedeniyle damarların çatlayıp dokular arasında kan birikmek.

Kan revan içinde: Her tarafı kana bulanmış bir durumda.

Kantarın topunu kaçırmak: Ölçüyü kaçırap aşırı davranışlarda bulunmak.

Kan ter içinde kalmak: Yaptığı ağır iş nedeniyle ter içinde kalmak.

Kan tutmak (birini): -1. Kanı görünce bayılmak. -2. (Adam öldüren için) Donup kaldığı için kaçamamak, şok geçirmek.

Kapağı (bir yere) atmak: İsteddiği bir yere (mevkiye, okula vb.) geçmek.

Kapağı dar (zor) atmak: Kaçıp kurtulmak; rahat, tehlikesiz bir yere sığmak.

Kapalı kutu: -1. Duygularını ve düşüncelerini gizleyen (kimse). -2. Niteliği ve içeriği gizli kalan (şey).

Kapana düşmek (girmek, kısılmak, tutulmak, yakalanmak): Ele geçmek, yakalanmak.

Kapana sıkıştırmak (birini): -1. Onu zor durumda bırakmak. -2. Onu hile yoluyla yakalamak.

Kapanın elinde kalmak (bir şey): Bir şey daha açık göz olanların ve çabuk davranabilenlerin malı olmak.

Kapı açmak (bir şeye) (bir şeyden): -1. Bir işe başlamak. -2. Pazarlığa yüksek bir fiyatla başlamak. -3. Konuyla ilgili bir şeyden söz etmek.

Kapı dışarı etmek (birini): Onu kovmak, dışarı atmak.

Kapı duvar: Çalındığı halde açılmayan kapı.

Kapının önüne koymak (birini): Onu kovmak.

Kapıp koyuvermek: Her şeyi kendi haline bırakmak.

Kapısı (herkese) açık olmak: Herkesin serbestçe konuk olarak gelebileceği ev olmak.

Kapısını aşındırmak: Bir kimsenin evine, yanına bir iş için çok sık gidip gelmek.

Kapıya dayanmak (bir şey) (biri): -1. Gelip çatismak, zamanı gelmek. -2. Bir şey elde etmek için zorlamak, gözünü korkutmak.

Kapı yapmak: -1. Tavla oyununda bir hanede iki pul toplamak. -2. Belirli sayıda eve uğramış olmak.

Kapıyı göstermek (birine): Onun gitmesini istemek, onu kovmak.

Kara baht: Kötü talih.

Kara borsa: Piyasada çok zor bulunan bir, malın gizlice yüksek fiyatla alınıp satılması; bu işin yapıldığı piyasa.

Kara borsaya düşmek: Bir mal, bulunmaz olmak ve bu yüzden değeri çok yükselmek.

Kara cahil: Hiçbir şey bilmeyen, bilgisiz (kimse).

Kara cümle: Aritmetikte dört işlem: toplama, çıkarma, çarpma, bölme.

Kara cümlesi bozuk: Okuması yazması olmayan, derdini iyi anlatamayan (kimse).

Kara çalmak (sürmek) (birine): Ona iftira etmek suç yüklemek.

Karada ölüm yok: "Artık herhangi bir tehlike ile karşılaşma olasılığı yok." anlamında.

Karadeniz'de gemilerin mi battı? (ne düşünüyorsun?): "Öyle derin derin düşünecek ne var?" anlamında.

Kara gün dostu: Arkadaşlığını felaket günlerinde etkin bir biçimde gösteren kimse.

Kara haber: Üzücü haber.

Kara kaplı kitap: Herhangi bir konuda, sorunda kanıt olarak/ tanık olarak alınan kitap (din kitabı, kanun kitapları...)

Kara kara düşünmek: Kötümser bir hava içinde düşünceye dalmak.

Karakolluk olmak (biriyle): Kavga sonucu karakola gitmek zorunda kalmak.

Kara kuru: Esmer ve zayıf (kimse).

Kara kuvvet: Dinsel bağnazlığın oluşturduğu, gerici güç.

Karalar bağlamak (giymek): Çok üzölmek, büyük acısı olmak.

Kara liste: Zararlı faaliyetleri olduğu gerekçesiyle cezalandırılması düşünülen kişileri içeren liste.

Karaman'ın koyunu, sonra çıkar oyunu: "Şimdi her şey olağan görünüyor, ama sonra neler olacağı belli değil." anlamında.

- Karambole gelmek (bir şey):** Karışıklığa rastladığı için o şeyin üzerinde gereği gibi durulmamak.
- Karambole getirmek (birini) (bir şeyi):** -1. Karışıklıktan yararlanarak onu aldatmak. -2. Bir işi çabuk yaparak göz boyamak.
- Kara para:** Yasadışı yollarla elde edilen kazanç.
- Karasevdaya düşmek (tutulmak, uğramak):** Bir kimseyi şiddetli, fakat ümitsiz bir biçimde sevmek, ona büyük bir sevgiyle bağlanmak.
- Kara yağız:** Koyu esmer renkte teni olan (delikanlı).
- Karda gezip izini belli etmemek:** Bir işi hiç kimsenin sezip anlayamayacağı bir ustalıkla yapmak.
- Kargacık burgacık:** Eğri büğrü, okunması güç (yazı).
- Karga tulumba etmek (birini):** Onu kollarından ve bacaklarından tutup kaldırmak.
- Karı ağızlı :** Karısının sözünden çıkmayan kimse için kullanılır.
- Karılık etmek (birine) (biri):** -1. Evli bir kadın kocasına karşı görevlerini yapmak. -2. Erkek döneğe davranmak, hile yapmak.
- Karım (karısı) köylü:** Karısının yakınlarıyla sıkı fıkı olup kendi yakınlarını unutan erkek.
- Karın ağrısı:** Sevilmeyen, tahammül edilemeyen kimse ya da şey için söylenir.
- Karınca duası gibi:** Çok ufak, düzensiz ve okunaksız yazı için söylenir.
- Karınca ezmez:** İnce duygulu, merhametli (kimse).
- Karınca (yuvası) gibi kaynamak:** (Topluluk için) Çok kalabalık ve hareketli olmak.
- Karınca kararınca (kaderince):** Elinden geldiği, gücü yettiği kadar.
- Karışanı görüşeni olmamak:** İşine karışan hiç kimse bulunmamak.
- Karış karış (bilmek, dolaşmak) (bir yeri):** O yerin her yanını, inceden inceye (bilmek, dolaşmak).
- Karine ile anlamak (çıkarmak) (bir şeyi):** Onu sözün gelişinden anlamak.

Karman çorman: Karmakarışık, iyice karışık.

Karnı burnunda: Doğum yapacak durumdaki gebe (kadın).

Karnım tok: “Bu tür sözlerle beni kandıramazsınız.” anlamında.

Karnı tok, sırtı pek: Hali vakti yerinde olan (kimse).

Karnı zil çalmak: Çok acıkmak.

Karşı çıkmak (bir şeye) (birine): -1. Ona itiraz etmek, cephe almak. -2. Onu karşılamaya gitmek.

Karşı durmak (bir şeye, birine): Ona direnmek, boyun eğmemek.

Karşı gelmek (birine): -1. Baş kaldırmak. -2. İtiraz etmek, dediğini yapmamak.

Karşı karşıya gelmek: Karşılaşmak; yüz yüze gelmek.

Karşı koymak (birine): Ona karşılık vermek, direnmek, önlemeye çalışmak.

Karşılık vermek (birine, bir şeye): -1. Ona karşı gelmek, baş kaldırmak -2. Ona yanıt vermemek, cevap vermek.

Karşı olmak (bir şeye): Ona katılmamak; onun öyle yapılmasına uygun görmemek.

Karşısına almak (birini): Onun düşünce ve tutumlarına katılmadığını belli etmek.

Karşısına dikilmek: -1. Gelip bir kimsenin karşısında durmak. -2. Engel yaratacağını sözle ve davranışla belirtmek.

Kasıp kavurmak (bir şeyi, ortalığı): -1. Bir doğal afet, çevreye büyük zarar vermek. -2. Bir zorba, katı ve acımasız tutumuyla çevresindekilerde korku, dehşet uyandırmak.

Kaskatı kesilmek: Korku, şaşkınlık vb. yüzünden hiçbir şey söylemeyecek, hiçbir davranışta bulunamayacak duruma gelmek.

Kaş göz etmek: Bir kimseye bir şeyi anlatmak düşüncesiyle kaşla gözle işaret vermek; **göz etmek.**

Kaşık çalmak (bir yemeğe): Onu iştahla yemek.

Kaşık düşmanı: Eş, karı için alay yollu söylenir.

Kaşla göz arasında: Çarçabuk, hiç kimsenin sezemeyeceği bir çabuklukla.

Kaşlarını çatmak, (kaş çatmak), (kaş yıkmak): Kaşlarını birbirine yaklaştırarak öfkeli olduğunu belli etmek.

Kaş yapayım derken göz çıkarmak: Küçük bir iyilik yapayım derken büyük bir zarar vermek.

Katı yürekli: Acıklı durumlar karşısında üzüntü duymayan; acımasız (kimse).

Kat kat: -1. Pek çok. -2. Üst üste.

Kavga çıkarmak: Söz ya da davranışlarıyla kavgayı açmak.

Kavgaya tutuşmak (biriyle): Onunla kavga etmeye başlamak.

Kavuk sallamak: Bir kimsenin bütün söz ve davranışlarını uygun bulduğunu belli etmek; dalkavukluk etmek.

Kaygı çekmek: Tasalanmak, üzülmek.

Kayda değer: Önemli, sözü edilebilecek (şey).

Kayıplara karışmak: Kaybolmak, görünmez olmak.

Kayıt kuyut tanımamak: Kuralları, yasakları hiçe saymak.

Kayıtsız kalmak (bir şeye, birine): Ona önem vermemek, onu umursamak, onunla ilgilenme gereği duymamak.

Kayıtsız şartsız: Hiçbir bağ ve koşul olmaksızın.

Kaymağını yemek (almak): Bir işin en büyü payını, karını almak.

Kaymak tabakası (takımı): Bir toplumun seçkin ve zengin kimselelerinin tümü.

Kaymak gibi: -1. Bembeyaz, pürüzsüz. -2. Yumuşak, tatlı şeyler için kullanılır.

(bir yer) Kazan, (biri) kepçe: “O yeri bucak bucak aradı.” anlamında.

Kazan kaldırmak: Yönetime, yöneticinin tutumuna topluca baş kaldırmak, isyan etmek.

Kazdığı çukura (kuyuya) kendisi düşmek: Başkası için yapmayı düşündüğü kötülüğe kendisi uğramak.

Kazık atmak (birine): Onu aldatmak, kandırmak; **madik atmak.**

Kazık kadar: -1. Kocaman (kimse). -2. Uzun (boy).

Kazık kesilmek: Kaskatı olmak.

Kazık marka: Çok pahalı olan şey için kullanılır.

Kazık yemek: Aldatılmak, kandırılmak, kazıklanmak.

Kazın ayağı öyle değil: “Bu hiç de senin bildiğin, düşündüğün gibi değil.” anlamında.

Kaz kafalı: Anlayışı kıt olan (kimse).

Keçi inadı: Yumuşatılması zor olan inat; **gâvur inadı**.

Keçileri kaçırmak: -1. Aklını yitirmiş gibi olmak. -2. Delirmek.

Keçilik etmek (keçiliği tutmak): İnatçılık etmek.

Kedi köpek gibi: Birbirleriyle sürekli kavga eden, geçimsiz kimseler için söylenir.

Kefeni yırtmak: Ağır bir hastalıktan ya da tehlikeli bir durumdan kurtulmak.

Kel başa şimşir tarak: Parasal gücü elverişli olmayan bir kimsenin pahalı şeyler satın alması durumunda kullanılır.

Kelle koltukta: Ölümü göze alarak, büyük bir cesaretle.

Kellesini istemek: Birinin öldürülmesini istemek.

Kellesini ortaya koymak: Çok iyi bildiği bir konuda yanlırsa ya da yenilirse kellesini vermeye razı olmak.

Kellesini uçurmak: Kafasını kesmek.

Kelleyi koltuğa almak: Ölümü göze almak.

Kelli fellî (kerli ferli): Kılığı kıyafeti düzgün, olgun ve gösterişli (kimse).

Kemerini (kemerleri) sıkmak: Tutumlu yaşamaya katlanmak.

Kem göz: Nazar değdirdiğine inanılan göz.

Kem gözle bakmak (birine): -1. Kötü niyetle bakmak. -2. Nazar değdiren bir bakışla bakmak.

Kemik atmak (birinin önüne): Oyalamak, susturmak amacıyla ona küçük bir şey vermek.

Kemikleri sızlamak: Ölü huzursuz, rahatsız olmak.

Kemiklerini kırmak: Kötü biçimde dövme.

Kem küm etmek: Bir soru karşısında doğru cevap verememek, anlamsız sözler söylemek.

Kendi ağzıyla tutulmak: Söylediği yalan ya da işlediği suç kendi sözüyle anlaşılma.

Kendi âleminde: Çevresiyle ilişkisini kesmiş, iç dünyasına dönmüş olarak.

Kendi başına: -1. Hiç kimseye sorup danışmadan. -2. Hiç kimseden yardım görmeksizin.

Kendi çalıp kendi oynuyor: "Herkesin ilgisini çekip sonra işine hiç kimseyi karıştırmıyor." anlamında.

Kendi derdine düşmek: Yalnızca kendi dertleriyle uğraşıp durma.

Kendi göbeğini kendi kesmek: Kendi işini kendi görmek.

Kendi halinde: Hiç kimsenin işine karışmayan (kimse).

Kendi halinde (haline) bırakmak (bir şeyi, birini): -1. Üzerinde çalışmamak. -2. Onunla ilgilenmemek, ona karışmamak.

Kendi havasında olmak, (kendi havasına gitmek): Aklına eseni yapmak, istediği gibi davranma.

Kendi hesabına: Kendine göre, kendisi için.

Kendi kendine: -1. Yalnız başına. -2. Hiç kimseye danışmadan, hiç kimseyle ilişki kurmadan, başkasından yardım almadan. -3. Kendiliğinden.

Kendi kendine gelin güvey olmak: Başkasıyla birlikte yapılması kararlaştırılan bir işi kendisi tasarlayıp yapıyormuş izlenimi vermek.

Kendi kendini yemek (kendini yiyip bitirmek): İsteklerini gerçekleştiremediği için sürekli üzülme.

Kendi kuyusunu kendi kazmak: Kendisine zarar verecek bir davranışta bulunma.

Kendinden geçmek: -1. Bilincini yitirmek, bayılmak, -2. Duygulanmak, çok heyecanlanma.

Kendinden pay biçmek: Başkasının başından geçen kötü bir olayı, kendi başına gelmiş gibi ya da gelmiş kötü bir şeyle karşılaştırıp düşünmek.

Kendinde olmamak: Birinci yerinde olmamak.

Kendine gelmek: -1. Ayılmak; bilinçli duruma gelmek. -2. Aklı başına gelmek. -3. Durumu düzelmek.

Kendine hâkim olmak: Yanlış bir iş yapmamak, söz söylememek.

Kendine mal etmek (bir şeyi): Onu benimsemek, kendinin saymak.

Kendine (...) süsü vermek: Kendini (...) gibi göstermek.

Kendine yedirememek: Bkz. **Onuruna yedirememek.**

Kendine yontmak: Her fırsatı kendi çıkarı için kullanmak; nalıncı keseri gibi kendine yontmak.

Kendini ağır (ağıra, ağırdan) satmak: Bir işi birçok ricadan sonra yapmaya karar vermek; nazlanmak.

Kendini alamamak (bir şeyden): Bir işi yapmadan edememek.

Kendini ateşe atmak: Tehlikeli olduğu bilinen bir işe girişmek.

Kendini atmak (bir yere): Hemen oraya gitmek.

Kendini beğenmek: Kendini başkalarından üstün görmek, çevresindekileri küçümsemek.

Kendini bırakmak: -1. Üstüne başına özen göstermez olmak. -2. Çevreyle ilgisini kesip yalnız bir konuyla uğraşmaya başlamak.

Kendini bilmek: -1. Aklı başında olmak. -2. Nasıl davranacağını bilmek, onuruna düşünmek. -3. Kendinin ve çevresinin bilincine varmak.

Kendini bir şey sanmak: Kendini olduğundan değerli görmek.

Kendini bulmak: -1. Kişiliğini kazanmak. -2. Durumunu düzeltmek.

Kendini dar atmak (bir yere): Ferahlık sağlayan bir yere çarçabuk gitmek.

Kendini dev aynasında görmek : Kendisinin çok büyük bir adam olduğunu sanmak.

Kendini dinlemek: Rahatsız olup olmadığını düşünerek tedirgin olmak.

Kendini ele vermek: Bir davranış ya da sözüyle suçlu olduğunu göstermek.

Kendini fasulye gibi bir nimetten saymak: Kendini önemli biriymiş gibi görmek.

Kendini göstermek: -1. (Bir kimse) Yeteneklerini ortaya koymak.
-2. (Bir şey) Ortaya çıkmak, meydana gelmek.

Kendini kaptırmak (bir şeye): -1. Bir şeyin etkisinden kendini kurtaramamak. -2. Giriştiği bir işe bütünüyle kendini vermek.

Kendini kaybetmek: -1. Bayılmak, bilincini yitirmek. -2. Öfkesinden ne yaptığını bilememek.

Kendini kapıp koyuvermek: -1. Karamsar olmak. -2. Üstüne başına özen göstermez olmak.

Kendini naza çekmek: Bkz. **Naza çekmek.**

Kendini paralamak: Bir işi zamanında ve iyi biçimde yapmak için olağanüstü çaba harcamak.

Kendini sıkmak: -1. Vücudunu gergin duruma getirmek. -2. Bir iş için gücünü, yeteneklerini zorlamak.

Kendini toplamak (toparlamak): -1. Sağlık geçim vb. durumu düzeltmek; -2. Dikkatini ilgilendiği konu üzerinde yoğunlaştırmak.

Kendini tutmak: Herhangi bir tehlikeli ya da çekiçi durum, şey karşısında kendine hakim olmak, dayanmak, sabretmek.

Kendini vermek (vurmak) (bir şeye): -1. Uğraştığı bir işe bütünüyle bağlanmak. -2. Bir şeyi yapmayı alışkanlık haline getirmek.

Kendi payıma: "Benim düşünceme göre." anlamında.

Kendi yağıyla kavrulmak: Hiç kimseden yardım almadan, kendi gereksinimlerini karşılamaya çalışmak.

Kene gibi yapışmak: Musallat olmak, isteğini elde etmek için sürekli rahatsız etmek.

Kesenin ağzını açmak: Para harcamaya başlamak.

Kesenize bereket: -1. Para yardımında bulunan bir kimseye teşekkür için “Kazancınız bol olsun!” anlamında söylenir. -2. Yemekten sonra evsahibine teşekkür ederken söylenir.

Kesip (kestirip) atmak: -1. Etraflıca düşünmeden kesin yargıya varmak. -2. Tartışmalı bir durumu kesin olarak çözmek.

Kesip attığı tırnak olmamak: Bir kişi, bir başkasına göre değerce çok aşağı, önemsiz olmak.

Kestirip atmak: Bkz. **Kesip atmak.**

Kestirme cevap: Kısa ve kesin cevap.

Ket vurmak: Bir işin yapılmasını güçleştirmek, ona engel olmak.

Keyfi bozulmak: -1. Hastalanmak. -2. Rahatı, huzuru kalmamak; canı sıkılmak; neşesi bozulmak.

Keyfi (yerine) gelmek: Neşelenmek, neşesini bulmak.

Keyfi kaçmak: Neşesi bozulmak, neşesi kaçmak.

Keyfine bakmak: Dilediğince, gönlünce yaşamak, hareket etmek.

Keyfini çıkarmak (bir şeyin): Bir şeyden, bir şeyi yapmaktan çok zevk almak; ondan zevk alarak yararlanmak.

Keyfini kaçırmak (bozmak): Üzmek, rahatsız etmek, canını sıkmak.

Keyfinin (keyfimin) kahyası mısın?: “Senin ona (bana) karışmaya hiç mi hiç hakkın yoktur.” anlamında.

Keyif çatmak: Hoşça ve eğlenceli vakit geçirmek.

Keyif sürmek: Rahat yaşamak.

Keyif vermek (bir şey birine): -1. Ona neşe vermek. -2. Onu sarhoş etmek.

Kıçı kırık: Hiçbir önemi ve değeri olmayan.

Kıçına tekme atmak (vurmak, yapıştırmak): Kovmak; götüne tekme atmak.

Kıçını kaldıramamak: Çok tembel olmak.

Kıçını yalamak: Ona dalkavukluk etmek, yaltaklanmak.

Kıçını yırtmak: -1. Bağırıp çağırmak. -2. Bir şeyi yapacağım diye uğraşıp durmak.

Kıç üstü oturmak: Başarısızlığa uğrayınca umudunu da yitirmek.

Kılıktan geçirmek: Tümünü kılıçla öldürmek.

Kılıfına uydurmak: Bir duruma, tutuma uydurma bir gerekçe bulmak.

Kılığı kıyafeti düzmek: Yeni giysiler alıp giymek.

Kılı kıpırdamamak: Umursamamak, aldırış etmemek.

Kılı kırk yarmak: Bir işi yaparken büyük bir dikkat göstermek, çok titiz davranmak.

Kılık kıyafet: Üst baş, dış görünüş.

Kılıktan kılığa girmek: -1. Giysilerini değiştirmek. -2. Sık sık düşünce ve kanı değiştirmek.

Kılına dokunmamak: Bir kimseye zarar verecek bir davranışta bulunmamak.

Kılını kıpırdatmamak (oynatmamak): Tepki gösterilmesi gereken bir olay, söz karşısında hareketsiz kalmak; ilgisiz, duyarsız davranmak.

Kıl payı (fark): Çok az bir (fark).

Kıran girmek (bir şeye): İnsanlar ya da hayvanlar arasında çok sayıda ölüme yol açan bir hastalık yayılmak. -2. Bir şey artık bulunmaz olmak.

Kıran kırana: (Kavga, döğüş, güreş için) Acımasızca, öldürürcesine.

Kırdığı koz (ceviz) kırkı (bini) aşmak: Devamlı olarak uygunsuz, yakışıksız davranışlarda bulunmak.

Kırık dökük: -1. Sağlam olmayan, çürük değersiz (eşya). -2. Tam ve düzgün olmayan (söz).

Kırıp geçirmek (bir yeri) (herkesi): -1. Yakıp yıkarak, öldürerek ya da baskı yoluyla büyük zarar vermek. -2. Komik söz ve davranışlarla herkesi katıla katıla güldürmek.

Kırk bir buçuk (kırk bir kere) maşallah: "Tanrı nazardan saklasın!" anlamında.

Kırk dereden su getirmek: Bkz. Bin dereden su getirmek.

Kırkı çıkmak: (Lohusa, bebek, ölü için) Doğumdan ya da ölümden kırk gün geçmek.

Kırkından sonra saz çalmak: İleri yaşlarında yorucu bir işe merak sardırarak.

Kırk kapının ipini çekmek: Birçok yere uğramak; doksan kapının ipini çekmek.

Kırk tarakta bezi olmak: Birçok işi olmak ya da birçok işle ilişkisi bulunmak; **her tarakta bezi olmak, bin tarakta bezi olmak.**

Kırk yılda bir: Çok seyrek olarak.

Kırk yılın başı (başında): Çok uzun sürede bir kez.

Kırk yıllık: Çok eski, köklü (dost, dostluk).

Kırmızı dipli mumla davet etmek (birini): Gelmesi için çok yalvarmak.

Kısa günün kârı: “Hiç olmamaktansa bu kadarı da iyidir.” anlamında.

Kısa yoldan: -1. Fazla uzatmadan. -2. Kesin bir biçimde.

Kısasa kısas: Kötülüğe aynı biçimde karşılık verme.

Kısır döngü: Herhangi bir sorunlu durumda kesin çözüme varamama, çıkmazda olma; **fasit daire.**

Kıs kıs gülmek: Sessizce, alay ederek gülmek.

Kıskıvrak yakalamak (bağlamak) (birini): Kolay kolay kurtulamayacak biçimde sınıksız tutmak (bağlamak).

Kısmet beklemek: (Gelin olacak çağa gelmiş kız) Evleneceği erkeği beklemek.

Kısmet (kısmeti) çıkmak (birine): (Kız, kadın için) Evlenmek amacıyla istenmek.

Kısmeti açık: Talihli, kısmetli (kimse).

Kısmeti açılmak: -1. Kazancı bollaşmak. -2. Kendisiyle evlenecek biri çıkmak.

Kısmeti ayağına (kadar) gelmek: Pek bir çaba harcamadan, bir vesile sonucu kazançlı bir durumla karşılaşmak.

Kısmetini ayağıyla tepmek: Bkz. **Nimeti ayağıyla tepmek.**

- Kıssadan hisse (almak, çıkarmak):** Anlatılan bir olaydan ders (almak, çıkarmak).
- Kış basmak:** Kış mevsimiyle birlikte yağmurlar, karlar, fırtınalar, soğuklar başlamak.
- Kışı çıkarmak:** -1. Kışı bir yerde geçirmek. -2. (Yakacak) Kış süresince yeterli olmak.
- Kış kıyamet:** -1. Çok zor geçen kış. -2. Yağmurlu, karlı, fırtınalı hava.
- Kıtı kıtına:** Ancak yetecek kadar.
- Kıtır atmak:** Yalan söylemek, yalan uydurmak.
- Kıtır kıtır kesmek (doğramak) (birini):** Onu acımadan öldürmek.
- Kıt kanaat (geçinmek):** Birtakım yoksulluklara katlanarak, bin bir güçlkle (geçinmek).
- Kıtlığına kıran girmek:** Bir şey ortadan çekilip bulunmaz olmak.
- Kıtlıktan çıkmış gibi (yemek):** Hiç yememiş ya da doymayacakmış gibi (yemek).
- Kıyamet gibi (kadar):** Pek çok, çok miktarda.
- Kıyameti (kıyametleri) koparmak:** Bir şeye kızarak bağırıp çağırarak.
- Kıyamet kopmak:** Çok gürültü olmak, büyük telaş meydana gelmek.
- Kıyamet mi kopar?:** “Ne olur, ne çıkar, ne önemi var?” anlamında.
- Kıyıda köşede kalmak:** Göze çarpmayan bir yerde unutulmak.
- Kıymete binmek:** Aranır, istenir duruma gelmek.
- Kıymeti harbiyesi yok:** Artık hiçbir değeri, gerçekliliği yok.
- Kıymeti kalmamak:** Değerini yitirmek; değeri kalmamak.
- Kıymetini bilmek:** Değerini anlamak; **değerini bilmek.**
- Kızağa çekmek (birini):** Onu etkin görevinden alıp edilgin bir görev vermek.
- Kızarıp bozarmak:** Utancından yüzü renkten renge girmek.
- Kızılca kıyamet kopmak:** Büyük kavga çıkmak.

Kızım sana söylüyorum, gelinim sen dinle (işit, anla): “Bu eleştirimi bir yakınımaya söylüyorum; gerçek amacım uyarmak, hitap etmek istediğim kimsenin anlamasını sağlamaktır.” anlamında.

Kız kurusu: Evlenmemiş yaşlı kız.

Kız oğlan kız: -1. Hiç evlenmemiş, bekareti bozulmamış kız; bakire.
-2. Hiç evlenmemiş, hiçbir kız ya da kadınla cinsel ilişki kurmamış erkek; bakir, erden.

Kıbarlık budalası: Kıbar olmadığı halde, kıbarca davranışlarda bulunmaya çalışan, bu yüzden gülünç duruma düşen (kimse).

Kilit vurmak (bir şeye): -1. Giriş çıkışı önlemek için bir yeri kilitlemek. -2. Bir yerin çalışmasına son vermek.

Kilo almak: Şişmanlamak.

Kilo vermek: Zayıflamak.

Kim bilir: “Bilinmez, belirsiz” anlamında.

Kime ne?: “Hiç kimseyi ilgilendirmez, kimse karışamaz.” anlamında.

Kime niyet, kime kısmet: “Hazırlanan şey, söz konusu kimseye değil de bir başkasına kısmet oldu.” anlamında.

Kimi kimsesi (olmamak) (yok mu?): Ailesinden kimseler (yok (yok mu?).

Kimin arabasına binerse, onun türküsünü çağırmak (düdüğünü öttürmek): Kimden çıkar sağlıyorsa, onun beğeneceği işler yapmak.

Kimin nesi?: “Kimdir, soyu sopy nedir?” anlamında.

Kim kaybetmiş ki sen bulasın: “Söz konusu şey senin eline geçmez.” anlamında alay yollu söylenir.

Kim kime dum duma: Kimsenin kimseden haberi olmadığı karma-karışık durum.

Kimsenin tavuğuna kış (kedisine pist) dememek: Hiç kimseyi rahatsız edecek en küçük bir davranışta bile bulunmamak.

Kim takar Yalova kaymakamını: “Ona önem vermem, onu ciddiye almam.” anlamında.

Kim vurduya gitmek: Kim tarafından öldürüldüğü bilinmemek.

Kin beslemek (bağlamak) (birine): Ona karşı içinde öç almak duygusu oluşmak; **garaz bağlamak.**

Kin gütmek: Öcünü alıncaya kadar öç alma duygusunu sürdürmek.

Kin tutmak (birine): Ona karşı düşmanca duygular beslemek.

Kir götürmek: -1. Kirini belli etmeyecek renkte olmak. -2. Bir şey çok kirli olmak.

Kirişi kırmak: Bir yerden birtakım nedenlerle kaçıp gitmek.

Kirli çamaşırları ortaya dökmek: Bir kimsenin ayıplarını, kusurlarını herkese anlatmak, açıklamak.

Kirli çıkı (çıkın): Kendini züğürt gösterdiği halde, oldukça paralı olan, para biriktirmiş olan (kimse).

Kir tutmak: Kirini gösterecek renkte olmak.

Kitaba el basmak: Kutsal kitap (Kuran) üzerine elini koyarak yemin etmek.

Kitabına uydurmak (bir şeyi): Yasal olmayan bir işi yasalmiş gibi gösterecek yol bulmak.

Kitap kurdu: Çok kitap okuyan, geniş bilgisi olan (kimse).

Kitapta yeri olmak: Söz konusu şey, din ya da yasa kitaplarında bulunmak.

Kocakarı ilacı: Halk arasındaki inanışa göre, kimi hastalıkları iyileştirdiğine inanılan, birtakım otlardan vb. maddelerden yapılan sözde ilaç.

Koca kafa: Anlama, kavrama yeteneği sınırlı, kıt olan (kimse).

Kocakarı soğuğu: Mart ayının ortalarında (11-18 mart) kendini gösteren soğuklara verilen ad.

Kocaya varmak: (Kız, kadın için) Evlenmek.

Koç yiğit: Genç, gürbüz, yakışıklı delikanlı.

Kodese tıkmak (birini): Onu hapishaneye sokmak.

Kodesi boylamak: Hapse düşmek.

Kof çıkmak: Değersiz, işe yaramaz bir insan olduğu anlaşılacak.

Kokusu çıkmak: Gizli tutulan bir iş herkesçe anlaşılmaya başlamak.

Kokusunu almak: -1. Bir Şeyin kokusunun farkına varmak. -2. Gizli tutulan bir Şeyi sezme.

Kolaan etmek (bir Şeyi): Neler olup bittiğini anlamak için etrafı dolaşmak.

Kol atmak: Yayılmak, genişlemek, uzanmak.

Kolay gele (gelsin): İş yapan kimseye söylenen iyi dilek sözü. (Tonlamaya göre alay anlamında da söylenir).

Kolayına bakmak (kaçmak): Bir işin çıkar yolunu bulmaya çalışmak.

Kolayına gelmek: O türlü yapmayı daha kolay görmek.

Kolayını bulmak: Kolayca yapmanın yolunu bulmak.

Kolayı var: “Çaresi var.” anlamında.

Kol gezmek: -1. Karakol dolaşmak. -2. Suçlu olduğu halde elini kolunu sallaya sallaya ortalıkta dolaşmak. -3. Güçlü, çok, etkin bir durumda olmak.

Kol kanat germek (olmak): Onu korumak, ona yardımcı olmak; kanat germek.

Kolları (paçaları) sıvamak: Bir işe istekle girişmek.

Koltuk çıkmak (birine): Onu desteklemek, ona para yardımında bulunmak.

Koltuk değneğiyle: Başkasının (başkalarının) yardımıyla.

Koltukları kabarmak: Kendisinin ya da yakınlarının başarıları hakkında yapılan övgülerden kıvanç duymak.

Kolu kanadı kırılmak: Kendisine yardım edenleri yitirdiği için iş yapamayacak duruma düşmek, cesaretini yitirmek.

Kolu uzun: Çevresi geniş, sözü geçer (kimse).

Komaya girmek: -1. Hayati belirtilerini büyük ölçüde yitirmek. -2. Çok sinirlenmek, şaşırarak, üzölmek.

Komaya sokmak (birini): Onu ne yapacağını bilemez duruma getirmek, şaşırtmak.

Komşu kapısı: Çok yakın yer, kolaylıkla gidilebilen yer.

Konu komşu: Komşular, yakında oturan ahbablar.

Korktuğu başına gelmek, (korktuğuna uğramak): Olmasından korktuğu kötü bir durum gerçekleşmek.

Korku vermek (bir şey, birine): Onu korkutmak.

Koyduğum yerde otluyor: “Uzun süreden beri hiçbir gelişme, ilerleme göstermedi.” anlamında.

Koydunsa bul: Bulunduğu (olması gerektiği) yerde olmayan, kaybolmuş olan şey ya da kimse için söylenir.

Koynunda yılan beslemek: İyilik yaptığı birinden kötülük görmek.

Koyun gibi: -1. Budala, şaşkın (kimse). -2. Başkalarının güdümüne giren (kimse).

Kozunu paylaşmak (biriyle, birbirleriyle): Aralarındaki anlaşmazlığı güç üstünlüğüne dayanarak sona erdirmek.

Koz vermek (birine): Ona elverişli durum sağlamak, başarı olanağı tanımak.

Kök salmak: İyice yerleşmek, yayılmak, kökleşmek.

Kök sökmek: Çetin bir işi başarırken çok zorlanmak.

Kök söktürmek: -1. Birine herhangi bir işte sorunlar, engeller çıkarmak. -2. Bir iş, büyük bir zorlukla yapılabilme.

Köküne kibrit suyu dökmek, (kökünü kurutmak): Bir daha ortaya çıkamayacak biçimde ezmek, yok etmek.

Kökünü kazımak: Ortadan kaldırmak, varlığına son vermek.

Kökünü kurutmak: Bkz. **Köküne kibrit suyu dökmek.**

Köpek gibi: Çok yaltaklananlar için kullanılır.

Köprü başını (köprü başlarını) tutmak: Çok önemli bir yeri (ya da yerleri) ele geçirmek.

Köprüleri atmak: Girişilen bir işten vazgeçilmesine yol açabilecek durumları ortadan kaldırmak.

Köprüünün (köprülerin) altından çok su (sular) geçti: “Zamanla koşullar çok değişti, eski durum kalmadı.” anlamında.

Kör boğaz: Yemek içgüdü, gereksinmesi.

Kör değneğini beller gibi: İşlerinde, tutumunda hiçbir değişiklik, yenilik yapmaksızın.

Kör dövüşü: Bir işin birçok kimse tarafından yapılması sırasında ortaya çıkan düzensizlik.

Kör kör parmağım gözüne: -1. Apaçık meydanda. -2. Göze batacak biçimde.

Kör kurşun: Nereden geldiği ve kimi hedeflediği belli olmayan kurşun; **serseri kurşun.**

Kör kütük: Aşırı ölçüde (sarhoş, aşık).

Körler mahallesinde ayna satmak: Bir şeyi hiç gereksinme duyulmayan bir yere götürmek.

Kör şeytan (talih): Kötü kader.

Kör topal: İyi kötü, yarım yamalak.

Körü körüne: İyice düşünüp taşınmadan, en küçük bir dikkat göstermeden.

Kös dinlemek: Konuşulanları anlamadan dinlemek, dinler görünüp dinlememek.

Köstek vurmak: -1. Hayvanın ayağına köstek bağlamak.-2. Engellemek. -3. Güreşte hasmının bir ya da her iki yağın sınıksız yakalamak.

Köşe başının tutmak: Nüfuzlu mevkiyi ele geçirmek, böyle bir mevkide bulunmak.

Köşe bucağ: Göz önünde olmayan yerler.

Köşe kapmaca oynamak: Birbirini aradıkları halde bir türlü bulamamak.

Köşe olmak: Zenginleşmek, geçim sıkıntısı kalmamak.

Köşeye çekilmek: Hiçbir işe karışmadan yaşamak.

Köşeyi dönmek: Kolay yollardan, zahmet çekmeden kısa sürede zengin olmak.

Kötek atmak (çekmek) (birine): Onu dövmek; dayak atmak.

Kötek yemek (birinden): Dövülmek; dayak yemek.

Kötü gitmek: İş (işler) yolunda gitmemek, aksamak.

Kötü gözle bakmak (birine): -1. Bir kimse için kötü duygu ve düşünceler beslemek. -2. Ona cinsel isteği belli eden bir tavırla bakmak.

Kötü kalpli (yürekli): Kötülük yapmayı düşünen (kimse).

Kötü kişi olmak: Söz ya da davranışlarıyla bazı insanların düşmanlığını kazanmak.

Kötü olmak: -1. Olumsuz bir durum almak. -2. Beğenilmez olmak. -3. Kötü yola düşmek.

Kötüye kullanmak (bir şeyi): -1. Yetkisini yasalara aykırı bir biçimde kullanmak. -2. Bir kimsenin iyi bir davranışını olumsuz bir tavırla değerlendirmek.

Kötüye yormak: Bir şeyden gelecekte kötü olacağına ilişkin bir anlam çıkarmak.

Kötü yola düşmek: Kadın ahlak dışı davranışlara yönelmek, orospuluğa başlamak.

Kötü yola sapmak: Yasadışı, ahlak dışı işler yapmak.

Kötü yürekli: Bkz. **Kötü kalpli.**

Kraldan çok kralcı olmak: Bir kimsenin davasını ondan daha çok savunur olmak.

Kucağına düşmek: Kendini kötü kimselerin ya da kötü durumun içinde bulmak.

Kucak açmak (birine): Yardım gereksinmesi olan birini barındırıp korumaya hazır olduğunu göstermek.

Kucak dolusu: Pek bol, çok.

Kukla gibi oynatmak (birini): -1. Ona her istediğini yaptırmak. -2. Bir kimseyi istediklerini yapıyor görünüp oyalamak, aldatmak.

Kukumav gibi: Kimsesiz, yalnız, tek başına.

Kukumav gibi düşünüp durmak: Üzüntülü bir biçimde düşünmeye dalmak.

Kulağı delik: Çevrede olup bitenleri çabuk öğrenebilen (kimse).

Kulağı kırıšte olmak: Neler söyleneceğini, ne gibi haberler geleceğini işitmek için dikkatli olmak.

Kulağına çalınmak: Onu tesadüfen duymuş olmak.

Kulağına çarpmak: Duymak, duyulmak.

Kulağına gelmek: Duymak, duyulmak.

Kulağına girmek: Söylenilen sözleri, dikkate almak.

Kulağına gitmek: İşitmek, duymak, öğrenmek, haberi olmak.

Kulağına kar suyu kaçmak: Rahatını, huzurunu kaçıran, tedirgin eden bir haber duymak.

Kulağına koymak (sokmak) (bir şeyi): Söylenilenleri ileride hatırlayabilmek için çok iyi dinlemek.

Kulağına küpe olmak: Başına gelen bir işten hiç unutamayacağı bir ders almak.

Kulağını açmak: Söylenilenleri dikkatlice dinlemek.

Kulağını bükmek: Söz ve davranışlarına dikkat etmesi için uyarıda bulunmak; uyarmak.

Kulağını çekmek: Yaptığı olumsuz bir davranıştan ötürü hafif bir ceza vermek ve bir daha yapmamasını öğütlemek.

Kulağını çınlatmak: Birini herhangi bir yönüyle anmak.

Kulağını doldurmak: -1. Bir kimseye bir şeyle ilgili olarak yalan yanlış bilgiler vermek. -2. Bir kimseye dikkatli olması için önceden konuyla ilgili birtakım bilgiler vermek.

Kulağının üstüne yatmak: Dinlememek, duymak istememek.

Kulağı tetikte (olmak): Söylenecek sözü, gelecek haberi bekler durumda (olmak).

Kulak ardı etmek (bir şeyi): Söylenilen bir şeyi işitmemiş gibi davranmak.

Kulak asmamak (bir şeye, birine): Onu dinlememek, ona önem vermemek.

Kulak dolgunluğu: İşiterek öğrenilmiş bilgi için söylenir.

Kulak kabartmak: Belli etmeden söylenenleri işitmeye çalışmak.

Kulak kesilmek: Büyük bir dikkatle dinlemeye çalışmak.

Kulakları (kulağı) çınlasın: “Şimdi ondan iyi duygularla söz ediyoruz, kulakları çınlayarak kendisinden söz ettiğimizi sezsin.” anlamında.

Kulak misafiri olmak: Yakınındaki konuşmaları isteyerek ya da istemeyerek dinlemek.

Kulaktan dolma: İştirerek edinilen (bilgi).

Kulaktan kulağa: Birinden bir başkasına gizlice söylenerek.

Kulak tutmak (vermek) (bir şeye, birine): -1. Dinlemeye çalışmak. -2. İşitmek, dinlemek; dediğini yapmak.

Kulp bulmak (bir şeye): Onun kusurlu bir yanını bulup göstermek.

Kulp takmak (bir şeye): Ona kusur, bahane bulmak.

Kul taksimi: Eşit olarak yapılan üleştirme.

Kumar oynamak: Olumlu sonuç alınması kuşkulu olan bir işe bile bile girmek.

Kum gibi: Çok bol.

Kum gibi kaynamak: Çok kalabalık olmak.

Kundak sokmak (koymak): -1. Yangın çıkarmak için bir yere tutuşturulmuş yağlı bez parçası koymak. -2. Arayı bozacak bir davranışta bulunmak. -3. Kurulu bir düzeni bozacak şekilde hareket etmek.

Kura çekmek: Sıralamayı, torbaya konulan kâğıtları birer birer alarak belirlemek; ad çekmek.

Kuran'a el basmak: Kuran'ın üzerine elini koyarak yemin etmek, ant içmek; **kitaba el basmak.**

Kuran (ekmek) çarpsın: Söylediklerine karşısındakini inandırmak için edilen yemin.

Kurban etmek (birini, bir şeyi): Kendi çıkarı, yararı için bir şeyi ya da kimseyi harcamak.

Kurban gitmek (bir şeye): -1. Suçsuz yere ölmek. -2. Zarar uğramak.

Kurbanı olmak: Ondan dolayı zarar görmek.

Kurbanlık koyun (gibi): Başına geleceklerden haberi olmayan kimse için kullanılır.

Kurban olayım: -1. "Canım feda olsun." anlamında. -2. "Yalvarıyorum." anlamında.

Kurşuna dizmek (birini, birilerini): Onu, onları tabanca veya tüfek kurşunlarıyla öldürmek.

Kurşun dökmek: Nazardan hastalandığına inanılan kişilerin iyileşmesi için, bir kapta eritilen kurşunu hastanın başı üstüne tutulan su dolu kabın içine dökmek.

Kurşun yağmuruna tutmak (birini, bir yeri): Bir kimseye ya da yere sürekli olarak kurşun sıkmak.

Kurtlarını dökmek: Çoktandır yapamadığı için özlemini çektiği bir şeyi bol bol yapıp hevesini almak.

Kurtlu kaşar: Yerinde duramayan, kıpırdak (kimse).

Kuru ekmek: Katıksız emek.

Kuru gürültüye pabuç bırakmamak: Önemsiz bir durum karşısında telaşsız, korkusuz davranmak; **gürültüye pabuç bırakmamak.**

Kuru iftira: Asılsız iftira.

Kuru kalabalık: -1. Hiçbir işe yaramayan insan topluluğu. -2. Kırık dökük eşya.

Kurum kurum kurumlanmak (kurulmak), (kurum satmak): Büyüklenmek, kendini büyük görmek ve göstermek.

Kuru sıkı: Bir kimseyi korkutmak, yıldırmaq için söylenen sözler.

Kuru soğuk: Yağmursuz havalardaki sert, üşütücü soğuk.

Kuruşu kuruşuna (ödemek): (Borcu, hesabı) Tam olarak, eksiksiz biçimde (ödemek).

Kur yapmak (birine): Ona ilgi göstererek, iltifat ederek ilgi ve sevgisini kazanmaya çalışmak.

Kusura bakmamak (kalmamak): Hoşa gitmeyen bir davranışı ya da sözü hoşgörüle karşılamak.

Kuşa benzetmek (çevirmek): Bir şeyi düzeltiyim derken iyice bozmak.

Kuş beyinli: Akılsız, aptal (kimse).

Kuş gibi: -1. Hafif olan (şey). -2. Çabuk iş gören (kimse).

Kuş gibi uçup gitmek: -1. Çok kısa süren bir hastalık sonucu ölmek. -2. Çok kısa sürmek.

Kuşku uyanmak, (kuşkuya düşmek): Kuşkulanmak, şüphelenmek.

Kuş mu konduracak?: “Yapacağı iş ötekilerden çok farklı mı olacak?” anlamında.

Kuşütünden başka her şey var: “Her türlü yiyecek, içecek var” anlamında.

Kuşütüyle beslenmek (birini): Onu her türlü yiyeceklerle, özenle beslemek.

Kuş uçmaz, kervan geçmez: Issız, sapa yer için kullanılır.

Kuş uçurmamak: Bir yerden hiç kimsenin geçmemesi için sıkı güvenlik önlemleri almak.

Kutu gibi: Küçük fakat kullanışlı ve sevimli (ev).

Kuvvet almak (bir şeyden, birinden): -1. Ondan yardım görmek. -2. Ona dayanmak.

Kuvvet bulamamak (bir şeye): O şeye cesaret edememek, göze alamamak.

Kuyruğu dikmek: -1. (Hayvan için) Koşmaya başlamak. -2. (Küçümşenen kişi için) Gezip tozmaya başlamak.

Kuyruğu kapana kısılmak (sıkışmak): Çok zor duruma düşmek.

Kuyruğuna basmak: Kışkırtmak, tahrik etmek.

Kuyruğuna teneke bağlamak: -1. Biriyle çok alay etmek. -2. Birini aşağılayarak kovmak.

Kuyruğu titretmek: Ölmek.

Kuyruğunu kısmak: Korkup sinmek.

Kuyruğunu kıstırmak: Onu zor durumda bırakmak.

Kuyruk acısı: Hınc, oç alma isteği.

Kuyruklu yalan: Abartılmış yalan, çok büyük yalan.

Kuyruk sallamak: -1. Yaltaklanmak, dalkavukluk etmek. -2. (Kız, kadın) Cilve yapmak.

Kuyusunu kazmak: Bir kimsenin yıkımına yol açacak girişimlerde bulunma.

Kuzu gibi: Çok uysal, yavaş (kimse) o.

Kuzu kuzu: Uysal bir biçimde, itiraz etmeden.

Küçük aptes: -1. Çiş. -2. İşeme gereksinmesi.

Küçük aptesi gelmek: Küçük aptesini yapmak gereksinimi duymak.

Küçük dağları ben yarattım demek: Çok kibirlenmek, böbürlenmek.

Küçük dilini yutmak: Çok şaşırarak, şaşkınlıktan ne yapacağını bilememek.

Küçük düşmek: İtibarı sarsılmak, saygınlığı zedelenmek.

Küçük gelmek: Ölçüleri uygun olmamak, gerekenden küçük olmak.

Küçük görmek (birini): Ona değer vermemek, onu küçümsemek.

Küçük oynamak: Kumarda az para üzerine oynamak.

Küçük su dökmek: Küçük aptesini yapmak.

Küfrü basmak: Küfretmek.

Küfür savurmak: Çok küfür etmek.

Küfür yemek: Kendisine küfredilmek.

Külahıma anlat: "Söylediklerine beni inandıramazsın." anlamında.

Külahını önüne koyup (alıp) düşünmek: Olup bitenleri hakkında derin derin düşünmek.

Külahları değişmek (değiştirmek): Araları açılmak, ilişkileri bozulmak; bozuşmak.

Kül kedisi: Uyuşuk, miskin (kimse).

Kül olmak: Neyi var, neyi yok kaybetmek.

Kül yutmamak (yememek) : Aldatılmamak, kandırılmamak.

Küplere binmek: Çok öfkelenmek.

Küpünü doldurmak: Fırsatları değerlendirip çok zengin olmak.

Kürek kadar dili var: "Büyüklerine karşı saygısızca cevap veriyor." anlamında; **pabuç kadar dili var.**

L

- Lades tutuşmak:** İki kişi tavuğun lades kemiğini birer ucundan tutup kırarak lades oyununa başlamak.
- Laf altında kalmamak:** Kendisine söylenen alaylı, kırıcı sözlere gereken karşılığı vermek.
- Laf anlamamak:** Anlayışsız, dik kafalı, inatçı olmak; **söz anlamamak.**
- Laf aramızda:** “Konuşacaklarımız aramızda kalsın.” anlamında.
- Laf atmak (birine):** -1. Bir erkek tanımadığı bir kadına uygunsuz ya da hoşla gidiçi sözler söylemek. -2. Ona sözle sataşmak. -3. Çene çalmak, söyleşmek.
- Lafa tutmak (birini):** Konuşmayı uzatıp onu işinden alıkoymak.
- Laf çıkmak:** Asılsız bir haber, söylenti, konuşma konusu haline getirilmek; söz çıkmak.
- Laf dinlemek:** Bkz. **Söz dinlemek.**
- Laf düşmemek (birine):** -1. Başkalarının yanında kendisinin söz söylemesi yakışık almamak. -2. Konuşma sırası kendine gelmemek; **söz düşmemek.**
- Laf ebesi:** Çok konuşan, herkese laf yetiştiren (kimse).
- Laf etmek:** -1. Konuşmak. -2. Dedikodu konusu yapmak.
- Laf geçirememek:** Bkz. **Söz geçirememek.**
- Laf gelmek:** Bkz. **Söz gelmek.**
- Lafı ağzına tıkmak:** Bir kimsenin konuşmasını beğenmeyip uygun cevapla susturmak; **sözü ağzına tıkmak.**
- Lafı açılmak:** Bkz. **Sözü açılmak.**
- Lafı ağzında gevelemek:** Söyleyeceklerini açık bir biçimde dile getirememek; **sözü ağzında gevelemek.**

Lafı çevirmek: Sakıncalı olduğunu anlayınca konuşmayı başka bir konuya çevirmek; **sözü çevirmek.**

Lafı değiştirmek: Başka bir konuya geçmek, konuşma konusunu değiştirmek.

Lafı mı olur: “Ne önemi var?” anlamında; **sözü mü olur .**

Lafını balla kestim: Konuşan bir kimseden konuşmasını kesip kendisine konuşma fırsatı vermesi için söylenen özür sözü.

Lafını bilmek: Tutarlı, bilinçli olmak; **sözünü bilmek.**

Lafını esirgememek (sakınmamak): Bkz. **Sözünü esirge-memek.**

Lafını etmek: Bkz. **Sözünü etmek.**

Lafını kesmek: Bkz. **Sözünü kesmek.**

Lafı yabana atmamak: Söylenen sözlere değer vermek; **sözü yabana atmamak.**

Laf işitmek: Azarlanmak, paylanmak; **söz işitmek.**

Laf kaldırmamak: Onuruna dokunan sözlere tepki gösterip karşılık vermeye yeltenmek; **söz kaldırmamak.**

Laf lafı açmak: Bir sözden (konudan) başka bir söze (konuya) geçmek.

Laf ola (beri gele, torba dola): Bir sözün saçma, anlamsız olduğunu belirtmek için söylenir.

Laf olmak: Dedikodu yapılmak; **söz olmak.**

Laf olsun diye: Belirli bir amaç gözetmeden, gelişigüzel.

Laf söyledi balkabağı: “Şu aptalım söylediği lafa bak!” anlamında.

Lafta kalmak: Bir söz yerine getirilmemek, iş bir türlü gerçekleştirilmemek; **sözde kalmak.**

Laftan anlamak: Anlayışlı olmak, söz dinlemek; **sözden anlamak.**

Laf taşımak: Bir kimsenin aleyhinde söylenenleri gidip o kimseye anlatmak.

Laf yetiştirmek: Söylenen sözlere anında karşılık vermek; hiçbir sözün altında kalmamak.

Laf yok: Kusursuz, mükemmel, iyi; **söz yok, diyecek yok.**

Lahavle çekmek (okumak): Öfkeli, sıkıntılı vb. durumu yatıştırmak için “Lahavle” ile başlayan Arapça duayı okumak.

Lakap takmak (birine): Bir kimseye ya da aileye kendi adının dışında herhangi bir özelliğine uygun bir ad vermek.

Lakayıt kalmak: Bkz. **Kayıtsız kalmak.**

Lakırdı etmek: Konuşmak, söyleşmek.

Laklak etmek: Şundan bundan söz etmek; havadan sudan konuşmak.

Lamı cimi yok: “Başka çaresi yok, bu ne olursa olsun yapılacak.” anlamında.

Lanet okumak (birine): Bir kimsenin, Tanrı’nın merhametinden yoksun kalmasını, Tanrı’nın gazabına uğramasını dilemek.

Lanet olsun: “Allah kahretsin!” anlamında.

Leke sürmek (birine): Ona suç yüklemek, onu lekelemek.

Lep demeden leblebiyi anlamak: Bir kimse sözünü bitirmeden ne demek istediğini anlayıvermek.

Leş gibi: -1. Çok pis (yer). -2. Rahatsızlık veren, ağır (koku). -3. Yorgun bir biçimde.

Leşini sermek: -1. Ölümle tehdit etmek. -2. Çok dövmek.

Leyleği havada (ayakta) görmek: O yere göç eden leyleği ilk kez havada uçarken gören kişi, o yıl kendisinin de oradan oraya gezeceğine inanmak ya da yıl içinde oradan oraya durmaksızın gezmekte oluşunu, o yıl leyleği ilkin havada uçarken gördüğüne bağlamak.

Leyleğin (yuvadan) attığı yavru: Çevresinin yakın ilgi ve sevgisini yitirmiş kimse.

Leyleğin ömrü lalıklarla geçer: Bir işi tasarlayan fakat gerçekleştiremeyen kimse için alay yollu söylenir.

Lök gibi oturmak: Bütün ağırlığıyla bulunduğu yeri kaplarcasına oturmak.

Lügat paralamak: Anlaşılmaz, ağdalı bir biçimde konuşmak, yazmak.

M

Madalyonun ters yüzü: İşin ayrıca düşünülmesi gereken olumsuz yönü.

Madik atmak (etmek, oynamak) (birine): Aldatıp zarara uğramasına yol açmak; **kazık atmak.**

Mahalle kahvesi gibi: Gürültülü, kalabalık ve havasız (yer).

Mahalle karısı: Kavgacı, ağzı bozuk, terbiyesiz kadın.

Mahal yok (bir şeye): Gereği yok.

Mahkemelik olmak: Sorunlarını ancak mahkeme aracılığıyla çözebilecek duruma gelmek.

Mahkûm etmek (birini, bir şeye): -1. Mahkeme yargılayıp ceza vermek. -2. Kötü bir duruma sürüklemek. -3. Bir işi yapmaya mecbur etmek.

Mahkûm olmak: -1. Mahkemece yargılanıp ceza almak. -2. Kötü bir duruma düşmek. -3. Bir şeyi yapmaya mecbur olmak.

Makbule geçmek: Beğenilmek, hoş gitmek, işe yaramak.

Mal canlısı: Mala çok düşkün olan kimse.

Mal etmek (bir şeyi kendine) (bir şeyi bir şeye): -1. Kendisine ait olmayan bir şeyi kendisinin yapmak. -2. Bir malı belirli bir para ile yapmış ya da sağlamış olmak.

Malın gözü: -1. Çıkarıcı, hileci (kimse). -2. İffetsiz (kadın).

Mal olmak: -1. Karşılığını ödeyerek sahibi olmak. -2. Benimsenmek, kabul edilmek. -3. Bir iş, davranış nedeniyle büyük zarar uğramak.

Mal yapmak: Servet sahibi olmak, zenginleşmek.

Mana çıkarmak: Bir kimsenin bir sözüne, bir davranışına, o kimsenin aklından geçmeyen bir anlam vermek; **anlam çıkarmak.**

Manasına gelmek: Öyle anlaşılmaq; **anlamına gelmek.**

Mana vermek: Yorumlamak, kendine göre açıklamak; **anlam vermek.**

Maneviyatı bozulmak: Bkz. **Morali bozulmak.**

Maneviyatını kırmak: Cesaretini kırmak, moralini bozmak.

Mangalda kül bırakmamak: Bir konuda yapamayacağı şeyleri bile yapabirmiş gibi söylemek.

Mantara basmak: Tuzağa düşmek.

Mars etmek (birini): -1. Tavla oyununda karşı tarafın pul almasına fırsat bırakmadan bütün pulları toplayıp oyunu kazanmak. -2. Karşısındaki hiçbir söz söylemeyecek duruma getirmek.

Mars olmak: -1. Hiç pul almadan karşı taraf, bütün pulları toplayıp oyunu kazanmak. -2. Söz söylemeyecek duruma gelmek.

Martaval atmak (okumak): Yalan söylemek; **palavra atmak.**

Masal okumak: İnandırıcı olmayan sözlerle aldatmaya kalkışmak; martaval okumak.

Maskara etmek (birini) (bir şeyi): -1. Onu gülünç, rezil duruma getirmek. -2. Onu bozmak, berbat etmek, işe yaramaz duruma getirmek.

Maskarası olmak: Bir kimsenin eğlencesi olmak.

Maskesi düşmek: Gerçek niteliği ortaya çıkmak.

Maskesini indirmek: Gizli amaçlarını, gerçek niteliğini ortaya çıkarmak.

Masrafa girmek: Bir iş için oldukça fazla para harcamak.

Masraf kapısı: Para harcamayı gerektiren iş.

Masraftan çıkmak: Bir iş ya da şey için epeyce para harcamak zorunda kalmak.

Maşallahı var: "Çok iyi durumda Allah nazardan saklasın." anlamında.

Matem tutmak: Yas içinde olmak, çok üzölmek; **yas tutmak.**

Mat etmek (birini): -1. Onu satrançta yenmek. -2. Tartışmalı bir konuda birini yanıt veremez duruma düşürmek.

Mat olmak: -1. Satrançta yenilmek. -2. Tartışmalı bir konuda yenilmek.

Matrak geçmek (matrağa almak) (biriyle) (birini): Onunla alay etmek.

Maval okumak: Yalan yanlış şeyler söylemek, yalan uydurmak; **masal okumak.**

Mavi boncuk dağıtmak: Değişik kimselere “En çok sevdiğim sensin, senin tarafını tutuyorum” gibi gönül alıcı sözler söylemek, vatte bulunmak.

Maymuna benzetmek (çevirmek, döndürmek) (bir şeyi, birini): Onu gülünç ve çirkin duruma getirmek.

Maymuna dönmek: -1. Çirkin ve gülünç duruma gelmek. -2. Usulanmak, ağır başlı olmak.

Maymun gözünü açtı: “En kötü olaydan gereken dersi aldı.” anlamında.

Maymun iştahlı: Hevesi çabuk geçen, hiçbir işte, uğraşta sebatlı olmayan (kimse).

Mazur görmek (tutmak) (birini): Onun kusurunu bağışlamak, onu hoş görmek.

Mecbur kalmak (olmak): İstemeyerek yapmak zorunda olmak.

Mecbur tutmak (birini): Onu, o şeyi yapmak zorunda bırakmak, yükümlü kılmak.

Mekik dokumak: İki yer arasında sık sık gidip gelmek.

Merak sarmak (sardırmak, salmak) (bir şeye): O şeyle uğraşmak isteğine kapılmak, bir şeye eğilim duymak.

Mercimeği fırına vermek: Bir kadınla bir erkek gizlice anlaşıp sevişmek.

Merdiven dayamak (bir yaşa): Belli bir yaşa basmak ya da yaklaşmak.

Merhabası olmak (biriyle): Onunla şöyle bir tanışıklığı olmak.

Merhabayı kesmek (biriyle): Onunla dostluk ilişkisine son vermek.

- Merhamete gelmek:** Acıma duygusuna kapılmak; acımak.
- Mesafe almak:** Bir işte, konuda epeyce ilerlemiş olmak.
- Mesafe bırakmak:** Dostluk ilişkilerinde resmiyeti korumak; samimi olmamak.
- Mesul tutmak (birine):** Bkz. Sorumlu tutmak.
- Meşakkat çekmek:** Bkz. Sıkıntı çekmek.
- Meşgul etmek (birini):** -1. Onun vaktini almak. -2. Onu uğraştırmak. -3. Onu oyalamak.
- Meşgul olmak (bir şeyle, biriyle):** -1. Vaktini o işe (şeye) vermek. -2. Onunla uğraşmak. -3. Onunla oyalanmak.
- Meteliğe kurşun atmak:** Hiç parası kalmamak.
- Metelik etmez:** “Hiçbir değeri ve önemi yok.” anlamında.
- Meydana gelmek:** Olmak, oluşmak, yapıp bitirilmek.
- Meydana getirmek:** Oluşturmak, yapıp bitirmek.
- Meydan bırakmamak:** Bkz. Meydan vermemek.
- Meydan bulamamak:** Fırsat bulamamak.
- Meydanda kalmak:** Bkz. Ortada kalmak.
- Meydan dayağı:** Bir kimseyi herkesin gözü önünde dövme.
- Meydan dayağına çekmek (birini):** Onu herkesin içinde (çok) dövmek.
- Meydandan kaldırmak (bir şeyi):** Onu saklamak, gizlemek, yok etmek; ortadan kaldırmak.
- Meydandan kalkmak:** Bkz. Ortadan kalkmak.
- Meydanı (bir şeye, bir kimseye) bırakmak:** -1. Savunduğu şeyden vazgeçmek. -2. Yarışmadan çekilmek.
- Meydanı boş bulmak:** Çekinecek bir kimse ya da engel olmadığı için istediği şeyleri yapmak.
- Meydan (birine) kalmak:** Ona engel olacak hiçbir şey kimse bulunmamak, onun rahatça hareket edebileceği bir ortam oluşmak.

Meydan kalmamak: Bir şeyin yapılmasına fırsat olmamak.

Meydan okumak: Kendisinin daha üstün olduğunu ileri sürerek başkalarını karşılaşmaya çağırmak.

Meydan vermemek (bırakmamak) (bir şeye): Kötü bir durumun yaratılmasına fırsat vermemek.

Meyil vermek (bir şeye) (birine): -1. Belirli bir eğilim sağlamak. -2. Ona gönül vermek, onu sevmek.

Mezhebi geniş: Namus konusunda çok geniş hoşgörüsü olan (kimse); **geniş mezhepli.**

Mırın kırın etmek: İstenilen bir şeyi yapmamak için yersiz, asılsız bahaneler ileri sürmek, nazlanmak.

Mide bulandırmak: -1. Mideyi kusacak duruma getirmek. -2. Söz konusu iş kötü sonuçlanacak diye kuşku duymak.

Midesi ağzına gelmek: Çok öğürmek, çok iğrenmek.

Midesi almamak (götürmemek, kabul etmemek, kaldırmamak) (bir şeyi): -1. İğrenme gibi nedenlerle bir şeyi yiyememek. -2. Çirkin bir şey karşısında huzursuz olmak.

Midesi bulanmak (bir şeyden): -1. Kusacak duruma gelmek. -2. İğrenmek, tiksirmek. -3. İşkillenmek, kuşkulanmak.

Midesi ekşimek: Bkz. **Midesi kaynamak.**

Midesi ezilmek: Bkz. **Midesi kazanmak.**

Midesi götürmemek (kabul etmemek, kaldırmamak): Bkz. **Midesi almamak.**

Midesi kaynamak (ekşimek, yanmak): Genellikle yiyeceklerden ötürü midede rahatsızlık duymak.

Midesi kazanmak (ezilmek): Çok acıkmak, açlık duymak.

Mideye indirmek (bir yiyeceği): Onu büyük bir iştahla yemek; gövdeye indirmek.

Mikropluk etmek (yapmak): Kötü düşüncelerini davranışlarına yansıtmak, kötü biçimde davranmak.

Milimi milimine: Tam, tastamam, iyice.

- Mim koymak (bir şeye):** -1. Unutulmaması için işaret koymak.
-2. Uygun görülmeyen davranışını tekrarlamaması için bir kimseye uyarıda bulunmak. -3. Önemli görerek üstünde ısrarla durmak.
- Minder çürütmek:** -1. Oturarak yapılan işlerde yıllarca çalışmış olmak. -2. İşsiz güçsüz bir şekilde vakit geçirmek. -3. Konuk gidilen bir yerde uzun süre kalmak.
- Minnettar kalmak (birine):** İyiliği dokunan kimseye karşı gönlünde teşekkür duygusu beslemek.
- Mirasa konmak:** Kendisine önemli ölçüde miras kalmak.
- Miras yemek:** Kendine kalan mirası savurganca harcaayıp bitirmek.
- Modası geçmek:** -1. Moda olmak özelliğini yitirmek. -2. Önemini, geçerliliğini yitirmek.
- Mola vermek:** Yolculukta ya da yorucu çalışmada bir süre ara verip dinlenmek.
- Moralini bozmak:** Bir kimsenin dayanma, direnme gücünü sarsmak.
- Morali bozulmak:** Herhangi bir konuda isteği, cesareti kırılmak; **maneviyatı bozulmak.**
- Moral vermek (birine):** Bir kimsenin direnme gücünü yükseltmek, yüreklendirmek; cesaret vermek.
- Muaf tutmak (birini, bir şeyden):** Ona bir ödev ya da yükümlülük konusunda ayrıcalık tanımak.
- Mucize kabilinden:** Mucizeye benzet bir biçimde, hiç umulmadık bir biçimde.
- Muhallebi çocuğu:** Nazlı büyütülmüş (çocuk).
- Muma döndürmek (çevirmek),(mum etmek) (birini):** Onu, her söylenilene yapar duruma getirmek, uslandırmak.
- Muma dönmek:** Uslanmak.
- Mum gibi:** -1. Dimdik, dosdoğru. -2. Uslu. -3. Tertemiz, düzgün.
- Mum gibi erimek (sönmek):** Zayıflamak, sararıp solmak, canlılığını yitirmek.
- Mumla aramak (birini):** Onu çok isteyerek aramak.

- Mum (gibi) olmak:** -1. Yola gelmek, uslanmak. -2. Bir işe, öneriyeye razı olmak.
- Muradına ermek:** Dileği gerçekleşmek, çok istediği şeye kavuşmak.
- Mücadele vermek:** Bir şeye karşı koymak, çok çaba harcamak; **sa-vaşım vermek.**
- Mührünü basmak:** Bir şeyin doğruluğunu onaylamak.
- Mümkün mertebe:** Olabildiği kadar, olabildiğince.
- Münakaşa götürmek (götürmemek):** Tartışılabilir nitelikte olmak (tartışma olanağı yaratmayacak kesinlikte olmak.)
- Münasebete girmek:** Bkz. **İlişki kurmak.**
- Münasebetini getirmek:** Uygun zamanını bulmak; **sırasını getirmek.**
- Münasebet kurmak:** İki şey arasında ilgi, yakınlık kurmak.
- Münasebetli münasebetsiz:** Yerli yersiz, yakışık alsın almasın.
- Münasebette bulunmak:** -1. İlişkisi olmak. -2. İlişki kurmak. -3. Cinsel yakınlaşmada bulunmak.
- Münasip bulmak (görmek):** Uygun ve yerinde bulmak.
- Münasip düşmek:** Yakışmak, uygun olmak.
- Mürekkep yalamak:** Okumak, öğrenim görmek.
- Mürüvvetini görmek:** -1. Ana baba evladının mutlu günlerini görmekle sevinç, kıvanç duymak. -2. Ana baba evladının ilgi ve yardımıyla rahat bir yaşam sürmek.
- Müşteri kızıştırmak:** Müşterileri bir malın satın alınması konusunda özendirici yollar izlemek.
- Müzmin bekâr:** Hiç evlenmemiş ve ne zaman evleneceği belli olmayan kimse.

N

Nabızı durmak: Ölmek.

Nafile yere: Boş yere, boşu boşuna; yok yere.

Nalıncı keseri gibi kendine yontmak: Yalnız kendi çıkarını gözetmek; kendine yontmak.

Nalları dikmek: (Hayvan ya da değer verilmeyen kişiler için) Ölmek.

Namazında niyazında (namazı niyazı yerinde): Dini görevlerini tam olarak yerine getiren kimse.

Namus belası: Namusunu ya da toplum içindeki değerini korumak için kişinin kabullendiği zarar, katlandığı sıkıntı.

Namus sözü: Bir şeyi yapacağına dair, şeref ve onur üzerine verilen söz; şeref sözü.

Namusu iki paralık olmak: Çevresinde onuru, saygınlığı kalmamış bir kimse durumuna düşmek.

Namusuna dokunmak: Şeref ve onurunu olumsuz biçimde etkilemek.

Namusunu temizlemek: -1. Bir işin içinden saygınlığını yitirmeden çıkmak. -2. Ahlak ve onuruna ters düşen bir durumdan kendini ya da ilgili kimseyi öldürerek kurtulmak.

Nam vermek (salmak): Ün kazanmak, ünü yayılmak.

Nane molla: Zayıf, çelimsiz, dayanıksız kimseler için alay yollu söylenir.

Nane yemek: Yakışksız davranışta bulunmak.

Nanik yapmak (birine): Birini kızdırmak ya da onunla alay etmek için nanik işareti yapmak.

Nara atmak (basmak): Yüksek sesle haykırmak, bağırarak.

Narına yanmak (bir kimsenin): Bir kimse yüzünden büyük zarara uğramak.

Nasıl olsa: Her durumda, er geç, mutlaka.

Nasır bağlamak (tutmak): -1. Nasır oluşmak. -2. Duygusuzlaşmak, duyarlığını yitirmek.

Nasibini almak (bir şeyden): Kısa ve geçici bir süre için hoş giden bir şeyden yararlanmak, zevk almak. -2. (Olumsuz anlamda) Söz konusu nitelikten yoksun olmak.

Nato kafa nato mermer: Hiç laf dinlemeyen, kalın kafalı akılsız kimse için alay yollu söylenir.

Naza çekmek (kendini): Bir şeyi yapmaya istekli olduğu halde yalvarmak amacıyla kendini isteksiz davranıyor göstermek.

Nazara gelmek: Kötü ve kıskanç bakışların etkisinde kalmak.

Nazar değmek (bir şeye, birine): Uğursuzluk, kötülük gibi olumsuz sonuçlar veren kıskanç bakışlardan ötürü fena bir duruma düşmek; göz değmek.

Nazı geçmek (birine): Ona isteğini kabul ettirecek, yaptırabilecek kadar yakınlığı bulunmak, hatırı sayılmak.

Nazını çekmek: Her isteğini yerine getirmek, onu kırmamaya özen göstermek.

Ne akla hizmet ediyor?: Bir işi hangi nedenle yaptığı bir türlü anlaşılmayan insanlar için kullanılır; **hangi akla hizmet ediyor?**

Ne âlâ memleket: -1. Haksızlıkların hoş görüldüğü ortam. -2. “Ne güzel, diyecek yok.” anlamında alay yollu söylenir.

Ne âlemi var?: Bkz. **Âlemi var mı?**

Ne alıp veremiyor?: “İsteği, amacı nedir?” anlamında.

Ne arar: “O kişide istenen, aranan şey bulunamaz.” anlamında; **ne gezer.**

Ne arıyor? (bir yerde): “Niçin oraya gitmiş? Orada ne işi var?” anlamında.

Ne buyrulur: “Buna ne diyorsunuz?” anlamında olumsuzluk bildirir.

Neci oluyor?: “Niçin karışıyor, ona ne?” anlamında.

Ne çare: “Çaresi yok.” anlamında acizlik anlatır.

Ne çıkar?: -1. "Ondan yarar da, zarar da gelmez." -2. "Nasıl yarar umulur?" -3. "Bir sonuç vermez." anlamlarında.

Ne dedim de...: "Yaptığıma pişmanım, ne yaptım ki." anlamında.

Ne demek? (ne demek olsun?): -1. "Bunun anlamı nedir" -2. "Böyle şey olur mu? O nasıl şey öyle?" anlamlarında.

Ne demeye?: "Hangi amaçla, hangi nedenle? Niçin?" anlamında; **ne diye.**

Ne denir? (ne dersin?): "Bu konuda söylenecek herhangi bir şey kalmadı." anlamında.

Neden sonra: Çok sonra, gereğinden çok sonra.

Ne de olsa: "Ne denli eksiği, kusuru olursa olsun; böyle olmakla birlikte." anlamında.

Ne dese beğenirsin: Beklenmeyen, umulmayan bir söz söylendiğinde gösterilen tepkiyi anlatır.

Nedir ki: Bkz. **Ne var ki.**

Ne diye?: "Niçin, hangi amaçla?" anlamında., ne demeye.

Ne fayda: Artık geçmişte kalan bir durum karşısında öne sürülenin ya da istenenin geçersizliğini, işe yaramadığını göstermek için kullanılır.

Nefes aldirmamak (birine): Bkz. **Soluk aldirmamak.**

Nefes almak: Bkz. **Soluk almak.**

Nefes çekmek: -1. Sigara, pipo vb'nin dumanını ciğerlere çekmek. -2. Esrar çekmek.

Nefes etmek: Boş bir inançla hasta olan bir kişiyi iyi etmek amacıyla okuyup üflemek.

Nefesi durmak: -1. Ölmek. -2. Şaşırıp kalmak.

Nefesi kesilmek (daralmak, tutulmak): -1. Çok çalışmaktan, çok iş yapmaktan dolayı bunalmak. -2. Şaşırıp kalmak.

Nefesi tükenmek: Artık çalışacak, konuşacak gücü kalmamak.

Nefes kesmek: Şaşırtıcı, heyecan verici, çok güzel olmak; **soluk kesmek.**

Nefes nefese: Bkz. **Soluk soluğa.**

Nefes tüketmek: Bir konu ya da sorun üzerinde çok durmak.

Nefsine yedirememek (bir şeyi): İstenmeyen ya da onur kırıcı bir işi kendine uygun görmemek; **kendine yedirememek, onuruna yedirememek.**

Nefsini yenmek (zaptetmek): İsteklerini, tutkularını denetim altına almak.

Ne gezer: Bkz. **Ne arar.**

Ne güne duruyor: “Bir kişinin ya da nesnenin kendisini göstermesinin, işe yaramasının tam sırasındır.” anlamında.

Ne günlere kaldık?: Sürüp giden düzenin bozulması, yeni yaşama düzenlerinin ortaya çıkması karşısında özellikle olgun kuşağın isyanını gösterir.

Ne haber: -1. “Nasılsın.” -2. “Bildiğin yeni şeyler var mı?” -3. Bir tartışmada haklı çıkanın söylediği söz.

Ne haddine: “O, bunu yapamaz, haddini bilsin.” anlamında uyarma sözü.

Ne hali varsa görsün: Yanlış bir yolda olduğu iddia edilen bir kişinin söz dinlenmezliği karşısında artık onun kendi başına bırakıldığını anlatır.

Ne hikmetse: Bilinmeyen bir nedenden ötürü.

Ne idiği (idüğü) belirsiz: Nereden geldiği, ne yaptığı, nelerle uğraştığı belli olmayan.

Ne kadar olsa: “Sonuçta ne de olsa.”

Ne kokar ne bulaşır: “Ne yararı, ne zararı dokunur.” anlamında; **tavşan boku gibi (ne kokar, ne bulaşır).**

Ne mal (meta) olduğunu biliriz: “İşe yaramayan, çevresince kötü tanınan kişi olduğunu biliriz.” anlamında; **ne çiçektir biliriz.**

Neme (ne üstüme) lazım (gerek): -1. “Bu işle ilgilenmek bana düşmez.” -2. “Doğrusunu söylemek gerekirse.” anlamlarında kullanılır.

Ne mümkün: “Olanaksız, mümkün değil.” anlamında.

Ne münasebet: -1. “Konuyla hiç ilgisi yok.” -2. “Öyle şey olmaz.” anlamında çıkışma amacıyla söylenir.

Ne od var, ne ocak: Bir kimsenin çok yoksul olduğunu vurgulamak için söylenir.

- Ne olacak:** -1. “Olmasa da olur, ne önemi var” anlamında -2. Sonradan görmüş, şımarık vb anlamlarda küçümseme düşüncesiyle söylenir.
- Ne oldum delisi olmak:** Birdenbire özellikle maddi zenginliklere kavuşarak şımararak.
- Ne olur (olursunuz):** “Lütfen, rica ederim, yalvarırım.” anlamında.
- Ne olur ne olmaz:** “Ne olacağı belli değil, her ihtimale karşı.” anlamında kullanılır.
- Ne olursa olsun:** “Sonuç iyi de olsa, kötü de olsa kabulüm” anlamında.
- Ne oluyor?:** -1. “Ne gereği var.” -2. “O ne karışıyor.” anlamında.
- Ne pahasına olursa olsun:** Her türlü sıkıntıyı, tehlikeyi, çeşitli kayıpları göze alarak.
- Nerede akşam orada sabah:** Sadece yaşamayı, eğlenmeyi, gününü gün etmeyi düşünen insanların tavrını anlatmak için kullanılır.
- Nerede bu bolluk:** Bir işin yapılmasında olanakların sınırlı olduğunu vurgulamak için söylenir.
- Nerede kaldı?:** “Ne yararı oldu?” anlamında olumsuzluk bildirir.
- Nerede kaldı ki?:** Kolay olanı bile yapamazken, güç olanına el atmaya çabalayan insanların davranış biçimini göstermek için kullanılır.
- Nereden esti?:** “Nereden aklına geldi, nasıl oldu da düşündün.” anlamında sitem yolu kullanılır.
- Nereden nereye:** -1. “Pek akla gelmeyen uzak bir ilişki içerisinde.” -2. “Gerçekleşme olasılığı az bir durum.” anlamlarında.
- Ne selam, ne sabah:** Aralarındaki dostluk bozulup ilişki kesilince konuşma, anlaşma bağının kopması durumu.
- Nesi var, nesi yok:** “Bütün serveti, sahip olduğu her şey.” anlamında.
- Ne söylüyorsun?:** -1. “Söylediklerine dikkat ediyor musun?” anlamında uyarı. -2. “Gerçek mi, doğru mu?” anlamında.
- Neşesi kaçmak:** Sevimli, neşeli durumu yok olmak; **keyfi kaçmak.**
- Neşesini bulmak:** Neşelenmek.
- Ne şiş yansın ne kebab:** “Hiç kimseyi, hiçbir yanı zarara sokmayacak bir çözüm yolu bulunsun.” anlamında.

Ne tadı var, ne tuzu: “Beğenip, zevk alıp mutlu olacağımız bir şey, bir durum değil.” anlamında.

Ne var?: Bir kimseye seslendiğinde, bundan hoşlanmadığını belirtmek için verdiği sert yanıt.

Ne var ki, (nedir ki, ne ki, şu kadar ki): “Fakat, ancak, ama gelgelelim.” anlamında karşıtlık içeren cümleleri birbirine bağlar.

Ne var, ne yok?: -1. “Hangi haberler, ne gibi havadisler var?”
-2. “Nasılsınız?” “İşler nasıl gidiyor?” anlamında.

Ne var, ne yok: Olanların tümü.

Ne yalan söyleyeyim: “İşin doğrusunu söylemek gerekirse.” anlamında.

Ne yapıp yapıp (edip): Her çareye başvurarak, her yolu deneyerek.

Ne yapmalı ki, (ne yaparsın ki): “Ne çare ki, çaresiz durumda, elden bir şey gelmez” anlamında.

Ne yazar: “Hiçbir yararı, etkisi olmaz.” anlamında umutsuzluk bildirir.

Neye uğradığını bilememek: Beklenmedik kötü bir şeyle karşılaşıldığında şaşırıp kalmak.

Neyse ne: “Bir yere kadar, bir dereceye kadar.” anlamında.

Ne yüzle : Kırıcı davranışta bulunan bir kimsenin, hiçbir şey olmamış gibi ilişkisini sürdürmek istemesi halinde “Hiç utanıp sıkılmıyor mu yaptıklarından” anlamında söylenir.

Nifak sokmak (çıkarmak): Anlaşmazlık çıkarmak, ara açmak.

Nikâh kıymak: -1. Nikâh memuru, evlenecek olanların nikâh işlemini gerçekleştirmek. -2. Erkek bir kadınla evlilik ilişkisine girmek, onunla evlenmek.

Nimeti ayağıyla tepmek: Çok yakınına gelmiş fırsatların, iyi durumların değerini bilmemek; kismetini ayağıyla tepmek.

Niyeti bozuk: Kötü ya da istenmeyen bir işi yapacağı sezilen (kimse).

Niyet tutmak: Fala baktırırken nasıl olacağını merak ettiği şeyi ya da durumu kafasından geçirmek, bir dilekte bulunmak.

Nokta koymak: Sonuçlandırmak, sözü bitirmek.

Noktası noktasına: Tastamam, tıpatıp aynı.

Not almak: -1. Bir şey hakkında bir yere not yazmak. -2. Bir kimse ya da şeyin nitelikleri hakkında karar verilmek. -3. Öğrenci yazılı ve sözlü sınavlarda belirli bir derece almak.

Not atmak: Öğrencinin başarı durumuna uygun not vermek.

Not düşmek: Bir açıklama eklemek.

Notunu vermek: Eylemlerine bakarak, olaylar karşısındaki tutumunu inceleyerek bir kişi hakkında yargıya varmak.

Not vermek (birine, bir şeye): -1. Bir şey ya da bir kimse için iyi ya da kötü bir kaniya varmak. -2. Öğrenciye başarısıyla orantılı bir not atmak.

Numara yapmak (çekmek): Yalancılıktan tavırlar takınarak, olmamış şeyi olmuş göstererek aldatmaya çalışmak.

Nutuk atmak (çekmek): Çok uzun, sıkıcı, özden yoksun konuşma yapmak.

Ocağına incir dikmek, (ocağına darı ekme, ocağını söndürmek):

Bir insana büyük kötülüklerde bulunmak, evini barkını, çoluğunu çocuğunu yok etmek, darmadağın etmek.

Oflayıp puflamak: Herhangi bir şey ya da kimseden ötürü büyük sıkıntı duymak.

O gün bugün: Söz konusu durumun olduğu günden bu yana.

Oh canıma değsin: Birinin başına gelen kötü bir olaydan duyulan sevinci anlatır; **canıma değsin.**

Oh çekmek: Bir başkasının düştüğü kötü bir duruma sevinmek.

Oh demek: Sonunda rahata kavuşmak, rahat bir duruma geçmek.

Oh olsun: Söz dinleyemeyerek, yanlış işler yaparak kötü duruma düşenlere “Çok iyi olmuş.” anlamında söylenir.

Okkalı kahve: Bol kahve ile yapılan ve büyük fincana konulup sunulan kahve.

Okkanın altına gitmek: Doğrudan sorumlu olmadığı bir işte güç duruma düşmek, kusurlu sayılmak, zarar görmek.

Okuyup üfleme: Bir hastalığı, belayı ortadan kaldırmak için birtakım dualar okuduktan sonra, üfleterek ruhlara yollamak.

Ok yaydan çıkmak: Belli bir noktadan sonra olayları olurlarına bırakmak; geri dönülmeyecek işler yapmak, çok sinirlenmek.

Olacak gibi değil: “Olacağı benzemiyor, olamaz, olmuyor.” anlamında.

Ola ki: Belki, olabilir, bir ihtimal; muhtemelen.

Olan biten, (olup biten): -1. Meydana gelen olaylar. -2. Elde olanın hepsi tümü.

Olan oldu: “İş işten geçti, artık yapacak bir şey yok.” anlamında.

- Olay çıkarmak:** Hoş olmayan bir duruma neden olmak.
- Oldubittiye getirmek:** Bir işi bitirilmiş, sonuca başlanmış, artık yapılacak bir şey kalmamış duruma getirmek.
- Oldu olacak:** “Artık çekinecek, sakınacak bir durum kalmadı.” anlamında.
- Olmayacak duaya amin demek:** Gerçekleşmesi mümkün olmayan girişimleri uygun görmek.
- Olsa olsa, (olsun olsun):** Son olasılık olarak, nihayet, aşağı yukarı.
- Olup olacağı:** -1. En son olabileceği. -2.Hepsi, tümü.
- Olur olmaz:** -1. Doğru mu yanlış mı, iyi mi kötü mü olduğuna bakılmadan yapılan şey, söylenen (söz). -2. Sıradan, rasgele (kimse).
- Olur şey (iş) değil:** Olabileceği akıldan geçirilmeyen, olması olanaksız olan şeyler için kullanılır.
- Oluruna bırakmak (bir şeyi):** Bir olayın ya da bir durumun kendi koşullarında oluşmasını beklemek, yapılabildiği kadarıyla yetinmek.
- Omuz silmek:** İlgi göstermemek, önem vermemek.
- Ona göre hava hoş:** “Nasıl olursa olsun onun için fark etmez.” anlamında.
- On ikiden vurmak:** -1. Büyük bir başarı elde etmek. -2. Umulmadık bir mutluluğa, gönence kavuşmak.
- On paralık etmek (birini):** Onu sözle ya da davranışlarla küçük düşürmek; **beş paralık etmek.**
- On paralık olmak:** Küçük düşmek; **beş paralık olmak.**
- On parmağım yakasında:** “Bu işin ya da kimsenin peşini hiç bırakmayacağım” anlamında.
- On parmağında on hüner (marifet):** Çok becerikli ve iş bilir (kimse).
- Onu benim külahıma anlat:** “Bana söylediklerin gerçekleri yansıtmıyor.” anlamında.
- Onur kırıcı:** Kişinin toplumca benimsenen saygınlığını hiçe indiren (söz, davranış).

Onuruna dokunmak: Bir söz ya da davranış gururunu incitmek; **izzetinefsine dokunmak.**

Onuruna yedirememek (bir şeyi): -1. Onur kırıcı, küçültücü nitelikte olan işleri yapmamak. -2. Başkalarının küçültücü, onur kırıcı davranışlarına karşı tepkide bulunmak; kendine yedirememek, nefsi-ne yedirememek; **izzetinefsine yedirememek.**

Oralı olmamak: Yaptığı kötü işlerden dolayı bir üzüntü duymak, olumsuz durumlara hiç aldırılmamak, önemsememek.

Orman kanunu: İşleri, sorunlar zorbalıkla çözmeye yöntemi, yasadışı kaba güç.

Ortada bırakmak (birini): Onu güç bir durumdayken terk etmek; **meydanda bırakmak.**

Ortada fol yok yumurta yok: “Konu ile ilgili hiçbir belirti yokken varmış gibi bir havaya giriliyor.” anlamında.

Ortada kalmak: -1. Bir şey söz konusu olduğunda kimse üzerine almamak. -2. Yatıp kalkacağı, barınacağı yeri olmamak; **meydanda kalmak.** -3. İki kişinin ya da şeyin arasında kalmak, karar verememek.

Ortadan kaldırmak (bir şeyi) (birini): -1. Onu saklamak gizlemek. -2. Onu yok etmek, öldürmek; **meydandan kaldırmak.**

Ortadan kalkmak: -1. Yok olmak, bulunmaz olmak; **meydandan kalkmak.** -2. Öldürülmek.

Ortadan kaybolmak: Birdenbire yok olmak, kimseye duyurmadan çıkıp gitmek, nerede olduğu bilinmemek.

Ortadan konuşmak (söylemek): Belli bir kişiyi ya da şeyi hedef almadan, birtakım iddialar da ya da suçlamalarda bulunmak.

Orta direk: -1. Dar gelirli insanların oluşturduğu topluluk. -2. Bu topluluktan kimse.

Orta halli: Ne çok iyi, ne de çok kötü; ne zengin, ne yoksul.

Ortalığı (bir şey) almak: Çevreyi (o şey) kaplamak.

Ortalığı birbirine katmak: Herkesi birbirine düşürmek, huzursuzluğa yol açmak.

Orta malı: Herkesin yararlandığı, kullandığı şey.

Ortasını bulmak: Uzlaştırmak, ılımlı bir yol bulmak.

Orta şekerli: Ne iyi, ne de kötü.

Ortaya atılmak: -1. Kendini göstermek. -2. Bir sav, düşünce ileri sürülmek, söylenmek.

Ortaya atmak (bir şeyi): Bir düşünceyi herkesin bilgi ve tartışmasına sunmak; **meydana atmak.**

Ortaya çıkarmak (bir şeyi): Onun kesinliğini, varlığını kanıtlarıyla göstermek; **meydana çıkarmak.**

Ortaya çıkmak: -1. Belli olmak. -2. Kim olduğunu göstermek; **meydana çıkmak.**

Ortaya dökmek (bir şeyi): -1. Ne var ne yok meydana çıkarmak, herkese göstermek. -2. Onu açıklamak, herkesçe bilinir duruma getirmek; **meydana dökmek.**

Ortaya düşmek: (Kadın) Orta malı olmak, herkesle cinsel ilişki kurmaya başlamak.

Ortaya koymak (bir şey) (bir şeyi) (kendini): -1. Olan biten her şeyi göstermek. -2. Onu yapmak, yaratmak. -3. Tüm maddi varlığını gözler önüne sermek; **meydana koymak.**

Oturup kalkmak (biriyle): Onunla birlikte hareket etmek, davranışlarını onunkine benzetmek.

Oy birliği: Bütün oyların aynı doğrultuda olması durumu.

Oyuna gelmek: Aldatılmak, kandırılmak.

Oyuna getirmek (birini): Onu aldatmak, tuzağa düşürmek.

Oyun bozanlık etmek: Birlikte yapılması kararlaştırılmış bir işten caymak.

Oyuncağı olmak (birinin): İrade zayıflığı yüzünden birinin buyruğuna, boyunduruğuna girmek.

Oyun etmek (oyynamak, yapmak) (birine): Onu kurnazca yöntemlerle aldatmak, tuzağa düşürmek.

Öbür dünya: Ölümden sonra ruhun başka bir biçimde yaşayacağına inanılan âlem; ahret; **öteki dünya.**

Öç (öcünü) almak (çıkarmak) (birinden): Yapılan bir kötülüğün acısını kötülük yaparak çıkarmak; **intikam almak, hınc almak.**

Ödev bilmek (saymak) (bir şeyi): Bir şey yapmayı, yerine getirilmesi zorunlu bir iş olarak kabul etmek.

Ödü kopmak (patlamak): Çok korkmak.

Ödün vermek: Kimi hak ve koşullardan vazgeçerek uzlaşma olanağı sağlamak; **taviz vermek.**

Öfkesini (birinden, bir şeyden) almak (çıkarmak): Öfkeli kişi haksız yere bir başkasına çatmak ya da olmayacak bir şey yaparak rahatlamaya çalışmak.

Öğüt almak (birinden): Yol göstermesi için birinin görüşüne başvurmak.

Öğüt vermek (birine): Ona yapması veya yapmaması gereken işler hakkında yol göstermek.

Öküz(ün) altında buzağı aramak: Akla aykırı bahanelerle suç ve suçlu aramak.

Ölçüp biçmek: Her yönüyle ele alıp düşünmek.

Ölçüyü kaçırmak: Davranışlarda ya da yiyip içmekte aşırıya gitmek, sınırı aşmak.

Ölme eşeğim ölme (yaza yonca bitecek): Umutsuz, boşu boşuna bir bekleyişi anlatmak için kullanılır.

Ölmek var, dönmek yok: “Bu uğurda ne gerekiyorsa yapılacak. Hiçbir fedakârlıktan kaçınılmayacak.” anlamında.

Ölüm Allah'ın emri: -1. "Herkes ölecek, ölmek kaçınılmazdır." -2. "Bir işi yapmak için ölümü bile göze almak, ölümden korkmamak gerekir." anlamında.

Ölüm dirim (kalım) meselesi: Hayati önemi olan sorun.

Ölüm dirim (kalım) savaşı: Yok olmamak için girilen savaş, mücadele.

Ölüm döşeginde: "O, ağır hasta, ölmek üzere." anlamında.

Ölü mevsim: İşin veya alışverişin durgun olduğu zaman.

Ölüm fermarı: Bir kimsenin mutlaka ölmesi gerektiğini belirten iş, hareket.

Ölümlle burun buruna gelmek: Ölüme yol açabilecek tehlikeli bir durumda karşılaşmak.

Ölümüne susamak, (ölümüne koşmak): Ölümlle sonuçlanabilecek kadar tehlikeli davranışta bulunmak.

Ölüp ölüp dirilmek: -1. Çok acı, sıkıntı çekmek. -2. Çok ağır bir hastalık geçirmek.

Ölür müsün, öldürür müsün?: Ters, kötü bir durum karşısında çaresizliği, ikircikli durumu anlatmak için kullanılır.

Ölüsünü öpeyim (göreyim) (birinin): Bir şeyin doğruluğunu kanıtlamak için "Yalansa (şu yakınım) ölsün!" anlamında kullanılır.

Ömrü billah: Hiçbir zaman.

Ömrü vefa etmemek: Amacına erişmeden ölmek.

Ömür adam: -1. Hoş, beğenilen kimse. -2. Gülünç, tuhaf kimse.

Ömür sürmek: -1. İyi ve rahat koşullarda yaşamak. -2. Belli koşullarda ya da belirli bir süre içinde yaşamak.

Ömür törpüsü: -1. Uzun, yorucu, sıkıntılı iş. -2. Yoran, bıktıran kimse.

Ön ayak etmek (birini): Bir işe birisinin başlamasını ya da girişmesini sağlamak.

Ön ayak olmak: Bir işin başlatıcısı ve yol göstericisi olmak, başkalarını ardından sürüklemek.

Önde gelmek: Ön sırada yer almak; önemli, üstün olmak; **başta gelmek.**

Öne almak (birini, bir şeyi): Bir kimseye veya bir şeye, diğerlerinden daha önemli sayarak zaman ve sıra bakımından öncelik tanımak.

Öne düşmek: -1. Önden yürümek. -2. Kılavuzluk etmek, yol göstermek.

Önem vermek (bir şeye, birine): Ona değer vererek üstünde durmak, onu önemli saymak.

Öne sürmek: -1. Bir düşünce, sav ileri sürmek. -2. Bir iş için birini önermek, onun daha iyi yapacağını belirtmek.

Önlem almak: Tehlikeli olabilecek bir durumun önüne geçmek, bir amacı gerçekleştirmek için birtakım çarelere başvurmak; **tedbir almak.**

Önüne çıkmak: -1. Bir kimsenin karşısına çıkmak. -2. Yolunu kesmek.

Önüne dikilmek: -1. Gelip karşısında durmak. -2. Engel olmak istediğini söz ve davranışlarıyla göstermek.

Önüne düşmek: -1. Bir kimsenin önünde yürümek. -2. Bir kimseye kılavuzluk etmek.

Önüne geçmek: -1. Yolunu kesmek. -2. Engellemek, önlemek.

Önüne gelen: Karşısına çıkan, olur olmaz, rasgele (kişi veya şey).

Önünü almak (bir şeyin): Onu önlemek, engellemek.

Önünü ardını düşünmemek: Sonucun ne olacağını hesaplamamak.

Önünü kesmek: Yolunu kesmek, ilerlemesine engel olmak.

Öp babanın elini: Beklenmeyen bir durum karşısında "Şimdi ne yapacağız?" anlamında kullanılır.

Öpüp (de) başına koymak: -1. İçinde bulunulan durumu minnetle, memnunlukla kabul etmek. -2. Büyük saygı göstermek.

Örnek almak (birini, bir şeyi): -1. Bir başkasının iyi ya da kötü olan davranışlarını benimseyip tıpkı onun gibi davranmak. -2. Bir şeyden kendisi için olumlu bir ders çıkarmak.

Örnek olmak (birine): Davranış ve sözleriyle başkalarını iyi ya da kötü yönden etkilemek.

Örtbas etmek (bir şeyi): Duyulmaması istenilen bir durumu başka türlü göstererek kapatmak, yayılmaması için her yola başvurmak.

- Örümcek bağlamak:** Uzun süreden beri temizlenmediği için örümcekler ağ örmek.
- Örümcek kafalı:** Yenilikleri kabul etmeyen, eskiye bağlı. tutucu, geri düşünceli (kimse).
- Öte beri:** -1. Yiyecek bir şeyler. -2. Ufak tefek şeyler.
- Öteden beri:** Uzun zamandan beri, eskiden beri.
- Öteki dünya:** Bkz. **Öbür dünya.**
- Öteye beriye:** Şuraya buraya, çeşitli yerlere.
- Övünmek gibi olmasın:** Kendisini övmeye niyetlenen bir kimsece övünmesini hoş göstermek amacıyla söylenir.
- Öyle gelmek (birine):** Onu öyle sanmak, o şey onda öyle olduğu kanısını uyandırmak.
- Öyle olsun:** "Pekâlâ, peki" anlamında; tonlamaya göre sitem de bildirir.
- Öyle şey (yağma) yok:** "Öyle bir şeye razı olamam, öyle bir şey olmaz, yapılmamalı." anlamında.
- Öyle ya:** "Doğal olarak, kuşkusuz" anlamında.
- Özene bezene:** Özenle, istekle, itina ederek.
- Özen göstermek (bir şeye):** Bir şeyi özenle yapmak, elden geldiğince iyi olması için çok dikkat etmek, itina etmek; **ihitimam göstermek.**
- Özlem çekmek:** Çok özlemiş olmak; **hasret çekmek.**
- Özlem gidermek:** Belli bir süre ayrı kalınıp özlenen kimseyle bir araya gelip konuşmak, dertleşmek; **hasret gidermek.**
- Özrü kabahatinden büyük:** "İşlediği suçu bağışlatmaya çalışırken daha büyük bir suç işliyor." anlamında.
- Özür dilemek:** -1. Bir hastalığı ya da bir engeli olduğu için bir şeyi yapamayacağını söylemek. -2. Yaptığı olumsuz bir davranış ya da söylediği bir sözden dolayı bağışlanmasını istemek.
- Özü sözü bir:** Söylediği sözle eylemi aynı doğrultuda olan (kimse).

P

- Pabucu dama atılmak:** -1. Daha iyi ve güzeline kavuşulduğunda bir yana itilmek. -2. Kendinden küçük kardeşi olduğundan artık eskisi kadar ilgi görmemek.
- Pabucu ters giydirmek (birine):** -1. Ona kurnazlıkla istediği her işi yaptırmak; onu kandırmak. -2. Onu şaşırtmak.
- Pabuç bırakmamak (bir şeye):** Belli bir şeyden korkmamak, baskıdan yılmamak, başarmak için sonuna kadar mücadele etmek.
- Pabuç kadar dili var:** “Her söze, uyarıya saygısızca cevaplar veriyor.” anlamında; kürek kadar dili var.
- Pabuç pahalı:** “Girişilen iş ya da içinde bulunulan durum tehlikeli.” anlamında.
- Paçaları sıvamak:** Bir işe tam anlamıyla girişmek için hazırlanmak.
- Paçasını (paçayı) kaptırmak:** -1. Giriştiği işten istediği halde bir türlü kendisini kurtaramamak. -2. Dilediği gibi davranmamak.
- Paçavrasını çıkarmak (paçavraya çevirmek):** -1. Ağır hakaretlerle kötü duruma düşürmek. -2. Çok hırpalamak, dövmek.
- Paçayı kurtarmak (sıyrmak):** -1. İsteyerek girişip de sonradan vazgeçtiği işlerden en sonunda sıyılmak. -2. Bir dertten kurtulmak.
- Paha biçmek:** Değer, fiyat vermek.
- Pahalıya mal olmak (oturmak):** Çok para harcayarak ya da büyük güçlüklerle katlanarak elde etmiş olmak.
- Palas pandıras:** Hazırlanma olanağını bulamadan ya da kendisine hazırlanma olanağı tanınmadan, çarçabuk, alelacele.
- Palavra atmak (savurmak, sıkmak):** Gerçekdışı şeyler konuşmak, abartmalı söz söylemek; martaval atmak, yüksekte atmak.

Paldır küldür: -1. Büyük bir gürültü ile. -2. Yol yordam, sıra, düzen gözetmeden.

Pamuk ipliğiyle bağlamak (bir işi): Bir işi etkisi az sürecek bir çareyle geçiştirmek.

Paniğe kapılmak: Meydana gelen olaylardan ötürü ansızın telaşlanmak, aşırı biçimde etkilenmek, korkmak.

Papara yemek: Azar işitmek, paylanmak.

Para babası: Çok zengin kimse.

Para bozmak: Bütün parayı ufak paralar haline getirmek, ufak paralarla değiştirmek.

Para çekmek: -1. Belli bir yere, kimseye yatırılan paranın bir bölümünü ya da hepsini gerektiğinde geri almak. -2. Başkasından sürekli olarak birtakım bahanelerle para almak.

Para (parası) çıkışmamak: Para yetişmemek, parası yetecek miktarda olmamak.

Para dökmek: Bir iş ya da kimse uğruna çok para harcamak.

Para dönmek: Bir işin yapılmasında haksız yere şunu buna para verilmek.

Para etmek: Bir nesne ya da kimse için, değeri olmak.

Para etmemek: -1. Bir nesne ya da kimse için artık değeri olmamak, değerden düşmek. -2. İşe yaramamak, eskisi kadar etkisi olmamak.

Para kesmek: -1. Devlet söz konusu olduğunda para basmak, para çıkarmak. -2. İnsanlar için ise çok fazla para kazanmak.

Para kırmak: Yaptığı işten ya da şeyden dolayı hak ettiğinden daha çok para kazanmak.

Paran kadar konuş: "Söz, konuşma hakkın paran ölçüsündedir." anlamında.

Parantez açmak: Konuşma ya da yazıya asıl konuşmayla kısmen ilgili bir bölüm sıkıştırmak.

Para pul: Para ya da para eden şeyler.

Para saymak: Para ödemek.

Parası çıkışmamak: Bkz. **Para çıkışmamak.**

Parasını çıkarmak: Bir şey, kendisi için ödenen parayı karşılayacak kadar yarar sağlamak.

Parasını sokağa atmak: Kâr getirmeyen bir işe, mala para yatırmak.

Para sızdırmak (koparmak) (birinden): Ondan çeşitli yollara başvurarak para almak.

Parasız pulsuz: -1. Hiç parası, malı mülkü olmayan; yoksul züğürt. -2. Hiç para harcamadan, bedava.

Paravana (paravan) yapmak (birini, bir kurumu): Bir kimsenin ya da bir kurumun adından, yetkisinden, gücünden kendisini arka planda tutarak yararlanmak.

Paraya kıymak: Bir iş için para harcamaktan kaçınmamak.

Paraya para dememek: -1. Çok para kazanmaya başlamak. -2. Bol para harcamak. -3. Kazandığı parayı küçümsemek.

Parayla değil, sırayla: "Parası olanın işi değil sırası gelenin işi yapılıyor." anlamında.

Para yatırmak: -1. Bankada tasarruf hesabı açmak. -2. Bir işe yatırım yapmak.

Para yemek: -1. Hesapsız harcama yapmak. -2. Rüşvet almak.

Parayı denize (sokağa) atmak: Parayı yararsız işlere harcamak.

Parmağı ağzında kalmak: Şaşırıp kalmak, şaşakalmak.

Parmağına dolamak (bir şeyi, kimseyi): Onu gerekli gereksiz her yerde, olur olmaz bir kişiye söylemek, tartışmak, eleştirmek.

Parmağında oynatmak (birini): Ona istediği her işi yaptırmak.

Parmağını bile kıpırdatmamak (oynatmamak): Bir işin yapılması için elinde olduğu halde yardımı olmamak.

Parmağı olmak (bir işte): Başkalarının zararına olacak ya da rahatını kaçırarak işlerde gizlice katkısı olmak.

Parmak basmak (bir şeye): -1. Belli bir konuya temas etmek, dikkati çekmek. -2. Bir konunun ya da olayın üzerinde durmak. -3. Parmağının ucuna mürekkep sürüp imza yerine geçmek üzere kağıt, üzerine basmak.

Parmak kadar: Henüz pek küçük olan (çocuk).

Parmak kaldırmak: -1. Bir toplantıda ya da okulda söz almak için işaret parmağını açık bırakıp öteki parmakları kapalı tutarak eli yukarı kaldırmak. -2. Bir önerinin gerçekleştirilmesi için olumlu oy vermek.

Parti vermek: Arkadaşlarını, dostlarını çaylı, içkili bir toplantıya çağırıp eğlenmek.

Pasaportunu (eline) vermek: Onu kovmak, işten atmak.

Pas geçmek (bir şeyi) (birini): -1. Artık onun üzerinde durmamak, ondan vazgeçmek. -2. O şeyden ona vermemek, onu ihmal etmek.

Pas vermek: -1. Yaptığı eylemi başkasının sürdürmesi yolunu açmak. -2. (Kadın) Davranışlarıyla erkeği umutlandırmak. -3. Birine yüz vermek, iyi yüz göstermek.

Paşa paşa: Seve seve, güzel güzel, uslu uslu, sıkıntı vermeden.

Pat diye: Ansızın, beklenmedik bir anda, birdenbire.

Pat küt: Sopayla ya da elle üst üste (vurma).

Patlak göz: Göz çukurlarındaki konumu dışarı fırlamış gibi olan göz.

Patlak vermek: Gizlenen, bilinmesi istenmeyen ya da kötü olan bir durum birden ortaya çıkmak.

Pay bırakmak: -1. Kesme, biçme, yapma sırasında bir şeyde sonradan kullanılmak üzere fazlalık bırakmak. -2. Bir ilişkide fazla samimi olmamak, araya mesafe koymak.

Pay biçmek (birinden, bir şeyden): Belli bir durumu, bir şeyin ya da kimsenin durumuyla karşılaştırıp bir yargıya varmak.

Pay çıkarmak (bir şeyden): Bir durum ya da olaydan gereken dersi alıp ona göre davranmak.

Paye vermek (birine): Ona saygı göstermek, değer vermek, onu önemsemek.

Payını almak: Azarlanmak, paylanmak.

Pazarlık etmek: -1. Bir şeyin fiyatını belirlemede karşılıklı olarak çekişmek. -2. Bir konuda anlaşmaya varmak üzere görüşme yapmak.

Pazar ola: İyi alışverişler dilemek için kullanılır.

Perde arkası: Bir şeyin görünürde olmayan, gizli yanı.

Perde arkasında (arkasından): Kendini belli etmeden, gizliden gizliye, gizlice.

Perdelerini açmak: Yeni mevsimde yeni oyunları sunmaya başlamak.

Pes demek: -1. Karşıındakinin kendinden daha üstün olduğunu kabul etmek. -2. Birinin aşırı kurnazlığı, becerikliliği karşısında "Ancak bu kadar olur" kanısına varmak.

Pes etmek: -1. Birinin kurnazlığı, şirretliği, çirkefliliği karşısında hayretle yenilgiyi kabul etmek. -2. Güreşte yenildiğini eliyle ya da sözle bildirmek.

Pestili çıkmak: Çok yorulmak, güçsüz kalmak.

Pestilini (leşini, pastırmasını) çıkarmak: -1. Bir nesneyi iyice ezmek. -2. Karşıındakini çok fazla dövmek. -3. Bir tartışmada ya da çekişmede karşıındakini iyice yormak, hırpalamak.

Peşinde koşmak: -1. Bir şeyi elde etmek için çok uğraşmak. -2. Bir iş için bir kişi ile sürekli olarak ilişki kurmaya çalışmak. -3. Onunla dost, arkadaş olmaya çalışmak.

Peşinden gitmek: -1. O kimsenin arkasından gitmek. -2. Onun görüş ve düşüncelerini benimsemek.

Peşinden sürüklemek (birini, birilerini): Birinin ya da birçoklarının arkasından gelmesini sağlamak.

Peşinden yürümek: -1. Birinin arkası sıra yürüyüp gitmek. -2. Bir kimseye her konuda uymak.

Peşine düşmek: -1. Bir kimsenin ardı sıra gitmek, onu izlemek. -2. Bir işin gerçekleşmesi için çok uğraşmak.

Peşine takılmak: Ardından gitmek, takip etmek.

Peşine takmak (birini): Onu beraberinde götürmek.

Peşin hüküm (yargı): Bir konu ya da kişiyle ilgili olarak önceden edilmiş, değiştirilmek istenmeyen olumlu ya da olumsuz yargı; önyargı.

Peşini bırakmak (bırakmamak) (birinin, bir şeyin): Bir kimseyi, bir şeyi izlemeye son vermek (son vermemek), o kimseden, şeyden vazgeçmek (vazgeçmemek).

Peşin peşin: Önceden, öncelikle, daha önceden.

Peşi sıra: Ardından, onu izleyerek; **ardı sıra, arkası sıra.**

Peşkeş çekmek (birini, bir şeyini): -1. Ona yaranmak için başkasının bir şeyini karşılıksız olarak vermek. -2. Uygun olmayan bir amaçla bir şeyi, birini birine vermek.

Pırlanta gibi: -1. Çok değerli (şey). -2. Çok iyi nitelikleri olan (kimse).

Pır pır etmek: -1. (Işık için) Kısa aralıklarla yanıp sönmek. -2. (Kalp için) Daha hızlı atmak.

Pili bitmek (tükenmek): Gücü kalmamak, eksilmek; takati tükenmek.

Pire gibi: Çok hareketli, çevik (kimse).

Pireyi deve yapmak: Önemsiz bir olayı, sorunu gereğinden fazla büyütmek, abartmak.

Pisi pisine: Boş yere, boşu boşuna, hiç yoktan.

Pis pis bakmak: Bir kimseye onu kuşkulandıracak ya da sinirlendirecek biçimde bakmak.

Pis pis düşünmek: Derin ve sıkıntılı düşünceye dalmak.

Pis pis gülmek: -1. Başkasının üzüntülü anında öç alırcasına gülmek. -2. Arsızca gülmek.

Pişkinliğe vurmak: -1. Kötü bir davranışa aldırılmamak -2. Kendine ilgisiz davranılmasını, önem verilmemesini anlamazlıktan gelmek.

Pişmiş aşa (soğuk) su katmak: Ele geçirilmek ya da bitirilmek üzere olan bir işi bozacak davranışta bulunmak.

Pişmiş kelle gibi sırtlamak: Anlamsız, yersiz ve aptalca gülmek.

Piyango vurmak (birine): -1. Piyangoda ikramiye kazanmak. -2. Beklenmedik bir yerden büyük bir kazanç elde etmek. -3. Pek hoşlanmadığı bir işi onun yapması kesinleşmek.

Plan kurmak: -1. Bir amaca götürecek yolları düşünmek, tasarlanmak. -2. Birini kötü duruma düşecek bir düzen hazırlamak.

Posasını çıkarmak: -1. Bir kimse ya da şeyden haksız ve sürekli çıkar sağlamak, onu sömürmek. -2. Onu çok yormak. -3. Onu kötü dövmek.

Posta atmak: Bkz. **Posta koymak.**

Posta etmek (birini): -1. Görevliyi başka bir resmi işyerinde çalışmaya zorunlu kılmak. -2. Gönülsüz de olsa bir kimseyi başka birine teslim edip bir yere göndermek.

Posta koymak (atmak) (birine): Onu korkutmak.

Pot kırmak: Yersiz ve zamansız davranarak karşısındakini üzecek, ona dokunacak sözler söylemek

Poz vermek: Fotoğrafının çekilmesi için ya da resminin, heykelinin yapılışı sırasında belirli bir durum almak.

Punduna getirmek (pundunu bulmak): Tam zamanında ya da yerinde hareket etmek, bir şeyi yapmak için en uygun zamanı seçmek; **bir punduna getirmek.**

Pusu kurmak: Yapacağı iş, öldüreceği insan ya da hayvan için tuzak hazırlamak.

Pusulayı şaşırmaq: -1. Erdemli davranış ve tutumlardan ayrılmak. -2. Gelişen olaylar karşısında ne yapacağını şaşırmaq.

Pusuya düşmek: Hazırlanan tuzağa yakalanmak.

Pusuya yatmak: Pusu kurup onun gelmesini beklemek; öldürmek, yakalamak için gizlenmek.

Püf noktası: Bir işin en ince ve önemli noktası; göz önüne alınması, üzerinde durulması gereken nokta.

Püsküllü bela: Büyük sıkıntı ve zarar yol açan kimse ya da şey.

Püsküllü yalan: Büyük, abartılı yalan.

R

Rahat batmak: Sahip olduğu iyi olanakların değerini bilmemek, rahat ve huzurunu bozacak işler yapmaya başlamak.

Rahatı kaçmak: Tedirgin olmak, rahatsızlık duymak.

Rahatına bakmak: -1. Olana bitene aldurmamak, rahatını kaçırarak şeylere gözünü kapamak. -2. Rahatını sağlayacak olanakları araştırmak.

Rahatını bozmak (kaçırmak): Rahatsızlık vermek, keyfini kaçırarak, canını sıkmak.

Rahat rahat: Güçlük çekmeden, kolayca.

Ramak kalmak: Gerçekleşmesine az kalmak.

Rast gelmek (birine) (bir şeye): -1. O kimseyle karşılaşmak. -2. O şey düşünülmediği halde kendisini bulmak. -3. Bir iş isteğine uygun olmak. -4. Atılan şey hedefini bulmak.

Rast getirmek (bir şeyi): -1. O şeyin rast gelmesini sağlamak. -2. O zamanı kollamak. -3. Aranmakta olan şeyi ya da kimseyi umulmadık bir yer ve zamanda bulmak. -4. Uygun getirmek, başarılı kılmak.

Rast gitmek: Bkz. İşi rast gitmek.

Rayına girmek (oturmak): işler yolunda, tıkrında gitmeye başlamak, düzene girmek; **yörüngesine oturmak.**

Rayına koymak (oturtmak) (bir işi): -1. İşleri belli bir düzene sokmak. -2. İşlerin yolunda, tıkrında gitmeye başlamasını sağlamak; **yörüngesine oturtmak.**

Rekor kırmak: O zamana dek üstün sayılan dereceyi (ya da rakamı) geride bırakarak yeni rekorun sahibi olmak.

Rengi atmak (kaçmak, uçmak): -1. Solmak, rengini yitirmek. -2. Korku ya da üzüntüden yüzü solmak, sararmak.

Renk katmak (vermek) (bir Şey): Onu renklendirmek, onun tek-düzeliğini ortadan kaldırmak, ona neşeli ve canlı bir özellik kazandırmak.

Renkten renge girmek: Utanmak, utancını gizleyememek; kızarmak, bozarmak.

Renk vermek: Bkz. **Renk katmak.**

Renk vermemek: -1. Ne düşündüğünü, ne duyduğunu göstermemek. -2. Anladığını ya da bildiğini belli etmemek.

Rest çekmek: Kesin olarak son sözünü söylemek; o Şeyin istedikleri gibi olmayacağını (yapılmayacağını) bildirmek.

Riske girmek: Sonuçta büyük zarara uğrama olasılığı gösteren bir girişimde bulunmak.

Rol oynamak: -1. İçten davranmamak, içten pazarlıklı olmak. -2. Bir işin olmasında etkisi bulunmak.

Rol yapmak: Gerçek düşüncesini, niyetini gizlemek.

Ruhu bile duymamak: Hiç farkında olmamak, anlamamak, sezmek.

Ruhunu teslim etmek: Ölmek; **son nefesini vermek.**

Rüşvet yemek: Bir görevli, yetkisini kendi çıkarı doğrultusunda kullanmasını isteyen birinden gizlice para ya da değerli eşya almak.

Rüya görmek: Uyurken zihinde çeşitli olaylar ve düşünceler belirlemek; **düş görmek.**

Rüyalarına girmek (bir Şey, birinin): -1. O Şeye sahip olmayı çok istemek. -2. Bir Şeyden çok etkilenmek, çok korkmak.

Rüyasında (bile) görememek: O Şeyin olacağına ya da o Şeye sahip olacağına hiç ihtimal vermemek.

S

Saati saatine uymamak: Durumu, tavırları sık sık değişmek, bir öyle bir böyle olmak; **bir saati bir saatine uymamak.**

Saat tutmak: Bir işe başlama saatini ayrıntıyla saptamak ve bitinceye kadar geçecek zamanı belirlemek için sürekli olarak ya da sık sık saatine bakmak.

Sabah akşam: -1. Bir sabah bir akşam olmak üzere. -2. Her zaman, hiç ara vermeden.

Sabahı etmek (bulmak): Akşam başlanan bir iş uğruna bütün geceyi uykusuz geçirmek.

Sabahın köründe: Daha ortalık ağarmadan, çok erkenden.

Sabır taşı: Çok sabırlı kimse.

Sabri taşmak (kalmamak): Artık sabredemeyecek duruma gelmek.

Sabun köpüğü gibi sönmek: Gösterişini, görkemini, albenisini en küçük bir etkiyle çabucak yitirmek.

Saçı başı ağarmak: Yaşlanmak, ihtiyarlanmak.

Saçı bitmedik (yetim): Yeni doğmuş (yetim).

Saçına ak düşmek: Saçı ağarmaya, yaşlanmaya başlamak.

Saçına başına bakmadan: İlerlemiş yaşından utanmadan, yaşlı biri olduğu halde, yaşına yakışmaz biçimde.

Saçını başını yolmak: Çok üzölmek, üzüntüsünden dövünmek.

Saçını süpürge etmek: Kadın ailesi ya da ailesinden biri uğruna elinden geleni yapmak, büyük bir özveriyle çalışmak.

Saçıp savurmak: Parasını düşünmeden, hesapsızca harcamak.

Saçı uzun akli kısa: Eskiden kadınların akilca erkeklerden geri olduğunu vurgulamak için alay ya da şaka yollu söylenirdi.

Saçma sapan (konuşmak): Akla mantığa aykırı, anlamsız, boş (söz, davranış; konuşmak).

Saç saça (baş başa) gelmek (dövüşmek): Kıyasıya dövüşmek.

Sadede gelmek: Konuşulması gereken asıl konuya dönmek.

Sağa sola: Çevreye, çevresine.

Sağa sola bakmamak: Çevrede olup bitenlere aldırmmamak.

Sağ eliyle (başının arkasından) sol kulağını göstermek: Bir işi dolambaçlı yoldan yapmaya kalkışmak.

Sağ gösterip sol vurmak: Yanıltmak, aldatmak.

Sağır sultan bile duydu: “Bu haberi, durumu, herkes duydu.” anlamında.

Sağı solu (belli) olmamak: Önceden nasıl davranacağı kestirilemeyecek bir karakterde olmak.

Sağlama almak (bir şeyi): O konuda gereken önlemleri alarak rahat olmak.

Sağlam ayakkabı değil: Güvenilir olmayan, tehlikeli (kimse).

Sağlam kazığa bağlamak (bir şeyi): O konuda her türlü önlemi almak.

Sağlıcakla kal (kalın): “Sağlık ve esenlik içinde yaşamaya devam etmeni (etmenizi) dilerim.” anlamında.

Sağlık olsun: Bir kayıp, bir zarar karşısında “Fazla üzülmeye değmez, yeterli sağlığınıza bir kötülük gelmesin, tekrar yaparız, kazanırız” anlamında söylenen avuntu sözü.

Sağlı sollu: Her iki yanda sıralanmış, her iki yandan.

Sağ ol: “Teşekkür ederim, eksik olma.” anlamında.

Sağ salim: Bir zarara uğramadan, kazasız belasız.

Sahip çıkmak (birine, bir şeye): -1. Onu korumak, onunla yakından ilgilenmek, onu koruyup gözetmek. -2. O şeyin kendisinin olduğunu ileri sürmek.

Sahip olmak (birine) (bir şeye): -1. Onunla cinsel ilişkide bulunmak.
-2. Onun başkalarına zarar vermesini engellemek.

Sahne olmak (bir olaya): Olay orada geçmek, meydana gelmek.

Sakal bırakmak: Sakalını kesmeyip uzatmak.

Sakız gibi: -1. Yapışkan şeyler için kullanılır. -2. Tertemiz, bembeyaz.
-3. Yılışarak, sırnaşarak.

Salık vermek (bir şeyi, birini): Onun uygun olduğunu söylemek; tavsiye etmek.

Salkım saçak: Dağınık, düzensiz.

Sallantıda bırakmak (bir şeyi): Onu sonuçlandırmamak, savsaklamak.

Sallantıda kalmak (bir iş): O iş bir çözüme kavuşturulmamak.

Saltanat sürmek: Egemen, buyurucu durumda yaşamak.

Salt çoğunluk: Oylamada, yarıdan bir fazla üye sayısının oyuyla sağlanan çoğunluk.

Saman altından su yürütmek: Yaptığı işi hiç kimseye belli etmeden yapmak; herkesi birbirine düşürmek.

Sana göre hava hoş: "Öyle ya da böyle olması senin için fark etmez." anlamında.

Sancısı tutmak: -1. Vücudun herhangi bir yerinde ansızın sancı duymak. -2. Gebe kadın, dölütün rahmi zorlamasının yol açtığı ve doğum zamanının geldiğini bildiren sancıyı duymak.

Sapına kadar: Bir kimsenin sahip olduğu bir niteliğin, durumun her yönüyle tam, üstün, yeterli, mükemmel olduğunu anlatır.

Sarı çizmeli Mehmet Ağa: Nerede oturduğu, kim olduğu bilinmeyen kimse için söylenir.

Sarmaş dolaş olmak: Birbirine sarılmak, kucaklaşmak.

Sarpa sarmak (bir iş): İş üstesinden güç gelinecek bir duruma girmek, içinden çıkılmaz olmak.

Satıp savmak: Güç durumdan kurtulabilmek için sahip olduğu malları ucuz pahalı demeden.

Savaş açmak: Olumsuz bir şeyi ortadan kaldırmak için uğraşmak.

Savaşım vermek: Bir güce karşı koymak, bir iş konusunda çok çaba harcamak; **mücadele vermek.**

Sayım suyum yok: Çocuk oyunlarında “Kısa bir süre oyun dışıyım” anlamında kullanılır.

Sayıp dökmek: Her şeyi söylemek, söylemediği bir şey kalmamak.

Selama durmak: Önemli bir kimseyi, cenazeyi, göndere çekilen bayrağı selamlamak için durmak.

Selam almak: Bir kimsenin selamına karşılık vermek.

Selam çakmak (birine): Ona selam vermek.

Selamı sabahı kesmek (biriyle): Artık onunla dostluk etmemek, konuşup görüşmemek.

Selam söylemek (birine): -1. Selamı adı geçen kimseye götürmesini söylemek. -2. Bir kimsenin gönderdiği selamı adı geçene sözle ya da yazıyla iletmek.

Selam vermek (birine): -1. Bir kimseye sözle ya da eli başa götürerek esenlikler dilemek. -2. Namazda rekatların sonunda başı önce sağa, sonra sola çevirmek.

Sen giderken ben geliyordum: “Ben senden daha çok deneyim sahibiyim, bu oyunları iyi bilirim, beni aldatamazsın.” anlamında.

Seni gidi seni: Çok yaramaz, kurnaz, haylaz kimseleri hafif yollu azarlama sözü.

Senli benli olmak: Aralarında çok içten dostluk ilişkisi bulunmak; **içli dışı olmak.**

Sepet havası çalmak (birine): Onun işine son vermek, onu kovmak.

Sere serpe: Açılıp yayılarak.

Serseri kurşun: Bkz. **Kör kurşun.**

Ser verip sır vermemek: Kendisine söylenen ve gizli tutulması istenilen bir şeyi her türlü baskı ve tehdide rağmen söylememek, kendisine güvenilmek.

Ses çıkarmamak (sesi çıkmamak): Herhangi bir duruma, şeye itiraz etmemek.

Ses çıkmamak: Bir konuda hiç haber gelmemek.

Ses etmek: Seslenmek, çağırarak.

Sesini kesmek (birinin) (biri): -1. Onu artık konuşturmamak. -2. Bir kimse, konuşmasına son vermek, artık konuşamaz olmak.

Ses (ses seda) çıkmamak (birinden, bir şeyden): Herhangi bir kimseden ya da yerden bir haber ya da tepki gelmemek.

Sesi soluğu çıkmamak: Hiçbir şey söylememek.

Ses vermemek: Çağrıldığı, bir şey sorulduğu halde konuşmamak.

Sevda çekmek: Bir kimseye karşı büyük bir sevgi beslemek.

Sevdasına düşmek: Bir şeyi elde etmek, gerçekleştirmek için var gücüyle çalışmak.

Seyirci kalmak: Bir olay, durum karşısında tepki göstermemek.

Sıcağı sıcağına: Tam vakti iken, vakit geçirmeden.

Sıcak bakmak (bir şeye): Onunla yakından ilgilendiğini belirtmek.

Sıcak kanlı: İyi dostluk kuran, cana yakın (kimse).

Sıfıra sıfır , elde var sıfır (hiç): “Bu kadar çaba, emek hiçbir işe yaramadı.” anlamında yazıklanma bildirir.

Sıfırdan başlamak: Bir işe sadece kendi olanaklarına güvenerek başlamak.

Sıfırı tüketmek: -1. Bütün parasını harcamış olmak. -2. Gücü kalmamak.

Sıkboğaz etmek (birini): Bir işi yapması için düşünmesine, hazırlık yapmasına fırsat vermemek, onu sıkıştırmak.

Sıkı durmak: Durumunun sağlamlığını korumak, dayanıklı olmak.

Sıkı fıkı: Birbiriyle yakın dostluk ilişkileri için bulunan (kimseler).

Sıkıntı basmak (birini): Sıkılmak, bunalmak.

Sıkıntı çekmek: -1. Geçim zorlukları içinde olmak; **meşakkat çekmek.** -2. Ruhsal yönden tedirginlik içinde olmak.

Sıkıntıya düşmek: Parayla ilgili herhangi bir konuda, özellikle geçim konusunda zorluk içinde olmak.

Sıkıntıya gelememek: Sıkıntı verici işler yapamamak.

Sıra dayağı: Birçok kimseye birbiri ardınca birer birer dayak atma.

Sıralı sırasız: Yer ve zaman uygunluğu gözetmeden.

Sırası gelmek: Uygun zaman ve ortam doğmak.

Sırt çevirmek (birine) (bir şeye): -1. Artık onunla ilgilenmez, ona yardım etmez duruma gelmek; **arka çevirmek** -2. Onu değersiz, geçersiz görmek.

Sırtından atmak (birini, bir şeyi): Onun sorumluluğunu üzerine almamak.

Sırtından geçinmek (birinin): Bütün giderlerini onun kazancından sağlamak, onu sömürmek.

Sırtından (para) kazanmak: Onun olanaklarını kullanarak para kazanmak.

Sırtında yumurta küfesi yok ya: "Herhangi bir işte, verdiği sözden caymakta hiçbir sakınca görmüyor." anlamında; **arkasında yumurta küfesi yok.**

Sırtını dayamak (birine): Para, nüfuz vb. yönlerden güçlü bir kimse- nin koruyuculuğuna güvenmek; arkasını dayamak.

Sırtı yere gelmemek: Yenilmemek; **arkası yere gelmemek.**

Sırt sırta vermek: Bir konuda işbirliği yapmak, dayanışmak.

Sıtma görmemiş: Gür ve kalın ses için söylenir.

Silah altına almak (birini): Onu askerlik görevine başlatmak.

Silah çekmek (birine): Öldürmek, yaralamak, korkutmak gibi amaç- larla silahı ona doğru yönelmek.

Sil baştan: "Olmadı, bir kez daha yeniden başlayalım." anlamında.

Silip süpürmek: -1. Bir yerdeki yiyecek ve içeceklerin tümünü yiyip içip bitirmek. -2. Bir yerdeki bütün eşyaları alıp götürmek.

Sinek avlamak: -1. İşi gücü olmadığı için bomboş oturmak. -2. İşyeri sahibi müşteri gelmediği için boş oturmak.

Sinekkaydı tıraş: Yüzde uzamış durumda hiç kıl bırakmaksızın öze- nerekl olunan, yaptırılan tıraş.

Sineye çekmek (bir şeyi): Bir zararı, kötü davranışı ya da sözü istemeye istemeye kabullenmek.

Sinirine dokunmak: Bir durum, kimse, şey herhangi bir yönüyle, özelliğiyle birinin sinirlenmesine yol açmak.

Sinirleri boşanmak: Kendini tutamayarak gülmek, ağlamak ya da bağışlamak.

Sinirleri gergin olmak(gerilmek): Herhangi bir şeye çok sinirlenmiş olmasına karşın tepki göstermemek, ya da sinirlendirici bir durum karşısında hemen tepki gösterecek durumda olmak.

Sinirleri gevşemek (yatışmak): Sakin duruma gelmek, sakinleşmek.

Sinir olmak (birine, bir şeye): Ona sinirlenmek, öfkelenmek.

Sittin sene: Ömür boyu, hiçbir zaman, sonsuza değin.

Sivri akıllı: Başkalarının aklını beğenmeyen, başkalarına ters gelebilecek biçimde düşünceleri olan kimse için alay yollu söylenir.

Sivri dilli: Kırıcı, incitici söz söyleyen kimse için kullanılır.

Sizden iyi olmasın: Bir konuşmada, hemen aynı düzeyde sevilip sayılan kimselerden söz edilirken kullanılan sevgi sözü.

Size (sizlere) ömür (Siz sağ olun): “Sözü edilen kimse öldü, Tanrı sizi daha uzun ömürlü etsin.” anlamında avutma sözü.

Siz siz olun: “Sakin unutmayın. Kendinize hakim olun!” anlamında.

Soğuk almak: Soğuk havalarda üşüme sonucu hastalanmak.

Soğuk kanlı: En tehlikeli durumlarda bile duygularına hakim olan, aklını kullanabilme becerisini gösteren (kimse).

Soğuk terler dökmek: Zorlu bir durum karşısında korkmak, çok etkilenmek.

Solda sıfır: Hiçbir değeri olmayan, benzerleriyle karşılaştırıldığında değersiz olduğu anlaşılan şey için kullanılır.

Sol tarafından kalkmak: İşleri ters gitmek, aksilik çıkarmak; **ters tarafından kalkmak.**

Soluğu (bir yerde) almak: Herhangi bir kötü ya da iyi durumda hemen oraya gitmek.

Soluğu kesilmek: -1. Nefes alıp veremez duruma gelmek. -2. Gücü kuvveti iyice azalmak, tükenmek.

Suluk almak: -1. Soluğu ciğerlerine çekmek; **nefes almak.** -2. Dinlenmek; **nefes almak.** -3. Rahat yaşamak; **nefes almak.**

Suluk aldirmamak (birine): Dinlenmesine, başka bir şeyle uğraşmasına fırsat vermeden çalıştırmak; **nefes aldirmamak.**

Suluk kesmek: Çok güzel veya heyecan verici olmak; **nefes kesmek.**

Suluk soluğa: Koştuğu için sık sık soluyarak; **nefes nefese.**

Son nefesini vermek: Ölmek; **ruhunu teslim etmek.**

Sonradan görme: Yoksulken zenginliğe kavuşan, fakat zenginlere özgü davranış biçimlerinde aşırılığa kaçan (kimse).

Sonunu getirmek: İyi başladığı bir işi başarıyla bitirmek.

Sopa atmak (çekmek) (birine): Onu dövmek; **dayak atmak.**

Sopa yemek (birinden): Dövülmek; **dayak yemek.**

Sorguya çekmek (birini): Sanık ya da tanık durumunda olan kimseye bir suçla ilgili çeşitli sorular sormak; sorgulamak.

Sorma gitsin: "Anlatması çok güç, tahminlerin çok ötesinde." anlamında.

Sorumlu tutmak (birini): Onu sorumlu saymak; **mesul tutmak.**

Soyunup dökünmek: Üstündekileri çıkarıp daha rahat bir kıyafet giymek.

Soyup soğana çevirmek (birini, bir yeri): -1. Hırsız, bir kimsenin ya da bir yerin bütün parasını, değerli eşyalarını alıp götürmek. -2. Bir satıcı ya da iş yapan kimse müşterisinin ya da iş yaptıran birinin bütün parasını çekmek.

Sökün etmek: Birçok kimse ya da şey birbiri ardınca gelmek.

Sövüp saymak: Bir kimse hakkında küfür, kötü söz, beddua gibi sözleri peş peşe söylemek.

Söz açmak (bir şeyden, birinden): Onun hakkında konuşmaya başlamak; **laf açmak.**

Söz almak (birinden): -1. Bir kimsenin bir işi yapacağını kesin olarak bildirmesini sağlamak. -2. Bir toplantıda, sınıfta ilgili kimseden konuşmak amacıyla izin almak. -3. Erkek tarafı, çocuklarıyla evlendirmeyi istedikleri kızın ailesinden “evet, peki, kabul” biçimindeki vaadi almak.

Söz anlamamak: Dik kafalı, inatçı olmak; **laf anlamamak.**

Söz aramızda: Bkz. **Laf aramızda.**

Söz bir Allah bir: “Tanrı’nın birliğine nasıl inanıyorsanız verdiğim sözü yerine getireceğime de öylece inanınız!” anlamında.

Söz birliği etmek: Bkz. **Ağız birliği etmek.**

Söz çıkmak: Bkz. **Laf çıkmak.**

Sözde kalmak: Bir iş, yapılacağı önceden kesin olarak belirtildiği halde yapılmamak; **lafta kalmak.**

Sözden anlamak: Bkz. **Laftan anlamak.**

Söz dinlemek (tutmak): Bir öğüde, uyarıya uygun davranmak; **laf dinlemek.**

Söz düşmemek (birine): Bkz. **Laf düşmemek.**

Söz geçirememek (birine): Ona her söylediği sözü yaptırabilecek güç ve etkinlikte olmamak; **laf geçirememek.**

Söz gelmek (birine): Bir kimse, bir söz ya da davranışından ötürü eleştiriyeye uğramak; **laf gelmek.**

Söz getirmek (birine): Bir kimseye söz gelmesine yol açacak davranışlarda bulunmak; **laf getirmek.**

Söz işitmek: Bkz. **Laf işitmek.**

Söz kaldırmamak: Bkz. **Laf kaldırmamak.**

Söz kesmek: Erkek ve kız tarafınca evlendirileceği konusunda kesin söz verilme.

Söz konusu: Üzerinde konuşulan, tartışılan... konu.

Söz olmak: Genellikle hoş karşılanmayan herhangi bir söz, davranış vb. hakkında dedikodu yapılmak; **laf olmak.**

Söz sahibi olmak: Bir konuda bilgi, beceri vb. üstünlükleri nedeniyle konuşma yetkisi bulunmak.

Söz tutmak: Bkz. Söz dinlemek.

Sözü açılmak: Bir konu hakkında konuşulmaya başlanmak: **lafı açılmak.**

Sözü ağzına tıkamak: Bkz. Lafı ağzına tıkamak.

Sözü ağzında gevelemek: Bkz. Lafı ağzında gevelemek.

Sözü çevirmek: Bkz. Lafı çevirmek.

Sözü (bir şeye) getirmek: Konuşmayı asıl anlatmak istediği şeye doğru yönlendirmek; **lafı (bir şeye) getirmek.**

Sözü (sözünü) kesmek: -1. Bkz. Söz kesmek. -2. Anlattıklarını bitirmeden konuşmayı bırakmak; **lafını kesmek.**

Sözüm meclisten dışarı: “Burada kullanacağım yakışsız sözlerden ötürü özür dilerim, ayrıca bu sözlerim buradakilerle ilgili değildir.” anlamında.

Sözüm ona: Sanki, güya, sözde.

Sözü mü olur: Bkz. Lafı mı olur.

Sözünde durmak: Herhangi bir konuda verdiği sözü kesinlikle yerine getirmek; **lafında durmak.**

Sözünden çıkmamak (birinin): Çeşitli yönlerden bağlandığı bir kimsenin bütün sözlerine ve isteklerine uygun davranmak; **lafından çıkmamak.**

Sözünü balla kestim: “Sözünüzü kesmemi hoşgörü ile karşılamanızı rica ederim.” anlamında; **lafını balla kestim.**

Sözünü bilmek: Bkz. Lafını bilmek.

Sözünü esirgememek (sakinmemek): Bir kimse kendisi ya da başkaları için sakıncalı olabileceğini hesaba katmaksızın düşündüklerini söylemekten çekinmemek; **lafını esirgememek (sakinmemek).**

Sözünü etmek: O şey hakkında konuşmak, o şeyden bahsetmek; **lafını etmek.**

Sözünü geri almak: Söylediklerinin hoş karşılanmadığını görüp, doğru olmadığını kabul etmek ve söylenmemiş sayılmasını istemek; **lafını geri almak.**

Sözünü kesmek: Konuşmasını bitirmesine fırsat vermemek; **lafını kesmek.**

Sözünün eri (olmak): Herhangi bir konuda vermiş olduğu sözü her ne pahasına olursa olsun yerine getiren (bir insan olmak); **lafının eri (olmak).**

Sözünü tutmak: -1. Herhangi bir konuda verdiği sözü tam olarak yerine getirmek. -2. Saydığı, sevdiği ya da herhangi bir nedenle bağlı olduğu birinin öğüt, eleştirisi ve uyarısına uygun davranmak.

Söz vermek (birine, bir şeye): Herhangi bir şeyi yapacağını kesin olarak söylemek.

Söz yok: Bkz. **Laf yok.**

Suç işlemek: Suç sayılacak bir davranışta bulunmak.

Sudan cevap (bahane): İnandırıcı olmayan, üstünkörü cevap (bahane).

Sudan çıkmış balığa dönmek: Çok şaşırarak, ne yapacağını bilemez duruma gelmek.

Su dökmek: Çiş yapmak, işemek; **küçük aptesini yapmak.**

Su gibi akmak: -1. (Para, yiyecek, içecek) Çok bol kullanmak. -2. Zaman çok hızla geçmek.

Su gibi bilmek (okumak) (bir şeyi): Bir konuyu yanlışsız ve duraksamadan anlatmayı (okumayı) öğrenmiş olmak.

Su gibi ezberlemek (bir şeyi): Bir metni, dersi, konuyu yanlışsız ve hızlı okuyabilecek ölçüde ezberlemek.

Su gibi gitmek: (Para) Bol bol harcanmak.

Su içinde kalmak: -1. Çok terlemek. -2. Çok ıslanmak.

Su koyuvermek: Verdiği sözden caymak, civıtmak.

Sulu sepken: Karla karışık yağın yağmur için söylenir.

Surat asmak: Beğenilmeyen bir durum karşısında kaşlarını çatıp yüzüne somurtkan bir anlam vermek, somurtmak.

Surat bir karış: Öfkeli, suratını asmış, dargın duran kimse için söylenir.

Surat etmek (birine): Ona asık surat göstermek, dargın durmak.

Suratından düşen yüz (bin) parça: Bkz. **Yüzünden düşen yüz parça.**

Suratını çarşamba pazarına çevirmek: İyice dövmek, yüzünü gözünü kan içinde bırakmak.

Suratını ekşitmek (buruşturmak): Bkz. **Yüzünü ekşitmek.**

Sus payı: Bildiği bir şeyi söylememesi için bir kimseye verilen rüşvet; susmalık.

Suspus olmak: Herhangi bir uyarı, tehdit, ya da tehlike karşısında sesini çıkaramamak.

Suya düşmek (bir iş): O iş gerçekleştirilememek, o işten vazgeçilmiş olmak.

Suya götürüp susuz getirmek (biri, başkasını): Bir kimseden daha akıllı olmak, o kimseyi kolayca aldatabilecek kadar kurnaz olmak.

Suya sabuna dokunmamak: Hiç kimseyi rahatsız etmeyecek, hiçbir sorun yaratmayacak bir yol izlemek, kendisine zarar gelmeyecek biçimde davranmak.

Suyu ısınmak (kaynamak) (birinin): Bir kimsenin şu ya da bu nedenle görevinden uzaklaştırılması (ya da öldürülmesi) yaklaşmak.

Suyu mu çıktı? (bir yerin): "Bu yerin beğenilmeyecek nesi var ki kalmak istemiyorsun?" anlamında.

Suyun başı: En çok kazanç ve yarar sağlayan yer, mevki vb.

Suyunu çekmek: Özellikle para harcama harcama tükenmek.

Su yüzüne çıkmak: Bir gerçek, tutum, düşünce vb. bilinir duruma gelmek.

Süklüm püklüm: Utanıp sıkılarak ya da korkup çekinerek.

Süngüsü düşük: Keyfi, neşesi bozuk (kimse).

Sünnet etmek (birini) (bir şeyi): -1. Erkeklerin cinsel organının ucundaki sarkık deriyi kesmek. -2. Bir şeyi, bir bölümünü kesip vermek.

Sürçülisan etmek: Dili sürçmek, sözcükleri yanlış söylemek.

Sürek avı: Birçok avcının katılmasıyla çoğu kez at üzerinde avı kuşatarak yapılan avlanma biçimi.

Sürgit yapmak (bir şeyi): Onu sürekli olarak yapmak.

Sürmeyi gözden çekmek: Bkz. **Gözden sürmeyi çekmek.**

Sürüncemede bırakmak (bir işi): O işi herhangi bir nedenle sonuçlandırmamak.

Sürüncemede kalmak (bir iş): O iş bir türlü sonuçlanamamak.

Sürü sepet: Birçok kimse ya da şey.

Sürüsüne bereket: "Pek çok, pek bol," anlamında.

Süsü vermek (bir şeye, kendisine, bir şey): Herhangi bir şeyde ya da kendisinde, belirli bir nitelik varmış gibi göstermek.

Süt dökmüş kedi gibi: Suçlularınki gibi telaş ve korku içinde.

Süt kuzusu: -1. Henüz kuzu iken kesilen kasaplık hayvan. -2. Küçük çocuk. -3. Nazlı, başkalarının destek ve yardımı olmadan bir iş yapma konusunda kararsız olan kimse için alay yollu söylenir.

Sütliman olmak (ortalık): Bir yer, ortalık sessiz, sakin, kavgasız çekişmesiz duruma gelmek.

Sütü bozuk: Soysuz, aşağılık (kimse).

Şafak atmak (birinde): Birden, içinde bulunduğu durumun güçlüğü-nü kavrayıp korkmak.

Şafak sökmek: Sabaha karşı, gece karanlığı yok olup ortalık aydınlanmaya başlamak.

Şaha kalkmak: -1. At huysuzlanıp azgınlaşınca ön ayaklarını yerden keserek arka ayaklar üzerinde kısa bir süre durmak. -2. Özgürlük uğruna ya da haksızlığa karşı yiğitçe başkaldırmak.

Şahadet getirmek: “Allah’tan başka tapacak olmadığına ve Muhammet’in onun kulu ve peygamberi olduğuna tanıklık ederim.” anlamındaki “kelimeşahadet” denen Arapça cümleyi söylemek.

Şahsiyata dökmek (bir işi): Üzerinde durulması gereken asıl konudan ayrılıp kişilerin olumsuzluklarını sergilemek.

Şaka götürmemek: -1. Bir şakadan hoşlanmamak. -2. Bir iş savsaklamaya, dikkatsizliğe gelmemek.

Şaka kaldırmak: Yapılan şakalara katlanmak.

Şaka maka derken: Sıkıntı duymadan, farkına varmadan.

Şakası yok (birinin) (bir durumun): -1. Bağışlamaz bir kişiliği olan, hatır gönül dinlemeyen kimse için söylenir. -2. Önlem alınmazsa tehlikeli olacak bir iş için söylenir.

Şakaya almak (bir şeyi): Gerçek olarak söylenen sözü yada yapılan davranışı şaka olarak yorumlamak.

Şakaya gelmemek: -1. Şakaya katlanamamak. -2. Bir iş dikkat edilmezse tehlikeli, olumsuz sonuç vermek.

Şakaya vurmak: Ciddi bir şeyi şaka gibi kabul etmek.

Şamar oğlanı: Bütün can sıkıcı olayların nedeni sayılan, herkesin her fırsatta suçlu görüp azarladığı (kimse).

Şansa kalmak: Bir şeyin gerçekleşmesi için çok az umut olmak.

Şans eseri: Şansın yardımıyla.

Şansı açık: Şansı yerinde olan, şanslı; **bahtı açık, kısmeti açık, talihi açık.**

Şansı dönmek: Şansı iyiyken kötüye ya da kötüyken iyiye gitmek.

Şansına küsmek: İşleri ters gittiği için karamsar olmak; **bahtına küsmek, talihine küsmek.**

Şansı yaver gitmek: Şansı yardım etmek, şanslı olmak.

Şapa oturmak: Umduğunu bulamayıp güç duruma düşmek.

Şapka çıkarmak (bir şeye): O şeyin üstünlüğünü kabul edip saygı duymak.

Şart koşmak (bir şey, şeyi): Onu şart olarak öne sürmek.

Şart olsun: “Şöyle yapmazsam ya da şöyle değilse karım boş düşsün” anlamında da yemin sözü.

Şehit düşmek: Savaşta düşman tarafından vurulup ölmek.

Şeref sözü: Bkz. **Namus sözü.**

Şeref vermek (birine) (bir yere): -1. Kendisiyle övünülmeye hak kazandırmak. -2. Bir yere özel bir lütuf olarak gelmek, gitmek.

Şeşi beş görmek: Yanlış görmek, görüşünde yanılmak.

Şeytana külahı (pabucu) ters giydirmek: Çok kurnaz, becerikli olmak.

Şeytana uymak: Uygunsuz bir iş yapma isteğine kapılmak, kötü bir iş yapmak.

Şeytan diyor ki: “İçimden şu kötülüğü yapmak geçiyor.” anlamında.

Şeytan dürtmek: Durup dururken, birdenbire yersiz ya da kötü bir şey yapmak.

Şeytan görsün yüzünü: “Artık onu sevmiyor ve onunla hiç karşılaşmak istemiyorum.” anlamında.

Şeytanın bacağına (ayağını) kırmak: Uzun süredir isteyip de yapamadığını yapabilmek, dileğini gerçekleştirmek.

Şeytan kulağına kurşun: “Bu konuda, işte şimdiye değin hiçbir kötülükle karşılaşmadım, umarım şeytan bu durumu bilmez ve işimi bozmaz.” anlamında.

Şeytan tüyü: Kendini herkese kolayca sevdirme özelliği.

Şıp diye: -1. Hemen, çabucak; en kısa sürede. -2. Birdenbire, beklenmedik bir anda.

Şifayı bulmak (kapmak): -1. (Alay yollu) Sağlığı bozulup hastalanmak. -2. Herhangi bir şey iyice bozulmak.

Şimdiden tezi yok: Hiç vakit geçirmeden, şu andan itibaren, hemen.

Şimdi şimdi: Ancak şimdi, yeni yeni.

Şimşek çakmak (kafada): Ansızın aklına parlak bir düşünce gelmek, bir şeyi aniden kavrayıvermek.

Şimşekleri üstüne çekmek: Çok sert eleştirilere konu olmak.

Şom ağızlı: Felaket olasılıklarından söz eden ve konuştuklarının gerçekleşmesinden korkulan (kişi).

Şöyle bir: Üstünde durmaksızın, gelişigüzel, üstünkörü.

Şöyle böyle: -1. Orta derecede. -2. Aşağı yukarı, yaklaşık olarak.

Şöyle dursun: “Söz konusu şeyin gerçekleşmesine çok var, henüz ona bağı ya da ondan daha kolay şeyler bile yapılmadı.” anlamında.

Şöyle ki: “Açıklayayım.” anlamında.

Şu bu: Belirsiz kişiler, nesnelere.

Şu günlerde: Yakın bir zamanda.

Şu halde: Buna göre, bu durum karşısında, öyleyse.

Şu kadar ki: Bkz. **Ne var ki.**

Şundan bundan: Belirsiz şeylerden.

Şurada burada: Birçok yerde; her yerde.

Şüpheye düşmek: -1. Kuşkulananmak. -2. Bir işin gerçekleşmesi güçleşmek.

T

Tabana kuvvet koşmak: Çok hızlı koşmak.

Tabanları yağlamak: -1. (Alay yollu) Uzak bir yere gitmeye hazırlanmak. -2. Hızlı koşmak, kaçmak.

Taban tabana zıt: İki şey, birbirine her yönüyle zıt.

Taburcu olmak: Hasta, iyileşerek hastaneden çıkmak.

Taç giymek: -1. Tahta geçmek. -2. Kral ya da kraliçe seçilmek.

Taçsız kral (kraliçe): Bir konuda en üstün başarıyı elde etmiş, ün yapmış kimse.

Tadı damağında kalmak: Bir yiyeceğin tadını ya da iyi yaşanmış bir olayın olumlu izlerini unutamamak.

Tadı kaçmak (gitmek): -1. Tatsız bir duruma gelmek. -2. Bir şey hoş giden, zevk veren niteliklerini yitirmek.

Tadına bakmak: -1. Ağza alıp tadını anlamaya çalışmak. -2. O şeyden zevkini almak.

Tadına doyum olmamak (tadına doyamamak): Bir şeyin verdiği tadı, zevki çok beğenmek.

Tadına varmak: Bir şeyin güzelliğini her yönüyle anlamış olmak.

Tadında bırakmak (bir şeyi): Güzel ve keyif verici olan şeyi aşırılığa kaçıp zevksizleştirmemek.

Tadını almak: -1. Yapmakta olduğu bir işten zevk almaya başlamak. -2. Bir şeyin güzelliğinin, zevkinin farkına varmak.

Tadını çıkarmak: Güzel, hoş giden bir şeyden olabildiğince yararlanmak.

Tadını kaçırmak: Güzel bir şeyin verdiği zevki, aşırılığa kaçarak bozmak.

Tadı tuzu kalmamak (bozulmak): Bir şeyin eski, güzel, hoşta giden tarafı kalmamak, yozlaşmak, zevksizleşmek.

Tadı tuzu yok: -1. Zevksiz, yavan, zevk vermeyen. -2. Keyifsiz, rahatsız (kimse).

Tahta çıkmak (oturmak): Hükümdar olmak.

Tahtalı köy: Mezarlık.

Tahta oturmak: Bkz. Tahta çıkmak.

Tahtası eksik: Aklını iyi kullanamayan, aptal kimse için şaka yollu söylenir; **bir tahtası eksik; aklının çivisi eksik.**

Tahttan indirmek (birini): Onun hükümdarlığına, egemenliğine son vermek.

Takıp takıştırmak: Özenerek süslenmek, süs takılarını özenle takınmak.

Takla atmak: -1. Çok sevinmek. -2. Dalkavukluk etmek.

Talihi açık: İşleri yolunda olan talihli; **bahtı açık, kısmeti açık, şansısı açık.**

Talihine küsmek: Başına gelenlerden ötürü talihini suçlu görmek; **bahtına küsmek, şansına küsmek. (Karş. Kaderine küsmek.)**

Talihi yaver gitmek (yar olmak): Bkz. Şansı yaver gitmek.

Talih kuşu: İyi talih.

Talim etmek (bir şeye): -1. Hep aynı şeyleri yemek zorunda olmak. -2. Az bir para karşılığında çalışmak.

Tam adamını bulmak (tam adamına düşmek): -1. Bir iş için en uygun kişiyi seçmek. -2. (Alay yollu) Bir iş için en uygunsuz adamı seçmek.

Tam gelmek: Uymak, uygun gelmek.

Tamtakır kuru (kırmızı) bakır: “İçi bomboş, içinde hiçbir şey yok.” anlamında.

Tam tamına (tamı tamına): Olduğu gibi, bütünüyle, tamamıyla.

- Tam üstüne basmak:** -1. Doğru bir tahminde bulunmak. -2. Bir işin özünü vurgulamak.
- Tanımazlıktan gelmek (birini):** Onu tanıdığı halde tanıymıyormuş gibi davranmak.
- Tanrı misafiri:** Çağrılı olmadan gelen ve geceyi orda geçiren (geçirecek olan) konuk.
- Taraf tutmak:** Taraflardan birini desteklemek; **yan tutmak.**
- Tarih atmak (bir şeye):** Bir belgenin üzerine o günün (ya da ilgili günü) tarihini yazmak.
- Tarihe geçmek:** Bir şey, kimse, olay önemi bakımından unutulmamacak bir nitelik kazanmak.
- Tarihe karışmak (tarih olmak):** Unutulmak, hatırlanmaz olmaz.
- Tasa çekmek:** Üzülme, kaygılanma.
- Tasası sana mı düştü?:** "Seni ilgilendirmiyor; sen niye karıştırıyorsun?" anlamında sitem ya da azarlama sözü.
- Tası tarağı toplamak:** Bir yerden gitmek üzere aceleyle bütün eşyasını toplayıp hazırlanma.
- Taş arabası:** Aptal, budala, sersem (kimse).
- Taş atmak (birine):** Ona dolaylı yoldan tedirgin edici, iğneleyici laf söyleme.
- Taş çatlasa:** Ne kadar zorlasa, en fazla.
- Taş çıkartmak (biri, başkasına):** Biri, ötekinden kimi yönleriyle daha üstün olma.
- Taşı gediğine koymak:** Bir sözü en uygun zamanda, tam sırasında söyleme.
- Taşı sıkısa suyunu çıkarmak:** Çok güçlü, her şeyin üstesinden gelecek durumda olma.
- Taş kesilmek:** Herhangi bir durum, söz vb. karşısında hiçbir söz söylememek, ne yapacağını şaşırma.
- Taş koymak:** İki kişinin konuşmasını kesme.

Taş taş üstünde bırakmamak: Bir yerdeki yapıları tümüyle yıkmak, yerle bir etmek.

Tat almak (bir şeyden): -1. Bir şeyin tadını dil aracılığıyla anlamak. -2. Bir şeyden hoşlanmak, zevk almak.

Tatlı bela: (Şaka yollu) Sevildiği için verdiği ufak tefek üzüntü ve sıkıntılara katlanılan (kimse).

Tatlı dil: Gönül altıcı, hoşnut edici söz, konuşma.

Tatlı kaçık: Gönölünce yaşayan, eğlendirici (kimse).

Tatlı sert: Ne çok yumuşak, ne de çok kalp kırıcı (söz, davranış).

Tatlı su Frengi: Yakınoğu ülkelerinden olduğu halde, Avrupalı gibi görünmeye çalışın, batı özentisi içinde olan Hıristiyan için söylenir.

Tatlıya bağlamak: Bkz. **İşi tatlıya bağlamak.**

Tatsız tuzsuz: -1. Zevk vermeyen, çok tatsız (olay, konuşma) -2. Eğlendirici olmayan, can sıkın (kimse).

Tat vermek: -1. Acı, tuzlu, tatlı, ekşi gibi belirli bir tat katmak. -2. Hoş giden bir durum yaratmak. -3. Bıktırmak, usandırmak; kabak tadı vermek.

Tavan başına çökmek (yıkılmak): Beklenmeyen bir durum, haber karşısında çok üzölmek, ne yapacağını bilememek.

Tavına getirmek (iş): O iş için en uygun zamanı seçmek, bulmak.

Tavır almak (takılmak, koymak) (bir şeye, birine): Herhangi bir durum karşısında belirli bir davranış biçimini benimsemek.

Taviz vermek: Kimi koşullardan, haklardan, isteklerden, karşı taraf yararına vazgeçmek; **ödün vermek.**

Tavla atmak: Tavla oynamak.

Tavşana koş, taziya tut demek: Birbiriyle anlaşmazlık içinde olan iki tarafı birbirleri aleyhine kıskırtmak.

Tavşan boku gibi (ne kokar, ne buluşır): "Tutum ve davranışlarından ne iyilik ne de kötölük gelir." anlamında, bu nitelikteki kişilerle alay etmek için söylenir.

Tavşanın suyunun suyu: Söz konusu şeyle çok uzaktan ilgili olan şey için söylenir.

Tay durmak: Yürüme çağına gelen bebek, iki ayağı üzerinde durmayı başarmak.

Tayini çıkmak: Bir yere, göreve atanmak.

Taziya dönmek: -1. Çok zayıflamak, sıskalaşmak. -2. Sırılsıklam olmak, çok ıslanmak.

Tebdil gezmek: Tanınmamak için kılık değiştirerek dolaşmak.

Tecrübe tahtasına dönmek (tecrübe tahtası olmak): Birçok başarısız denemeye konu olmak.

Tedbir almak: Bkz. **Önlem almak.**

Tefe koymak (tefe koyup çalmak) (birini, bir şeyi): Onu alay konusu yapmak, beğenilmeyecek yönleriyle anlatmak.

Tehdit savurmak: Sözle korkutmak.

Tek atmak: İçki içmek.

Tek başına: Bkz. **Bir başına.**

Tek elden: Bir merkezin yönetiminde olarak.

Tekeline (tekellerine) almak (bir şeyi): -1. Ona tek başına sahip olmak. -2. Düşünce, sanat gibi toplumsal konulardan kendi görüşünü geçerli tek görüş olarak egemen kılmak.

Tekelinde olmak (bir şey birinin): Bir şeyi elinde tutmak, sahipliğinde bulundurmak.

Tekme atmak: -1. Ayakla vurarak bir yere atmak. -2. Çifte atmak.

Tek tük: Seyrek olarak.

Telaşa düşmek: Telaşlanmak, telaş etmek.

Tel (Telgraf) çekmek: Bir haberi telgraf yoluyla ilgili kimseye (kimselere) ulaştırmak.

Temasa geçmek (biriyle): Onunla görüşme yapmak, ilişki kurmak.

Temel atmak: -1. Yapının temellerini yapmaya başlamak. -2. Herhangi bir işe girişmek, başlamak.

Temel direği (direk): Bir şeyin dayandığı, güç aldığı, güvendiği en önemli (şey ya da kimse).

Temel taşı: Bir şeye temel olan öge ya da kimse.

Temiz çıkmak: Hastalıkla ilgili bir bulguya rastlanmamak.

Temize çekmek (bir yazıyı): Bir yazının karalamasını (müsveddesini) gün bir biçimde temiz olarak yeniden yazmak.

Temize çıkmak: Suçsuz olduğu kesin olarak anlaşılmaq; aklanmaq.

Temize çıkarmak (çıkartmak) (birini, kendini): Onu, kendini bir suçlamadan kurtarmak; onun, kendinin suçsuzluğunu kanıtlamak.

Temize havale etmek (bir şeyi) (birini): -1. Sürüncemede kalan bir işi bitirivermek, kısa yoldan çözümlemek. -2. Mevcut yiyeceği bitirmek. -3. Onu öldürmek.

Tencere dibin (götün) kara, seninki benden kara: “Başkasının kötü ve kusurlu yönlerini görüyor, oysa kendisinin daha büyük kusur ve ayıpları var.” anlamında.

Tencere yuvarlanmış (yuvarlandı), kapağını bulmuş (buldu): Genellikle beğenilmeyen özellikleri yönünden birbirleriyle benzeşen iki kişinin birleştiğini, birbirlerine yakıştığını alay yollu belirtmek için söylenir.

Tepeden bakmak (birine): Onu küçümsemek, kendini ondan üstün görmek; **yüksekten bakmak.**

Tepeden inme: -1. Beklenmedik, şaşırtıcı olan (şey). -2. Yüksek bir makamdan gelen (buyruk).

Tepeden tırnağa: Her yanı, bütünüyle; **baştan aşağı.**

Tepeden tırnağa süzmek (birini): Ona dikkatlice, uzun uzun bakmaq.

Tepesi aşağı gitmek: İşleri bozulup durumu kötüleşmek.

Tepesi atmak: Birdenbire çok öfkelenmek; **beyni atmak, kafası atmak.**

Tepesinde bitmek: -1. Ansızın yanına gelmek. -2. İstenmediği halde birinin yanına gelip türlü isteklerle onu rahatsız etmek.

Tepesinden kaynar su dökülmek: Bkz. **Başından kaynar su dökülmek.**

Tepesine binmek: Genellikle daha güçsüz kimseler üzerinde baskı kurmak.

Tepesine çıkarmak (birini): Onu çok şımartmak; **başına çıkarmak.**

Tepesine çıkmak: Şımararak; her istediğini yaptırmaya çalışmak; **başına çıkmak.**

Tepesine dikilmek: Gelip yanında, başucunda durmak, bu duruşuyla rahatsızlık vermek; **başına dikilmek.**

Tepesinin taşı atmak: Birdenbire çok öfkelenmek.

Tepetakla(k) etmek (bir şeyi): Bir kimsenin toplumsal ya da ekonomik durumunu bozmak.

Tepetakla(k) gitmek (yuvarlanmak): Ekonomik ve toplumsal durumu hızla kötüleşmek.

Tepe tepe kullanmak (bir şeyi, birini): -1. Eskiyeceğini, bozulacağını, yıpranacağını hiç düşünmeden onu istediği gibi kullanmak. -2. Birine yorulabileceğini hiç düşünmeden çok yüklenmek.

Teraziye vurmak (bir şeyi): Onu enine boyuna, iyice düşünmek.

Ter basmak (boşanmak) (birini) (birinden): Herhangi bir nedenle ya da sıkıntı yüzünden birdenbire çok terlemek.

Ter dökmek: -1. Çok terlemek. -2. Bir işi yaparken çok zahmet çekmek; uğraşmak.

Tereyağından kıl çeker gibi: Kolayca, hiçbir sıkıntı, sorun yaratmadan.

Ters düşmek (bir şey bir şeye) (biriyle): -1. Aykırı durumda olmak. -2. Düşünceleri yönünden birbirine karşıt olmak.

Tersi dönmek: Şaşırma sonucu bulunduğu yeri ve gideceği yönü kestirememek.

Tersine dönmek: Bir iş umduğu gibi gerçekleşmemek.

Tersine gitmek (bir iş) (bir şey, birinin): -1. Bir iş istendiği gibi sonuçlanmamak. -2. Bir işten, durumdan hoşlanmamak, onu garip karşılamak.

Ters tarafından kalkmak: Aksiliği, huysuzluğu üzerinde olmak; huysuzluk, terslik etmek; **sol tarafından kalkmak.**

Ters ters bakmak (birine): Ona düşmanca, öfke duyarak bakmak.

Tersyüz etmek (bir şeyi): Bir süre kullanılmış bir giysinin içini dışına çevirmek, tornistan etmek.

Ter ter tepinmek: -1. Bir şeyi ısrarla istemek. -2. Bir konuda direnmek, inat etmek. -3. Olumsuz bir duruma sinirlenmek.

Teselli vermek (birine): Bir kimsenin acısını dindiren, sıkıntısını gideren sözler söylemek, onu avutmak.

Teslim bayrağı çekmek: -1. Yenilgiyi kabul ettiğini açık ve kesin olarak belirtmek. -2. Bir çekişme sonunda, karşısındakinin istediğini yapmaya razı olduğunu bildirmek.

Teslim etmek (kendini birine) (bir şeyi): -1. Kadın kendini bir erkeğe vermek. -2. Onu doğru bulmak, kabul etmek.

Tetiği çekmek (tetiğe basmak, tetiğe dokunmak): Ateş etmek.

Tetik (tetikte) bulunmak: Uyanık ve dikkatli olmak.

Tetikte olmak: Her zaman uyanık ve hazır durumda olmak.

Tez canlı: Bekleyemeyen, beklemeye tahammülü olmayan (kimse)

Tez elden: Çabucak, çabuk olarak.

Tezgâh kurmak: Birine tuzak kurmak.

Tezgâhi kurmak: Herhangi bir alanda hazırlıklar tamamlayıp çalışmaya başlamak.

Tezkeresini eline vermek: İşine son vermek, kovmak; uzaklaştırmak.

Tıka basa (doldurmak) (bir şeyi, bir yeri): Onu, orayı hiç boş yer kalmayacak biçimde (doldurmak).

Tıka basa yemek: Çok yemek, rahatsız olacak ölçüde yemek yemiş olmak.

Tıkır tıkır: Düzenli olarak, aksamadan.

Tıngır mıngır: Yavaş ve düzenli bir biçimde.

Tıpış tıpış gitmek (gelmek): İster istemez, zorunluluk duyarak gitmek (gelmek).

Tıraş etmek (geçmek): Bıkınlık verecek denli uzun, asılsız, abartılı konuşmak.

Tırıs tırıs: -1. Hızlı bir biçimde. -2. Utanmış, mahcup olmuş bir biçimde.

Tırnağı (bile) olamamak: Birinden değerce daha aşağı olmak.

Tırnak kadar: Çok küçük.

Tıs yok: Bir yerden hiç ses yok.

Tilki uykusuna yatmak: Uyuyormuş gibi yapıp uygun bir fırsat kollamak.

Tir tir titremek: -1. Çok üşümek. -2. Çok korkmak.

Tiye almak (birini): Onunla alay ederek eğlenmek.

Toka etmek: -1. El sıkışmak. -2. Kadeh tokuşturmak. -3. (Para) vermek.

Tokat atmak (aşketmek, patlatmak) (birine, yüzüne): Özellikle yüzüne avuç içi ile hızlı vurmak.

Tokat yemek: Kendisine tokat vurulmak.

Tok karnına: Tok iken, yemek yedikten sonra.

Tok sözlü: Hiçbir şeyden çekinmeden, hatır ve gönül dinlemeden konuşan (kimse).

Tongaya basmak (düşmek): Tuzağa düşmek, aldatılmak; **faka basmak.**

Top (topu) atmak: İflas etmek.

Topa tutmak (bir yeri) (birini): -1. Bir yere topla art arda ateş etmek. -2. Kızılan bir kimseye ağır sözler söylemek.

Topu atmak: -1. Bkz. **Top atmak.** -2. Sınıfta kalmak.

Topun ağzında: -1. İlk önce saldırılacak olan (yer). -2. Çatılacak, kafa tutulacak, hedef seçilen ilk (kişi).

Topu topu: Tümü, hepsi.

Top yekün: Hepsi birden, toplam olarak.

Toz kondurmamak (bir şeye, birine): Bir şeyde, kimsede kusur kabul etmemek, o şeyin, kimsenin kusurlu gösterilmesine şiddetle karşı koymak.

Toz etmek (bir şeyi): Onu ortadan kaldırmak, ezmek.

Toz olmak: Ortadan kaybolmak, göz önünden uzaklaşmak.

Tozu dumana katmak: -1. Yerdeki tozları kaldırarak hızla koşmak. -2. Ortaliğa karmakarışik bir duruma getirmek.

Tozunu atmak (silkmek, silkelemek): Onu dövmek, hırpalamak.

Tövbeler tövbesi (tövbeler olsun): “Bu şeyi yaptığıma pişmanım, bir daha kesinlikle yapmayacağım.” anlamında yemin sözü.

Treni kaçırmak: Bir şeyi elde etme, bir işi gerçekleştirme fırsatını değerlendirememek.

Tuhafına gitmek: Bir şeyi tuhaf bulmak, yadırgamak; **acayibine gitmek; garibine gitmek.**

Tur atmak: Şöyle bir dolaşmak.

Turnayı gözünden vurmak: -1. Bir fırsatı çok iyi değerlendirip umulmadık bir kazanç sağlamak. -2. Güzel bir kızla ya da kadınla evlenmiş olmak.

Turp gibi: Sağlığı yerinde olan, sapaşğlam.

Turşusu çıkmak: -1. Çok yorulmak. -2. Ezilmek, parçalanmak, suyu çıkmak.

Turşu gibi olmak: Çok yorulmak, halsiz düşmek.

Turşusunu kurmak: (Alay yollu) Harcaması gereken bir şeyi elden çıkarmaya kıyamamak, bir yana koymak.

Tut kelin perçeminden: Çözümü güçlük yaratan bir durum karşısında kullanılır.

Tuttuğunu koparmak: Giriştiği her işi başaracak denli güçlü olmak.

Tuzağa düşmek: Kendisi için hazırlanan tehlikeli bir düzenle karşı karşıya kalmak.

Tuzak kurmak (bir şeye) (birine): -1. Bir şeyi yakalamak için tuzak hazırlamak. -2. Bir kimseyi tehlikeli bir duruma düşürmek için düzen hazırlamak.

Tuz biber ekmek (üstüne, yaraya): Bir felaketin acısını, bir kusurun ağırlığını arttıran şeyler yapmak.

Tuz (tuzla) buz etmek (bir şeyi): Onu paramparça olacak biçimde kırmak.

Tuz (tuzla) buz olmak: Özellikle cam türü eşyalar kırılırken çok küçük parçalara ayrılmak.

Tuz ekmek hakkı: Ekmeğini yediği, iyilik ve yardımını gördüğü kim-
senin, kendisi üzerinde bulunduğu kabul edilen hak; **duygusal borç,**
gönül borcu.

Tuzluya mal olmak: Çok para ödenmesi gerekmek, çok para harca-
mış olmak; pahalıya mal olmak, pahalıya oturmak.

Tuzu kuru: (Şaka yolu) Geliri, işi yolunda olan, hiçbir biçimde geçim
sıkıntısı çekmeyen (kimse).

Tükürdüğünü yalamak: Söylediği sözden, verdiği karardan kendini
küçültmek pahasına geri dönmek.

Tümen tümen: Pek çok, bol.

Türkü yakmak: Türküye ezgi yapmak

Tüy dikmek: Bkz. **Üstüne tüy dikmek.**

Tüyleri diken diken olmak (tüyleri ürpermek): -1. Soğuktan ötürü
vücuttaki kıl dipleri kabarıp kıllar dikilmek. -2. Korku, tiksinti yü-
zünden vücuttaki kıl dipleri kabarıp kıllar dikilmek.

Tüyü bile kıpırdamamak: Aldırmamak, ilgilenmemek.

Tüyü bozuk: -1. Neşesi, keyfi yok. -2. Kötü niyetli.

U

- Ucu bucağı görünmemek:** Bir yer, alan sonu yokmuş gibi görünmek, çok geniş olmak.
- Ucunda bir şey olmak:** Düşünülen, uygulamaya konan bir işin açıkça belirtilmeyen bir amacı olmak.
- Ucunda ölüm yok ya:** “Yapılması gereken bu iş ölümle bitmeyecek ya.” anlamında avunma (avutma) sözü.
- Ucunu bırakmak (bir şeyin):** Artık onunla ilgilenmemek.
- Ucu ucuna:** Ne fazla, ne eksik.
- Ucuza çıkmak (mal olmak):** Az para harcayarak elde etmek.
- Ucuza getirmek (ucuzla mal etmek) (bir şeyi):** Onu ucuz fiyatta satın almak.
- Ucuza atlatmak (bir şeyi):** Tehlikeli ya da güç bir durumdan az bir zararla sıyrılmak; **ucuz kurtulmak.**
- Ucuza kurtulmak (bir şeyden):** Bkz. **Ucuza atlatmak.**
- Ucuza pahalı:** Fiyatın düşük ya da yüksek olmasına bakmadan.
- Ucuza kuşa borcu (borçlu) olmak:** Pek çok kimseye, yerlere borcu olmak.
- Ucuza kuştan medet ummak:** Güç bir durum nedeniyle, sıkıntısının çözümü için olmayacak yerlerden ve kişilerden yardım beklemek, her çareye başvurmak.
- Ucuza bucaksız:** -1. Sonu yokmuş duygusu verecek kadar geniş, büyük (alan, yer). -2. Çok fazla, pek çok.
- Ucuza vermek:** -1. Bitki filizlenmeye başlamak, ortaya çıkmak. -2. Gelişme, büyüme başlangıcı göstermek. -3. (Çıban) Baş vermek.
- Ucuza çapta:** -1. Aslına göre küçük olan. -2. Küçük miktarda.

Ufaktan ufaktan (ufaktan ufağa): Yavaş yavaş, ağır ağır.

Ufak tefek: -1. Küçük boyutlu ve az önemli olan. -2. Kısa ve çelimsiz (kimse).

Ufak tefek gördün de Karamürsel sepeti mi sandın?: “Dış görünüşüne bakarak beceriksiz ve değersizdir deme aldanabilirsin.” anlamında uyarı sözü.

Uğur getirmek (bir şey birine): O şey ona iyilik, şans, bereket getirmek.

Uğur(lar) ola (olsun): “Esenlikle git, yolun açık olsun!” anlamında iyi dilek sözü.

Uğurlu kademli olsun: Yeni doğan bir çocuk ya da yeni elde edilen önemli bir mal dolayısıyla söylenen iyi dilek sözü.

Uhdesinde bulunmak (olmak) (bir şey, birinin): O şey onun sorumluluğu altında olmak.

Uhdesinden gelmek (bir işin): Bir işi başarmak.

Uhdesine almak (bir şeyi): Bir işi sorumluluğu altına almak, o işin yapılacağına dair söz vermek.

Uluorta söz söylemek (konuşmak): Bir şey hakkında gerekeni bilmeden, sonunun nasıl olacağını düşünmeden konuşmak.

Umuda kapılmak: Umutlanmak; **üvide kapılmak.**

Umudunu kesmek: Artık umutlanmamak; **ümidini kesmek.**

Umudunu kırmak: Bir şey ya da kimse, birinin beklentilerini sonuçsuz bırakmak; güvenini, inancını sarsmak; **ümidini kırmak.**

Umurumda değil: “İlgilenmiyor, aldırmış etmiyorum.” anlamında.

Umut bağlamak: Bkz. **Ümit bağlamak.**

Umut dünyası: Bkz. **Ümit dünyası.**

Umut ışığı: Umut verici belirt; **ümit ışığı.**

Umut kapısı: Bkz. **Ümit kapısı.**

Umut kesmek (bir şeyden): Onun artık olmayacağını konusunda içinde bir kanı uyanmak; **ümit kesmek.**

Umut vermek (birine): -1. Bir Şey ya da kimse umulan Şeyin olabileceği konusunda olumlu bir bekleyiş duygusunu uyandırmak. -2. Bir kimseye güven duygusu vermek; **mit vermek**.

Un ufak etmek (bir Şeyi): -1. Onu çok ufak parçalar, kırıntılar durumuna getirmek. -2. Onu dağıtmak, harap etmek.

Un ufak olmak: Çok ufak parçalı duruma gelmek.

Ununu elemiŐ, eleğini asmış: Geçmişte yapacağını yapmış, yaşı ilerlediği için artık yapacağı önemli bir işi kalmamış olan (kimse).

Usa getirmek: Usanacak duruma gelmek.

Usa vermek (birine): Onu usanacak duruma getirmek, usandırmak.

Uslu durmak (oturmak): Yaramazlık etmemek.

Ustamın adı Hıdır, elimden gelen budur: Bkz. **Babamın adı Hıdır, elimden gelen budur.**

Utancından yere (yerin dibine) geçmek: Çok utanmak.

Ut yeri: Vücuttan cinsel organların bulunduğu yer; mahrem yer; edep yeri.

Uygun bulmak (bir Şeyi, birini başkasına): Birinin başkasına ya da bir Şeyin başka bir Şeye uygun olduğu kanısında olmak.

Uygun gelmek (düşmek) (bir Şey, birine): -1. Ona yakışmak, yaraŐmak. -2. Ona uymak. -3. Elverişli olmak.

Uygun görmek: Yaraşır görmek, elverişli bulmak; onaylamak.

Uygunsuz kadın: Toplumun yasak saydığı yaşama biçimini tercih eden kadın; kötü yola düşmüş kadın.

Uyku basmak (bastırmak) (birini): Birdenbire çok uykusu gelmek.

Uyku ekmek: İyice uyumak.

Uyku durak yok (uyku nedir bilmeden): Hiç dinlenme olanağı yok (bulamadan).

Uyku gözünden akmak: Çok uykusu gelmek ve bu yüzden gözleri kapanmak.

Uykusu açılmak (dağılmak): Biraz nceki uykulu durumu geçmek.

Uykusu başına vurmak: Zamanında uyuyamadığı ya da iyice uyuyamadığı için çevresine ters davranmak; hırçınlaşmak, huysuzlaşmak.

Uykusu gelmek: Uyuma gereksinimi duymak.

Uykusu kaçmak: -1. Uyuması gerekirken, uykusu gelmişken, herhangi bir nedenle uyuyamamak. -2. Olumsuz bir durumdan dolayı kaygılanmak.

Uykusunu almak: Tam istediği gibi uyumuş olmak.

Uyku tulumu: Çok uyuyan, uykucu kimse için söylenir.

Uyku tutmamak: Bir türlü uyuyamamak.

Uyku vermek (getirmek) (bir şey birine): O şey onda uyuma isteği uyandırmak, o şeyin uyutucu özelliği olmak.

Uykuya dalmak: -1. Rahat ve derin bir şekilde uyumak. -2. Çevresinde olupbitenlerin farkında olmamak.

Uykuya varmak: -1. Uyumak. -2. Sessizlik, hareketsizlik içine girmek.

Uykuya yatmak: Uyumak için yatmak.

Uyuz etmek (birini): Onu sinirlendirmek.

Uyuz olmak (birine, bir şeye): -1. Ona sinirlenmek, -2. Parasız kalmak, züğürtlemek.

Uzağı görmek: Bir şeyin nasıl gelişeceğini, sonuçlanacağını kestirmek.

Uzaktan uzağa: -1. Çok uzaktan. -2. Az çok ilgili.

Uzaktan yakından: -1. Hiçbir biçimde, kesinlikle. -2. Herhangi bir bakımdan ilgili.

Uzun boylu (uzun uzadıya): -1. Ayrıntılara girerek, derinleştirerek, uzatarak. -2. Uzun süre.

Uzun etmek: -1. Sözü uzatmak. -2. Sözünde direnmek. -3. Aşırı gitmek, nazlanmak.

Uzun hikâye: Anlatılması uzun sürecek olan olay.

Uzun sözün (lafın) kısası: "Sözü fazla uzatmayalım, sonuca gelelim, kısacası, özet olarak." anlamında.

Uzun uzadıya: Bkz. Uzun boylu.

Ü

Üç aşağı beş yukarı: Belli bir sayıdan biraz eksik ya da biraz fazla, az bir farkla, yaklaşık olarak; **beş aşağı beş yukarı.**

Üç buçuk atmak: İstenmeyen bir durum oluşacak diye korku içinde kalmak, tedirgin olmak.

Üç günlük ömür: Ömrün kısalığını anlatır.

Üçkâğıda gelmek: Dolandırılmak, aldatılmak.

Ümide kapılmak: Bir şeyin gerçekleşeceğine inanmak, umut etmek, umutlanmak; **umuda kapılmak.**

Ümidini kesmek (ümidi sönmek): Umudu kalmamak, artık ummaz duruma gelmek; **umudu kesmek.**

Ümit (umut) sağlamak (bir şeye) (birine): -1. Onun olacağını ummak -2. İsteddiği şeyin onun tarafından yapılacağını ummak.

Ümit dünyası: Gerçekleşmesi güç olan şeyleri ummanın hoş görülmesi gerektiğini anlatır; **umut dünyası.**

Ümit ışığı: Bkz. **Umut ışığı.**

Ümit kapısı: Umutla bağlanılan durum ya da yer; **umut kapısı.**

Ümit kesmek (bir şeyden): Bkz. **Umut kesmek.**

Ümit vermek: Bkz. **Umut vermek.**

Ümüğüne sarılmak: Bkz. **İmiğine sarılmak.**

Ürküntü vermek (bir şey birine): O şey onun ürkmesine yol açmak, onu ürkütmek.

Üst baş: Giyimle ilgili eşyalar, giyim kuşam.

- Üste çıkmak:** -1. Suçlu olduğu halde kendini suçsuz göstermek. -2. Kendisinin suçlu olduğunu söyleyenleri suçlamayı başarmak.
- Üstesinden gelmek:** Üzerine aldığı işi başarıyla tamamlamak; **uhdesinden gelmek.**
- Üstü başı dökülmek:** Giysileri çok eskiye biçimsiz, yırtık pırtık olmak.
- Üstü kapalı (örtülü) konuşmak:** Anlatmak istediğini açık seçik söylemeden, dinleyenlerin anlayışına bırakmak.
- Üstüme iyilik sağlık (üstünüze şifalar):** -1. "Allah korusun" anlamında. -2. Çok şaşkınlık verici durumlar karşısında kullanılır. -3. Kötü bir durumdan söz edilirken konuşanın dinleyene söylediği eslenme sözü.
- Üstün bulmak (görmek) (birini, bir şeyi):** Onu başkalarından ya da başka şeylerden değerli bulmak (görmek).
- Üstünde (üzerinde) durmak:** Bir işe ya da kimseye önem vermek, onunla yakından ve sürekliliğe ilgilenmek.
- Üstünde (üzerinde) kalmak:** Bir mal artırma sonucu ya da kimse sahip çıkmadığı için kendisinde kalmak.
- Üstünden (üzerinden) atmak (bir işi, kimseyi):** Bir şeyi ya da kimseyi başkalarına bırakmak.
- Üstünden (üzerinden) (şu kadar) zaman geçmek:** Aradan uzunca bir süre geçmek, artık unutuluyor olmak.
- Üstüne (üzerine) ağırlık gelmek:** Durulmak, ağır başlı olmak.
- Üstüne (üzerine) almak (bir şeyi):** -1. Bir işi yapmayı kabul etmek. -2. Onu ödev edinmek. -3. Olumsuz bir sözün ya da kaba bir davranışın kendisi için söylenmiş ya da yapılmış olduğunu sanarak bundan tedirginlik duymak.
- Üstüne (üzerine) atmak (suçu birinin):** Bir suçu, suçsuz olan bir kişinin işlediğini söylemek, suçu birine yüklemek.
- Üstüne (üzerine) basmak:** -1. Yerinde bir düşünce ileri sürmek, tahminde bulunmak. -2. İyice belirtmek.
- Üstüne (üzerine) bir bardak (soğuk) su içmek:** Başkasında bulunan malını, parasını almaktan artık umudunu kesmek, unutmak.

- Üstüne (üzerine) çekmek:** -1. Kapıyı kapatmak. -2. Dikkat, şüpheli vb'nin kendisine yönelmesine yol açmak.
- Üstüne (üzerine) düşmek:** -1. Bir çocuğu ya da kimseyi sevmeye ve korumada aşırı davranmak. -2. Bir şeyi elde etmek için çok çaba harcamak.
- Üstüne (üzerine) geçirmek (bir şeyi) (birini):** -1. Bir malın tapusunu kendi adına yazdırmak. -2. Evlat edindiği çocuğu nüfusuna yazdırmak.
- Üstüne (üzerine) gelmek:** Bir şeyin ya da sözün yapılması ya da konuşulması sırasında çıkagelmek.
- Üstüne (üzerine) gitmek:** -1. Karışmak, uğraşmak. -2. Dövmek amacıyla üzerine yürümek.
- Üstüne (üzerine) kalmak:** Bir işi yüklenmek durumunda kalmak.
- Üstüne (üzerine) koymak:** Ekleme, katma.
- Üstüne (üzerine) olmamak:** -1. Daha üstünü bulunmamak. -2. Hiç ilgilenmemek.
- Üstüne (üzerine) oturmak (yatmak):** Aldığı borcu geri vermemek, başkasının malını kendi malı gibi saymak.
- Üstüne (üzerine) ölü toprağı serpilmiş gibi:** Cansız, tembel, uyuşuk, miskin kimsenin bu durumunu belirtmek için söylenir.
- Üstüne (üzerine) titremek:** Çok sevdiği şeyi ya da kimseyi özenle korumak, ona bir kötülük gelmemesi için çok uğraşmak.
- Üstüne (üzerine) toz kondurmamak:** Özellikle sevilen kişinin ya da şeyin bir eksiği ya da kusuru olduğunu kabul etmemek.
- Üstüne (üzerine) tuz biber ekmek:** Bir felaketin acısını arttıran davranışta bulunmak ya da başka bir kötü olay olmak.
- Üstüne (üzerine) tüy dikmek:** Kötü bir durumun üzerine daha kötüsü gelmek.
- Üstüne üstlük:** Ayrıca, üstelik, bir de.
- Üstüne üstüne (üzerine üzerine) gitmek:** -1. Güçlüklerden yılmayıp onlarla uğraşmak. -2. Didinmek. -3. Durmadan bir şeyin ya da kimsenin üstüne yürümek.

Üstüne (üzerine) varmak: -1. Birinin bir şey yapmasını ısrarla istemek. -2. Ona saldırmak. -3. (Kadın için) Evli bir kadının kocasıyla evlenmek.

Üstüne (üzerine) vazife olmamak: O iş kendisini uzaktan yakından ilgilendirmemek; o iş onun görevi olmamak.

Üstüne yaptırmak: Bir malın tapusunu kendi adına yazdırmak; **üstüne geçirmek.**

Üstüne (üzerine) yatmak: Bkz. **Üstüne oturmak.**

Üstüne (üzerine) yıkmak (bir şeyi): -1. Bir suçu başkasına yüklemek. -2. Bir işin sorumluluğunu, ağırlığını başkalarına yüklemek.

Üstüne (üzerine) yok: “Bu kimse ya da şey en iyi niteliklerle bezenmiş, bundan daha iyisi yok, olamaz da.” anlamında.

Üstüne (üzerine) yürümek: Korkutmak, yıldırım amacıyla saldıracakmış, dövcekmış gibi davranmak.

Üstün gelmek (birinden, bir şeyden): Birinden yada bir şeyden daha başarılı olmak, daha ileri gitmiş olmak; **galip gelmek.**

Üstünlük duygusu (kompleksi): Kendini herkesten üstün ve iyi görme duygusu.

Üstünüze (üzerinize) afiyet (sağlık): Hastalıktan söz ederken, karşındakilerin buna tutulmaması dileğiyle söylenen eslenme sözü.

Üst üste: -1. Tekrar tekrar, birbiri arkasından. -2. Birbirinin üstüne.

Üzerinde durmak: Bkz. **Üstünde durmak.**

Üzerinde kalmak: Bkz. **Üstünde kalmak.**

Üzerinden atmak: Bkz. **Üstünden atmak.**

Üzerinden (şu kadar) zaman geçmek: Bkz. **Üstünden (şu kadar) zaman geçmek.**

Üzerine ağırlık gelmek: Bkz. **Üstüne ağırlık gelmek.**

Üzerine almak: Bkz. **Üstüne almak.**

Üzerine atmak: Bkz. **Üstüne atmak.**

Üzerine basmak: Bkz. **Üstüne basmak.**

Üzerine bir bardak su içmek: Bkz. Üstüne bir bardak su içmek.

Üzerine çekmek: Bkz. Üstüne çekmek.

Üzerine düşmek: Bkz. Üstüne düşmek.

Üzerine geçirmek: Bkz. Üstüne geçirmek.

Üzerine gelmek: Bkz. Üstüne gelmek.

Üzerine gitmek: Bkz. Üstüne gitmek.

Üzerine kalmak: Bkz. Üstüne kalmak.

Üzerine koymak: Bkz. Üstüne koymak.

Üzerine olmamak: Bkz. Üstüne olmamak.

Üzerine oturmak: Bkz. Üstüne oturmak.

Üzerine ölü toprağı serpilmiş gibi: Bkz. Üstüne ölü toprağı serpilmiş gibi.

Üzerine titremek: Bkz. Üstüne titremek.

Üzerine toz kondurmamak: Bkz. Üstüne toz kondurmamak.

Üzerine tuz biber ekmek: Bkz. Üstüne tuz biber ekmek.

Üzerine tüy dikmek: Bkz. Üstüne tüy dikmek.

Üzerine varmak: Bkz. Üstüne varmak.

Üzerine vazife olmamak: Bkz. Üstüne vazife olmamak.

Üzerine yatmak: Bkz. Üstüne yatmak.

Üzerine yıkmak: Bkz. Üstüne yıkmak.

Üzerine yok: Bkz. Üstüne yok.

Üzerine yürümek: Bkz. Üstüne yürümek.

Üzerinize afiyet: Bkz. Üstünüze afiyet.

Üzümün çöpü var , armudun sapı var demek: Her şeyde bir eksiklik bulmak, bir şeyi güç beğenir olmak.

V

Vadesi gelmek (yetmek): -1. Süresi dolmak; günü yetmemek.
-2. Ömrü bitmek; **eceli gelmek; günü gelmek.**

Vakit almak: Bkz. **Vaktini almak.**

Vakit geçirmek: Oyalanmak üzere bir şeyle uğraşmak.

Vakit kazanmak: -1. Harcanacak zamanı azaltmak. -2. Karşı tarafı oyalayıp hazırlanma süresini uzatmak.

Vakitli vakitsiz: Rasgele bir zamanda, uygunsuz zamanlarda.

Vakit öldürmek: Boş, işe yaramayan uğraşlarla zaman geçirmek.

Vakit vakit: Belli olmayan zamanlarda ara sıra, zaman zaman.

Vaktini almak (yemek): -1. Bir iş, epeyce bir zaman harcamasını gerektirmek. -2. Başkasının vaktini, onu meşgul ederek keyfince kullanmak.

Var gücüyle (kuvvetiyle): Bütün gücünü kullanarak.

Varı yoğu: Birinin tüm varlığı, nesi varsa hepsi.

Varlık göstermek: Kendinden bekleneni ya da gerekli olanı yapmak, varlığını kanıtlamak.

Var ol: “Yaşa” anlamında söylenir.

Varsa o, yoksa o (varsa yoksa o): “Tek düşündüğü, sevdiği, beğendiği.” anlamında.

Var, yok: “O kadar olduğu bile kuşkulu, belli bir ölçüye ancak yakın olan.” anlamında.

Vatan tutmak: Bkz. **Yurt tutmak.**

Vay canına (vay anasını): Hayranlık ve şaşkınlık uyandıran bir şeyle karşılaşıldığında söylenir.

Vebali boynuna: “Bu işte benim suçum yok, günahımdan sen sorumlusun.” anlamında.

Ver elini (şu ya da bu yer): Üşenmeden aniden (O yere gitmek).

Verem etmek (birini): Onu çok üzme, sıkıntıya sokmak.

Verem olmak: Çok üzülmek, sıkılmak.

Verilmiş sadakanız (sadakamız) varmış: “Büyük bir tehlike atlattınız. Geçmiş olsun. Hiçbir şey olmadı” anlamında.

Verip veriştirmek (birine): (Kızgınlıkla) onun hakkında kırıcı, aşağılayıcı sözler söylemek.

Veryansın etmek: -1. Acımadan yok etmek, saldırmak. -2. Bol bol harcamak. -3. Acımasızca söylemek; **ağzına geleni söylemek.**

Vıcık vıcık: -1. Sulu, gevşek çamur, yağ için söylenir. -2. Tatsız şakalar yapan kimse için kullanılır.

Vıdı vıdı etmek: -1. Çevresindekileri rahatsız edercesine durmadan konuşmak. -2. Bir şeyi beğenmediğini söyleyip durmak.

Vız gelip tırıs gitmek (Vız gelmek) (bir şey birine): O şey ona önemsiz görünmek, aldırış etmemek.

Volta atmak (etmek, vurmak): Bir yerde bir aşağı bir yukarı gidip gelmek.

Vur abalya: Bütün işlerin, özverinin yumuşak başlı kimselerden beklenmesi, sessiz ya da güçsüz kimselerin hakkının yenmesi durumunda söylenir.

Vur dedikse (dedimse), öldür demedik (demedim) ya: Bir dileği yerine getirirken aşırı davrananlara söylenir.

Vur deyince öldürmek: İstenilen işi yaparken aşırılığa kaçmak.

Vurdum duymaz: Anladığı halde anlamamış gibi davranan umursamaz, duygusuz (kimse).

Vur patlasın çal oynasın: Aşırı eğlencelere düşkünlük ya da bu tutumdaki insanların bulunduğu ortam için kullanılır.

Vücuda gelmek: Oluşmak, ortaya çıkmak.

Vücuda getirmek (bir şeyi): Onu oluşturmak, var etmek.

Y

Ya bu deveyi gütmeli, ya bu diyardan gitmeli: “Ya buranın koşullarına uyup çalışırsın ya da buradan gidersin.” anlamında, tehdit yollu söylenir.

Yağ çekmek (birine): Çıkarı için karşısındakine hep güzel şeyler söylemek, onu pohpohlamak.

Yağ gibi kaymak (gitmek): (Taşıt, araba) Aksamadan, sarsılmadan hızla gitmek.

Yağlı ballı olmak (biriyle): Onunla ilişkileri çok iyi olmak

Yağma yok: “Öyle şey olmaz, öyle yapamazsın, kimse razı olmaz.” anlamında.

Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak: Güç bir durumdan kurtulayım derken daha kötüsüyle karşılaşmak.

Yağ tulumu: (Şaka yollu) Çok şişman kimse.

Yaka bir tarafta, paça bir tarafta: Kılığı kıyafeti dağınık ve düzensiz kimsenin bu durumu için söylenir.

Yaka paça: Hiç itiraz dinlemeden, zorla; **apar topar.**

Yakasına yapışmak (asılmak sarılmak): Hesap sormak ya da istediğini almak için bir kimseyi sürekli rahatsız etmek.

Yakasını bırakmamak: İstedikini alıncaya dek ısrar etmek; **peşini bırakmamak.**

Yakasını kurtarmak (bir şeyden, birinden): Kötü bir işten ya da sıkıcı bir kimseden kurtulmak.

Yaka silkmek (birinden): Ondan bıkıp usanmak, yakınmak, şikayet etmek.

Yakayı ele vermek: Kaçamayıp yakalanmak, ele geçmek.

Yakayı kurtarmak (sıyırmak): İstemediği halde bulunduğu bir yerden, tehlikeli bir işten, yapışkan birinden kurtulmak.

Yakışık almak (almamak): (Bir davranış) Yerinde bir şey olmak (olmamak) uygun düşmek (düşmemek).

Yalan atmak (kıvırmak): Yalan söylemek.

Yalancı çıkmak: -1. İstemeyerek, bilmeyerek yalan söylemiş olmak, ya da verdiği sözü tutamamak. -2. Yalancılığı ortaya çıkmak.

Yalancı pehlivan: (Alay yollu) Kendini büyük işler başaracakmış gibi gösteren ama hiçbir iş yapmayan (kimse).

Yalancısı olmak (birinin): Bir yalanı başkasından duyarak söylemiş olmak.

Yalan dolan: Yalan, dalavere, hile.

Yalan dünya: Geçici, ölümlü dünya; **bu dünya.**

Yalan kıvırmak: Bkz. **Yalan atmak.**

Yalan yanlış: Gerçekle ilgisi olmayan, yanlış bilgilerle dolu.

Yalan yere yemin etmek: Yalanı yeminle pekiştirmek.

Yalınayak başı kabak: Üstte başka bir şey olmadan, çok perişan bir kılıkta.

Yalvarıp yakarmak: Çok yalvarmak.

Yama gibi durmak: Bulunduğu yere hiç uygun olmamak, eklendiği belli olmak, sırtmak.

Yana çıkmak (birinden): Ona desteklemek; onun tarafından çıkmak, ona arka çıkmak.

Yan bakmak (birine): Ona kötü amaçlarla bakmak, onun hakkında kötü düşünmek.

Yan çizmek: Bir işi yapmaktan kaçınmak.

Yan gelip yatmak: Yapılması gereken işleri bırakarak rahatına bakmak.

Yangına körükle gitmek: -1. Olumsuz bir durumu daha da abartmak. -2. Kışkırtıcı bir tutum takınmak.

Yangın yerine dönmek (bir yer): Orası karmakarışık, dağınık bir duruma gelmek.

Yan gözle (bakmak): Sezdirmeden, göz ucuyla (bakmak).

Yanı başında: Çok yakınında.

Yanık ses: İçe dokunan, dokunaklı ses.

Yanına bırakmamak (koymamak) (birinin bir davranışını): Birinin ters bir davranışına muhakkak cevap vermek, ondan öç almak istemek.

Yanına (kâr) kalmak: Yaptığı kötülükler cezasız kalmak, kendisinden öç alınmamak.

Yanından bile geçmemiş: “O şeyle hiçbir ilgisi, benzerliği yok.” anlamında.

Yanıp tutuşmak (biri, bir şey için): -1. Birini ya da bir şeyi çok fazla sevmek. -2. Bir şeyi elde etmek için çabalamak, elde edemeyince de çok üzülme.

Yanı sıra: Kendisiyle birlikte, yanında, beraberinde.

Yan tutmak: Taraflardan birini benimseyip desteklemek, tarafsız kalmamak; **taraf tutmak.**

Yapmadığı bırakmamak (yapmadığı kalmamak): Her türlü kötülüğü yapmak;

Yaprak dökümü: -1. Sonbahar. -2. Yakından tanıdıklarımızın kısa süreli aralıklarla ölmeleri olayı. -3. Ailenin dağılması.

Yarasını deşmek: Acısını tazelemek, derterini anımsatarak üzülmeye yol açmak.

Yâr etmemek (birini, bir şeyi birine): O şeyin, onun olmasına izin vermemek.

Yarım yamalak: Eksik, kusurlu, üstünkörü (biçimde).

Yarından tezi yok: Gecikmeden, en kısa zamanda.

Yarı yolda bırakmak (birini): -1. Ona yapılan yardımı, elverişsiz bir zamanda kesmek. -2. Birlikte girilen, yapılan bir işten, o iş henüz bitirilmeden ayrılmak.

- Yâr olmamak (bir şey, biri, birine):** O şey onun işine yaramamak, hayrı dokunmamak.
- Ya sabır çekmek:** Bir sıkıntıya, üzücü bir duruma tepki göstermemeye çalışmak, buna katlanmak.
- Yas tutmak:** -1. Çok üzülmek. -2. Üzüldüğünü davranışlarıyla belli etmek; **matem tutmak.**
- Yaşama geçirmek:** Bir düşüncüyü uygulamaya koymak, gerçekleştirmek; **hayata geçirmek.**
- Yaşamına son vermek:** -1. İntihar etmek, kendini öldürmek; **hayatına son vermek.** -2. Kapatmak, bitirmek, son vermek.
- Yaşı benzemesin:** “Bu onun gibi aynı yaşta ölmesin.” anlamında birinden söz ederken kullanılır.
- Yaşı ne, başı ne?:** “O daha küçük, bu işi yapmaya ne yaşı ne de tecrübesi yeterlidir.” anlamında.
- Yaşını başını almış (yaşlı başlı):** Oldukça ileri yaşta olan, olgunlaşmış (kimse).
- Yaş ilerlemek:** Yaşlanmak, ihtiyarlamak.
- Yaşlı başlı:** Bkz. **Yaşını başını almış.**
- Yaş tahtaya (yere) basmak:** Aldanmak, aldatılmak; **çürük tahtaya basmak.**
- Yataklık etmek (birine):** Suçluyu gizlice barındırmak, ona yardım etmek.
- Yavaş gel (ol):** “Abartma, o denli yüksekte atma!” anlamında uyarı sözü.
- Yavaştan almak:** -1. Yumuşak davranmak; **alttan almak.** -2. İş gereken süreden önce yapıp bitirme konusunda çaba harcamamak.
- Yaya kalmak:** -1. İstedigini yapamaz duruma düşmek. -2. Yardımcısız kalmak.
- Yaygarayı basmak (yaygara koparmak):** Bağırıp çağırmak.
- Yaz boz tahtasına çevirmek (bir şeyi):** Onunla ilgili birbirini tutmayan kararlar almak.

Yazık etmek (bir şeye, birine): Ona zarar vermek, onun hiç bir işe yaramaz duruma gelmesine yol açmak.

Yazık olmak (bir şeye, birine): Ona zarar verilmek; **boşa gitmek.**

Yazıklar olsun: “Yaptığın bu şeyden ötürü seni şiddetle kınıyorum.” anlamında.

Yazıya dökmek (bir şeyi): Onu yazı ile anlatmak.

Yedeğe almak (birini): -1. Onu, kendi bindiği hayvanın arkasına bindirmek. -2.Onu, ilgili olduğu bir alanda yedek olarak bulundurmak.

Yediden yetmişe kadar: Bkz. **Yedisinden yetmişine kadar.**

Yediği naneye bak! “Yaptığı şu ters, uygunsuz işe bak!” anlamında şaşma, öfke belirtir.

Yediği önünde, yemediği ardında: Çok rahat, bolluk içinde bir yaşam süren kimsenin bu durumunu vurgulamak için söylenir.

Yedi kat yabancı: Akraba, hısım, tanıdık gibi yakınlığı bulunmayan (kimse).

Yedirip içirmek: Beslemek, barındırmak.

Yedisinden yetmişine (yediden yetmişe) kadar: Büyük küçük herkes.

Yeğ tutmak (bir şeyi, bir şeye): Onu diğerlerinden üstün görmek, tercih etmek.

Ye kürküm ye! “Bana gösterilen saygı kişiliğime değil de giyimime ve kuşamımadır.” anlamında.

Yelkenleri suya indirmek: Direnmekten vazgeçip anlayışlı davranmaya başlamak.

Yemeden içmeden kesilmek: Üzüntü, korku, hastalık, heyecan vb. nedeniyle hiçbir şey yiyip içemez duruma gelmek.

Yemin etmek: -1. Kutsal bir şeyi tanık göstererek söz vermek -2. Doğru olduğunu ileri sürmek. -3. Bir şeyi yapmaya kesin söz vermek.

Yemin etsem başım ağrımaz: “Sözünü ettiğim şeyin doğru, gerçek olduğuna hiç korkmadan yemin edebilirim.” anlamında.

Yemin vermek: Bkz. **Ant vermek.**

Yeni baştan: Yeniden, bir daha, baştan başlayarak.

Yeni yeni: Son zamanlarda.

Yer almak: -1. Bir topluluğun içinde bulunmak. -2. Ayrılan yerde durmak. -3. Adı bir yerde geçmek.

Yerden bitme (yerden yapma): (Alay yollu) Çok kısa boylu (kimse).

Yerden göğe kadar: Pek çok, tamamıyla.

Yerden yere çalmak (vurmak) (birini, bir şeyi): -1. Onu hoş olmayan sözlerle kötölemek, yermek. -2. Güreşte rakibini çok hırpalamak.

Yere bakan yürek yakan: (Alay yollu) Sessiz ve yumuşak görünüp sinsice işler çeviren (kimse).

Yere göğe koy(a)mamak (birini): Onu nasıl memnun edeceğini bilememek; ona çok önem vermek.

Yere sermek (birini): -1. Onu yenmek. -2. Onu vurup öldürmek.

Yer etmek: -1. "Bir şey bir yerde yerleşip kalmak. -2. Bir şey bir yerde iz bırakmak."

Yeri gelmek: Sırası gelmek, zamanı uygun olmak.

Yerinde duramamak: Sessiz ve hareketsiz duramamak, her an bir şeyler yapmak isteği içinde olmak.

Yerinden etmek (birini): Onun işini, sahip olduğu yeri yitirmesine neden olmak.

Yerinden olmak: İşini, sahip olduğu yeri yitirmek.

Yerinde olmak (birinin): Onun durumunda, konumunda bulunmak.

Yerinde saymak: Bulunduğu konumda herhangi bir gelişme, aşama göstermemek.

Yerinde yeller esmek: Yok olmak, ortadan kalkmak, kaybolmak.

Yerin dibine geçmek: Herhangi bir olumsuz durumdan ötürü çok utanmak, kimseye görünmek istememek.

Yerine geçmek (biri) (bir şey): -1. Görevinden ayrılan bir kimsenin yerini doldurmak. -2. Bir şey o anda bulunmayan başka bir şeyin yerine kullanılabilirlik, onun görevini yapabilmek.

Yerine gelmek: -1. Daha önceki durumuna kavuşmak -2. Gerçekleştirilmek, yapılmak.

Yerine getirmek (bir şeyi): Onu yapmak, gerçekleştirmek.

Yerine koymak (onu, bir şey, bir kimse): Ona, söz konusu şey, kimse gözüyle bakmak, onu herhangi bir şey, kimse saymak.

Yerini doldurmak: -1. Görevini gereği gibi yapmak. -2. Bir işte, o işi daha önce yapan kimse kadar başarılı olmak.

Yerini tutmak: -1. Bir görevi, işi öteki kimse kadar başarılı biçimde yapabilmek. -2. Bir şey başka bir şeyin yaptığı görevi yapabilecek durumda olmak.

Yeri olmak: -1. Uygun olmak. -2. Sırası, zamanı uygun olmak.

Yeri yurdu belirsiz: Nerede yatıp kalktığı, nerede dolaştığı belli olmayan, serseri (kimse).

Yerle bir etmek (bir yeri): Orayı artık kullanılamayacak ölçüde tahrip etmek.

Yerle bir olmak: Yok olmak.

Yerli yerinde: Her şey olması gerektiği yerde.

Yerli yersiz: Uygun olup olmadığına bakmadan, gelişigüzel zamanda, saçma sapan.

Yer tutmak: -1. Belirli bir yer, hacim kaplamak. -2. Bir yerin kendisine ayrılmasını sağlamak.

Yer vermek (bir şeye) (birine): -1. Ona önem vermek, onu önemli saymak. -2. Ona önemli bir görev vermek. -3. Bir olaya yol açmak. -3. Kendi yerini başkasına bırakmak.

Yer yerinden oynamak: -1. Bir olay toplumda büyük bir telaş, coşku, kargaşa, tedirginlik yaratmak. -2. Bir iş çok gürültülü ve telaşlı bir biçimde yapılmak.

Yeşil ışık yakmak (bir şeye, birine): Ona, bir işin yapılmasına izin vermek.

Yılan hikâyesi: Bir türlü sonuçlanmayan, sonuca kavuşturulmayan iş, sorun vb.

Yıldızı parlamak: Ün kazanmak, tanınmaya başlamak.

Yıldızları barışık olmak: Birbirleriyle iyi anlaşmak, iyi geçinmek,

Yıllar yılı: Yıllardan beri.

Yırtık pırtık: Çok yırtık, eskimiş, parça parça.

Yiğitliğe bok (leke) sürmemek: Mertliğe aykırı davranışta bulunmamak.

Yiğitlik sende (bende) kalsın: “Bu çekişmeli, tartışmalı konuda anlaşılı, hoşgörülü, efendice davranan sen ol (ben olayım).” anlamında.

Yiyip bitirmek (birini): -1. Bir kimseyi sürekli tedirgin etmek. -2. Yıkımına neden olmak. -3. Bir kimseden sürekli olarak para sızdırmak.

Yok canım: -1. “İnanılacak gibi değil, inanmam.” -2. “Doğru mu? Öyle mi? Vay canına!” anlamında şaşma bildirir.

Yok devenin başı: “Bu konuyu çok abartıyorsun.” anlamında.

Yok pahasına: Değerinden az bir parayla, çok ucuza.

Yok yere: Hiçbir neden yokken, boşu boşuna; **nafile yere.**

Yok, yok: “Her şey var.” anlamında.

Yol açmak: -1. Bir davranışıyla tehlikeli bir durumun oluşmasına neden olmak. -2. Davranışlarıyla başkalarına kötü örnek olmak.

Yola düşmek: Bir yere gitmek üzere yola çıkmak.

Yola düzülme: Yola çıkıp yürümeye başlamak.

Yola gelmek: Davranışlarını düzeltmek, uslanmak.

Yola getirmek (birini): Davranışlarını düzeltmesini, uslanmasını sağlamak.

Yol almak: -1. Yolda ilerlemek. -2. Bir işte, alanda ilerlemek, ileri gitmek.

Yol aramak: İstenilen sonuca ulaştıracak bir çare aramak.

Yol bulmak: Çözüm yolu bulmak; **çare bulmak.**

Yolcudur abbas bağlasan durmak: Bkz. Abbas yolcu.

Yol çizmek: Ne yapacağı, nasıl yapacağı konusunda plan yapmak.

Yoldan çıkmak: -1. Kötü, yanlış, tehlikeli davranışlara, eğilimlere yönelmek. -2. (Kadın için) Orospu olmak, kötü yola düşmek.

Yolgeçen hanı: Hemen herkesin gelip geçerken uğradığı yer.

Yol görünmek: Bir yere gitmek gerektiği anlaşılacak.

- Yol göstermek (birine):** Ona herhangi bir konuda neler yapması, nasıl yapması gerektiği konusunda akıl vermek; örnek olmak, kılavuzluk etmek.
- Yol gözlemek:** Bir kimsenin gelmesini, bir şeyin olmasını beklemek, ummak.
- Yol iz bilmek:** -1. Gideceği yeri bilmek. -2. Görgülü davranmak.
- Yol kesmek (vurmak):** Issız yörelerde soygun yapmak.
- Yollara dökülmek:** Kalabalık halde yolda olmak.
- Yollara düşmek:** Herhangi bir önemli iş nedeniyle yola çıkmak, oradan oraya gitmek.
- Yol olmak:** Bir davranış, başkalarının da aynı davranışı yapmasıyla alışkanlık haline gelmek.
- Yolsuz yöntemsiz:** Kural ve yöntemlere uygun olmayarak.
- Yol tepmek:** Çok uzun süre yürümek.
- Yol tutmak:** Genel olarak yaşamını ya da herhangi bir konudaki davranış ve eylemlerini kendine özgü bir düzen içinde sürdürmek.
- Yolu düşmek (bir yere):** O yer yolu üzerinde bulunmak, oraya uğramak.
- Yoluna can vermek (baş koymak):** Birinin uğruna ölümü bile göze almak.
- Yolun (yolunuz) açık olsun:** “Gittiğiniz yere kazasız belasız gitmenizi dilerim.” anlamında.
- Yoluna girmek (iş):** O iş istenildiği gibi yürümek (olmak).
- Yoluna koymak (iş):** Bir işi düzene koymak.
- Yolunda gitmek:** -1. Bir iş istenildiği gibi yürümek. -2. Bir kimseyi izlemek, onun gibi yapmak.
- Yolunu beklemek (gözlemek):** Gelmesini beklemek.
- Yolunu bulmak:** -1. Amacına uygun bir çalışma düzeni içine girmek. -2. Bir işin yapılmasındaki kolaylığı bulmak. -3. Yasadışı yollardan kazanç sağlamak.
- Yol vermek:** -1. Geçmesine müsaade etmek. -2. İşten uzaklaştırmak, görevine son vermek.

Yol yakinken: Yakın olduğu sezilen kötü duruma düşmeden, fazla gecikmeden.

Yol yordam: Herhangi bir şeyi yaparken uyulan kural ve yöntemlerin tümü.

Yorgun argın: İyice yorulmuş, gücü kuvveti tükenmiş olarak.

Yorgun düşmek: Herhangi bir işi yaparken çok yorulmuş olmak.

Yorgunluğunu almak: -1. Bir süre dinlenerek yorgunluğunu gidermek. -2. Bir şey kimi yönleriyle bir kimsenin yorgunluğunu gidermek.

Yön vermek (birine, bir şeye): Ona yeni bir biçim ve düzen vermek.

Yufka yürekli: Acıklı durumlara katlanamayan (kimse); **yüreği yufka.**

Yuf (yuha) çekmek (yuhaya tutmak): Beğenilmeyen bir davranış, söz vb'yi protesto etmek için "yuh" diye bağırarak.

Yukarıdan aşağı süzmek (birini): Bir kimsenin her yanına dikkatlice bakmak.

Yukarıdan bakmak (birine): Bkz. **Tepeden bakmak.**

Yukarı tükürsem bıyık, aşağı tükürsem sakal: Bkz. **Aşağı tükürsem sakal, yukarı tükürsem bıyık.**

Yuları birinin elinde olmak: O kimsenin her şekilde denetiminde, boyunduruğunda olmak, ona bağımlı olmak.

Yuları ele vermek (kaptırmak): Başkasının buyruğu altına girmek.

Yumruk atmak (indirmek): Yumrukla vurmak.

Yumruk kadar: -1. Küçük (çocuk). -2. Aşağı yukarı yumruk büyüklüğünde olan.

Yumruk yumruğa gelmek: Yumruk vurarak dövüşmek.

Yumurta kapıya gelmek (dayanmak): Yapılacak iş için zaman çok daralmış olmak, çok sıkışmak.

Yumuşak başlı: Söz dinleyen, uslu, uysal (kimse).

Yumuşak yüzlü: Hemen her istenileni, gücenklik olmasın diye yapmaya çalışan (kimse).

Yurt tutmak: Bir yeri yurt edinmek, o yerde devamlı yaşamaya başlamak; **vatan tutmak.**

Yuva kurmak: Evlenmek.

Yuvarlak hesap: Küçük tutarlar atıldıktan sonra geriye kalan hesap.

Yuvarlak konuşmak: Gerekeni kesin olarak söylememek, genel olarak konuşmak, değişik yorumlanabilecek sözler söylemek.

Yuvarlak laflar: Açık, somut olmayan sözler.

Yuvarlak sayı: Bütüne tamamlanmış sayı.

Yuvarlanıp gitmek: -1. İçinde bulunulan koşullara ve gelir durumuna göre yaşamını sürdürmek. -2. Birdenbire ölmek.

Yuvasını yapmak: Ona hak ettiği karşılığı vermek; onun hakkında gelmek.

Yuvasını yıkmak: -1. Biri birtakım nedenlerle kendi aile düzenini bozmak. -2. Bir kimsenin eşinden ayrılmasına yol açmak.

Yük olmak (birine): -1. Bir kimseyi, başka birinin masrafını ödemek durumunda bırakmak. -2. Güç bir işi başkasına yaptırıp onu sıkıntıya sokmak.

Yükseklerde dolaşmak, (yüksekten uçmak): Pek kolay elde edilemeyecek şeyler istemek.

Yüksek perdeden konuşmak: -1. Bir yerde herhangi bir nedenle yüksek sesle konuşmak. -2. Kendini başkalarından üstün gördüğünü ima eder biçimde konuşmak. -3. Gerçekleştirilmesi güç olan işleri yapabileceğini abartılı biçimde söylemek.

Yüksekten atmak: Yapılması çok güç olan ya da kendi bilgi, beceri ve yeteneğini aşan işleri yapabileceğini söylemek.

Yüksekten bakmak (birine): Bkz. Tepeden bakmak.

Yüksekten uçmak (yükseklerde dolaşmak): Elde edilmesi güç şeyleri istemek.

Yükte hafif pahada ağır: Taşınması kolay, parasal değeri yüksek eşya için söylenir.

Yükünü tutmak: Herhangi bir işten çok para kazanıp zengin olmak.

- Yüreği ağzına gelmek:** Beklemediği bir anda karşılaştığı tehlikeli bir olay nedeniyle çok korkmak.
- Yüreği cız etmek (cızlamak):** Ansızın bir şey sezip, anımsayıp ya da görüp üzülmek; **içi cız etmek.**
- Yüreği çarpmak:** Heyecan, korku vb. nedeniyle yüreği hızlı çalışmak.
- Yüreği dayanmamak (bir şeye):** Herhangi bir acıklı durum karşısında büyük bir acı duymak; **içi dayanmamak.**
- Yüreği götürmemek (kaldırmamak):** Üzücü bir duruma katlanamamak; **içi götürmemek.**
- Yüreği hop etmek (hoplamak):** Bir şeyden birdenbire korkup heyecanlanmak; **içi hop etmek.**
- Yüreğine inmek:** -1. Ansızın ölmek. -2. Çok üzülmek.
- Yüreğine işlemek:** Bir şeyden olumsuz yönde etkilenip üzülmek, içine işlemek; **içine işlemek.**
- Yüreğine (soğuk) su serpmek:** İyi bir durum ortaya çıkarak, iyi bir haber alarak sıkıntısı, kaygısı hafiflemek.
- Yüreğinin yağı erimek:** Bkz. **İçinin yağı erimek.**
- Yüreği oynamak:** Birdenbire heyecanlanmak, korkmak.
- Yüreği parçalanmak:** Herhangi bir acılı, üzücü durumdan çok üzülmek, bu durumda olan kimseye, çok acımak; **içi parçalanmak.**
- Yüreği sızlamak:** Birine, kötü bir duruma çok üzülmek; **içi sızlamak.**
- Yüreği yanmak:** Çok üzülmek, acımak; **içi yanmak.**
- Yürekler acısı:** Hüzün verici; **içler acısı.**
- Yürek Selanik (birinde):** (Şaka yollu) Çok korkak (kimse).
- Yürürlüğe girmek:** Bir anlaşma, yasa vb. de yer alan maddeler (hükümler) kararlaştırılmış bir tarihte uygulanmaya başlanmak.
- Yüz aklıyla (yüzünün akıyla) çıkmak (bir işten):** Bir işi kendisinden beklendiği gibi eksiksiz ve başarılı bir biçimde yapıp bitirmek.
- Yüz bulmak (biri, birinden):** -1. Ondand yakın ilgi ve destek görmek. -2. Ondand şımarmasını, yaramazlık yapmasını hoş görecekt kadar yakınlık görmek.

- Yüz bulunca (verince) astar istemek:** Gördüğü küçük bir ilgiden şımarıp, olmayacak işler yapmaya kalkışmak.
- Yüz çevirmek (birinden):** Ona karşı gösterdiği yakın ilgi ve desteği kesmek.
- Yüze gülmek (biri) (bir şey):** -1. Yapmacık olarak güler yüz göstermek. -2. İç açan, ferahlık veren bir görünüşü olmak.
- Yüze yüze kuyruğuna gelmek:** Bir işin büyük bir kısmını bitirip sonuna gelmek.
- Yüz görümlüğü:** Güveyin geline gerdek gecesi duvağını açarken verdiği armağan.
- Yüz göz olmak (biriyle):** Birbirlerine karşı laubalice davranışlarda bulunacak kadar senli benli, teklifsiz olmak.
- Yüz karası:** -1. Utanılacak (durum, şey). -2. Utanılacak (kimse).
- Yüz kızartıcı:** Utanma duygusu uyandıran (söz, davranış).
- Yüz kızartmak:** Sıkılarak yalvarmak, yalvarırcasına istemek.
- Yüzsuyu dökmek (birine):** Ona çok yalvarıp yakarmak.
- Yüz tutmak:** Belirtilen durum gerçekleşmeye başlamak.
- Yüzü ak:** Hiçbir utanılacak iş yapmamış olan.
- Yüzü allak bullak olmak:** Sıkıntısı, üzüntüsü yüzünden belli olmak.
- Yüzü asık:** Somurtkan, dargın, küs.
- Yüzü asılmak:** Somurtmak.
- Yüzü görmemek (bir şey):** Rahatlık, uyku, dert, para gibi herhangi bir durumdan uzak bulunmak.
- Yüzü gözü açılmak:** -1. Çevresiyle yakın ilişki kurmayı öğrenmek. -2. Kız ya da erkek birbirlerinin cinsiyetini, cinsel ilişkileri öğrenmek.
- Yüzü gülmek:** İstenen, özlenen bir duruma kavuşmaktan ötürü sevinmek.
- Yüzü kalmamak (olmamak) (birine karşı):** Bir kimseden daha önce birçok ricada bulunduğu için yeni bir şey istemeye sıkılmak.
- Yüzü kara:** Utanılacak bir iş yapmış olan.

Yüzü kızarmak: Utanmak, sıkılmak.

Yüzünden düşen yüz (bin) parça: Bir şeye çok sıkıldığı yüz ifadesinden açıkça anlaşılacak; **suratından düşen yüz (bin) parça.**

Yüzünden okumak: -1. Bir şeyi yazılı kâğıttan okumak. -2. Ne olup bittiğini, neler yaptığını yüz ifadesinden anlamak.

Yüzüne (bir daha) bakmamak: -1. Bir kimseye darılmak, onunla artık konuşmamak. -2. İlgilenmemek, önem vermemek.

Yüzüne çarpamak: Bkz. **Yüzüne vurmak.**

Yüzüne gözüne bulaştırmak (bir işi): Onu becerememek, bozmak.

Yüzüne gülmek: -1. Ona dostmuş gibi davranmak. -2. Ona ilgi göstermek. -3. Ona dalkavukluk etmek.

Yüzüne karşı (söylemek): Karşısına geçip, çekinmeden (söylemek).

Yüzüne tükürseler yağmur yağıyor sanır: “Hiçbir sözü ya da davranışı onur kırıcı saymıyor, arsızca davranıyor.” anlamında.

Yüzüne vurmak (çarpmak) (bir suçu, kabahati): Kabahatini, kusurunu yüzüne karşı söyleyip ayıplamak, kınamak.

Yüzünü ağartmak: Kendisinin, başkasının övüneceği bir iş yapmış olmak.

Yüzünü ekşitmek (buruşturmak): Herhangi bir şeyden memnunluk duymadığını yüz ifadesiyle belirtmek.

Yüzünü gören cennetlik: “Hiç ortalıkta görünmüyor (görünmüyorsun).” anlamında sitem sözü.

Yüzünü görmemek: Birini uzun süreden beri görmemiş olmak.

Yüzünü gözünü açmak: Bir çocuğa cinsel konularda bilgiler vermek.

Yüzünü güldürmek: Onu sevindirmek, mutlu etmek.

Yüzünü kara çıkarmak: Birini, ileri sürdüğü bir görüşte yanlış olduğunu ortaya koyarak utandırmak.

Yüzünü kızartmak: -1. Herhangi bir şeyi yapmadan önce utandığını yüz ifadesiyle belli etmek. -2. Birini utanacak bir duruma düşürmek.

Yüzünün akıyla çıkmak (bir işten): Bkz. **Yüz akıyla çıkmak.**

Yüzünü şeytan görsün: Sevilmeyen bir kişiye duyulan nefreti bildirir.

Yüzü olmamak: Bkz. **Yüzü kalmamak.**

Yüzüstü bırakmak (birini) (bir şeyi): -1. Onu yapayalnız, kötü bir durumda bırakmak. -2. Bir işi savsaklamak, ihmal etmek.

Yüzüstü kalmak: Bir iş zamanında yapılmamak.

Yüzü suyu hürmetine: Ona duyulan saygı gereği.

Yüzü tutmamak (bir şey söylemeye): Çekinme, sıklıma, gibi nedenlerle bir kimseden bir şey istemeye, ona bir şey söylemeye çekinmek.

Yüzü yok: “Bir şey istemeye, yapmaya cesareti yok.” anlamında.

Yüz vermek (birine): -1. Ona ilgi ve yakınlık göstermek. -2. Ona hoşgörülü davranmak, onu şımartmak.

Yüz yüze bakmak: Birbirleriyle her zaman karşı karşıya gelip konuşur durumda olmak.

Z

Zahmet çekmek: Sıkıntıya, zorluğa katlanmak.

Zahmete girmek: Biri için yorgunluğa, sıkıntıya katlanmak.

Zahmete sokmak (birini): Ona kendisi, işi için yorgunluk vermek, masraf ettirmek.

Zamana bırakmak (bir şeyi): Bir şeyin daha iyi olabilmesi için uygun durum ve koşulların oluşmasını beklemek.

Zamana uymak: Genel olarak yaşayışını içinde bulunulan zamanın gereklerine uydurmak.

Zamane çocuğu: Yaşanılan zamanın gereklerine uygun davranan genç, çocuk.

Zaman kazanmak: Bkz. **Vakit kazanmak.**

Zaman öldürmek: Bkz. **Vakit öldürmek.**

Zaman zaman: Belli olmayan zamanlarda, ara sıra, kimi zaman.

Zam gelmek (bir şeye): -1. Bir malın satış fiyatı artmak. -2. Bir maddenin satış fiyatı artmak.

Zam görmek: -1. Ücreti, maaşı artmak. -2. Bir maddenin satış fiyatı artmak.

Zapturapta (zapturapt altına) almak (bir şeyi) : Düzenli olmasını sağlamak.

Zarara sokmak (birini): Onun zarar görmesine yol açmak.

Zarar görmek: Kötü bir durumla karşılaşmak.

Zararı dokunmak (birine): Kötü duruma gelmesinde etkisi olmak.

Zararı yok: “Önemli değil” anlamında rahatlatma (rahatlatma) sözü.

Zararlı çıkmak: Bir işin sonunda zarara uğradığı anlaşılacak.

Zar tutmak: Tavla oyununda, istediği sayıları getirmek için, zarlara parmak arasında özel biçimiyle tutmak.

Zart zurt etmek: Kaba kuvvet gösterisinde bulunmak.

Zar zor (zor zar): -1. Güçlkle, zorla, kıt kanaat. -2. İstemeyerek.

Zayıf düşmek: -1. Zayıflamak, cılızlaşmak. -2. Gücünü yitirmek, güçsüzleşmek.

Zaiyat vermek: Kayba uğramak, zarar ziyan görmek.

Zehir gibi: -1. Çok acı (yiyecek, içecek). -2. Çok soğuk (hava). -3. Usta, becerikli (kimse). -4. Çok üstün.

Zehir zemberek: Çok acı (söz).

Zehir zıkkım olsun (yediği): (Vaktiyle yapılan bir yardım ya da yedirilen bir yemek için) "Haram olsun, yaramasın!" anlamında ilenme sözü.

Zevk almak (duymak) (bir şeyden): Ondand hoşlanmak, o şeyi çeşitli yönleriyle beğenmek.

Zevkine varmak: Bir şeyin güzelliğini, tadını anlamak.

Zevkini çıkarmak: Bir şeyin güzelliğinden, tadından olabildiğince yararlanmak.

Zevkten dört köşe olmak: Çok keyiflenmek, büyük zevk duymak, mutlu olmak.

Zeytinyağı gibi üste çıkmak: Kurnazlıkla, suçlu durumda bile olsa kendini haklı çıkarmak.

Zıddına gitmek (bir şey, birinin): O şey onun sinirini bozmak, onu sinirlendirmek.

Zılgıt çekmek (vermek) (birine): Onu paylamak, azarlamak.

Zılgıt yemek: Azar işitmek.

Zınk diye durmak: Birdenbire durmak.

Zırnık (bile) vermemek (koklatmamak): En küçük, en kötü şeyi dahî vermemek, esirgemek.

Zıt gitmek (biriyle): Ona karşı sürekli olarak ters davranmak.

Zıvanadan çıkmak: -1. Çok kızmak, sinirlenmek. -2. Taşkın davranışlarda bulunmak.

Zifir gibi: Çok karanlık.

Zifiri karanlık: Göz gözü görmez biçimde (gece), çok karanlık.

Zihin açmak: Zihni daha iyi çalıştır duruma getirmek.

Zihni açılmak: Daha iyi anlamaya, kavramaya başlamak.

Zihnini kurcalamak: Bir konu ya da sorun insanın kafasını meşgul etmek; **aklını kurcalamak.**

Zilzurna sarhoş: İyice, çok sarhoş.

Zimmetine geçirmek (bir şeyi kendi): Emanet edilen parayı, malı kendinin saymak, kendine mal etmek.

Zindan etmek (birine bir yeri): Bir yeri yaşanması zor, zevk alınmaz duruma getirmek.

Ziyade olsun: -1. Yemek yemekte olanlara ya da yemeğe buyur edenlere söylenen bir nezaket sözü. -2. Ev sahibinin boş kahve fincanlarını alırken söylediği "afiyet olsun" sözüne karşılık misafirin söylediği nezaket sözü.

Ziyafet çekmek (vermek) (birine): -1. Konukları yemek sunarak ağır-
lamak. -2. En iyi biçimde üstesinden gelmek, başarmak, sergilemek.

Ziyanı yok: "Önemli değil, önemi yok." anlamında.

Ziyan zebil olmak: -1. Bir şey işe yaramaz duruma gelmek. -2. Bir kimse yaşamında pek başarılı olamamak, mutsuz, başarısız olmak.

Zom olmak: Çok sarhoş olmak.

Zor bela: Güçlülle.

Zora koşmak: -1. Bir işin yapılmasında zorluk çıkarmak. -2. Yapılması olanaksız bir şey istemek.

Zorluk çıkarmak: Bir şeyin yapılmasına engel olmak için sorun yaratmak; **güçlük çıkarmak.**

Zoruna gitmek: Bir davranış onuruna dokunmak; **gücüne gitmek.**

Zorun ne?: "Niçin kendini bir şeyi yapmaya zorluyorsun ya da birini bir şeyi yapması için niçin sürekli olarak sıkıştırıyorsunuz?" anlamında.

Zoru zoruna: Zorlukla, büyük zorluk ve sıkıntı çekerek.

Zurna gibi olmak: Çok sarhoş olmak.

Züğürt tesellisi: Pek fazla başarılı olmayan, elde etmek istediklerine kavuşamayan bir kimsenin azla yetinmekten mutluluk duyduğunu ifade ederek kendini avutması.

Zülfüyâre dokunmak: Gücendirici, kırıcı sözler söylemek, davranışta bulunmak.

UYGULAMALAR

Bu bölümdeki alıştırmaları yaparak deyimler konusundaki bilgilerinizi pekiştirmiş olursunuz.

ALİŞTİRMA 1:

Aşağıdaki eylemlerin deyim olarak karşılıklarını yazınız.

- ALDANMAK-
- BAŞARMAK-
- BEĞENMEK-
- EVLENMEK-
- İÇMEK-
- İĞRENMEK-
- İNCELEMEK-
- KIZDIRMAK-
- KIZMAK-
- KÜÇÜMSEMEK-
- ONAYLAMAK-
- ÖFKELENMEK-
- ÖLMEK-
- SAKLANMAK-
- SEVMEK-
- SİNİRLENMEK-
- ÜZÜLMEK-
- ZULMETMEK-

ALİŞTİRMA 2:

Aşağıdaki deyimlerin anlamını tek sözcükle karşılayınız.

abuk sabuk konuşmak:

acayibine gitmek:

aç gözlü:

açık yürekli:

ağzını tıkamak:

beş kardeş:

beyni atmak:

bir güzel:

canı burnunda:

çenesini tutmak:

dayak yemek:

ensesi kalın:

fit olmak:

gönül eri:

gözüne girmek:

ha deyince:

hab şöyle:

ıska geçmek:

kafası bozulmak:

kanlı canlı:

kaymak gibi:

kül kedisi:

midesi ağzına gelmek:

oyuna gelmek:

peşin peşin:

sabır taşı:

son nefesini vermek:

şu halde:

tahtası eksik:

tadı tuzu kalmamak:

temize çıkmak:

tepesi atmak:

tur atmak:

tüyü bozuk:

uyku çekmek:

uyuz olmak:

üst baş:

üstüne gitmek:

var yemez:

vurdum duymaz:

yağ tulumu:

yanıp yakılmak:

yıldızı parlamak:

zılgıt yemek:

zor bela:

ALIŞTIRMA 3:

Aşağıda tanımları verilen deyimleri karşılıklarına yazınız.

- Bir iş için büyük emek harcamak:
- Boyun eğmez, asi karakterli, inatçı (kimse):.....
- Dinlenmesine, başka bir şeyle uğraşmasına fırsat vermeden çalıştırmak:.....
- Boşu boşuna uğraşmak, hiçbir olumlu sonuç alamamak:
- Onu büyük bir iştahla yemek:
- Sessiz ve hareketsiz duramamak, her an bir şeyler yapmak isteği içinde olmak:.....
- Tasarlanan bir şey başka biçimde gerçekleşmek, sonuçlanmak.
- Bir şey ya da kimse umulan şeyin olabileceği konusunda olumlu bir bekleyiş duygusunu uyandırmak.
- Ona isteğini kabul ettirecek, yaptırabilecek kadar yakınlığı bulunmak, hatırı sayılmak.
- Birini bir şeye inandırmak için "Dediklerim değilse, kör olayım" anlamında yemin sözü.
- Çok güçlü, her şeyin üstesinden gelecek durumda olmak.
- Taraflardan birini benimseyip desteklemek, tarafsız kalmamak.
- Çok şaşırarak, şaşkınlıktan ne yapacağını bilememek.
- Birine yakınlık duymak.
- Sessiz; pısrık (kimse):

ALİŞTİRMA 4:

İçinde insan organlarının adları geçen deyimleri derleyiniz, tanımlarıyla birlikte yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ALİŞTİRMA 5:

İçinde hayvan adları geçen deyimleri derleyiniz, tanımlarıyla birlikte yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ALIŞTIRMA 6:

İçinde bitki adları geçen deyimleri derleyiniz, tanımlarıyla birlikte yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ALIŞTIRMA 7:

İçinde çeşitli araç-gereç adı geçen deyimleri derleyiniz, tanımlarıyla birlikte yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ALİŞTİRMA 8:

Okuduğunuz yazılardaki, kitaplardaki deyimlerin derleyiniz, tanımlarıyla birlikte yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ALİŞTİRMA 9:

Kötü insanları betimleyen deyimleri derleyiniz, tanımlarıyla birlikte yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ALİŞTİRMA 10:

İyi insanları betimleyen deyimleri derleyiniz, tanımlarıyla birlikte yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ömer Asım (1993), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, 8. baskı, 2 cilt, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Çotuksöken, Yusuf (1994), *Deyimlerimiz*, 3. baskı, Özgül Yayınları, İstanbul.
- Bezirci, Asım (1990), *Deyimlerimizin Sözlüğü*, İstanbul.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, 20 cilt, Gelişim Yayınları, İstanbul. (1986-1989)
- Doğanay, Ali (1971), *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, Ankara.
- Emir, Sabahat (1977), *Örnekleriyle Açıklamalı Deyimler Sözlüğü*, 4. baskı, İstanbul.
- Meydan-Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi*, (1969-1973), 12 cilt Meydan Yayıncılık, İstanbul.
- Özdemir, Emin (1981), *Açıklamalı-Örneklî Deyimler Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Püsküllüoğlu, Ali (1995), *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Sanaçbaşı, Ertuğrul-İbrahim Minnetoğlu (1978), *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, İstanbul.
- Türkçe Sözlük* (1983), 7. baskı TDK, Ankara.
- Türkçe Sözlük* (1998-1999), Dil Derneği, Ankara.
- Yüzbaşıoğlu, Nermin-Muammer Yüzbaşıoğlu (1990), *Deyimler Sözlüğü*, İstanbul.

YAZARIMIZ

Yusuf ÇOTUKSÖKEN, araştırmacı yazar, öğretim görevlisi; doğ. Eskişehir, 20 Nisan 1947. Yunus Emre İlkokulu (Eskişehir, 1953-1958), Eskişehir Atatürk Lisesi (1958-1963) ve Pendik Lisesi'nde okudu (1963-1965); İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1970). Özel Kadıköy Mimarlık ve Mühendislik Yüksekokulu (1971), Özel Darüşşafaka Lisesi (1971-1977), Özel Saint Joseph Fransız Erkek Lisesi'nde (1977-1981), Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği; İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Bölümü'nde Türk Dili okutmanlığı (1981-1998) yaptı. Beykent Üniversitesi'nde Türk Dili öğretim görevlisi olarak çalıştı (1998-2003). Şimdi Maltepe Üniversitesi'nde Türk Dili öğretim görevlisi olarak çalışıyor (2003->). Evli (1977; Prof. Dr. Betül Çotuksöken ile) ve bir çocukludur (Seyfettin Emre Çotuksöken, 1980). Atatürk'ün Türk Dil Kurumu'nun üyesiydi (1978-1983). Şimdi Dil Derneği'nin üyesidir (1996->) İlk yazıları *Meydan-Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi*'de yayımlandı (1969-1973). Kimi yazılarında “Yılmaz Oğuz” takma adını kullandı.

Başlıca Yayınları:

- Bitirme tezi: *Kitabu fî Riyazati'l-hayl* (Kıpçakça metin-inceleme, basılmadı 1969).
- Günümüz Türkçesiyle yalınlaştırma: Ziya Gökalp'tan *Türkçülüğün Esasları* (M.Ünlü ile, 1975-2001); *Türkleşmek, İslamlaşmak, Çağdaşlaşmak ve Doğru Yol* (1976); *Türk Töresi* (1977); *Türk Uygarlığı Tarihi* (1991). Samipaşazade Sezai'den *Sergüzeşt* (1996).
- İnceleme-derleme: *Atasözlerimiz* (1979-1994); *Deyimlerimiz* (1988-1994); *Türkçe'de Ekler-Kökler-Gövdeler* (1980-1991); *Atatürk Antolojisi* (1980-1998); *Dil ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü* (1992); *Türkçe Anlamdaşlar ve Karşıt anlamlılar Sözlüğü* (1992); *Atatürk'ten Seçme Düşünceler* (1994); *Bir Dilcinin Günlüğünden-Okul Sözlüğü'nün Eleştirisi* (1996); *Nasrettin Hoca Fıkraları* (1996); Truva Kültür-Sanat Derneği Halkbilim Ödülü; *Özlü Deyişler Sözlüğü* (2000); *Uygulamalı Türk Dili* (1. cilt, 2001, 2. cilt 2002); *Türkçe Üzerine I: Denemeler ve Eleştiriler* (2002), *Anadolu ve Dünya Bilgesi Nasrettin Hoca ve Fıkraları* (2003), *Bir Tebessüm Edelim*

Canlara Bektaşî Fıkraları (2004), *Atatürk Şiirleri Antolojisi* (2004), *Türkçe Atasözleri ve Deyimleri Sözlüğü* (2004).

▪ Uzun inceleme: "Türk Edebiyatında Etkilenmeler ve Çalıntılar", *Milliyet Sanat Dergisi* (Afşar Timuçin ile, dizi yazı, 11 Eylül-19 Kasım 1978, sayı 288-297).

▪ Deneme: *Denemenin Kıyılarında* (1992).

▪ *Meydan-Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, Türkiye 1923/ 1973 Ansiklopedisi, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Gelişim Alfabetik Gençlik Ansiklopedisi, Resimli Ansiklopedi-Genel Kültür, Resimli Ansiklopedik Büyük Sözlük, Gelişim Hachette Genel Kültür Ansiklopedisi, AnaBritannica, Temel Britannica, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Memo Larousse, Théma Larousse* (Türk edebiyatı sorumlusu), *Axis* gibi ansiklopedilere Türk dili ve edebiyatı dalında incelemeler hazırladı.

▪ *Meydan, Cumhuriyet* (ve *Cumhuriyet Kitap* eki), *Güneş, Dünya* (ve *Dünya Kitap* eki), *Yeni Yüzyıl, Radikal* gazetelerinde; *Türk Dili, Milliyet Sanat, Gösteri, Çağdaş Eleştiri, Günümüzde Kitaplar, Varlık, İnsancıl, Çağdaş Türk Dili, Türk Dili Dergisi, Dil Dergisi, Bilim ve Ütopya, Yaşamın Edebiyat, Kitap-lık, E, Eğitim ve İletişim* vb dergilerinde yayımlanmış deneme, eleştiri, inceleme, kitap tanıtımları ve konuşmaları vardır.

Anadolu ve Dünya Bilgesi

NASRETTİN HOCA VE FIKRALARI

Yusuf ÇOTUKSÖKEN

Nedir Nasrettin Hoca'nın dünya insanlarına vermek istediği mesaj dersiniz bana, bunu şöyle anlatabilirim:

Nasrettin Hoca, bir mantık hocası tutarlılığıyla, bir gülmece ustasının keskin nükteleriyle özelde Anadolu insanına, genelde bütün dünya insanlarına evrensel bir çağrıda bulunmaktadır:

“Her yerde her zaman şiddete, zorbalığa karşı çıkın.”

“Bu dünyada insanca yaşama hakkına sahip olduğunuzu hep anımsayın ve anımsatın.”

“Aklı ve bilgiyi kılavuz edinin.”

“Aptallıkların her türlüleriyle savaşın.”

“Sevgi, saygı, güven, hoşgörü, değer bilme, görevini tam olarak yerine getirme, adaletli ve sağlıklı davranma, sözünün eri olma gibi insani özelliklere (erdemlere) dört elle sarılın.”

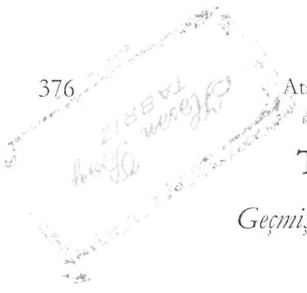
“Umutsuzluk, hoşgörüsüzlük, cimrilik, adaletsizlik, bencillik, ikiyüzlülük, rüşvet, tembellik, tutarsızlık, sevgisizlik, yalan, saygısızlık, savurganlık gibi insanlıkdışı, insanın zayıflıklarını gösteren tutum ve davranışlardan, alışkanlıklardan bir an önce sıyrılmaya bakın.”

“Yaşam güzelliklerle çirkinlik ve kötülüklerin iç içe girdiği bir süreçtir. Bu süreci insancillaştırmak insan olarak hepimiz ana görevi olmalıdır.”

Ben zaman zaman Nasrettin Hoca fıkralarına dönüp onlar üzerinde düşünmeye çalışıyorum. Siz de, Nasrettin Hoca'nın nüktelerine gülüp geçmeden onun söyledikleri ve söylemek istedikleri üzerinde düşünmek istemez misiniz?

Toroslu Kitaplığı Eserleri:

- Atatürk Şiirleri Antolojisi - Yusuf ÇOTUKSÖKEN
 Dedem Korkut'tan Öyküler - Necati GÜNGÖR
 Çırpınış (Türkçenin Çırpınışı) - Nidai Sulhi ATMACA
 Matematik Projeleri ve Sınıf Etkinlikleri - Sevim GÜNDÜZ
 Falaka (Ahmet Rasim) - Haz. Necati GÜNGÖR
 Yüzyıllık Efsane BEŞİKTAŞ - Sinâ CİMCOZ
 Efsanelerin Takımı FENERBAHÇE - Sinâ CİMCOZ
 Cumhuriyet Dön. Aydınlanma ve İnsan Felsefesi Çalışmaları - Sevgi İYİ
 Bir Tebessüm Edelim Canlara•Bektaş Fıkraları - Y. ÇOTUKSÖKEN
 ninnikâbusninni - öykü - Sedef ÖZKAN
 Ağaçlar Kitabı - deneme - Adil İZCİ
 Can Çekişen Türkiye - Çev. Teoman TUNÇDOĞAN
 Kahramanlar Hep Çocuk - Necati GÜNGÖR
 Dil ile Ekin - Aydın KÖKSAL
 Şiir Yazıları - Eray CANBERK
 Öykü ve Roman Yazma Sanatı - Sevim GÜNDÜZ
 Yusuf Atılgan'ın Roman Dünyası - Ali İhsan KOLCU
 Çağdaş Türk Şiiri 1 - Hikmet ALTINKAYNAK
 Nükte ve Fıkralarıyla Ahmet Rasim - Hikmet ALTINKAYNAK
 Anadolu ve Dünya Bilgesi Nasrettin Hoca - Y. ÇOTUKSÖKEN
 Atatürk Diyor ki - Bilge METE
 Denizcilik ve Yelkencilik - Sait KERESTECİ
 Dilin İşlevleri ve İletişim - Veysel KILIÇ
 Türkçe Üzerine 1: Denemeler ve Eleştiriler - Y. ÇOTUKSÖKEN
 Çocuklara Şiirler - Necati GÜNGÖR
 Türkçe Atasözleri Sözlüğü - Yusuf ÇOTUKSÖKEN
 Türkçe Deyimler ve Kalıpsözler Sözlüğü- Yusuf ÇOTUKSÖKEN
 Politika'da Niye Kaybediyorlar? Nasıl Kazanırlar? - Ahmet TAN
 Doktorunuzdan Sağlıklı Beslenme ve Diyet Yemekleri - (Dr.) TUNÇDOĞAN

Toroslu Kitaplığı

Geçmişten günümüze gelen birikim...

Türk yayın dünyasında yer alan bir yayınevi olarak temel ilkemiz, okurlarımıza içeriği ve baskı tekniği açısından kaliteli kitaplar sunmaktır.

Toroslu Kitaplığı, kültür ve sanat konularında yerli ve çeviri kitaplar yayımlamaktadır.

- Her yerli kitabımızı, mutlaka, o alanda uzmanlaşmış insanlarına hazırlatacağız; her çeviriyi de mutlaka her iki dili de çok iyi bilip kullanabilen kimselere yaptıracağız.

- Genel kültür yayınlarımızla, okurlarımızı bir yandan bilgilendirirken, öte yandan okudukları üzerinde düşünmeye de yöneltmeye çalışacağız.

- Sanat dallarıyla ilgili kitaplarımızda da ilkin, estetik bir kaygı güdüyoruz. Okurlarımızın sanat kitaplarından estetik tatlar devşirmesinin yollarını açacağız.

- Yayınlarımız, doğru ve güzel Türkçe'nin örnekleri olarak seçkin benzerleri arasındaki yerini alacaktır.

- Okurlarımıza yeni, özgün, çağdaş kitaplar sunma yolundaki çabamızı, hep kalite konusundaki titizliğimiz yönlendirecektir. Bu konuda okurlarımızın kılı kırk yaran eleştirilerinden de her zaman yararlanacağız.

Toroslu Kitaplığı, her bakımdan kaliteli yayınlarıyla kısa zamanda sizin de beğeninizi kazanacak, dostlarınız arasına girecektir.

TÜRKÇE ATASÖZLERİ VE DEYİMLER SÖZLÜĞÜ

Yusuf ÇOTUKSÖKEN

Bu kitap, ilköğretim okulu öğrencileri için bir başvuru kitabıdır; öğrencilerin düzeyleri göz önünde bulundularak hazırlanmıştır.

Sözlük, iki bölümden oluşmaktadır:

I. Bölümde genel bilgilerden sonra kullanım sıklıkları dikkate alınarak 500 atasözü seçilmiş ve kısaca açıklanmıştır.

II. Bölümdeyse genel bilgilerden sonra en çok kullanılan 5000'e yakın deyim seçilmiş ve tanımlanmıştır.

Sınıfta atasözleri ile ilgili bir ders yapılırken göz önünde bulundurulması gereken konu şudur: Öğretmen, öğrencilerin anlama düzeylerine göre atasözlerini seçip kolay kavranabilenden zor olana doğru bir sıralama yapmalıdır. Özellikle benzetmeli/ eğretilmeli atasözleri ilköğretimin son sınıflarına bırakılmalıdır.

Sözlüğün sonuna atasözleri ve deyimlerle ilgili çeşitli alıştırmalar eklenmiştir. Bu alıştırmalar; öğrencilerin anlama, yazma ve konuşma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olacaktır.

Son bölümde kaynakça yer almaktadır. Türkçe atasözleri ve deyimler konusunda daha geniş bilgi edinmek isteyenler bu kaynakça aracılığıyla öbür kitaplara ulaşabilirler.

www.toroslu.com

